Émile Zola

Madeleine Férat

ÉMILE ZOLA

MADELEINE FÉRAT

Traducere de Al. Iacobescu
din anul 1921.

ISBN 973—95537—0—2

ÉMILE ZOLA

MADELEINE FÉRAT

ROMAN

EDITURA „ALCOR"
BUCUREȘTI
— 1991 —

1

Guillaume și Madeleine coborîră din vagon la stația Fontenay. Era într-o luni și trenul era aproape gol. Cinci ori șase tovarăși de călătorie, oameni din partea locului care se întorceau acasă, porniră odată cu tinerii pe drumul de țară, luînd-o fiecare în altă parte, fără să privească cel puțin în treacăt zările, ca toți călătorii dornici să-și vadă căminul cît mai de grabă.

Ieșind din gară, tînărul luă de braț pe tînăra lui tovarășă, parcă s-ar fi aflat tot pe străzile Parisului. Cotiră la stînga și urcară încet drumul minunat mărginit de copaci, ce duce de la Sceaux la Fontenay. Urcînd, priveau sub povîrniș cum trenul se punea în mișcare, cu răbufneli surde, adînci.

Cînd trenul se pierdu în frunziș, Guillaume se întoarse spre tovarășa lui și-i spuse c-un zîmbet :

— Te-am prevenit că toate meleagurile astea îmi sînt necunoscute, astfel că nu știu unde mergem.

— S-o luăm pe poteca aceea, răspunse blînd Madeleine, ca să nu mai trecem pe străzile orășelului Sceaux.

Porniră pe strădușa Champs-Girard. Aici, deodată, pînza copacilor ce mărginește șoseaua se deschide și lasă să se vadă colnicul Fontenay-ului ; jos se întind grădini și livezi în care se înalță drepte și puternice mănunchiuri de plopi ; locuri îngrijite urcă spre dealuri, tăind întinderea în fîșii verzi și negre ; sus pe deal se zăresc printre tufișuri, casele joase ale satului. Spre sfîrșitul lui septembrie, între ceasurile patru și cinci, soarele în amurg scaldă locul într-o bogăție de lumină. Tinerii, singuri pe potecă, se opriră deodată în fața acelei priveliști de-un verde aproape negru, de-abia tivit cu aurul celor dintîi sclipiri de rugină ale toamnei.

Mergeau încet ținîndu-se mereu de braț. Era între ei acea sfială nedeslușită a unei prietenii de curînd încheiată care a mers totuși prea departe. Cînd se gîndeau că se cunoșteau numai de șapte sau opt zile, se simțeau stînjeniți oarecum că se găsesc așa, singuri, afară, în cîmp, ca niște îndrăgostiți fericiți. Simțindu-se încă străini și siliți să-și vorbească mai mult prietenește, de-abia cuteazau să se privească : își vorbeau cu sfială, de teamă parcă să nu se supere unul pe celălalt. Își erau necunoscuți unul altuia, și această necunoaștere îi atrăgea și-i speria totodată. În mișcările lor pașnice de îndrăgostiți, în vorbele lor fără importanță, chiar în zîmbetele schimbate cînd li se întîlneau privirile, — se citea neliniștea și curiozitatea unor ființe cărora întîmplarea le-a unit drumurile. Guillaume n-ar fi crezut niciodată că-i va fi dat să îndure atît pentru cea dintîi nesocotință a vieții lui, și așteptă deznodămîntul c-o neliniște de neînchipuit.

Porniră iarăși la drum, privind în treacăt peste coline, îndepărtînd liniștea chinuitoare cu vorbe nespuse fără rost, în care nu puneau nimic din gîndurile lor și-n care aminteau de copaci, de cer, de priveliștea ce se întindea în preajma lor.

Madeleine intra în al douăzecelea an. Purta o rochie foarte simplă de stofă cenușie, strînsă c-un mănunchi de panglici albastre ; o pălărioară de paie rotundă, acoperea frumosul ei păr de-un castaniu aprins, cu străluciri roșcate, care se împletea în coade strînse la ceafă. Era o fată frumoasă, al cărui trup mlădios degaja multă hotărîre. Chipul ei avea ceva ciudat. Partea de sus părea de-o asprime aproape bărbătească ; pielea era întinsă puternic pe frunte ; tîmplele, nasul și umerii obrajilor dădeau înfățișării ei o răceală de marmură ; în această albeață aspră, ochii se deschideau largi, de-un verde cenușiu, fără luciri, străpunși din cînd în cînd de tăișuri repezi, adînci. Partea de jos a chipului ei, dimpotrivă, era de-o frăgezime îngerească ; în spuma obrajilor erau moliciuni de voluptate, mai ales, la colțurile buzelor, unde se săpau două gropițe fine ; sub bărbia mică și neastîmpărată se îmbinau un fel de umflături care mergeau pînă la gît ; trăsăturile nu mai erau întinse și aspre, ci grăsulii, moi, acoperite de-un puf sclipitor, — aveau tresăriri fugare și deveneau de-o finețe neînchipuită mai ales în părțile

obrazului neumbrite de puf; în mijlocul feţei, buzele puţin cărnoase, de un roşu aprins, păreau prea roşii pentru un chip aşa de palid, parcă aspru şi totuşi copilăresc.

Căci ,într-adevăr, chipul acestei femei era o alcătuire de asprime şi nevinovăţie copilărească.Cînd partea dinspre bărbie nu se mişca, ori cînd buzele se strîngeau în clipe de gînduri şi de mînie, nu vedeai decît fruntea aspră ,linia neastîmpărată a nasului, ochii fără strălucire, învăluiţi într-o umbră de curaj şi hotărîre. Apoi, cînd un zîmbet deschidea gura, partea dinspre frunte părea că se luminează, nu mai vedeai decît liniile moi ale obrajilor şi ale bărbiei. Ai fi zis că e zîmbetul unei fetiţe pe chipul unei femei în vîrstă. Pielea era de-o albeaţă lăptoasă, străvezie, de-abia pătată de cîţiva pistrui aproape de tîmple; sub epiderma catifelată sîngele curgea albăstrind luciul pielei.

Adeseori, înfăţişarea obişnuită a chipului Madeleinei, un fel de mîndră încăpăţînare, se topea dintr-odată într-o privire de-o nemărginită bunătate, bunătatea femeii slabă şi învinsă. O parte din firea ei rămăsese încă copilărească. Pe cînd urca poteca strîmtă la braţul lui Guillaume, ea părea aşa de posomorîtă încît neliniştea peste măsură pe bietul tînăr, apoi se abandona parcă, supusă fără să ştie de ce, făcîndu-l iarăşi să nădăjduiască. După mersul ei hotărît, uşor legănat, ghiceai că de mult nu mai era o copilă.

Guillaume era cu cinci ani mai în vîrstă ca Madeleine. Era un flăcău înalt şi slab, cu înfăţişare aristocratică. Chipul lung, cu trăsături subţiri, ar fi fost urît fără albeaţa curată a tenului şi lărgimea frunţii. Avea, din cînd în cînd, pripite tresăriri de neastîmpăr, şi părea sfios ca un copil. Uşor adus de spate, vorbea cu mişcări domoale, întrebînd-o pe Madeleine cu privirea mai înainte de-a fi deschis gura. Se temea să nu displacă, tremura ca nu cumva fiinţa lui, înfăţişarea şi graiul să-l facă neplăcut. Neîncrezător în el însuşi, se arăta umil şi mîngîietor. Apoi, cînd se credea rău înţeles, izbucniri de mîndrie îl neliniştea deodată. Toată puterea lui era mîndria. Ar fi fost în stare poate să săvîrşească lucruri josnice, dar purta în el o mîndrie înnăscută, o neîncredere chinuitoare care-l îndemnau să se împotrivească oricărei porniri ce i s-ar fi părut că-l răneşte. Era una din acele făpturi cu simţirea

adîncă, aleasă, care au nevoie de liniște și de dragoste și care adorm cu bunăvoință într-o veșnică blîndețe ; aceste făpturi, de-o sensibilitate femeiască, uită lumea cu multă ușurință ca să se ascundă în adîncul inimii lor, cu toată tăria nobleței înnăscute, de îndată ce li se pare că lumea îi amestecă în ocara și mizeriile ei. Dacă Guillaume se simțea biruit de zîmbetele Madeleinei, dacă încerca o bucurie tainică atunci cînd îi privea obrazul de sidef, adeseori îl prindea un fel de nemulțumire și își mușca buza cu dispreț, cînd ea îl privea cu ochii nepăsători, în batjocură parcă.

Trecuseră de drumul cotit de la Champs-Girard, și intrau acum într-o stradă care se furișează printre două șiruri de case cenușii, posomorîte ca niște morminte. Grăbiră pasul ca să scape de-acest gang îngust și pustiu. Apoi își urmară plimbarea pe cîmp, pe poteci de-abia croite. Trecură pe la poalele colinei împodobită cu uriașii castani ai lui Robinson și ajunseră la Aulnay. Umbletul neîntrerupt le biciui sîngele. Gîndurile lor se risipiseră în mîngîierile soarelui, în aerul liber ce le sufla în față cu învăpăieri repezi și tari.

Neliniștea războinică ce-i stăpînise în clipa cînd coborîseră din vagon făcu loc pe îndelete unei înțelegeri cu adevărat prietenești. Uitară de neastîmpărul firii lor ; cîmpia îi îmbuna c-o liniște mîngîietoare, astfel că nu se mai gîndeau să se privească cu luare-aminte ori să se apere unul împotriva celuilalt.

La Aulnay se opriră o clipă la umbra copacilor înalți care în partea locului risipesc unde de răcoare. Le fusese prea cald la soare și-acum simțeau cu plăcere frigul frunzișului coborîndu-le ca o povară peste umeri.

După ce se odihniră :

— Să mă ia dracu dacă știu unde ne aflăm ! strigă Guillaume... Dar, cel puțin, pe-aici găsim ceva de mîncare ?

— Da, nu te teme, răspunse veselă Madeleine, putem mînca peste o jumătate de ceas... Vino pe-aici.

Ea-l tîrî în grabă spre aleea mărginită de-un gard de nuiele, ce duce spre cîmp. Aici, îl lăsă de braț, și începu să alerge cuprinsă de-o nestăpînită zburdălnicie. Firea ei copilărească se trezea deodată, se simțea copilă în răcoarea proaspătă a cîmpurilor, în liniștea foșnitoare a copacilor. Zîmbetul îi lumina chipul întreg și înmugurea

cu văpăi străvezi ochii cenușii; farmecul copilăresc al obrajilor și-al buzelor ei îmblînzeau liniile aspre ale frunții. O pornea în fugă, venea înapoi, țipînd de bucurie, strîngîndu-și fustele în jurul șoldurilor, făcînd în juru-i un zgomot surd de foșnete fine și lăsînd în urma ei un vag parfum de tămîioară. Guillaume o privea cu dragoste; uitase pe femeia mîndră și posomorîtă, se simțea acum în largul lui, se lăsa tîrît de mîngîieri pentru copilul acesta prea mare care zburda în juru-i chemîndu-l pe nume și care, deodată, se oprea și venea să-l prindă de umeri, obosită, mîngîietoare și cuminte.

Într-un loc drumul se rătăcea printre grămezi de nisip; piciorul se afunda lesne în praful moale ca puful. Madeleinei îi plăcea să aleagă astfel de locuri. Țipa ascuțit simțind cum îi piere piciorul în nisip. Se silea să facă pași mari și rîdea că stă pe loc, prinsă în grămada de țărînă. O fetiță de doisprezece ani s-ar fi jucat tot ca ea.

Drumul urca apoi pe povîrnișuri repezi, printre tufișuri dese. Valea aceea are o înfățișare singuratică și sălbatică, mai ales în părțile pline de umbră de la Aulnay; cîteva stînci străpung pămîntul, iarba povîrnișurilor e arsă de soare și mărăcini uriași spînzură deasupra gropilor. Madeleine veni să-l ia de braț în liniște pe Guillaume; era obosită, nu-și dădea seama ce simte pe drumul acela pustiu și pietros, de unde nu zăreai o casă, și care se afunda deodată într-o groapă urîtă și prăpăstioasă.

Tremurînd încă de joc și de rîs, se lăsă dusă la brațul lui Guillaume care-o simțea strîngîndu-se blînd lîngă el. În clipa aceea înțelese că femeia era a lui întreagă, că în ființa ei, sub neînduplecata pornire a gîndului, bătea o inimă slabă și dornică de mîngîiere. Cînd ea ridică ochii spre el, îl privea c-o potolită umilință, cu zîmbete umede. Devenea cochetă, zveltă; părea că cerșește dragostea tînărului ca o biată fetiță rușinoasă. Oboseala, farmecul învăluirilor de umbră, trezirea tinereții ei, locul sălbatic ce străbătea, totul sădea în ființa ei o izbucnire de dragoste, una din acele lînceziri a simțurilor care fac să cadă în brațele unui bărbat chiar și cea mai mîndră femeie.

Guillaume și Madeleine urcau cu pași mărunți. Deseori ea își simțea piciorul lunecînd pe-o piatră și atunci se sprijinea de umărul iubitului ei. De mîngîierea acestei scurte îmbrățișări nu se îndoiau nici unul nici celălalt.

Nu-și spuneau nimic, se mulțumeau numai să-și zîmbească. Acest fel de a se înțelege era îndestulător ca să arate singurul gînd ce le umplea inima. Chipul Madeleinei era nespus de gingaș sub umbrelă; avea o paliditate fină, pătat de umbre de-un cenușiu argintat; în jurul ochilor îi zburau sclipiri trandafirii și în colțul buzelor, în partea lui Guillaume, se împletea o rețea de vine albăstrii așa de fin îmbinate, că el se simțea mereu împins de dorul să sărute în fugă locșorul acela. Era sfios însă și nu îndrăzni pînă în vîrful dealului. Aici, văzînd cum valea se pierde largă în fața lor, tinerilor li se păru că nu mai sînt singuri. Deși cîmpia întreagă era pustie, le fu frică de-această întindere nemăsurată. Se despărțiră, neliniștiți, încurcați ca și în clipele de mai înainte.

Drumul trece pe marginea culmei. La stînga se înșiră brazde de căpșuni; lanuri de grîu, cosite, se pierd în zări, stropite de copaci rari. În fund, pădurea Verrièes taie o linie neagră ce pare că încinge cerul c-un brîu de doliu. Povîrnișuri se cască spre dreapta, dezvelind cîteva colțuri : livezi negre și cenușii și grămezi uriașe de frunzișuri; apoi deodată liniile se șterg, priveliștea se pierde într-o ceață albăstrie, la capătul căreia se ivesc coline joase al căror violet palid se îmbină cu galbenul spălăcit al cerului. E un nesfîrșit de culmi și de văi, ca o mare; din loc în loc răsare pătratul alb al unei case ori smocul posomorît al unui mănunchi de plopi.

Madeleine se opri, tristă și visătoare, în fața acestei întinderi fără capăt. Unde calde de vînt se fugăreau și furtuna urca încet din adîncul văii. Soarele pierise într-o ceață groasă și, din tot ce se zărea la capătul zărilor, se desprindeau nori grei de-un cenușiu presărat cu stropi arămii. Tînăra femeie își reluase înfățișarea ei aspră și mută; părea că uitase că are un tovarăș alături : privea în zări c-o ciudată luare-aminte, ca o prietenă veche a locurilor străbătute Apoi privirea ei rămase spre norii posomorîți și păru chinuită de amintiri îndepărtate.

Guillaume, în picioare, la cîțiva pași de ea, o privea, nemulțumit, oarecum. Simțea că o prăpastie se sapă între ei, la fiecare pas. La ce se putea gîndi ? Suferea că nu era totul pentru această femeie. Își zicea, c-o teamă ascunsă, că douăzeci de ani ea trăise fără el. Acești douăzeci de ani îi păreau învăluiți într-o negură aspră.

Da, ea părea că cunoaşte locurile ; venise poate acolo în tovărăşia unui amant. Guillaume se chinuia, ar fi vrut s-o întrebe, dar nu îndrăzni ; se temea să nu primească un răspuns care să-i rănească iubirea. Totuşi, nu se putu opri să întrebe cu sfială :

— Ai mai fost pe-aici, Madeleine ?

— Da, răspunse ea scurt, de multe ori... Să ne grăbim, poate să plouă.

Porniră iarăşi la drum, la cîţiva paşi unul de altul, fiecare cu gîndurile lui. Ajunseră astfel la capătul drumului. Aici, în marginea pădurii, se afla birtul unde Madeleine călăuzi pe tovarăşul ei. Era o casă urîtă, pătrată, pe care ploile o înnegriseră ; în spate, spre pădure, un gard viu înconjura un fel de curte plină de copaci mărunţi. Cinci ori şase chioşcuri acoperite cu hamei se înşirau de-a lungul gardului. Acestea erau odăile dosnice ale crîşmei ; mese şi scaune de lemn, prost lucrate, se înşiruiau cu picioarele bătute în pămînt ; pe mese fundurile paharelor lăsaseră urme rotunde, roşiatice.

Hangiţa, o femeie grasă, se văită, de uimire cînd văzu pe Madeleine.

— Ah, slavă Domnului, strigă ea, credeam că-ai murit ; nu te-am mai văzut de mai bine de trei luni... Ce mai faci ?

Atunci zări şi pe Guillaume şi nu mai vru, cum avea gîndul, să rostească o altă întrebare ce-i sta pe buze. Păru chiar nemulţumită cînd se văzu în faţa acestui tînăr necunoscut. Guillaume îi băgă de seamă nedumerirea şi îşi zise că ea se aştepta poate să vadă cu totul alt chip.

— Bine, bine, reluă ea, căutînd să pară cît mai binevoitoare, vreţi să mîncaţi, nu-i aşa ? O să punem masa într-un chioşc.

Madeleine primi în linişte semnele de prietenie ale hangiţei. Îşi desfăcu şalul, îşi scoase pălăria şi se duse să pună toate astea într-o odăiţă ce se închiria de obicei, noaptea, parizienilor întîrziaţi. Părea aici ca acasă la ea.

Guillaume intrase în curte. Se plimba de colo pînă colo, obosit şi amărît. Nimeni nu-l lua în seamă, în vreme ce şi femeia care spăla vasele şi cîinele sărbătorea pe Madeleine.

Cînd ea se întoarse, găsi pe chipul ei acelaşi zîmbet bun. Se opri o clipă în prag ; părul, desfăcut, ardea în cea din urmă răsfrîngere a soarelui, învăluind într-o al-

beață de marmură chipul palid; pieptul și umerii de pe care își desfăcuse șalul, aveau ceva bogat, de-o frăgezime de spumă. Tînărul privi în grabă, plin de-o admirație neliniștită, spre ființa frumoasă în care zbucnea viața. Fără îndoială, o mai văzuse și altcineva tot astfel, zîmbind în pragul aceleiași porți. În nemulțumirea ce-i pricinui acest gînd, se amesteca o dorință vie s-o ia în brațe pe Madeleine și s-o strîngă la piept ca să uite casa aceea, curtea și chioșcurile și să nu se mai gîndească decît la el.

— Să mîncăm repede, strigă bucuroasă tînăra femeie... Ei, Marie, culege și căpșuni... Mi-e așa de foame!

Aproape îl uitase pe Guillaume. Privea în fiecare chioșc, căutînd masa pusă. Cînd o zări:

— A, nu, zise ea. Nu stau pe-o astfel de bancă. Mi-aduc aminte că are o mulțime de cuie care mi-au rupt rochia... Pune tacîmurile aici, Marie!

Se așeză la masă; slujnica nu pusese încă tacîmurile. Atunci ea își aminti de Guillaume, zărindu-l în picioare la cîțiva pași.

— Ei bine, zise ea, n-ai de gînd să vii la masă?... Îmi stai acolo ca o lumînare.

Și începu să rîdă. Furtuna ce creștea în zări îi pricinuia o bucurie chinuitoare. Avea mișcări reci, vorbe scurte. Vremea urîtă, dimpotrivă, îl neliniștea pe Guillaume, care se simțea istovit și nu răspundea decît prin cuvinte întretăiate. Masa ținu mai bine de un ceas. Tinerii erau singuri în curte; în timpul săptămînii birturile de țară rămîn pustii. Madeleine vorbea într-una; își aminti de copilăria ei, de vremea cît șezuse într-un pension din Ternes, povestind cu mii de amănunte caraghioslîcurile îngrijitoarelor și șiretenia copiilor; părea că n-o să mai sfîrșească, găsind mereu în adîncul acestor amintiri cîte-o poveste cu haz care-o făcea să rîdă mai dinnainte. Povestea cu o înfățișare copilărească, cu înmlădieri de glas ca o fetiță nevinovată. De cîteva ori Guillaume încercă s-o apropie de amintirile nu tocmai îndepărtate; ca toți acei nenorociți ce sufăr și sînt veșnic ispitiți să-și apropie mîna de rană, el ar fi vrut s-o audă vorbindu-i de viața de ieri, de viața ei de fată și de femeie; scornea îndemînatice treceri de la un lucru la altul ca s-o silească să-i spună în ce împrejurări își sfîșiase rochia la masă, în chioșcul

unde se aflau acum. Dar Madeleine se făcea că nu înțelege, răscolea amintiri tot mai îndepărtate, cu un fel de încăpățînare, povestind aceleași întîmplări din viața ei de copil. Asta părea că o ușurează, că-i slăbește nervii, o făcea să privească fără sfială prietenia prea strînsă cu un tînăr pe care-l cunoștea de-abia de opt zile. Cînd Guillaume o privea cu ochii în care sclipeau văpăi de dorinți, cînd întindea mîna ca s-o mîngîie pe-a ei, simțea o plăcere ciudată să nu coboare privirea, începînd iarăși să povestească : „Aveam pe-atunci cinci ani..."

Spre sfîrșitul mesei, cînd se aflau la fructe, picături mari de ploaie se întinseră pe fața de masă. Ziua pieri dintr-odată. Tunetul bubuia departe, prelungindu-se c-un zgomot surd ca o armată în mers. Un lung fulger violet străpunse întunericul.

— Iată furtuna, zise Madeleine. Oh, ce mult îmi plac fulgerele !

Se ridică și se opri în mijlocul curții ca să vadă mai bine. Guillaume rămase tăcut în chioșc. Suferea. Furtuna îi pricinuia o spaimă ciudată. Rămînea totuși hotărît, nu-i era teamă c-ar putea fi trăznit, dar trupul i se răzvrătea parcă la zgomotul tunetelor, mai ales în fața sclipirilor orbitoare ale fulgerelor. Cînd o văpaie de lumină îi fulgera ochii, îi părea că primește o puternică lovitură în piept, simțea o durere adîncă în stomac care-l lăsa pierdut, zguduit de friguri.

Era o simplă neliniște a nervilor. Totul semăna însă a spaimă și slăbiciune, și lui Guillaume îi părea rău să se arate lipsit de curaj în fața Madeleinei. Își pusese mîna pe ochi. În sfîrșit, neputînd să lupte împotriva răzvrătirilor nervilor, o chemă pe tînăra femeie lîngă el ; o întrebă, cu glas pe care se silea să-l facă potolit, dacă nu era mai bine să sfîrșească cina într-o odaie din birt.

— Dar nu vezi că aproape nu plouă de loc ! răspunse Madeleine. Mai putem sta afară.

— Aș fi vrut mai bine să intrăm în casă, reluă el șovăind, fulgerele astea îmi fac rău.

Ea îl privi mirată.

— Ah, zise cu nepăsare parcă, să intrăm atunci.

O slujnică duse tacîmurile în sala de jos a crîșmei, o odaie largă, goală, cu ziduri cenușii, mobilată cu cîteva scaune și mese de lemn. Guillaume se așeză la masă, cu spatele spre fereastră, în fața unei farfurii cu căpșuni pe

care n-o atinse. Madeleine mîncă repede, apoi se duse să deschidă o fereastră ce da în curte. Se lăsă cu coatele pe dunga de jos a ferestrei, privind cu luare aminte spre cerul în flăcări.

Furtuna se dezlănţui c-o furie neînchipuită. Se oprise deasupra pădurii, biciuind văzduhul sub poalele de foc ale norilor. Ploaia încetase, izbucniri de vînt scuturau copacii. Fulgerele se urmau c-o repeziciune ce lumina noaptea ca ziua, o zi albăstrie ce da întregii priveliști un decor de melodramă. Trăznetele nu se amestecau în ecourile văzduhului și ale văii, ci se prăbușeau surd și repede ca niște bubuituri de artilerie, trecînd prin frunzişul copacilor din jurul crîşmei. După fiecare descărcare urma o liniște chinuitoare.

Guillaume suferea la gîndul că fereastra din spatele lui era deschisă. Fără să vrea, printr-un fel de neastîmpăr nervos, întorcea capul, o zărea pe Madeleine, albă în lumina violetă a fulgerelor. Părul ei roșcat, pe care ploaia îl udase în mijlocul curții, îi cădea pe umeri, învăpăiat la fiecare sclipire de fulger.

— Oh, cît e de frumos ! striga ea. Vino să vezi și tu, Guillaume. Uite un copac care parcă a luat foc. Ai zice că fulgerele aleargă prin pădure ca niște fiare gonite... Dar cerul !... Ah ! ce frumoase focuri de artificii !

Tînărul nu-și mai putu stăpîni dorința de-a se duce să închidă ferestrele. Se ridică.

— Haide, zise el nerăbdător, închide fereastra. E primejdios ceea ce faci.

Se apropie și-o luă de braț pe Madeleine. Ea se întoarse pe jumătate.

— Ți-e frică ? îl întrebă.

Și rîse cu bucurie, cu un rîs de femeie care își bate joc fără sfială. Guillaume își plecă fruntea. Șovăi un răstimp pînă să-și reia locul lui la masă ; apoi biruit de neliniște :

— Te rog ! șopti el.

În aceeași clipă norii se sparseră, șuvoaie de apă curgeau din cer. O undă de vînt se năpusti în odaie trecînd ploaia pe fereastră. Madeleine se hotărî atunci să închidă fereastra și veni să se așeze în fața lui Guillaume.

După o clipă de tăcere :

— Cînd eram mică, zise ea, tata mă lua în brațe, în zilele cînd era furtună, şi mă ducea la fereastră. Mi-aduc

aminte că, la început, mă ascundeam după umărul lui; apoi îmi făcea plăcere să văd fulgere... Ție îți e frică?...

Guillaume o privi țintă.

— Nu-mi e frică, răspunse el blînd, sufăr.

Tăcură din nou.

Furtuna se dezlănțuia încărcată de fulgere. Aproape trei ceasuri gemură tunetele. Guillaume rămase nemișcat pe scaun, obosit, amărît, cu chipul palid, slăbit. Madeleine, văzîndu-i tresăririle de neastîmpăr, înțelese în cele din urmă că el suferea într-adevăr; îl privi cu luare-aminte surprinsă oarecum, mirată că un bărbat putea fi mai delicat ca o femeie.

Cele trei ceasuri fură pentru bietul tînăr chinuitor de lungi. De-abia schimbaseră cîteva cuvinte. Ospățul lor de îndrăgostiți se sfîrșea ciudat. În cele din urmă tunetele se îndepărtară, ploaia căzu din ce în ce mai rară și Madeleine se duse să deschidă fereastra.

— S-a sfîrșit, zise ea. Vino, Guillame, nu mai fulgeră.

Tînărul, ușurat, respirînd mai în voie, căuta să se apropie. Rămaseră astfel o clipă. Apoi ea întinse mîna afară.

— Nu mai plouă aproape deloc, reluă ea. Trebuie să plecăm, altfel pierdem cel din urmă tren.

Crîșmărița se ivi în prag.

— Vă culcați aici, nu-i așa? întrebă ea. Mă duc să vă pregătesc odaia.

— Nu, nu, reluă în pripă Madeleine, nu ne culcăm aici, Am venit numai să mîncăm, nu-i așa, Guillaume? Trebuie să plecăm.

— Dar e cu neputință. După o astfel de ploaie drumurile sînt de neumblat. N-o să mai ajungeți acasă.

Madeleine părea foarte neliniștită. Se zbătea repetînd:

— Nu! vreau să plec; nu putem rămîne aici peste noapte.

— Faceți cum vreți, reluă hangița, dar să știți că în loc să vă culcați într-o casă de oameni, vă veți culca pe cîmp, asta e!

Guillaume nu zicea nimic; se mulțumea să privească rugător spre Madeleine. Ea se ferea să-i întîlnească privirile; umbla prin sală cu pas neliniștit, în prada unei amarnice lupte cu ea însăși. În cele din urmă, cu toată

neschimbata ei hotărîre de-a nu voi să-l privească ridică ochii spre tovarășul ei ; îl văzu atît de blînd, atît de supus în fața ei, încît voința i se domoli. Privirile schimbate păreau să o obosească peste măsură. Mai făcu cîțiva pași, cu fruntea plecată, cu chipul de gheață ; apoi, cu glas hotărît zise hangiței :

— Fie, ne vom culca aici.

— Atunci am să vă pregătesc odaia albastră.

Madeleine tresări.

— Nu, nu pe aceea, o alta, reluă ea cu glas ciudat.

Și iarăși șovăi o clipă. O nouă luptă se aprinse în inima ei. Șopti :

— Ar fi mai bine să plecăm.

Dar, întîlnind pentru a doua oară privirile rugătoare ale lui Guillaume, primi.

În vreme ce se îmbrăca patul cu cearșafuri curate, tinerii ieșiră din birt. Merseră să se așeze pe trunchiul unui copac tăiat, zvîrlit în bătătură, aproape de intrarea în pădure.

Cîmpia răsufla departe, în răcoarea de după ploaie. Izbucniri de vînt rece tăiau văzduhul liniștit încă, plin de miresme înăsprite de verdeață și pămînt ud. Șuiere ciudate se ridicau dinspre pădure, zgomot de frunze lovite de picuri de ploaie, tresăriri de ierburi ce sorbeau apele căzute. Era o neliniște pretutindeni, neliniștea voluptăților cîmpenești pustiite de praful răscolit de furtună. Și această neliniște ce se fugărea în noaptea de păcură, îmbrăca în umbră un farmec ciudat, pătrunzător.

O jumătate de cer, de-o seninătate bolnavă, era înstelată ; cealaltă jumătate era ascunsă încă sub fîșii de nori grei ce-și croiau cale, treptat, în înalturi. Tinerii, unul lîngă altul pe trunchiul copacului, nu se zăreau la chip ; de-abia se deosebeau în umbră, sub frunzișul copacilor mari din jurul lor. Rămaseră acolo cîteva minute, fără să-și vorbească. Își ascultau gîndurile. Nu simțeau parcă nevoia să și le spună din grai.

— Tu nu mă iubești, Madeleine, șopti în cele din urmă Guillaume.

— Te înșeli, dragul meu, răspunse încet femeia ; eu cred că te iubesc. N-am avut însă vremea să mă întreb și să-mi răspund... Am vrut să mai aștept.

Urmă un răstimp de liniște. Mîndria tînărului suferea ; ar fi dorit ca ea să-i cadă în brațe fără ca el s-o cheme, fără să fie împinsă de-o întîmplare.

— Ceea ce mă deznădăjduiește, reluă el cu glas șoptit, e întîmplarea ce mi te-a scos în cale... Tu n-ai fi primit altfel să rămîi lîngă mine, nu-i așa ? dacă drumurile n-ar fi fost desfundate de ploaie ?

— Oh, tu nu mă cunoști, strigă Madeleine ; dacă rămîn, înseamnă că așa vreau. Aș fi fost în stare să plec chiar pe furtună, decît să rămîn aici împotriva voinței mele.

Căzu pe gînduri ; apoi, cu glas pierdut, parcă ar fi vorbit cu ea însăși :

— Nu știu ce se va întîmpla cu mine mai tîrziu, zise ea Am voință, nu mă îndoiesc, dar e greu să te călăuzești în viață.

Se opri ; ar fi vrut să-i mărturisească lui Guillaume că numai un sentiment de ciudată compătimire o hotărîse să rămînă. Femeile se supun, de cele mai multe ori, de milă și din nevoia de a fi bune. Îl văzuse pe tînăr cutremurîndu-se cît timp se dezlănțuise furtuna, o privea cu ochi rugători, încît nu se simțise în stare să i se împotrivească.

Guillaume înțelese că ea i se da de pomană parcă. Mîndria lui se trezi deodată întovărășită de unele bănuieli ; o dragoste astfel dăruită îl rănea peste măsură.

— Ai dreptate, reluă el, trebuie să mai așteptăm. Vrei să plecăm ?.. Acum eu îți cer să ne întoarcem la Paris.

Vorbea în grabă, tremurînd. Madeleine băgă de seamă cît de schimbat îi era glasul.

— Ce-ai tu, dragul meu ? întrebă ea surprinsă.

— Să plecăm, zise el iarăși, să plecăm te rog.

Ea avu un gest de descurajare.

— La ce bun acum ? Mai curînd ori mai tîrziu tot ne vom reîntoarce... Din ziua în care te-am întîlnit, am simțit că sînt a ta, întreagă... Mă gîndisem să mă ascund într-o mănăstire, îmi jurasem să nu mai săvîrșesc o a doua greșeală. Cît timp am avut un singur amant, mi-am păstrat mîndria. Azi înțeleg că alunec spre rușine... Nu mă învinui că-ți spun totul deschis.

Ea rosti aceste cuvinte cu glas atît de trist încît toată mîndria tînărului se domoli. Deveni iarăși blînd și mîngîietor.

— Tu nu știi cine sînt, zise el. Încrede-te în mine. Eu nu sînt ca ceilalți oameni. Te voi iubi ca pe nevasta mea, si-am să te fac fericită, îți jur.

Madeleine nu răspunse. Ea credea că cunoaște viața; își zicea că Guillaume o va părăsi într-o zi și că prăpastia nu va fi departe. Cu toate acestea, se simțea tare, știa că poate să se împotrivească; n-avea însă nici o dorință de împotrivire, deși lupta deseori cu ea însăși. Toate hotărîrile ei se sfărîmau într-o singură clipă. Era ea însăși mirată că primește atît de ușor ceea ce, în ajun chiar, ar fi disprețuit cu cea mai aspră îndărătnicie.

Guillaume visa. Pentru întîia oară această femeie îi vorbea de trecutul ei, mărturisindu-i că mai avusese un amant; acest amant, a cărui amintire o găsea vie și neștearsă în fiecare gest, în fiecare cuvînt al ei, îi părea că se ivește între ei, de îndată ce umbra lui era pomenită.

Tinerii tăcură îndelungă vreme, cu gîndul la culcușul ce-i aștepta, biruiți parcă de-o ciudată răutate. Se simțeau împovărați de gînduri grele, neliniștitoare; nici un cuvînt de dragoste, nici o mîngîiere nu le tresărea pe buze; dacă ar fi încercat să-și vorbească, și-ar fi spus toată nemulțumirea ce purtau în suflete. Guillaume luase mîna Madeleinei într-a lui; dar această mînă rămînea de gheață, nemișcată. Niciodată n-ar fi crezut că cea dintîi întîlnire de dragoste din viața lui va fi atît de chinuitoare. Noaptea îi învăluia, pe el și pe amanta lui, cu umbra și tainele ei; erau singuri, departe de lume, pierduți în vraja aspră a unei nopți de furtună, și nimic nu tresărea în adîncul ființei lor ca teama și neîncrederea în ziua de mîine.

În jurul lor, cîmpia, scăldată în ropot de ploaie, adormea în liniște, scuturată încă de cel din urmă fior de voluptate. Răcoarea devenea pătrunzătoare; mireasma înțepătoare de pămînt și de frunze ude, plutea mai grea, încărcată de-un fel de beție, asemeni mirosului ce scapă dintr-un butoi de vin. Nu mai era un singur nor pe cer; nemărginirea de-un albastru posomorît părea însuflețită de furnicarul viu al unui întreg popor de stele.

Madeleine se înfioră deodată.

— Mi-e frig, zise ea, să intrăm.

Intrară fără să schimbe un cuvînt; hangița îi întovărăși pînă în odaia lor și-i părăsi lăsînd pe colțul mesei o lumînare aprinsă care lumina zidurile c-o flacără pîlpîietoare. Era o odăiță îngustă, cu pereții căptușiți prost cu

niște hîrtie zugrăvită cu flori albăstrii, pe care umezeala le decolorase pe unele locuri. Un pat mare de lemn vopsit în alb și roșu aprins, cuprindea aproape întreaga odaie. Un aer de gheață cădea din tavan și un miros de mucegai se tîra prin colțuri.

Tinerii se cutremurară intrînd în această odaie. Li se păru că cineva le aruncă rufe ude în spate. Rămaseră tăcuți, plimbîndu-se unul lîngă altul. Guillaume vru să închidă ferestrele și se strădui mult timp, fără să poată să le prindă în încuietori ; o piedică le ținea undeva.

— E un belciug sus, zise Madeleine fără să vrea.

Guillaume o privi în față, c-o mișcare de nedumerire. Erau palizi și unul și celălalt. Amîndoi sufereau din pricina aceste neașteptate mărturisiri : femeia cunoștea belciugul, mai dormise în odaia aceea.

A doua zi Madeleine se trezi cea dintîi. Coborî ușor din pat și se îmbrăcă privind spre Guillaume cum doarme. În privirea ei era parcă un fel de mînie. Un nor de nespusă părere de rău îi umbrea fruntea aspră, serioasă, pe care zîmbetul buzelor n-o putea îmblînzi. Adeseori, ridica ochii de pe chipul amantului ei spre cîteva pete din tavan pe care le cunoștea. Se simțea singură și nu se temea să se lase părăsită în lumea amintirilor. Deodată, îndreptîndu-și privirea spre perna pe care odihnea capul lui Guillaume, tresări parcă s-ar fi așteptat să găsească alt cap în loc.

După ce se îmbrăcă deschise fereastra și rămase cu bărbia în palme în fața cîmpiei scăldată de soare. Visa de aproape o jumătate de ceas, cu tîmplele răcorite, cu chipul luminat de gînduri mai liniștite, de nădejdi îndepărtate, cînd un zgomot de-abia simțit o făcu să întoarcă capul.

Guillaume se trezise. Cu ochii încă umflați de somn, pe buze cu zîmbetul nedeslușit al deșteptării, blînd de recunoștință după o noapte de dragoste, întinse brațele spre femeia care se apropia.

— Mă iubești ? o întrebă el cu glas adînc, potolit.

Madeleine zîmbi și ea, cu zîmbetul ei de copil blînd și iubitor. Nu mai vedea odaia ; se simțea pătrunsă de-o vrajă nesfîrșită în bucuria chemării mîngîietoare a iubitului ei.

Și-l sărută pe Guillaume pe buze

II

Madeleine Férat era fiica unui mecanic-constructor. Tatăl ei, născut într-un sat din munții Auvergnei, veni la Paris să-și caute norocul, desculț și fără un ban în pungă. Era unul din acei Auvergnezi bondoci, cu umeri pătrați, c-o încăpățînare de catîr la muncă. Își făcu ucenicia la un constructor de mașini și aici, aproape zece ani, lucră și se strădui cu toată puterea mîinilor lui aspre. Strînse ban cu ban cîteva mii de franci. De la cea dintîi lovitură de ciocan, își spusese că se va opri numai atunci cînd va economisi o sumă care să-i ajute să lucreze pe socoteala lui.

Cînd se crezu destul de bogat, închirie un fel de magazie, pe lîngă Montrouge, și deschise atelier de căldărărie. Era cel dintîi pas spre avere, spre ateliere mari de construcție pe care visa să le stăpînească mai tîrziu. Vreme de zece ani trăi în magazia lui, lucrînd cît putea mai îngrijit, fără să-și piardă timpul în vreo petrecere, fără o zi de odihnă. Încet-încet, își lărgi magazia și avu sub îngrijirea lui un număr mai mare de lucrători. În sfîrșit putu să-și cumpere locul și să-și clădească ateliere mari, chiar alături de vechiul atelier de scînduri. Lucrările fabricate de el erau mult mai frumoase în cele din urmă ; căldările deveniseră cazane mari. Drumurile de fier cu care Franța se învesmîntă pe atunci îi dădură de lucru vreme îndelungată și-i puseră în mîini sume uriașe. Visul lui se împlinea : era bogat.

Pînă atunci nu-și ridicase ochii de pe nicovală ; n-avea decît un gînd : să strîngă bani, fără să se întrebe vreodată ce va face cu acești bani. Îi trebuiau zilnic de-abia patruzeci de bani ca să trăiască. Obiceiul lui de-a munci, lipsa de plăceri și chiar de ușurință a traiului, îi făceau averea de prisos. Se îmbogățise mai mult din încăpățînare, în loc să tragă vreun folos de pe urma bogățiilor lui. Jurase să fie și el patron și întreaga lui existență era strîns legată de acest jurămînt. Cînd adună aproape un milion se întrebă ce-ar putea să facă cu el. Nu era, de-altfel, zgîrcit.

La început, își clădi, lîngă ateliere, o casă mică burgheză, pe care-o mobilă cu mult gust. Dar se simți rău pe coavoarele odăilor și-i plăcea mai bine să-și petreacă vremea în mijlocul lucrătorilor, printre cuptoarele negre de cărbune. S-ar fi putut hotărî în cele din urmă să închi-

rieze casa și să locuiască deasupra birourilor, ca și mai înainte, dacă o întîmplare ciudată n-ar fi venit să-i schimbe cu desăvîrșire felul de trai, făcînd să se nască în el un om nou.

Sub asprimea glasului și mișcărilor lui, Férat era blînd ca un copil. N-ar fi fost în stare să zdrobească o muscă, cînd întîlni o orfană, o biată fetiță ce trăia lîngă o rudă a ei bătrînă. Marguerite era așa de palidă, așa de plăpîndă încît de-abia i-ai fi dat șaisprezece ani; avea un chip blînd și supus care îmblînzea și pe oamenii cei mai tari. Férat fu atras și cucerit de această copilă care zîmbea sfios, c-o umilință de slujnică credincioasă. Trăise veșnic în mijlocul lucrătorilor grosolani, nu cunoștea mîngîierile slăbiciunii și începu să iubească mîinile fine și chipul de copil al Margueritei. Se căsători cu ea în grabă și-o luă ca pe-o fetiță, în brațe.

Cînd o avu, o iubi c-o credință păgînă. Ea fu fiica, sora, nevasta lui. Iubea în ea paliditatea, firea bolnăvicioasă, tot afrmecul unei femei care suferă și pe care nu îndrăznea s-o atingă cu mîinile lui aspre. Nu iubise niciodată: cînd își depăna amintirile, găsea, că cea mai plăcută mîngîierea vieții lui, mîngîierea sfîntă pe care mama lui i-o insuflase cîndva pentru o Sfîntă Fecioară albă care zîmbea tainic sub văluri, în umbra unei capele din satul lor. Îi păru că-n Marguerite a găsit-o pe Sfînta Fecioară: era același zîmbet fin, aceeași liniște sfîntă, aceeași bunătate îngerească.

De la început el făcu din nevasta lui un idol și o regină: ea stăpînea în casă, risipea o mireasmă de eleganță și de mulțumire, schimba casa rece, burgheză, clădită de vechiul meșteșugar într-un lăcaș pașnic și odihnitor, prielnic dragostei. Vreme de aproape un an, Férat își văzu prea puțin de ateliere: se dădu întreg acestei fericiri, nouă pentru el, de-a iubi o ființă atît de plăpîndă. Ceea ce-l înduioșa și-l mișca uneori pînă la lacrimi, era recunoștința pe care i-o arăta Marguerite. Privirea ei îi mulțumea pentru fericirea și bogăția ce-i dăruise. Ea rămînea veșnic umilită în măreția ei: își iubea bărbatul ca pe un binefăcător, ca o femeie care nu știe cu ce fel de mîngîiere să-i răsplătească bucuriile vieții. Se măritase fără să privească fața pîrlită de soare a lui Férat, fără să se gîndească la cei patruzeci de ani ai lui, împinsă mai mult de un fel de prietenie frățească. Ghicise că omul acesta e

bun. „Te iubesc, spunea ea uneori bărbatului ei, fiindcă ești puternic și fiindcă nu eram nimic și tu ai făcut din mine nevasta ta". Și Férat, auzind aceste cuvinte șoptite cu glas slab și mîngîietor, o strîngea la piept, cu-o dragoste nemărginită.

După un an de căsătorie, Marguerite rămase însărcinată. Sarcina ei fu grea. Cîteva zile înainte de facere, doctorul îl luă pe Férat de-o parte și-i spuse că-i era teamă oarecum. Tînăra femeie îi părea prea plăpîndă și nu știa ce urmări va aduce nașterea. Férat fu aproape nebun o săptămînă întreagă ; îi zîmbea nevestei, culcată pe un scaun-leagăn, și pleca să plîngă în stradă ; își petrecea nopțile în atelierele pustii, venind din cînd în cînd să ceară vești ; adeseori, cînd neliniștea îl înăbușea, lua un ciocan, apoi, din toate puterile, cu deznădejde, lovea în nicovale ca să-și astîmpere mînia. Dar clipa groaznică veni în cele din urmă și temerile doctorului se împliniră. Marguerite muri născînd o fetiță.

Durerea lui Férat fu nemaipomenită. Nu putu vărsa o lacrimă. Cînd biata moartă fu îngropată, el se închise în casă și rămase prostit într-o suferință posomorîtă. Adeseori îl zguduiau crize de oarbă nebunie. Își petrecea veșnic nopțile în adîncul atelierelor negre și tăcute ; pînă spre ziuă, mergea printre mașinile mute, printre menghine,printre bucăți de fier. Încet, încet, această priveliște a uneltelor ce-l îmbogățiseră îl aruncă într-o surdă mînie. Biruise mizeria, dar nu putuse birui moartea. Douăzeci de ani mîinile lu puternice se jucau îndoind fierul, și aceleași mîini rămăseseră neputincioase cînd trebuia să-și scape singura lui mîngîiere. Și striga : „Sînt slab, neputincios ca un copil ; dacă aș fi fost tare, nu m-ar fi jefuit!"

Timp de-o lună nimeni nu îndrăznise să-i tulbure suferința. Dar, într-o zi, doica ce alăpta pe Madeleine, îi puse copilul în brațe. Férat uitase că avea o fetiță. Văzînd biata ființă slabă, plînse amar, cu lacrimi fierbinți ce-i ușurară gîndurile și inima. Și privi îndelung spre Madeleine.

— E slabă și plăpîndă ca și mama ei, șopti el ; va muri tot ca ea.

De atunci, deznădejdea lui spori. Se obișnui să creadă că Marguerite nu murise. Își iubise nevasta ca un părinte ; iubindu-și fiica, se putu amăgi pe el însuși, spunîndu-și

că inima lui nu pierduse nimic. Copila era foarte plăpîndă ; părea că păstrează ceva din obrazul palid al bietei moarte. Férat se bucură mult la început văzînd că nu se găsește nimic la fetiță din bărbăția lui ; și atunci își închipui că ea îi venea întreagă de la aceea care nu mai era. Cînd o juca pe genunchi, îl chinuia gîndul că nevasta lui murise ca să se întoarcă în viață copil, ca el s-o iubească c-o dragoste nouă.

Pînă la vîrsta de doi ani Madeleine rămase plăpîndă. Veșnic plutea între viață și moarte. Născută de-o femeie pe patul morții, ea avea în priviri o umbră nedeslușită pe care zîmbetul o lumina rareori. Tatăl ei o iubea și mai mult pentru chinurile ce îndura. Însăși slăbiciunea ei o mîntui ; nici o boală nu istovise încă micul trup. Doctorii o osîndeau, dar ea trăia, ca o flacără ce veșnic pare că se stinge în candelă și totuși veghează mereu. Apoi, cînd avu doi ani, sănătatea izbucni deodată ; în cîteva luni, doliul ochilor ei se lumină, sîngele îi urcă în obraji și pe buze. Fu o adevărată înviere.

Pînă atunci păruse o moartă, albă și mută ; nu știa nici să rîdă, nici să se joace. Cînd se putu ține pe picioare, umplu casa cu gîngăvitul și zgomotul pașilor ei încă șovăielnici. Tatăl ei o chema, îi întindea brațele, și ea venea spre dînsul, cu mersul grăbit al copiilor, care e unul din farmecul lor. Ceasuri întregi, Férat se juca cu fetița lui ; o ducea prin ateliere în mijlocul zgomotelor asurzitoare ale mașinilor, spunînd că vrea s-o facă curajoasă ca pe un băiat. Și, ca s-o facă să rîdă, născocea copilării pe care o mamă nu le-ar fi putut găsi.

Un amănunt ciudat sporea dragostea bietului om. Pe măsură ce Madeleine creștea, semăna tot mai mult cu el. La început, cînd era culcată în leagăn, bolnavă încă de friguri, avea chipul blînd și trist al celei moarte. Acum, cînd stăpînea viața, durdulie și roșie în obraji, părea un băiețel ; avea ochii cenușii, fruntea aspră a lui Férat si era, ca și el, neastîmpărată și încăpățînată. Îi rămînea totuși, de la nenorocirea nașterii ei, un fel de tremur, o slăbiciune înăscută, care-o istovea în desele ei mînii de copil. Atunci plîngea cu lacrimi fierbinți, se neliniștea peste măsură. Dacă fruntea ei avea asprimea chipului fostului lucrător, semăna veșnic cu mama ei prin tremurul buzelor cărnoase și umilința drăgălașă a zîmbetelor.

Ea se mări şi Férat visa s-o logodească cu un prinţ. Îngrijea iarăşi de ateliere, ştiind acum ce avea să facă cu milioanele. Ar fi vrut să strîngă comori întregi la picioarele micului său idol. Se avînta în afaceri uriaşe, fără să mai ştie de casă, punînd în joc totul ca să-şi îndoiască averea. Deodată însă fierul ajunse la un scăzămînt neaşteptat şi se ruină.

Madeleine era atunci de şase ani. Férat desfăşură o luptă nemaipomenită. Şovăi de-abia sub lovitura de moarte ce primise. Cu înţelegerea lucidă şi rapidă a oamenilor de acţiune, socoti că fiica lui era tînără şi el avea încă vreme să-i adune zestre; dar nu mai putea reîncepe în Franţa, străduinţele lui de uriaş; îi trebuia un alt cîmp de luptă, un colţ de lume unde averile se strîng în pripă. Hotărîrea lui se închegă în cîteva ceasuri. Voia să plece în America. Madeleine avea să-l aştepte într-o şcoală din Paris.

Adună rămăşiţele averii, ban cu ban şi izbuti să scape un venit de două mii de franci pe care-l puse pe numele fiicei lui. Se gîndea că, dacă i s-ar întîmpla vreo nenorocire, copila va avea pîinea de toate zilele. El pleca cu o sută de franci în buzunar. În ajunul plecării, o duse pe Madeleine la un prieten, pe care-l rugă s-o aibă în pază. Lobrichon, venit la Paris în aceeaşi vreme cu Férat, fusese la început negustor de haine şi de rufărie; mai tîrziu se avîntă în negoţul de stofe şi strînse o avere destul de frumoasă. Férat avea toată încrederea în acest bătrîn camarad al lui.

Îi spuse Madeleinei că se va întoarce spre seară. Primi sugrumat de durere mîngîierea braţelor mici şi ieşi clătinîndu-se ca un om beat. Cu Lobrichon se îmbrăţişă în odaia de alături.

— Dacă mă prăpădesc pe acolo, îi zise el cu glas stins, tu ai să-i fii tată.

Dar nu ajunse pînă în America. Vasul, surprins de-o groaznică furtună, se scufundă aproape de malurile Franţei. Madeleine află de moartea tatălui ei foarte tîrziu.

A doua zi după plecarea lui Férat, Lobrichon duse copila într-o şcoală de fete din Ternes, pe care o veche prietenă i-o arătase ca fiind cea mai bună. Cele două mii de franci erau de ajuns pentru plata întreţinerii şi vechiul postăvar nu era mîhnit cîtuşi de puţin că scapă

cît mai în grabă de-o ștrengăriță ai cărei ochi neastîmpărați îi tulburau liniștea de parvenit egoist.

Școala așezată în mijlocul unor grădini întinse, era un lăcaș retras și plăcut. Doamnele care o îngrijeau luau puține eleve; puseseră un preț de întreținere foarte urcat înadins ca să nu aibă în școală decît fete de bogătași. Creșterea fetelor le interesa într-un fel cu totul deosebit; le învățau mai puțin catechismul și ortografia, decît purtarea în lume și zîmbetele cu înțeles. Cînd o fată pleca din școală, nu știa nimic, dar putea intra într-o casă ca o cochetă îndemînatică, înarmată cu toate farmecele pariziene. Profesoarele își înțeleseseră meșteșugul, ajunseră astfel să dea școalei lor o vîlvă de înaltă eleganță. Era o cinste pentru orice familie să le încredințeze un copil, din care se însărcinau să facă o păpușă minunată.

Micile ei prietene îi arătară cum trebuie să fie femeie. La început, nu plăcu niciuneia; avea mișcări repezi, vorbea tare și supăra micile păpuși de zece ani foarte îndemînatice în arta de a nu-și strica cutele rochiei. Elevele se jucau foarte puțin; se plimbau ca niște femei în vîrstă pe aleile grădinii; erau păpuși cît pumnul care știau să-și de-a bună-ziua de departe cu vîrful degetelor înmănușate. Madeleine află de la ele o mulțime de lucruri pe care nu le cunoștea de loc. Prin colțuri, în frunzișul tufișurilor, surprinse grupuri care vorbeau despre bărbați; se amestecă și ea în astfel de convorbiri, cu luarea-aminte înflăcărată a femeii care se trezește în copil, și primi de timpuriu educația vieții. Răul era că aceste nebune de fete, atotștiutoare cum se credeau, flecăreau parcă rătăcite într-o umbră de vis; își doreau pe față amanți; își spovedeau dragostea pentru tinerii pe care îi întîlniseră în ziua plecării de acasă; își citeau scrisorile lungi de dragoste pe care le scriau în orele de engleză și nu-și ascundeau nădejdea că vor fi răpite într-o noapte ori alta. Astfel de convorbiri nu erau primejdioase pentru fetițele zvelte și cunoscătoare. Madeleine, dimpotrivă, se supuse pentru totdeauna înrîuririi lor.

Férat dăruise fiicei lui mintea ageră, hotărîrea neșovăielnică a firii lui de lucrător. Copila, de cum crezu că cunoaște viața, căută să-și facă o idee deplină asupra lumii, după cele ce vedea și auzea în școală. Ea înțelese după copilăriile colegelor, că nu era rău să iubești un bărbat și-l puteai iubi pe cel dintîi venit. Cuvîntul „căsă-

torie“ era rareori rostit de colegele ei. Madeleine, care totdeauna gîndea simplu, punînd fapta în rîndul întîi, își închipui că amantul se putea lua de pe stradă și puteai pleca cu el de braț foarte liniștită. Astfel de gînduri n-o tulburau cu nimic ; era o fire rece, vorbea despre dragoste cu prietenele ei cum ar fi vorbit despre îmbrăcăminte. Își zicea uneori : „Dacă voi iubi un bărbat, am să fac ca Blanche ; am să-i trimit scrisori lungi, încercînd astfel să-l silesc să vină să mă răpească“. Și în visurile ei era un gînd de luptă care-o bucura ; își făgăduia să guste într-o zi plăcerea întreagă. Mai tîrziu, cînd cunoscu în realitate rușinea vieții, zîmbi cu amărăciune, amintindu-și gîndurile ei de fată. Rămase totuși pentru totdeauna în adîncul inimii ei, în ființa ei, gîndul că e firesc să iubești un bărbat, să-i mărturisești dragostea și să pleci cu el. O astfel de fire ar fi fost în stare de cea mai hotărîtă voință. Din nenorocire, nimic n-o călăuzi în puterile și înțelepciunea ei. Madeleine nu cerea decît să urmeze un drum larg ; țintea spre liniște, spre tot ce e puternic și senin. Ar fi fost de ajuns s-o înarmezi împotriva ceasurilor ei de slăbiciune, ca să se vindece de acest fior de slujnică îndrăgostită pe care mama ei i-l sădise în inimă. Ea primi, dimpotrivă, o creștere care spori acest fior. Avea aerul unui băiat ștrengar și neastîmpărat și trebuia să ajungă în cele din urmă o fetiță șireată. Dacă nu izbutise, aceasta din pricină că firea ei nu primea să se obișnuiască cu saluturile ușoare, de departe, cu înclinările capului după o școală anumită, cu toate acele minciuni ale inimii și înfățișării. Crescu totuși în mijlocul tinerelor cochete, într-un aer în care pluteau parfumuri amețitoare de buduoar. Cuvintele mieroase ale îngrijitoarelor, care aveau poruncă să fie slujnicele elevelor, fetele de casă ale acestui popor de moștenitoare, îi domoliră voința. În fiecare zi auzea spunîndu-se în jurul ei : „Nu te gîndi la nimic, nu căuta să fii tare ; învață să fii slabă, pentru asta ai fost adusă aici“. Pierdu chiar unele din încăpățînări, fără să poată ajunge să-și croiască vreun fel de purtare, din toate sfaturile de cochetărie ce primea ; rămase înfrîntă, rătăcită.

Înțelesul îndatoririlor de femeie îi zbură din minte în cele din urmă ; îl înlocui printr-o mare dragoste de libertate și sinceritate. Trebuia să meargă drept înainte,

ca un bărbat, istovită de slăbiciuni necunoscute, dar fără să mintă vreodată și destul de tare ca să se pedepsească în ziua cînd ar fi săvîrșit o nesocotință.

Viața de călugăriță ce o ducea o adînci și mai mult în falsele presupuneri ce-și făcuse asupra lumii Lobrichon, sub tutela căruia fusese lăsată, venea rareori s-o vadă și se mulțumea s-o mîngîie ușor pe obraz, sfătuind-o să fie cuminte. O mamă ar fi luminat-o asupra rătăcirilor ce-i stăpîneau mintea. Ea se mărea, în singurătate, călăuzită numai de ea, primind sfaturile străinilor totdeauna neîncrezătoare. Cele mai mici copilării deveneau pentru ea lucruri de ocară, fiindcă le primea ca pe cele mai puțin îngăduite. Tovarășele ei, ducîndu-se duminica la părinții lor, aflau totdeauna cîte ceva asupra vieții. În această vreme, ea rămînea în școală, încredințîndu-se din ce în ce că numai rătăcirile ei puteau fi de folos. Chiar vacanțele și le petrecea închisă, cu gîndurile ei. Lobrichon, care o credea zburdalnică, o ținea departe de dînsul. Nouă ani trecură astfel. Madeleine avea cincisprezece ani, era deja femeie și trebuia să păstreze de-aici înainte urma neștearsă a visurilor în mijlocul cărora trăise.

O învățaseră muzica și dansul. Știa să picteze frumos în acuarelă, să brodeze în tot felul. De altfel, ar fi fost neputincioasă să-și spele rufele ori să-și facă patul. Cît despre cele ce învățase, știa puțină gramatică, puțină aritmetică și multe povești sfinte. O sfătuiseră să-și îngrijească scrisul care, spre deznădejdea profesoarelor, rămăsese încîlcit și de neînțeles. Aici se oprea știința ei; era învinuită că salută cu prea multă răceală și își potrivește zîmbetul după asprimea ochilor ei cenușii.

Cînd împlini cincisprezece ani, Lobrichon care de cîtva timp venea s-o vadă aproape în fiecare zi, o întrebă dacă e mulțumită că pleacă din școală. Ea n-avea nici-o grabă să pătrundă în necunoscut, dar, mărindu-se, ura glasul mieros al îngrijitoarelor și gesturile studiate ale elevelor. Îi răspunse lui Lobrichon că era gata să-l urmeze. A doua zi, dormi într-o căsuță pe care prietenul tatălui ei o cumpărase la Passy.

Bătrînul postăvar avea un plan. Se retrăsese din comerț la vîrsta de șaizeci de ani. Vreme de treizeci de ani dusese o viață de zgîrcit, de nesimțitor, mîncînd prost, lipsindu-se de femei, numai ca să-și sporească averea. Ca

și Férat, era un om muncitor, dar muncea pentru bucuriile lui de mai tîrziu. Își propunea, cînd avea să fie bogat, să se îndestuleze din plin. Îmbogățindu-se, își aduse o bucătăreasă pricepută, își ridică un chioșc liniștit între curte și grădină și se hotărî să se însoare cu fiica vechiului său prieten.

Madeleine n-avea un ban, dar era mare, puternică, cu pieptul larg și tare, așa cum îi plăcea lui Lobrichon. De altfel, bătrînul se hotărîse la toate astea după o îndelungată chibzuință. Copila fiind încă tînără, își zicea că putea s-o crească numai pentru el, lăsînd-o să înflorească sub ochii lui, pregătindu-se astfel pentru voluptatea de mai tîrziu în fața unei priveliști de mîngîietoare frumusețe; apoi; avînd-o fecioară, o putea călăuzi după gustul lui, ca pe o sclavă în serai. Punea în acest gînd de-a pregăti fecioara pentru a-i fi soție, dorința monstruoasă a omului care și-a înțărcat poftele cărnii de multă vreme.

Timp de patru ani, Madeleine trăi liniștită în căsuța de la Passy. Ea își schimbase numai temnița, dar nu se plîngea de supravegherea îndărătnică a tutorelui ei; nu rîvnea să plece nicăieri, brodînd zile întregi fără să se simtă plictisită ca toate fetele de vîrsta ei. Simțurile se treziră în ea foarte tîrziu. De altfel, Lobrichon, îngrijea de cele mai mici trebuințí ale copilei; îi lua adesea mîinile fine într-ale lui și-o săruta pe frunte cu buze fierbinți. Ea primea mîngîierile lui cu un zîmbet liniștit, fără să bage de seamă privirile ciudate ale bătrînului, cînd se dezbrăca în fața lui ca în fața unui tată.

Împlinise nouăsprezece ani cînd, într-o seară, postăvarul se aprinse și-o sărută pe buze. Ea îl îmbrînci cu un gest de aspră revoltă și-l privi în față, fără să fi înțeles încă nimic. Bătrînul căzu în genunchi, șoptind cuvinte de ocară. Mizerabilul, pe care o dorință aprinsă îl chinuia de luni întregi, nu putuse juca pînă la sfîrșit rolul de protector dezinteresat. Poate că Madeleine l-ar fi luat de bărbat, dacă el n-ar fi grăbit lucrurile. Ea se retrase liniștită, spunîndu-i că a doua zi va pleca din casa lui.

Lobrichon, rămas singur, înțelese ce mare greșeală săvîrșise. O cunoștea pe Madeleine, știa că-și va ține cuvîntul. Își pierdu capul și nu căută decît să-și potolească patima.

Își zise că o violență puternică ar zdrobi-o poate pe copilă și va arunca-o învinsă în brațele lui. Spre miezul

nopții, urcă în odaia ei; avea o cheie a acestei odăi și adeseori, în nopți calde, intra pe furiș înăuntru ca s-o privească pe fată aproape goală în neorînduiala somnului.

Madeleine se trezi deodată străpunsă de fiori de friguri. Candela nu era stinsă: îl zări pe Lobrichon strecurîndu-se lîngă ea și încercînd s-o strîngă în brațe. Ea îl luă de gît, cu amîndouă mîinile, c-o putere de necrezut, sări jos din pat, lăsîndu-l pe bătrîn întins și răcnind. Văzîndu-l în cămașă, palid și neliniștit, la gîndul că trupul lui atinsese în treacăt pe-al ei, simți un dezgust nemaipomenit. Îi păru o clipă că nu mai e fecioară. Îl ținu pe Lobrichon nemișcat, privindu-l țintă în ochii cenușii, întrebîndu-se dacă trebuia să-l sugrume; apoi îl îmbrînci cu așa putere că bietul bătrîn se lovi cu capul de zid și căzu leșinat.

Fata se îmbrăcă în grabă și părăsi casa. Coborî spre Sena. Cum mergea de-alungul cheiului, auzi o bătaie de orologiu. Porni drept înainte, zicîndu-și că va merge astfel pînă la ziuă și la urmă va căuta o odaie. Se liniștise, dar se simțea răpusă de-o adîncă tristețe. Un singur gînd i se învîrtea în cap: patima era rușinoasă, ea n-avea să iubească niciodată. Vedea mereu picioarele albe ca varul ale bătrînului în cămașă.

Cînd ajunse la Pont-Neuf, porni pe strada Daufin ca să se ferească de-o ceată de studenți ce se clătinau pe lîngă ziduri. Merse drept înainte, fără să știe unde se află. Curînd băgă de seamă că cineva o urmărește; vru să fugă, dar omul alergă după ea și-o ajunse. Atunci, cu hotărîrea și tăria firească, ea se întoarse spre necunoscut căruia, în cîteva cuvinte, îi povesti toată viața ei. Acesta îi oferi brațul binevoitor, sfătuind-o să primească să fie musafirul lui. Era un tînăr voinic cu o înfățișare veselă și cumsecade. Madeleine îl privi în liniște, apoi îi primi brațul liniștită și încrezătoare.

Tînărul locuia într-o cameră de hotel din strada Soufflot. Spuse tovarășei lui să se culce în pat; el avea să doarmă pe canapea. Madeleine se gîndea; privea odaia plină de spade și pipe; își urmărea din ochi binefăcătorul care-o socotea prietenă cu-o cinstită bunăvoință. Zări apoi o pereche de mănuși de femeie pe masă. Tînărul o liniști, rîzînd, spunîndu-i că nici o femeie n-avea să vină să-i tulbure și că, de altfel, dacă ar fi fost însurat, n-ar fi alergat după ea pe stradă. Madeleine roși.

A doua zi se trezi în brațele tînărului. Se dăduse ea însăși, împinsă de un fel de delăsare de care nu putea să-și dea seama. Ceea ce nu îngăduise lui Lobrichon, împotrivindu-se c-o sălbatică îndărătnicie, oferea cu două ceasuri mai tîrziu unui necunoscut. Nu-i părea rău cîtuși de puțin. Se mira numai.

Cînd amantul ei află că povestea din ajun nu era o minciună, rămase foarte surprins. Se gîndise la început că are de-a face c-o șireată care minte ca să se facă mai dorită. Toată scena jucată înainte de culcare, îi păruse dinainte pregătită. Altfel nu s-ar fi purtat cu atîta ușurință, s-ar fi gîndit mai ales la urmările unei astfel de legături. Era un băiat cumsecade căruia îi plăcea să petreacă, dar se temea de dragostea serioasă. Socotea s-o găzduiască pe Madeleine o singură noapte și s-o vadă plecînd a doua zi. Îi păru rău de ceea ce făcuse.

— Biata mea copilă, zise el Madeleinei cu glas stins, am săvîrșit amîndoi o mare greșeală. Iartă-mă și uită-mă... Eu trebuie să părăsesc Franța peste cîteva săptămîni, și nu știu dacă mă mai reîntorc vreodată.

Madeleine primi această spovedanie cu suflet liniștit. Ea nu-l iubea pe tînăr. Legătura lor fusese pentru el o aventură, pentru ea o întîmplare de care neștiința ei nu se putuse feri. Gîndul că amantul ei avea s-o părăsească în curînd, nu-i putea zdrobi inima ; dar ca să se despartă de el numaidecît nu se simțea în stare, o sfîșia o durere fără margini. Își zicea, c-un fel de nedumerire, că tînărul fusese bărbatul ei și n-o putea părăsi așa, oricum. Se întoarse după o clipă în odaie, visătoare, căutîndu-și rochiile ; apoi se așeză pe marginea patului și zise cu glas sfielnic :

— Ascultă, lasă-mă să stau cu d-ta cît timp rămîi la Paris... Va fi mult mai bine.

Această frază, cea din urmă, de-o atît de adîncă nevinovăție, înduioșă mult inima tînărului. Își dădu seama de veșnica nenorocire în care zvîrlise viața acestui copil mare, care-i căzuse în brațe c-o liniște de fetiță neștiutoare. O strînse la piept, încredințînd-o că se află la ea acasă.

Peste zi Madeleine se duse să-și caute drepturile. Avu o întrevedere cu tutorele ei căruia îi impuse aspru voința. Bătrînul, temîndu-se de vreun scandal și zdrobit încă de

lupta de peste noapte, tremura în fața ei. Ea îi ceru să-i făgăduiască că nu va mai căuta s-o vadă vreodată și luă de la el titlurile venitului de două mii de franci. Acești bani erau pentru ea o mîndrie fără seamăn ; îi era îngăduit să stea cu amantul ei fără să se vîndă.

În aceeași seară broda în liniște în odăița din strada Soufflot, cum brodase în ajun la tutorele ei. Viața nu-i părea așa de mult schimbată. Nu se credea vrednică de ocară. Nici un sentiment de stăpînire de sine nu fusese rănit din greșeala ei. Se dăduse în libertate și nu putea înțelege încă urmările groaznice ale acestei întîmplări. Nu se gîndea la viitor.

Amantul ei avea față de femei puțină stimă pe care o au tinerii pentru femeile întîlnite în grabă ; avea însă bunătatea aspră a omului voinic căruia îi place să trăiască bine. La drept vorbind el își uita repede de orice urmă de remușcare și nu se mai îngriji de soarta Madeleinei. Se îndrăgosti curînd de ea, în felul lui ; o găsea foarte frumoasă și-o arăta bucuros prietenilor. O socotea amanta lui, o ducea duminica la Verrières sau aiurea, îndemnînd-o să mănînce peste săptămînă la masa celorlalte amante ale camarazilor lui. Lumea aceea o numi în cele din urmă Madeleine, foarte scurt.

S-ar fi răzvrătit poate, dacă amantul ei nu s-ar fi purtat frumos cu ea ; el era o fire deschisă, zburdalnică, o făcea să rîdă ca pe un copil, chiar de lucrurile care o răneau. Încet, încet, ea se împăca cu starea în care se găsea. Gîndul ei pătrundea în adîncul murdăriilor, se obișnuia cu lipsa de rușine.

Studentul, care fusese numit chirurg militar, chiar în ajunul întîlnirii lor, aștepta din zi în zi un ordin de plecare. Ordinul nu venea și Madeleine vedea cum trec lunile, spunîndu-și în fiecare seară că poate a doua zi va rămîne văduvă. Nădăjduia să mai stea cîteva săptămîni în strada Soufflot. Și stătu un an întreg. La început simțea o simplă prietenie pentru omul cu care trăia. Cînd, după două luni, începu viața de chinuitoare așteptare a plecării lui, cu tristețea tot mai adîncă se simțea tot mai mult legată de dînsul.

Dacă ar fi plecat numaidecît, l-ar fi privit poate îndepărtîndu-se fără prea multă deznădejde. Dar temîndu-se veșnic că-l va pierde și totuși, avîndu-l mereu lîngă ea, simți în cele din urmă că i-ar fi peste măsură de greu

să se despartă de el. Nu-l iubi niciodată cu patimă; primi totul de la el, se simţi pierdută în fiinţa lui şi înţelese că el îi stăpînea pe de-a-ntregul şi trupul şi sufletul. Acum n-avea să-l mai uite.

Într-o zi ea întovărăşi pe una din noile ei prietene într-o mică călătorie. Această prietenă care se numea Louise şi care era amanta unui student în drept, se ducea să-şi vadă copilul pe care-l dăduse la doică la douăzeci de leghe de Paris. Trebuia să se întoarcă acasă peste două zile, dar, pe drum, le apucă vremea urîtă şi îşi grăbiră întoarcerea cu o zi. Într-un colţ al vagonului, Madeleine se gîndi cu o tristeţe nedesluşită la privelistea ce avea sub ochi: mîngîierile mamei, scîncetul copilului, treziră în ea o lume de simţuri necunoscute Se simţi cu totul deznădăjduită la gîndul că şi ea putea fi mamă. Atunci, celălalt gînd al apropiatei plecări a amantului ei, o îngrozi, ca o nenorocire ucigătoare la care nu se gîndise încă niciodată. Îşi vedea căderea, starea ei nesigură, dureroasă; se grăbea să ajungă să-şi strîngă amantul în braţe, să-l roage în genunchi s-o ia de nevastă, să n-o părăsească niciodată.

Ajunse în strada Soufflot cu inima strînsă de spaimă. Uitase legătura slabă, veşnic gata să se rupă, pe care ea însăşi o primise; voia acum să-l stăpînească pe de-a întregul pe acel a cărui amintire o stăpînea pentru toată viaţa. Cînd deschise uşa odăii de hotel, rămase încremenită în prag.

Amantul ei, aplecat lîngă fereastră, închidea un cufăr; lîngă el se afla un sac de călătorie şi un alt cufăr încuiat. Rochiile Madeleinei, toate lucrurile ei erau întinse în neorînduială pe pat. Tînărul primise un ordin de plecare chiar în dimineaţa aceea şi se grăbea să-şi strîngă lucrurile, golind sertarele şi împărţind toate în rînduială Voise să plece înainte de reîntoarcerea amantei lui, socotind că astfel era mult mai bine. O scrisoare lămuritoare era de ajuns.

Cînd întoarse capul şi o zări în prag, nu-şi putu stăpîni un gest de mirare. Se ridică, îndreptîndu-se spre ea, c-un zîmbet silit pe buze.

— Biata mea copilă, îi zise el sărutînd-o, iată şi ceasul despărţirii noastre. Doream să plec fără să te mai văd. Asta ne-ar fi cruţat amîndourora o mîhnire prea crudă... Vezi, îţi lăsasem lucrurile tale pe pat.

Madeleine se simți zdrobită. Se așeză pe un scaun, fără să se gîndească să-și mai scoată pălăria. Era palidă ca ceara și nu găsea nimic de spus. Ochii ei seci, arzători, se plimbau de la cuier la rochiile întinse pe pat ; ele îi arătau despărțirea pe față, fără cruțare. Rufăria lor nu mai era amestecată în același sertar, ca nu mai era nimic pentru amantul ei.

El încuiase și celălalt cufăr.

— M-au trimis la dracu ! zise, încercînd să rîdă... Mă duc în Cochinchina.

Madeleine putu vorbi în cele din urmă.

— Bine, zise ea cu glas scăzut. Am să te întovărășesc pînă la gară.

Simțea că n-are nici un drept să-l dojenească. El îi spusese totul, de mult, dar ea voise să rămînă. Și totuși, se revoltă, simțea o dorință nebună să-i sară de gît, să-l roage să nu plece. Mîndria însă o țintui pe scaun. Vru să pară liniștită, să nu arate tînărului, care fluiera fără grijă, cum îi sfîșia inima plecarea lui.

Spre seară veniră cîțiva prieteni. Porniră împreună la gară. Madeleine zîmbea ; amantul ei glumea, ușurat parcă din pricina zîmbetelor. Îi păstrase totdeauna o prietenie curată și pleca fericit c-o vede așa de liniștită. Cînd să intre în sala de așteptare, fu crud fără să vrea.

— Copila mea, zise el, nu-ți cer să mă aștepți... Mîngîie-te și uită-mă.

Și plecă. Madeleine, care mai păstra pe buze un zîmbet ciudat, dureros, ieși din gară. Parcă o putere nevăzută ar fi îmbrîncit-o. Nu mai simțea pămîntul sub picioare. Nu băgă de seamă că unul din camarazii chirurgului o luase de braț și o întovărășea. Mergea de aproape un sfert de ceas, buimacă, fără să audă, fără să vadă, cînd tresărirea unui glas ce cădea greu în neliniștea chinuitoare a gîndurilor ei, o făcu încet, încet să-și plece urechea fără să vrea. Studentul îi propunea de-a dreptul să trăiască cu el, acum cînd era liberă. Cînd înțelese totul, ea privi spre tînăr îngrozită ; apoi îl lăsă de braț c-un gest de dispreț și alergă să se închidă în odaia ei din strada Soufflot. Aici, în sfîrșit, singură, putu să plîngă în voie.

Plînse de rușine și de deznădejde. Era văduvă, și durerea părăsirii ei fusese mînjită de propunerea care-i părea nemaipomenit de groaznică. Niciodată nu înțelesese

ca atunci în ce josnică mizerie se afla. Nu i se recunoștea nici cel puțin dreptul lacrimilor. Îi părea că toți aveau încredințarea că foarte curînd ștersese de pe buze sărutările întîiului ei amant. Dar ea simțea aceste sărutări în ființa ei ; își zicea că aveau să-i ardă sufletul toată viața. Atunci, plîngînd, jură să rămînă văduvă. Își dădu seama de veșnica legătură a cărnii ; orice dragoste nouă avea s-o prostitueze și s-o arunce în amintiri răzbunătoare.

Nu se mai culca în strada Soufflot. Se duse să locuiască, chiar în seara aceea, la un alt hotel din strada Est. Trăi aici două luni singură ca o pustnică. O clipă, se gîndise să intre într-o mînăstire. Dar îi părea că nu mai are nici o credință. În școală i se vorbise de Dumnezeu ca de un tînăr foarte frumos. Și în Dumnezeul acela nu credea.

În aceeași vreme se întîlni cu Guillaume.

III

Véteuil e un orășel de zece mii de suflete, așezat la hotarul Normandiei. Străzile sînt curate, tăcute. E un oraș mort. Oamenii care vor să plece cu trenul, sînt siliți să facă cinci leghe cu diligența ca să aștepte apoi trenurile ce trec prin Mantes. În jurul orașului, cîmpia e foarte roditoare ; se întinde în pășuni grase tăiate de șiruri de plopi ; un pîrîu care se varsă în Sena, udă livezile nesfîrșite, străbătîndu-le c-un brîu lung de copaci și trestii.

În această văgăună ferită de lume se născu Guillaume. Tatăl lui, d. de Viargue, era unul din cei din urmă scoborîtori ai vechii nobilimi din partea locului. Născut în Germania, în timpul emigrării, veni în Franța cu Burbonii, ca într-o țară străină, vrăjmașă. Mama lui fusese izgonită fără milă și se odihnea într-un cimitir din Berlin ; tatăl lui murise pe eșafod. El nu putea ierta pămîntul care băuse sîngele celui osîndit și care nu primise trupul bietei moarte. Restaurarea îi îngădui să primească din nou averea familiei ; își regăsi titlul pe care și-l adăugă numelui, dar nu înăbuși în inimă ura pentru această Franță blestemată pe care nu voia s-o recunoască drept patrie. Se înmormîntă la Véteuil, fără să primească vreo mulțumire, făcîndu-se că n-aude rugămințile lui Ludovic al XVIII-lea

și Carol al IX-lea, nevoind nimic de la un popr care-i omorîse părinții. Uneori spunea că nu e francez ; pe germani îi numea compatrioții lui, iar despre dînsul vorbea ca despre un adevărat surghiunit.

Era încă tînăr cînd intră în Franța. Înalt, voinic, în stare să muncească, se plictisi curînd de moarte în trîndăvia ce singur și-o impunea. Voia să trăiască singur, departe de orice străduință omenească. Avea însă o inteligență prea fină, o prea mare neliniște spirituală, ca să se mulțumească numai cu plăcerile vînatului. Viața greoaie și goală ce începuse, îl îngrozea. Căută să facă ceva. Printr-o ciudată nepotrivire cu ceea ce plănuise, iubea științele, noul spirit de metodă a cărui înrîurire răsturnase vechea lume de care îi părea rău. Se făcu chimist, el care visa toate mărețiile nobleței sub Ludovic al XIV-lea.

Fu un savant ciudat, un savant singuratic, care studia și cerceta numai pentru el. Schimbase într-un mare laborator o sală de la Noiraude, nume pe care-l dăduse castelului ce-l locuia la cinci minute de Véteuil. Aici își petrecea zilele, aplecat peste flăcări, veșnic posomorît, veșnic nemulțumit de străduințele lui. Nu era membru în vreo adunare științifică și închidea ușa în nas oamenilor care îi vorbeau de neobositele lui cercetări. Aștepta să fie socotit drept gentilom. Slujitorii, sub pedeapsa de-a fi goniți, n-aveau voie să pomenească vreodată în fața lui despre felul cum își petrecea vremea. Socotea dragostea lui pentru chimie ca o patimă, căreia nimeni n-avea dreptul să-i scormonească tainicile nebunii.

Aproape timp de patruzeci de ani, se închidea în fiecare dimineață în laboratorul lui. Disprețuia lumea din ce în ce mai mult. Înmormînta ura și dragostea în adîncul alambicurilor, fără să se mai gîndească la cele trecute. Cîntărind materia în mîinile-i puternice, uită Franța, pe tatăl lui mort sub ghilotină, pe mama lui moartă între străini ; din omul nobil de altădată, rămase un neîncrezător rece și bizar. Savantul zdrobise pe om.

Nimeni, de altfel, nu pătrunse în adîncul acestei taine. Ai lui chiar nu știau nimic de golul ce-i stăpînea inima. Păstra numai pentru el taina neantului, a neantului pe care credea că-l atinge cu degetul. Dacă trăia departe de lume, ca un surghiunit, cum își spunea totdeauna, era din pricină că ura pe mici și pe mari, asemuindu-se el

însuși cu un vierme. Rămase totuși mîndru și disprețuitor, de-o răceală de gheață. Masca acestei mîndrii nu și-o lepăda niciodată.

Se ivi însă o zdruncinare în viața liniștită a acestui om. O femeie nechibzuită, măritată c-un notar din Véteuil, i se aruncă în brațe. El avea atunci patruzeci de ani și păstra același dispreț vecinilor. O luă pe femeie ca amantă, se arătă cu ea pînă la o depărtare de trei leghe, și avu chiar îndrăzneala s-o aducă la Noiraude. În micul orășel se născu un scandal nemaipomenit. Purtarea d-lui Viargue îi făcu pe toți să-l arate cu degetul. Cînd trăi pe față cu nevasta notarului, îl ocărîră din toate părțile. Bărbatul, un biet om căruia îi era tare frică să nu-și piardă slujba, nu șopti o vorbă în cei doi ani cît ținu legătura. Închise ochii și își astupă urechile, și lăsă să se înțeleagă că nevasta lui era numai în plimbare la d. de Viargue. Ea rămase însărcinată și născu chiar în castel. După cîteva luni, se plictisi de amantul ei care începu să-și petreacă zilele în laborator. Într-o zi se reîntoarse la bărbat, avînd grijă să-și uite de copil. Contele nici nu se gîndi să plece după ea. Notarul o primi blînd, parcă s-ar fi întors dintr-o călătorie. A doua zi o plimbă la braț pe străzile orașului și de atunci deveni o soție foarte cumsecade. După douăzeci de ani încă se mai vorbea de acest scandal în Véteuil.

Guillaume, copilul născut din această legătură, crescu la Noiraude. Tatăl lui care-și iubea amanta c-o dragoste trecătoare amestecată cu dispreț, primi acest copil al întîmplării c-o nepăsare puțin obișnuită. Îl îngădui lîngă dînsul ca să nu fie învinuit că ar vrea să ascundă mărturia unei clipe de rătăcire, dar nu-l băgă în seamă, amintirea nevestei notarului fiindu-i cu totul neplăcută. Bietul copil crescu într-o posomorîtă singurătate. Mama lui, care nu se gîndise de loc să-și hotărască bărbatul să părăsească orășelul Véteuil, nu căută să-l vadă vreodată. Această femeie pricepu în cele din urmă cît fusese de nebună ; se cutremură la gîndul că greșeala ei ar fi putut avea urmări groaznice ; îmbătrînea și căută să se supună sîngelui ei burghez, devenind cucernică și prevăzătoare.

Adevărata mamă a lui Guillaume fu o bătrînă slujnică a casei, care fusese de față la nașterea d-lui de Viargue. Geneviève era sora de lapte a mamei contelui. Acesta

din urmă, care ţinea de nobleţea din Miază-zi, o luase cu ea în Germania ,cînd emigrase, iar d. de Viargue, reîntorcîndu-se în Franţa, după moartea mamei sale, o adusese cu el la Véteuil. Era o ţărancă cevenolă, ţinînd de religia reformată şi păstrînd în capul ei strîmt, cu minte aprinsă, tot fanatismul celor dintîi calvinişti, al căror sînge îl simţea curgîndu-i în vine. Înaltă, uscată, cu ochii înfundaţi în orbite, cu nas lung, ascuţit, ea amintea pe acele nenorocite ce se aruncau cîndva pe rug. Tîra pretutindeni o biblie uriaşă, unsuroasă, cu legătură îmbrăcată în fier ; dimineaţa şi seara citea cîteva versete cu glas tare, ascuţit. Uneori găsea cuvinte groaznice, cuvinte de mînie pe care Dumnezeul Jidovilor le lăsa să cadă asupra poporului înspăimîntat. Contele îngăduia aceste slăbiciuni, cum le spunea el ; cunoştea credinţa, dreptatea ce stăpînea sufletul acestei firi zăpăcite. Dealtfel, o privea pe Geneviève ca pe o sfîntă moaşte rămasă de pe urma mamei sale. Ea era în casă un fel de stăpînă atotputernică.

La şaptezeci de ani, muncea încă îndeajuns. Mai mulţi slujitori erau sub poruncile ei, se simţea mîndră însă să facă ea tot ce era mai greu. O rîvnă de necrezut o îndemna spre umilinţă Ea rînduia totul la Noiraude, sculată odată cu ziua, dînd fiecăruia pilda unei străduinţe neobosite, împlinindu-şi îndatoririle c-o stăruinţă de femeie care n-a greşit niciodată.

Una din marile deznădejdi ale vieţii ei fusese patima lui Viargue pentru ştiinţă. Văzîndu-l cum se închide pentru zile întregi într-o încăpere plină cu fel de fel de lucruri ciudate, ea îl crezu pe deplin vrăjitor. Cînd trecea pe lîngă uşa acestei odăi şi auzea vreun zgomot înăuntru, îşi frîngea mîinile cu disperare, încredinţată că el aprindea focul iadului cu răsuflarea lui. Într-o zi, avu curajul să intre şi să-l roage pe conte, în numele mamei sale, să-şi scape sufletul de la pieire, lipsindu-se de aceste îndeletniciri blestemate. D. de Viargue o împinse încetişor spre uşă, zîmbind, făgăduindu-i că se va împăca cu Dumnezeu mai tîrziu, cînd va muri. De atunci ea se ruga pentru el dimineaţa şi seara. Repeta uneori, într-un fel de avînt profetic, că auzea cum se plimba diavolul prin casă în fiecare noapte şi că mari nenorociri ameninţau castelul Noiraude.

Geneviève socoti legătura scandaloasă a contelui cu nevasta notarului ca cel dintîi semn al pedepsei lui Dumnezeu. În ziua cînd femeia aceea se ivi în castel, ea se simţi stăpînită de-o sfîntă nemulţumire. Spuse stpăpînului ei că nu putea trăi în tovărăşia acestei fiinţe şi, de aceea, îi lăsă locul. Şi făcu precum spusese : se duse să locuiască într-un fel de chioşc pe care d. de Viargue îl clădise la marginea parcului. Vreme de doi ani nu-i mai călcă piciorul la Noiraude. Ţăranii care treceau pe lîngă zidul parcului, îi auzeau glasul sec psalmodînd, toată ziua, versete din biblia ei uriaşă. Contele o lăsă în pace ; căută s-o vadă de cîteva ori, primind în linişte cuvintele ei grele de mireasma cucerniciei. O singură dată trebui să se supere ; o întîlnise pe bătrîna zănatică pe-o alee pe care se plimba cu amanta lui, şi Geneviève îşi îngădui să ocărască pe tînăra femeie c-o asprime cu adevărat biblică. Ea care n-avea să-şi ierte nici cea mai mică greşeală ar fi zvîrlit cu noroiul drumului în faţa oricărei păcătoase. Pe nevasta notarului o îngrozi această întîmplare şi-ar fi de crezut că dispreţul şi mînia protestantei fură întrucîtva pricina plecării ei repezi.

Cînd Geneviève se încredinţă că ruşinea fusese înăbuşită la Nairaude, se reîntoarse în linişte să-şi reia locul de stăpînă. Nu găsi decît un copil mai mult, pe micul Guillaume. Gîndindu-se la copil, cînd locuia încă în chioşc, simţise o groază sfîntă ; era fiul păcatului, nu putea aduce cu el decît nenorocirea şi poate că Dumnezeul răzbunărilor îl adusese pe lume ca să pedepsească pe tatăl lui pentru nelegiuirea ce săvîrşise. Dar cînd zări biata făptură mică, în leagănul ei alb şi trandafiriu, simţi în inimă o bunătate nemărginită. Această femeie, a cărei fiinţă se istovise într-o virginitate arzătoare de păgînă, simţi, fără să-şi dea seama, cum se trezeste în ea soţia si mama, porniri ce se ivesc în sufletul oricărei fecioare. Ea se crezu ispitită de Satan, voi să se împotrivească slăbiciunii ce-i stăpînea fiinţa. Apoi se simţi învinsă. Îl sărută pe Guillaume cu dragostea în Dumnezeu, ferindu-l parcă pe copil de nelegiuirea cu care cerul poate îl blestemase.

Încet, încet ea deveni mamă pentru el dar o mamă ciudată ale cărei mîngîieri păstrau un fel de spaimă nelămurită. Uneori ea îl ura ; apoi îl lua în braţe cu vo-

luptatea aprinsă a cucernicilor cărora li se pare că simt ghiara diavolului sfîșiindu-le carnea. Cînd el era încă mic de tot, îl privea țintă în ochi, neliniștită, întrebîndu-se dacă nu cumva avea să zărească o licărire a iadului în adîncul privirilor curate ale făpturii nevinovate. Nu se putu încredința niciodată dacă într-adevăr era ori nu fiul lui Satan; dar mîngîierea ei înflăcărată, aspră și pătimașă, sporea din ce în ce.

Cînd fu înțărcat nu mai avu nevoie de doică. Ea singură îl îngrijea. D. de Viargue îl lăsase în seama ei, rugînd-o chiar, cu zîmbetul lui ironic de savant, să-l crească în religia ce-i va plăcea. Nădejdea să-l scape pe Guillaume din focul veșnic, făcînd din el un protestant adevărat, spori dragostea Genevièvei. Pînă la vîrsta de opt ani îl ținu lîngă ea în odaia ce se afla la catul al doilea de la Noiraude.

Guillaume crescu într-o lume cu totul ciudată. Respiră, încă din leagăn, aerul neobișnuit, plin de-o spaimă religioasă, pe care bătrîna cucernică îl risipea în juru-i. El veșnic zări, cînd se deștepta din somn, chipul acestei femei, aprins și mut, plecat asupră-i; auzi glasul ascuțit de cîntăreață de mînăstire, care-l adormea seara în psalmodierile lugubre ale unuia din cei șapte psalmi ai pocăinții. Mîngîierile acestei mame îl istoveau; ea îl înăbușea strîngîndu-l în brațe, plîngînd cu lacrimi ce-l aruncau și pe el în neliniști de mîngîieri bolnăvicioase. Primi astfel o simțire mai mult femeiască, o slăbiciune de nervi ce schimba cele mai neînsemnate tristeți de copil în adevărate suferinți. Adesea ochii i se umpleau de lacrimi, fără să știe de ce, și plîngea ceasuri întregi, fără mînie, ca un om în vîrstă.

Cînd împlini șapte ani, Geneviève îl învăță să citească din uriașa Biblie legată în fier. Această Biblie cu foile îngălbenite, cu înfățișare negricioasă, îl îngrozea. Nu pricepea ce spun liniile pe care le urmărea, dar glasul posomorît cu care învățătoarea lui rostea cuvintele, îl înghețau de groază pe scaun. Cînd rămînea singur, pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit să deschidă Biblia. Bătrîna protestantă îi vorbea de ea ca de însuși Dumnezeu, c-o nestăpînită cucernicie. Copilul, a cărui inteligență se trezea, trăi de atunci într-un fel de spaimă nepotolită. Închis lîngă femeia care veșnic îi vorbea de diavoli, de iad și de mînia cerului, el își petrecea zilele în chinuitoare ne-

liniști; noaptea, plîngea, închipuindu-și că în patul lui joacă flăcări. Biata făptură, care nu cerea decît să se joace și să rîdă, avea închipuirea rătăcită în așa fel încît nu-i mai venea să coboare în parc, ca să nu fie socotit un nelegiuit. Geneviève îi spunea în fiecare dimineață, cu glasul ascuțit ce-i străpungea inima ca un cuțit, că lumea era un lăcaș murdar al pieirii și c-ar fi mai bine pentru el să moară, ca să nu mai vadă lumina soarelui. Ea credea că cu astfel de lecții îl scapă de Satan.

Totuși, uneori, după-amiaza, Guillaume alerga prin gangurile lungi ale castelului și cobora pe sub copacii parcului.

Ceea ce la Véteuil se numea „Noiraude" era o mare casă pătrată, înaltă de trei caturi, care semăna mai mult a temniță. D. de Viargue o lăsa, nepăsător, să cadă în ruină. El nu locuia decît o mică parte dintr-însa: un apartament la catul întîi și-o sală sub acoperiș, din care își făcuse laboratorul; jos își oprise o sală de mîncare și un salon. Celelalte odăi ale acestei mari locuințî, în afară de cele în care locuia Geneviève și slujitorii, erau cu totul părăsite. Nimeni nu intra în ele vreodată.

Cînd Guillaume străbătea gangurile tăcute și negre ce tăiau castelul în toate părțile, simțea o teamă ascunsă.

Trecea grăbind pasul pe lîngă ușile odăilor nelocuite. Stăpînit de gînduri groaznice, pe care Geneviève i le vîra în cap, îi părea că aude țipete în aceste odăi și hohote înnăbușite de plîns; se întreba cu neliniște cine putea locui în aceste odăi ale căror uși rămîneau veșnic închise. Îi plăcea mai bine prin aleile parcului și totuși, nici acolo nu-i venea să se ducă prea departe, așa de fricos îl făcuse bătrîna protestantă.

Uneori se întîlnea cu tatăl lui pe care, văzîndu-l, începea să tremure. Pînă la vîrsta de cinci ani de-abia îl zărise în treacăt. Contele uitase că are un copil. Nici nu se gîndise vreodată la formalitățile ce trebuiau împlinite într-o zi dacă ar fi dorit să-l înfieze. Copilul fusese înscris ca fiind născut din părinți necunoscuți. D. de Viargue știa că notarul ținea mult să nu se știe de existența bastardului nevestei lui și își făgăduia să încheie mai tîrziu socotelile lui Guillaume. Neavînd alt moștenitor, socotea să-i lase lui întreaga avere. De altfel, aceste gînduri îi treceau prea rareori prin minte; el își vedea de expe-

rienţe, mai batjocoritor şi mai mîndru ca niciodată; asculta fără să răspundă veştile ce-i aducea din cînd în cînd Geneviève despre copil.

Într-o zi, cînd cobora în parc, îl întîlni umblînd singur, de mînă cu bătrîna cucernică. Fu mirat cînd băgă de seamă cum se mărise. Guillaume, care mergea pe cinci ani, purta nişte hăinuţe frumoase de copil, de stofă uşoară şi bătătoare la ochi. Tatăl, mişcat oarecum, se opri pentru întîia oară; îşi luă fiul în braţe şi, ridicîndu-l pînă la înălţimea feţei, îl privi cu luare-aminte. Guillaume, printr-o tainică minunăţie a sîngelui, semăna cu mama contelui. Această asemănare uimi şi înduioşă pe d. de Viargue. Sărută pe frunte pe bietul copilaş ce tremura.

Din ziua aceea, de cîte ori întîlnea pe copil, îl săruta. Îl iubea în felul lui, aşa cum putea el iubi. Dar îmbrăţişarea lui era rece, sărutul fugar nu era de ajuns ca să cîştige inima copilului. Cînd Guillaume se putea feri de conte, fără ca el să bage de seamă, se simţea fericit să scape de aceste mîngîieri. Acest om aspru, care trecea prin Noiraude ca o umbră mută şi posomorîtă, îl înspăimînta mai mult decît să-l bucure. Geneviève, căreia d. de Viargue îi dăduse poruncă să-l crească în ochii lumii ca pe fiul lui, îl arăta totdeauna pe bătrîn ca pe un stăpîn puternic şi neînduplecat şi cuvîntul de tată nu trezea în mintea copilului decît un gînd de spaimă amestecată cu prea puţin respect.

Aşa îşi trăi Guillaume cei dintîi opt ani ai vieţii lui. Toate îl îndemnau spre slăbiciune, ciudata învăţătură a bătrînei protestante şi teama ce simţea în faţa contelui. Era osîndit să păstreze în toată viaţa lui fiorul şi sensibilitatea bolnăvicioasă a copilăriei. Cînd împlini opt ani, d. de Viargue îl trimise în şcoala comunală din Véteuil. Poate că băgase de seamă felul crud în care îl creştea Geneviève şi voia să-l smulgă pe de-a-ntregul de sub înrîurirea acestui creier zăpăcit. În şcoală, Guillaume îşi începu cu multe suferinţi ucenicia vieţii; trebuia să îndure ocări la fiecare pas.

Anii petrecuţi în şcoală fură un lung calvar, unul din acele calvaruri de copil singur şi părăsit pe care oricine îl poate umili şi care nu-şi dă seama cu ce a greşit. Locuitorii din Véteuil nutreau împotriva d. de Viargue o ură surdă, născută din gelozie şi prefăcătorie; nu-i iertau niciodată că e bogat şi că se poartă într-un fel anu-

mit; scandalul cu naşterea lui Guillaume slujea ca început oricărei intrigi. Se răzbunară de nepăsarea dispreţuitoare a tatălui pe care totuşi îl salutau cu umilinţă, asupra slăbiciunii copilului căruia îi puteau zdrobi inima fără nici o teamă de primejdie. Copiii din oraş, cei care aveau doisprezece pînă la şaisprezece ani, cunoşteau toţi povestea lui Guillaume, căci o auziseră de nenumărate ori din gura părinţilor; în casa lor se vorbea de acest copil c-un fel de mînie, astfel că ei îşi făcură o datorie, cînd îl avură camarad, să chinuiască biata fiinţă izgonită din întregul Véteuil. Chiar părinţii lor îi îndemnau la astfel de ticăloşii, rîzînd într-ascuns de prigonirile pe care şi ei le urmăreau.

De la cea dintîi recreaţie, Guillaume simţi în purtarea dispreţuitoare a camarazilor lui, că se găsea între vrăjmaşi. Doi dintre cei mai mari, ştrengari de cincisprezece ani, se apropiaseră şi-l întrebară cum îl cheamă. Cînd el răspunse, cu glas sfios, că-l cheamă Guillaume, toţi începură să-l batjocorească.

— Tu te numeşti Bastardul, auzi? strigă unul în mijlocul huiduielilor şi glumelor acestor copii cu vicii de oameni în vîrstă.

Copilul nu pricepu ocara, dar începu să plîngă de frică în mijlocul mulţimii neînduplecate ce-l înconjura. Primi chiar cîteva vorbe grele, îşi ceru iertare, ceea ce înveseli foarte mult pe ştrengari, şi apoi iarăşi porniră loviturile de pumn din toate părţile.

Laţul era întins, victima şcolii era găsită. În orice recreaţie primea lovituri, auzea cum îi zic toţi Bastardul, simţind cum i se urca sîngele în obraji, fără să ştie de ce. Teama de pumni îl făcu fricos; trăia prin colţuri, neîndrăznind să spună o vorbă, ca un paria împotriva căruia se ridică un popor întreg şi care nu încearcă să se revolte. Profesorii se uniră într-ascuns cu elevii; simţiră că nu strica să îngăduie răutatea copiilor burtăverzimii din Véteuil şi oropsiră copilul în pedepse, gustînd ei înşişi o voluptate răutăcioasă chinuind o fiinţă slabă. Guillaume se lăsă în părăsire; fu un elev rău, îndobitocit în bătăi, în ocări şi umiliri. Moale, bolnăvicios, zăpăcit, suspina în dormitor nopţi întregi de-a rîndul: asta era singura lui împotrivire.

Suferea cu atît mai mult cu cît simțea o mare trebuință să iubească și nu găsea decît oameni vrednici de ură. Sensibilitatea lui nervoasă îl făcea să strige la fiecare nouă umilință: „Doamne, își zicea el uneori, cu ce-am greșit?“ Și-n pornirea lui dreaptă de copil, căuta să vadă ce vină era vrednică de-o pedeapsă atît de aspră; și negăsind niciuna, îl stăpînea o teamă nebună, își amintea lecțiile amenințătoare ale Genevièvei și se credea chinuit de demoni pentru păcate necunoscute. Mai tîrziu îi trecu prin gînd să se înece în puțul din curtea școlii. Avea atunci doisprezece ani.

În vacanță îi părea că a scăpat dintr-un mormînt. Uneori ștrengarii îl urmăreau cu pietre pînă la marginea orașului. Îi plăcea acum parcul pustiu de la Noiraude unde nu-l bătea nimeni. Niciodată nu îndrăzni să vorbească tatălui său de prigonirile ce îndura. Se plîngea numai Genevièvei și-o întreba ce înseamnă porecla de bastard pe care-o primea totdeauna ca pe-o palmă fulgerătoare. Bătrîna îl asculta pe gînduri, posomorîtă. Era mîhnită că i se înstrăinase elevul. Știa că preotul școlii sfătuise pe d. de Viargue să lase să se boteze copilul și-l privea ca pe-o făptură osîndită iadului. Cînd Guillaume își spovedi necazurile, ea strigă, fără să-i răspundă de-a dreptul: „Tu ești un fiu al păcatului, ispășești greșeala celui vinovat!“ El nu pricepu nimic, dar glasul bătrînei îi păru așa de mînios, încît niciodată nu-i mai vorbi nimic.

Deznădejdea lui spori pe măsură ce se mărea. Ajunse în sfîrșit la o vîrstă în care află ce greșeală făptuise. Camarazii lui, cu ocările lor nerușinate, îi desluşiră toate viciile. Atunci plînse cu lacrimi de sînge. Fu lovit în părinții lui, spunîndui-se fără rușine povestea nașterii. Află că mama lui trăiește după poreclele murdare ce se dădeau acestei femei. Copiii, cînd se azvîrl în țărînă, se tăvălesc c-un fel de mîndrie; astfel micii oameni ai școlii nu cruțară pe Bastard de nici o infamie pe care-o puteau născoci asupra legăturii nevestei notarului cu d. de Viargue. Guillaume se simți de multe ori sugrumat de mîini fără seamăn; sub loviturile călăilor, martirul se răzvrătea în cele din urmă, căzînd asupra celui dintîi venit, mușcîndu-l ca o fiară; de cele mai multe ori însă rămînea neputincios și se mulțumea să plîngă în liniște.

Cînd trebuia să împlinească cincisprezece ani, i se întîmplă un lucru a cărui amintire trebuia s-o păstreze toată viața. Într-o zi, pe cînd școlarii erau la plimbare și treceau pe o stradă a orașului, auzi pe camarazii lui glumind în juru-i și șoptind cu glas răutăcios :

— Ei, Bastardule, privește : uite-ți mama.

El ridică ochii și privi.

O femeie trecea pe stradă, la brațul unui bărbat cu chipul blajin. Privi cu luare-aminte spre Guillaume, atingîndu-l aproape în treacăt. Dar nu zîmbi ; își strînse gura c-un fel de posomorîtă resemnare. Bărbatul care-o întovărășea își păstra seninătatea.

Guillaume, zdrobit, n-auzea batjocura camarazilor ce pufneau de rîs, ca și cum această întîlnire ar fi fost lucrul cel mai caraghios din lume. Rămase mut, îngrozit. Această vedenie fugară îl îngheța și se simțea parcă mai de plîns ca un orfan. Toată viața, cînd se gîndea la mama lui, vedea înaintea-i chipul acelei femei cu gura strînsă într-un zîmbet de cucernicie, la brațul bărbatului înșelat și mulțumit.

Marea lui durere, în acești ani răi, fu dragostea pe care n-o primea de la nimeni. Mîngîierea chinuitoare a Genevièvei îl îngrozea, iar dragostea tatălui său o găsea rece și mută. Își zicea că e singur, că nimănui nu-i era milă de el. Plecat sub prigonirile ce îndura, simțea o nesfîrșită bunătate topindu-i inima ; firea lui blîndă ce se chinuia în nevoia mîngîierilor, ascundea cu grijă, ca pe-o taină caraghioasă ce stîrnea rîsul, comori de dragoste ce nu se puteau revărsa în afară. Se pierdea în adîncimile visului fără capăt c-o patimă închipuită în care se arunca întreg, pentru totdeauna. Și atunci visa o singurătate binecuvîntată, un colț de lume cu ape și copaci, unde să trăiască singur-singurel în tovărășia unei patimi scumpe ; amantă sau prietenă, nu-și dădea bine seama : avea numai o mare dorință de mîngîiere și de liniște. Cînd veneau să-l bată, zdrobit și umilit, își trăia din nou visul, cu mîinile împreunate, c-un fel de tresărire religioasă, și cerea îndurarea cerului să-i dea putința să se ascundă și să se odihnească într-o dragoste nesfîrșită.

Dacă mîndria nu l-ar fi susținut, s-ar fi obișnuit poate cu frica. Dar, din fericire, în vinele lui curgea sîngele neamului Viargue ; slăbiciunea fără leac cu care-l loveau

nașterea întîmplătoare și prostia burghezească a mamei, se trezeau uneori în izbucnirea de mîndrie ce-i rămînea de la tatăl lui. Se simțea mai bun, mai vrednic și mai mare decît călăii lui; dacă se temea de ei, îi disprețuia totuși c-o liniște aspră; rămînea mîndru sub loviturile lor, lucru care deznădăjduia pe copiii fără inimă care băgau de seamă disprețul victimei lor.

Dar Guillaume întîlni un prieten la școală. Cînd trecu în clasa a doua, un elev se ivi în aceeași clasă. Era un băiat voinic, înalt, mai mare ca el cu doi sau trei ani. Se numea Jacques Berthier. Orfan, neavînd decît un unchi, avocat în Véteuil, venea să sfîrșească în școala acestui oraș ceea ce începuse la Paris. Unchiul lui voia să-l supravegheze de aproape, aflînd că băiețașul era foarte zburdalnic și, la șaptesprezece ani, alerga după fete prin cartierul Latin.

Jacques își îndura bucuros surghiunul. Avea cea mai cinstită fire din lume. Fără mari calități, el era ceea ce se numește, un băiat bun. Își răscumpăra dealtfel slăbiciunile firești printr-o aspră supunere. Intrarea lui în școală fu ceva neobișnuit: venea din Paris, vorbea ca un băiat mare care a mușcat din fructul oprit. Elevii avură toți respect față de el, cînd aflară că se culcase cu femei. Mișcările lui largi, puterea, norocul, îl făcură regele școlii. Rîdea tare, își arăta bucuros brațele viguroase și apăra pe cei slabi c-o bunăvoință de prinț.

Chiar în ziua sosirii lui, zări pe un ștrengar înalt care-l batjocorea pe Guillaume. Se repezi, îl scutură pe școlar de chică, spunîndu-i că avea de-a face cu el dacă batjocorea astfel pe copii. Îl luă apoi de braț pe cel oropsit și se plimbă în tovărășia lui toată recreația, spre marea nemulțumire a colegilor care nu înțelegeau cum un parizian își putuse alege un astfel de prieten.

Guillaume fu adînc mișcat de sprijinul și prietenia ce-i arăta Jacques. Acesta simți deodată o dragoste mare pentru chipul umilit al noului său coleg. Întrebîndu-l pricepu că trebuia să-i fie sprijinitor. Asta îl hotărî

— Vrei să-mi fii prieten? întrebă el pe Guillaume luîndu-l de mînă?

Bietul copil plînse aproape strîngîndu-i mîna, cea dintîi ce i se întindea.

— Te voi iubi mult, răspunse el cu glasul sfios al îndrăgostitului ce-și mărturisea iubirea.

În recreația viitoare, un grup de școlari înconjură pe parizian ca să-i povestească întîmplarea lui Guillaume. Socoteau că-l vor umili și de astă dată pe Bastard vorbind de scandalul nașterii lui. Jacques ascultă liniștit tînguirile murdare ale colegilor lui. Cînd aceștia tăcură, el înălță din umeri.

— Sînteți niște imbecili, le zise el. Dacă mai aud pe vreunul din voi spunînd ceea ce a-ți spus, vă pălmuiesc.

Și simți o dragoste și mai mare pentru acest paria, înțelegînd adîncimea rănilor lui. Avusese un prieten, în liceul Carol-cel-Mare, un copil al dragostei, un băiat de-o înțelepciune rară și plăcută, care lua premii și era iubit și de colegi și de profesori. De aceea primi ca pe un lucru foarte firesc povestea scandalului care mîhnea pe micii nemernici din Véteuil. Se duse și-l luă de braț pe Guillaume.

— Ce gîște sînt copiii ăștia ! îi zise el ; sînt proști și răi. Știu totul ; dar, haide, nu te teme de nimic : dacă vreunul te mai batjocorește, spune-mi mie, și ai să vezi.

Din ziua aceea Bastardul fu respectat. Un școlar, îndrăznind să-l poreclească, primi o așa palmă încît toată școala văzu că nu mai era de glumit și își căută o altă victimă. Guillaume își urmă lecțiile într-o liniște binefăcătoare. Pentru sprijinitorul lui simți o adîncă prietenie. Îl iubi ca pe cea dintîi amantă, c-o nestrămutată credință, c-o oarbă supunere. Firea lui blîndă găsea în cele din urmă un sprijin, dragostea lui mult timp înăbușită se îndrepta întreagă spre acest Dumnezeu care îl ajuta cu mîna și cu inima. Prietenia lui era amestecată c-o recunoștință așa de vie, încît Jacques îl socotea ca pe-o făptură cu totul vrednică pînă și în gesturile cele mai neînsemnate ; acest copil mare, voinic, zgomotos, îi impunea respect cînd îl asemuia cu firea lui slabă și bolnăvicioasă. Pornirile lui neastîmpărate, poveștile ce-i spunea despre viața de la Paris, îl încredințau că avea ca prieten un om neobișnuit căruia îi era hărăzit un noroc neașteptat. Și în dragostea lui mai era un fel de admirație, de umilință și de avînt, care împreună, se topeau într-o aleasă simțire pentru Jacques.

Acesta primi ca un copil bun dragostea prietenului său. Îi plăcea să-și arate puterea și să fie măgulit. De

altfel, fu biruit de mîngîierile supuse ale acestei firi slabe și mîndre, care nemulțumeau pe ceilalți școlari cu disprețul lor. În cei doi ani cît mai rămaseră împreună în școală, fură nedespărțiți.

Cînd sfîrșiră școala pregătitoare, Jacques plecă la Paris unde trebuia să urmeze cursurile școlii de medicină. Guillaume, rămas singur la Véteuil, nu se putu mîngîia multă vreme după plecarea prietenului său. Căzuse într-un fel de lenevie, trăind la Noiraude ca în adîncul unui pustiu. Avea pe atunci optsprezece ani. Într-o zi, tatăl lui trimise să-l cheme și-l primi în laborator. Era întîia oară cînd trecea pragul acestei odăi. Îl găsi pe conte în picioare, în mijlocul sălii largi, cu pieptul acoperit c-un șorț albastru de farmacist. Îi păru tare îmbătrînit; tîmplele îi erau goale, ochii adînciți în orbite luceau, străpunși de un foc ciudat, în mijlocul chipului slăbit, brăzdat de cute adînci. Simțise pentru el totdeauna un mare respect: în ziua aceea îi era teamă parcă.

— Domnule, îi zise contele, te-am chemat ca să-ți arăt planurile ce le am cu d-ta. Te rog să-mi spui mai întîi dacă, din întîmplare, nu simți cumva vreo înclinare pentru vreo îndeletnicire oarecare.

După gestul de șovăire și stîngăcie al lui Guillaume reluă:

— Bine, poruncile mele îți vor fi mai lesne de împlinit... Doresc domnule, să nu fii nimic, nici doctor, nici avocat, în sfîrșit, nimic...

Și, cum tînărul îl privea nedumerit:

— Ai să fii bogat, urmă el c-un fel de amărăciune în grai, poți să fii un om prost și fericit, dacă vei avea norocul să înțelegi viața. Îmi pare rău acum că te-am dat să înveți puțină carte. Vînează, mănîncă, dormi, iată poruncile mele. Iar dacă vei avea gust pentru plugărie, îți îngăduiesc să scormonești pămîntul.

Contele nu glumea. Vorbea scurt, cu încredințarea că trebuie ascultat. Băgă de seamă că fiul lui privește cercetător prin laborator, parcă ar fi vrut să se împotrivească trîndăviei ce i se impunea. Glasul lui deveni amenințător.

— Dar, jură-mi, zise el, că n-ai să te îndeletnicești niciodată cu știința. După moartea mea, vei încuia această ușă ca să n-o mai descui niciodată. E de ajuns că un Viargue s-a închis aici pentru toată viața... Mă

încred în cuvîntul d-tale, domnule ; nu vei face nimic, ci numai vei încerca să fii fericit.

Guillaume voia să plece, cînd tatăl său, îmboldit parcă de-o mîhnire pripită, îl luă de mîini și murmură, căutînd să-l îmbrățișeze :

— Auzi tu, fiul meu, caută să-mi asculți rugămintea : silește-te să fii un om cît mai simplu, dacă se poate.

Apoi îl îmbrățișă și-l lăsă să plece. Această întîmplare înduioșă mult pe Guillaume ; înțelese că contele suferea de-o boală ascunsă ; în rarele lor întrevederi, el îi arătă, din ziua aceea, un respect deosebit. De altfel, se supuse pe de-a-ntregul dorințelor lui. Rămase trei ani la Noiraude, vînînd, umblînd pe cîmpii, cercetînd copacii și împrejurimile. Acești trei ani, cît trăi în sînul vieții de la țară, îl predestinară în cele din urmă bucuriilor și nădejdilor de mai tîrziu. Pierdut în singurătățile verzi ale parcului, întinerit de fiorii ce străbat pe sub frunze, înțelese viața altfel de cum o înțelegea în școală, oprindu-și mîngîierile și nenorocirile. Își reluă visul tinereții și nădăjdui să găsească din nou, la marginea vreunei fîntîni, o făptură care să-l ia în brațe și să-l ducă departe, sărutîndu-l ca pe un copil. Ah, ce visuri fără sfîrșit și ce blînd îi cădeau pe frunte liniștea și umbra stejarilor !

Fără acele mîhniri nedeslușite pricinuite de dorințele lui neîmplinite, ar fi putut fi pe deplin fericit. Nimeni nu-l mai asuprea ; cînd i se întîmpla să treacă prin Vétueil, vedea cum vechii lui camarazi îl salută c-o sfială mai josnică decît ura cu care îl băteau cîndva ; se știa în oraș că el e moștenitorul contelui. Singura teamă, teamă ciudată amestecată c-o nădejde chinuitoare, era ca nu cumva să se găsească față în față cu mama lui. N-o mai văzuse și era mîhnit ; se gîndea veșnic la femeia aceea și uitarea în care ea îl părăsea, îi părea o monstruozitate nedeslușită căreia ar fi vrut să-i pătrundă adîncul. O întrebă chiar pe Geneviève dacă trebuia să caute s-o vadă. Protestanta îi răspunse aspru că e nebun.

— Mama ta a murit, adăugă ea cu multă însuflețire ; roagă-te pentru ea.

Geneviève iubea mereu pe fiul păcatului, cu toată spaima ce-i pricinuia o astfel de iubire. Acum cînd copilul devenise om, ea căuta și mai mult să-și stăpînească inima. Era de-o supunere oarbă, neștirbită.

În două rînduri Jacques veni să-și petreacă vacanțele de student la Véteuil. Pentru Guillaume lunile acelea erau un prilej de nespusă bucurie. Cei doi prieteni umblau mereu împreună; vînau zile întregi ori pescuiau raci în pîrîiașul ce trecea pe la marginea orașului. Adeseori, în adîncimea unei văi singuratice, vorbeau de Paris și mai ales de femei. Jacques vorbea cu ușurință, ca om care le nesocotea cu totul, deși avea curtenia să le batjocorească fără răutate și să nu-și spună cuvîntul prea aspru ce-i stăpînea gîndul, și atunci Guillaume îl dojenea mîngîietor că nu are inimă; el punea femeia într-o lumină de vis, făcînd din ea un idol în fața căruia cînta un veșnic psalm de credință și de dragoste.

— Lasă, striga nerăbdător studentul, tu nu știi ce spui Ai să-ți plictisești amantele, dacă vei sta mereu în genunchi în fața lor. Vei face și tu ca ceilalți; vei înșela și vei fi înșelat. Așa e viața.

— Nu, nu, răspundea el cu încăpățînare, eu n-am să fac ca ceilalți. Am să iubesc o singură femeie, și-o voi iubi într-atît ca să sperii soarta să nu ne tulbure niciodată.

— Eh, vom vedea.

Și Jacques rîdea de nevinovăția bietului provincial. Îl mîhnea uneori povestindu-i patimile lui de-o noapte. Aceste călătorii la Véteuil strînseră și mai mult prietenia celor doi tineri. Dealtfel își scriau totdeauna scrisori lungi. Dar, din ce în ce scrisorile lui Jacques deveneau tot mai rare; în al treilea an nu mai dădu semn de viață. Această nepăsare mîhni peste măsură sufletul lui Guillaume.

Știa de la unchiul studentului, că trebuia să plece din Franța, și-ar fi vrut să-i strîngă mîna înaintea plecării. În cele din urmă se plictisea de moarte la Noiraude. Tatăl lui pricepu numaidecît pricina acestor deznădejdi și plictiseli; îi spuse într-o seară, cînd se sculau de la masă:

— Știu că vrei să te duci la Paris. Îți dau voie să trăiești acolo un an și socotesc că n-ai să faci vreo prostie. Vei cheltui cît vei pofti... Poți pleca chiar mîine...

A doua zi, Guillaume, ajungînd la Paris, află că Jacques plecase în ajun. Îi scrisese la Véteuil o scrisoare de bun rămas pe care i-o trimise Geneviève. În această scrisoare, foarte veselă și foarte prietenească, prietenul lui îi făcea cunoscut că fusese numit doctor într-un corp de expediție în Cochinchina și că va mai rămînea acolo multă vreme. Guillaume se întoarse numaidecît la Noi-

raude, mîhnit de această plecare neașteptată și îngrozit la gîndul că rămînea singur într-un oraș necunoscut. Se adînci din nou în umbra dragei lui singurătăți. Dar, după două luni, tatăl său îl smulse din această liniște, poruncindu-i să plece la Paris, unde înțelegea să trăiască cel puțin un an.

Guillaume se duse să locuiască, în strada Est, la hotelul unde locuia Madeleine.

IV

Cînd Madeleine întîlni pe Guillaume, se gîndea să părăsească hotelul și să caute o altă locuință pe care să și-o mobileze. În casa aceea deschisă oricui, populată de studenți și de fete de stradă, nu se simțea bine, căci primea oricînd declarații brutale care-i aminteau crud părăsirea în care se găsea. Plecînd, voia să lucreze, să se folosească de meșteșugul broderiei. Dealtfel, venitul de două mii de franci era deajuns să-i acopere nevoile. Viitorul o neliniștea oarecum ; simțea că singurătatea la care voia să se osîndească, va fi plină de primejdii. Deși își jurase să fie tare, își petrecea unele zile așa de goale, așa de triste încît, în anumite seri, surprindea, în adîncul acestei părăsiri, gînduri nevrednice de slăbiciune.

În seara cînd sosi Guillaume, ea îl zări pe scară. El se strînse lîngă zid c-o înfățișare așa de respectuoasă încît ea rămase surprinsă, nedumerită de purtarea lui. De obicei, chiriașii hotelului o călcau aproape pe picioare, aruncîndu-i fum de țigară în obraz. Tînărul locuia o odaie alături de-a ei ; un perete subțire despărțea cele două odăi. Madeleine adormi ascultînd, fără să vrea, pașii necunoscutului ce se plimba încoace și încolo.

Guillaume, oricît de respectuos era, văzuse destul de bine obrajii de sidef și frumosul păr roșcat al vecinei. Dacă se plimbă mult timp prin odaie în seara aceea, era din pricină că-l muncea gîndul că are o femeie atît de aproape de el și se simțea tulburat. Îi auzea chiar patul troznind, învîrtindu-se în așternut fiindcă nu putea să adoarmă.

A doua zi tinerii își zîmbiră, fără prefăcătorie. Intimitatea se legă repede. Madeleine se încrezu cu atît mai

ușor în dragostea acestui băiat blînd și liniștit, cu cît se credea ferită de primejdii lîngă el. Îl socoti la început un copil. Se gîndi că, dacă vreodată va avea nebunia să-i vorbească de dragoste, ea îl va dojeni și își va păstra înfățișarea ei mîndră. Se încredea în puterile ei, voia să-și păstreze jurămîntul de văduvie. În zilele următoare, primi brațul lui Guillaume și nu se împotrivi să facă cu el o mică plimbare. La întoarcere, se duse în odaia lui și tînărul veni și el într-a ei. Dealtfel nu-și spuneau nici un cuvînt de dragoste și nu zîmbeau neliniștitor. Se socoteau prieteni de curînd, c-o bunăvoință plină de respect deosebit.

Ființa lor însă era oarecum tulburată. Seara, cînd intra fiecare în odaia lui, își ascultau pașii, visau fără să-și dea bine seama de neliniștea ce-i chinuia. Madeleine se simțea iubită și se lăsa dusă spre această mîngîiere spunîndu-și într-una că nu va mai iubi. La drept vorbind, ea nu cunoștea dragostea ; întîia ei legătură fusese ceva grabnic, astfel că gusta c-o nesfîrșită bucurie luarea aminte a lui Guillaume ; inima ei pornea spre dînsul fără să știe cum, pe încetul, mișcată de-o pornire care devenea bunăvoință. Dacă i se întîmpla uneori să se mai gîndească la rănile ei, îndepărta amintirile crude visîndu-și noul ei prieten ; patima unui temperament sîngeros o îngrozise, dragostea mîngîietoare a unei firi neastîmpărate o neliniștea c-o ciudată bucurie, domolindu-i una cîte una voințele. Cît despre Guillaume, el trăia ca în vis ; adoră pe cea dintîi femeie ce întîlnea și asta era fatal. La început nici nu se întreba de unde vine această femeie ; ea îi zîmbea cea dintîi și zîmbetul ei era deajuns pentru ca el să îngenuncheze și să-și dea viața. Se mira bucuros că întîlnea așa de grabă o amantă ; rîvnea să-și deschidă inima multă vreme părăsită și plină de-o patimă înfrîntă ; dacă n-o îmbrățișa încă pe Madeleine, nu îndrăznea, dar credea că va pune stăpînire pe sufletul ei.

Tinerii petrecură astfel o săptămînă. Guillaume deabia ieșea ; Parisul îl îngrozea și de aceea se ferise să locuiască într-unul din marile hoteluri cum îl sfătuise tatăl său. Îi părea bine acum că se ascunsese în dosul Luxemburgului, în adîncul acestui cartier liniștit unde-l aștepta dragostea. Ar fi vrut s-o ducă pe Madeleine afară la cîmp, departe, nu fiindcă dorea s-o vadă căzînd cît mai

în grabă în brațele lui, ci fiindcă îi plăceau copacii și dorea să se plimbe lîngă ea pe sub umbra lor. Ea se împotrivea printr-un fel de presentiment. În cele din urmă primi să mănînce cu el într-o crîșmă de la marginea orașului. Aici, în birtul din pădurea Verrières, se lăsă cucerită.

A doua zi, cînd se întoarseră la Paris, cei doi amanți erau atît de uluiți de aventura lor încît uitau uneori să se tutuiască. Simțeau chiar un fel de sfială, o neliniște pe care n-o simțiseră pînă atunci, cînd erau numai prieteni Printr-un ciudat sentiment de rușine, nu vrură să se culce împreună la hotelul unde, în ajun chiar, erau străini unul față de celălalt.

Guillaume pricepu că Madeleine avea să sufere cînd slujitorul hotelului va zîmbi văzînd-o în odaia lui Din seara aceea chiar se duse să locuiască într-un hotel vecin. Dealtfel, acum cînd ea era a lui, voia s-o aibă numai pentru el, în umbra vreunei locuinți retrase și necunoscute.

Se purta ca și cum ar fi fost hotărît să se însoare. Bancherul la care tatăl său îi deschisese un credit nelimitat, îl sfătui să închirieze un pavilion singuratic, care era de vînzare, în strada Boulogne. Guillaume îl cercetă și-l cumpără numaidecît. Îl mobilă cît putu mai frumos în cîteva zile. Toată această afacere se petrecu în cel mult o săptămînă. Într-o seară, o luă de mînă pe Madeleine, întrebînd-o dacă voia să fie nevasta lui.

Din noaptea petrecută în birtul din pădurea Verrièrs, venea s-o vadă în fiecare după-amiază, ca un logodnic care își face curtea obișnuită ; apoi se retrăgea în liniște. Cererea lui mișcă pe tînăra femeie care primi înlănțuindu-l cu brațele după gît. Intrară în pavilionul din strada Boulogne ca doi tineri căsătoriți în seara nunții. Și într-adevăr aici avu loc noaptea nunții lor. Uitaseră parcă întîmplarea care, într-o seară, îi aruncase deodată pe unul în brațele celuilalt ; li se părea că le e îngăduit să se sărute pentru întîia oară. Fu o noapte de adevărată fericire în care îndrăgostiții își putură închipui că trecutul murise pentru totdeauna și că unirea lor avea puterea și nevinovăția unei legături veșnice.

Trăiră împreună șase luni, departe de lume, ieșind rareori. Fu un întreg vis de fericire. Pierduți în vraja mîngîierilor, nu-și mai aminteau de faptele de dinaintea

acestei iubiri și nu-i neliniștea întru nimic întîmplările ce se puteau ivi cîndva. Erau prea departe și prea sus, într-o deplină înțelegere a sufletelor, într-o pace de fericire pe care nimic n-o tulbura. Pavilionul, cu odăile lui strîmte împodobite cu covoare și stofe bătătoare la ochi, le oferea un lăcaș retras, ascuns, tăcut, zîmbitor. Și apoi mai era grădina, un pătrat de pămînt mare cît palma, unde își uitau de toate, deși era frig, stînd de vorbă în după amiezile de iarnă.

Madeleine se credea parcă născută în ajun. Nu știa dacă-l iubește pe Guillaume ; știa numai că el zmulsese de undeva pentru ea o mare bucurie și se simțea bine să adoarmă în vraja acestei bucurii. Toate rănile inimii ei se închiseseră ; n-o mai chinuia neliniștea, nici arzătoarea dorință care-i sfîșiase ființa altădată ; îi era cald, o mîngîia o căldură plăcută care-i odihnea inima. Nu se întreba niciodată nimic. Ca un bolnav care scapă istovit dintr-o boală grea, se lăsa părăsită în mîngîierea voluptoasă a acestei însănătoșiri, mulțumind în adîncul inimii aceluia care-o scăpase de griji. Tot ce-o mișca mai mult, nu erau îmbrățișările nebune ale tînărului : simțurile ei tăceau de obicei și în sărutările ei era mai mult o dragoste de mamă decît patimă. Îi arăta o adîncă recunoștință pentru bunătatea cu care se purta, socotind-o aproape ca pe femeia lui legitimă. Asta o ridica în ochii ei chiar și-i venea să creadă că din brațele mamei trecuse în brațele bărbatului. Visul îi măgulea mîndria, o mîngîia în toate ascunzișurile tainice ale ființei, căci îi era îngăduit să fie mîndră și căuta să-și risipească mai ales noile ei mîngîieri, liniștea și nădejdile zîmbitoare, în uitarea deplină a rănilor ce nu mai sîngerau în inima ei.

Guillaume trăia în cer. În cele din urmă, dragul lui vis de copil și de adolescent se împlinea. Cînd era în școală, umilit sub loviturile camarazilor lui, visa o singurătate fericită, un colț pierdut, ascuns, în adîncul căruia să-și petreacă zilele în trîndăvie, fără să fie bătut, ci dimpotrivă mîngîiat de-o zînă bună care să rămînă veșnic lîngă el ; și mai tîrziu, la optsprezece ani, cînd dorinți nedeslușite începeau să-i bată la poarta sufletului, își reluă visul pe sub copacii din parc, pe malul apei limpezi înlocuind zîna printr-o femeie, alergînd prin tufișuri cu nădejdea că-și va întîlni mîngîierea la orice cotitură

a potecilor. Azi Madeleine era zîna bună, femeia pe care o căuta. O stăpînea în singurătatea visată, departe de zgomot, în umbra unui lăcaş unde nici o fiinţă nu venea să-i tulbure liniştea. Aici era pentru el adevărata fericire : ştiindu-se departe de lume, fără teama că-l va umili cineva, lăsîndu-se pradă liniştii ce-i stăpînea inima, neavînd lîngă el decît o singură fiinţă şi trăind din frumuseţea şi dragostea acestei fiinţe. O astfel de viaţă îl răsplătea pentru tinereţea lui îndurerată ; nimeni nu-l privise cu drag pînă în clipa aceea. Tatăl lui era aspru, dispreţuitor, mîngîierile bătrînei protestante îl îngrozeau, n-avea un prieten care să-i potolească suferinţele cu dragostea lui. Apoi prigoniri ucigătoare, o copilărie de martir şi-o adolescenţă de surghinuit, un lung şir de nelinişti care îl făceau să dorească umbra şi tăcerea deplină, amortirea fiinţei lui îndurerate într-o bunătate fără sfîrşit. De aceea se odihnea, se ascundea în braţele Madeleinei, ca un om fricos, obosit. Toate bucuriile lui erau făcute din linişte. Această linişte îi părea că nu va sfîrşi niciodată. Îşi închipui că veşnicia se desfăşura înainte-i, veşnicia ce doarme numai sub pămînt, cînd el dormea în braţele iubitei lui.

Amîndoi se iubeau mai puţin decît căutau să se potolească. Ai fi zis că o întîmplare îi îndreptase unul spre altul ca să-şi poată usca împreună sîngele de pe răni. Simţeau aceeaşi nevoie de odihnă şi îmbrăţişările lor erau un fel de mulţumiri în ceasuri de linişte şi fericire. Se bucurau de aceste ceasuri c-un egoism flămînd. Li se părea că trăiau numai de cînd se întîlniseră ; nici o amintire nu se ivea în convorbirile lor de îndrăgostiţi ; lui Guillaume nu-i păsa că Madeleine trăise înainte de a-l cunoaşte cine ştie cum, pe cînd ea nu se gîndea să-l întrebe, cum fac amantele, despre viaţa lui din trecut. Le era de ajuns că sînt unul lîngă altul, că rîd, că sînt fericiţi ca nişte copii cărora nu le pare rău de trecut şi nu se tem de ziua de mîine.

Madeleine află într-o zi despre moartea lui Lobrichon. Se mulţumi se spună :

— Era un om rău.

Îşi păstră aceeaşi nepăsare, iar Guillaume păru că nu ia în seamă această veste. Cînd primea scrisori de la Véteuil, le arunca într-un sertar după ce le citea ; iubita

lui nu-l întreba niciodată ce spun aceste scrisori. După o astfel de viață care ținu șase luni, erau tot așa de străini unul față de celălalt ca și-n prima zi : se iubiseră fără să caute să se cunoască.

Visul se risipi deodată.

Într-o dimineață, pe cînd Guillaume se afla la bancher, Madeleine care nu știa ce să facă, începu să răsfoiască un album cu fotografii ce se afla pe masă și pe care nu-l zărise încă. Amantul ei găsise albumul în ajun, într-un cufăr. N-avea decît trei portrete, pe al tatălui său, pe al Genevièvei și pe al lui Jacques.

Cînd ea zări cel din urmă portret, țipă înăbușit. Cu mîinile întinse pe foile albumului deschis, dreaptă, tremurînd, privi chipul zîmbitor al lui Jacques c-o groază mută în ochi, parcă o fantomă s-ar fi ivit deodată în fața ei. Era el, amantul de-o noapte devenit amantul de un an, omul a cărui amintire adormită în inima ei se trezea și-o sfîșia fără milă, cu neașteptata lui vedenie.

Pe cerul ei liniștit fu o izbucnire de fulger. Îl uitase de mult, era nevasta credincioasă a lui Guillaume De ce oare se ivea Jacques între ei ? De ce era aici, în această odaie, unde cu cîteva clipe mai înainte amantul ei o ținea încă în brațe ? Cine-l adusese pînă la ea ca să-i tulbure liniștea pentru totdeauna ? Aceste întrebări făceau să-i urce nebunia la cap.

Jacques o privea cu zîmbetul lui disprețuitor. Părea că o dojenește pentru dragostea ei ; îi spunea : „Doamne, biata mea copilă, cît trebuie să te plictisești aici ! Haide, vino la Chaton, vino la Robinson, vino repede unde e lume și zgomot..." Îi părea că-i aude sunetul glasului și al rîsului ; își închipuia că-i va întinde brațele, printr-un gest al lui obișnuit. Într-o sclipire de fulger, revăzu trecutul odaia din strada Soufflot, toată această viață de care o despărțeau numai cîteva luni Prin urmare visase ; fericirea de ieri nu-i fusese dăruită întreagă, ea mințea și fura Tot noroiul în care se zbătuse i se urca la inimă și-o înăbușea.

Fotografia îl arăta pe Jacques în ținuta lui de student. Stătea călare pe un scaun întors, în cămașă, cu gîtul și brațele goale, fumînd dintr-o pipă de spumă de mare. Madeleine deosebea un semn ce-l avea pe brațul stîng și își aminti că sărutase de multe ori semnul acela. Amin-

tirile îi pricinuiau un fel de vie arsură în creier; regăsea în suferinţa ei, o amară fărîmă de voluptate pe care el o făcuse să o cunoască. El părea acasă, cu gîtul şi braţele goale şi poate avea s-o strîngă la piept. Atunci îi păru că simte în jurul mijlocului, strîngerea atît de cunoscută a întîiului amant. Zdrobită, se lăsă să cadă într-un jilţ, crezînd că se prostituează, privind în jurul ei cu spaima unei femei necredincioase. Odaia îşi păstra liniştea ei tainică, umbra ei blîndă; era încărcată de pacea voluptoasă a unui lăcaş în care dragostea a stăpînit şase luni întregi; pe perete, deasupra jilţului era portretul lui Guillaume care zîmbea blînd spre Madeleine. Şi Madeleine se îngălbenea sub privirea lui de dragoste, în mijlocul liniştii, simţind că Jacques o stăpîneşte şi-i sfîşie măruntaiele.

Căuta să-şi aducă aminte. Înainte de plecare, tînărul chirurg îi dăruise portretul, o carte poştală asemeni aceleia pe care cruda întîmplare i-o aruncase sub ochi. Dar, în ajunul intrării ei în pavilion, îşi făcuse datoria arzînd fotografia, căci nu mai voia să aducă chipul întîiului ei amant în casa lui Guillaume. Şi această fotografie trăia din nou şi Jacques pătrundea, fără voia ei, în acest lăcaş. Se ridică şi luă iarăşi albumul în mînă. Atunci, în dosul fotografiei, citi această închinare: *Vechiului meu camarad, fratelui meu Guillaume.* Guillaume camaradul, fratele lui Jacques! Madeleine, palidă ca o moartă, închise albumul şi căzu pe un scaun. Cu ochii ţintă, cu mîinile de-a lungul trupului, se gîndi multă vreme.

Îşi spuse că trebuie să fie vinovată de vreo mare greşeală, ca să fie pedepsită aşa de crud pentru cele şase luni de fericire. Se lăsase părăsită în braţele celor doi bărbaţi şi, aceşti doi bărbaţi se iubeau c-o prietenie frăţească. Ea vedea un fel de nelegiuire în dragostea ei. Odinioară, în cartierul Latin, cunoscuse o fată pe care o împărţeau doi prieteni şi care trecea liniştită din patul unuia în patul celuilalt. Se gîndi deodată la nenorocita aceea, zicîndu-şi cu dezgust că şi ea era tot atît de josnică. Acum simţea că va fi stăpînită de umbra lui Jacques cît timp se va lăsa în braţele lui Guillaume; avea să guste poate o plăcere monstruoasă în îmbrăţişările acestor amanţi pe care nu-i mai deosebea. Viitorul ei de nelinişte se ivi aşa de limpede în clipa aceea, încît se gîndi să fugă, să dispară pentru totdeauna.

Dar un fel de spaimă o reținu. În ajun chiar, era atît de fericită în liniștea și vraja mîngîierilor lui Guillaume. Nu se putea oare liniști și acum în brațele lui, să uite din nou, să se creadă vrednică și credincioasă ? Apoi se întrebă dacă nu era mai bine să spună totul amantului ei, să se spovedească, să-i vorbească de trecut. Dar gîndul unei astfel de mărturisiri o îngrozi. Cum ar fi îndrăznit ea să mărturisească lui Guillaume că fusese amanta camaradului, fratelui său ? Avea s-o gonească din patul lui, căci nu putea primi niciodată o astfel de josnicie. Ea se gîndea la toate astea ca și cum Jacques o avea încă, atît îl simțea trăind în ființa ei.

N-avea să spună nimic, avea să păstreze rușinea numai pentru ea .Și totuși nu se putea liniști ; firea ei dreaptă se revolta la gîndul unei veșnice minciuni, înțelegea că n-avea puterea să trăiască mult timp o viață de zîmbete în josnicia și mîhnirile ei. Trebuia mai bine să se spovedească numaidecît, ori să fugă. Aceste gînduri nedeslușite îi treceau prin mintea goală cu zgomote surde, ca niște lovituri dureroase. Se întreba în tot felul, fără să poată lua o hotărîre. Deodată auzi deschizîndu-se ușa de la stradă. Un pas grăbit urcă scara. Guillaume intră.

Era tare schimbat la față. Se aruncă pe un scaun și începu să plîngă cu hohot. Madeleine, surprinsă, îngrozită, se gîndi la început că el știa totul. Se ridică și ea tremurînd.

Tînărul plîngea într-una, cu obrajii în palme, chinuit de-o amară deznădejde. În cele din urmă, întinse brațele spre Madeleine, șoptindu-i cu glas înăbușit :

— Mîngîie-mă, liniștește-mă ! Ah, cît sufăr !

Madeleine se așeză lîngă el, fără să înțeleagă, întrebîndu-se dacă din pricina ei plînge astfel. Își uitase suferințele ei în fața unei astfel de dureri.

— Răspunde, ce ai ? îl întrebă ea luîndu-l de mînă.

El o privi buimac.

— N-am vrut să plîng în stradă, strigă el printre lacrimi... Alergam, mă înăbușeam... Mă grăbeam să ajung aici... Lasă-mă, asta îmi face bine, mă ușurează...

Își șterse lacrimile, apoi se simți iarăși sugrumat de durere și începu să plîngă.

— Doamne, Doamne ! n-am să-l mai văd niciodată ! strigă el.

Femeia crezu că a înţeles şi se simţi răpusă de milă. Îl trase pe Guillaume în braţe spre dînsa şi-l sărută pe frunte, ştergîndu-şi lacrimile şi îmbărbătîndu-l cu privirea-i mîhnită.

— Ţi-ai pierdut tatăl ? întrebă ea din nou.

El făcu semn că nu. Apoi, frîngîndu-şi mîinile şi cu glasul umilit al deznădăjduiţilor :

— Bietul meu Jacques, rosti el părînd că vorbeşte c-o umbră pe care numai el o vedea, bietul meu Jacques, n-ai să mă mai iubeşti cum ştiai tu să mă iubeşti... Te uitasem, nu mă mai gîndeam la tine, cînd tu muriseşi...

La numele lui Jacques, Madeleine, care ştergea mereu lacrimile amantului ei, se ridică deodată, dreaptă, tremurînd. Jacques mort ! Această veste căzu în fiinţa ei ca un trăznet surd. Rămase uimită, întrebîndu-se dacă nu era ea ucigaşa, fără să ştie, ca să scape de-o aspră nelinişte.

— Tu nu l-ai cunoscut, reluă Guillaume, nu ţi-am vorbit niciodată de el. Am fost nerecunoscător, fericirea noastră mă făcea să uit totul... Era o inimă de aur, o fire supusă .. Nu mai aveam alt prieten în lume decît pe el. Mai înainte de a te întîlni pe tine, nu cunoşteam decît dragostea lui. Voi eraţi singurii care mi-aţi dăruit întreaga inimă a voastră. Şi iată că pe el l-am pierdut...

Un suspin îl întrerupse, apoi urmă :

— La şcoală mă băteau şi el a venit să mă apere. El mi-a şters lacrimile, el mi-a dăruit prietenie şi sprijin, mie, care trăiam ca un dezmoştenit în dispreţul şi batjocura tuturor. Cînd eram copil, îl adoram ca pe Dumnezeu, aş fi căzut în genunchi în faţa lui, dacă mi-ar fi cerut să mă rog. Îi datoram totul şi mă întrebam totdeauna cu ce fel de adevărată recunoştinţă să-l răsplătesc într-o zi ! Şi l-am lăsat să moară departe de mine. Nu l-am iubit îndeajuns, văd bine acum.

Mîhnirea îl înăbuşi din nou. După un răstimp :

— Şi mai tîrziu, reluă el, ce zile lungi am petrecut împreună ! Rătăceam pe cîmp, mînă în mînă. Îmi amintesc de-o dimineaţă cînd pescuiam raci sub sălcii ; el îmi spunea : „Guillaume, un singur lucru e aici pe pămînt, prietenia. Să ne iubim, asta ne va mîngîia mai tîrziu". Scump şi iubit prieten... S-a dus... am rămas singur. Dar va trăi totdeauna în sufletul meu... Nu te mai am decît pe tine, Madeleine... Pe fratele meu l-am pierdut.

Şi iar începu să plîngă şi întinse braţul spre Madeleine, într-un gest de veşnică părăsire.

Ea suferea. Durerea, părerea de rău chinuitoare a lui Guillaume îi pricinuiau o ciudată pornire de răzvrătire: nu putea să audă din gura lui măgulirile şi cuvîntul de amară deznădejde, fără să fie ispitită să strige: „Taci! omul acesta ţi-a răpit fericirea! Nu-i datorezi nimic!“ Îi lipsea această din urmă nelinişte: să fie pusă faţă în faţă cu trecutul ei de omul a cărui dragoste îi impunea uitarea. Şi totuşi, nu îndrăznea să-i închidă gura, să-i mărturisească totul, îngrozită de tot ce aflase, de puternica legătură de prietenie şi de recunoştinţă ce uimise pe cei doi amanţi ai ei. Asculta deznădejdea lui Guillaume ca şi cum ar fi ascultat vuietul ameninţător al unui val ce urca spre ea s-o înghită. Nemişcată, mută, păstra o ciudată răceală. Nu găsea în sufletul ei decît mînie Moartea lui Jacques o revolta. La început simţise un fel de sfîşiere grea, apoi se răzvrătise văzînd că omul acesta nu putea muri pentru ea. Cu ce drept, dacă murise, venea el să-i tulbure liniştea?

Guillaume întindea mereu braţele spre ea, zicînd:

— Biata mea Madeleine, mîngîie-mă... Nu te mai am decît pe tine în lume.

Să-l mîngîie pentru moartea lui Jacques! Asta îi părea crud şi caraghios. Ea fu silită totuşi să-l ia în braţe, să-i şteargă din nou lacrimile ce vărsa pentru întîiul ei amant. Rolul ciudat ce juca în clipa aceea ar fi făcut-o şi pe ea să plîngă, dacă ar fi fost în stare. Dar fu aspră şi neînduplecată: nici o părere de rău, nici o undă de mîhnire pentru acel pe care îl iubise, nimic decît o tainică mînie împotriva durerii lui Guillaume. De astădată, ea rămase întreagă fiica meşteşugarului Férat.

— L-a iubit mai mult decît pe mine, îşi zise ea: m-ar goni dacă i-aş spune ce gîndesc.

Apoi ca să spună ceva, împinsă mai mult de-o mare curiozitate:

— Cum a murit? întrebă ea scurt.

Atunci Guillaume îi povesti că, silit să aştepte la bancher, luase la întîmplare un ziar. Ochii îi căzură deodată pe un şir de rînduri ce vestea naufragiul fregatei *Profetul*, surprinsă de-o furtună în apropierea Capului. Vasul se sfărîmase de stînci şi nici un om nu scăpase. Jacques care

se ducea în Cochinchina n-avea să doarmă nici cel puţin într-un mormînt la care să se roage cineva pentru el. Ştirea era oficială.

După ce neliniştea îndrăgostiţilor se potoli, în noaptea următoare, Madeleine se gîndi mai în linişte la suferinţele ce îndurase peste zi. Mînia îi pierise din suflet, se simţea numai tristă şi abătută. Dacă ar fi aflat despre moartea lui Jacques în alte împrejurări, fără îndoială că n-ar fi tăcut, ci dimpotrivă ar fi plîns amar. Acum, singură în pat, la zgomotul răsuflării regulate a lui Guillaume care dormea lîngă ea cu somnul greu al celor nefericiţi, se gîndi la cel mort, la hoitul pe care valurile îl mînau şi-l izbeau de stînci Poate, căzînd în mare, rostise numele ei. Îşi amintea că într-o zi el se tăiase adînc la o mînă, în strada Soufflot, şi ea leşinase de groază, văzînd ce puternic ţîşnea sîngele din rană Îl iubea pe atunci şi ar fi vegheat luni întregi la căpătîiul lui numai să-l scape. Acum se întunecase şi ea era mînioasă împotriva lui Şi nu era cu totul străin pentru ea ; îl păstra, dimpotrivă, veşnic acolo, în sufletul ei, în fiecare părticică a trupului, stăpînită în aşa fel încît îi simţea parcă răsuflarea străbătîndu-i pielea. Atunci se înfioră cu teama ce-o neliniştea şi altădată, cînd tînărul îi încolăcea braţele în jurul trupului. Simţi o zguduire ucigătoare, parcă i s-ar fi smuls o parte din trup. Începu să plîngă, ascunzîndu-şi faţa în pernă, ca să n-o audă Guillaume. Toată slăbiciunea ei de femeie o cuprinse deodată şi-i păru că e mai singură pe pămînt ca niciodată.

Neliniştea ei nu sfîrşi curînd. Madeleine o prelungi fără să vrea, amintindu-şi zilele de dragoste în braţele lui Jacques ; la orice amănunt ce se trezea parcă din trecut, era şi mai deznădăjduită şi se mustra că fusese o nelegiuită rămînînd nepăsătoare şi mîhnită în ajun. Însuşi Guillaume, dacă ar fi cunoscut poveste ei, ar fi sfătuit-o să cadă în genunchi şi să plîngă cu el. Ea îşi împreună mîinile şi ceru iertare mortului căruia părea că-i aude ţipetele de agonie amestecate cu vuietul mării.

O dorinţă aspră o cuprinse deodată. Nu încercă să lupte împotriva acestei porniri neînduplecate.

Se ridică încet, cu grijă să nu fie simţită, şi să nu-l trezească pe Guillaume. Cînd puse piciorul pe covor, îl privi cu luare-aminte, de teamă să n-o întrebe unde pleacă.

El dormea însă, cu ochii încă plini de lacrimi. Atunci ea căută pe dibuite candela de noapte și trecu în salon, neliniștită cînd dușumeaua îi troznea sub picioarele goale.

Se îndreptă spre album, îl deschise și se așeză în fața portretului lui Jacques. Pe Jacques venise să-l caute. Cu umerii învăluiți în podoaba părului roșcat, strîngîndu-se de frig în cămașa-i lungă, ea privi îndelung portretul la lumina gălbuie și pîlpîietoare a candelei. O adîncă liniște cădea în jurul ei și, cînd își pleca urechea, zguduită de-o teamă surdă și fără pricini, n-auzea decît răsuflarea greoaie a lui Guillaume, în odaia de alături.

Jacques nu-i mai păru cu chipul batjocoritor ca de dimineață. Gîtul și brațele goale, cămașa desfăcută la piept, nu-i mai posomorau amintirile. Omul acesta murise; chipul lui luase o înfățișare de curată prietenie. Madeleine simți o mare mîngîiere privindu-l. El îi zîmbea cu zîmbetul frățesc de odinioară, pînă și îmbrăcămintea lui nu prea la locul ei o mișca adînc. Tînărul, așezat călare pe scaun, fumînd din pipa de spumă de mare, părea c-o iartă cu multă bunăvoință. Era așa cum îl cunoscuse, băiat bun și după moarte ; îi părea că atunci împinsese ușa odăii din strada Soufflot, vesel și fără grijă, cerîndu-i să ierte dragostea ușuratică de aiurea printr-o purtare bună și frumoasă.

Ea plînse cu lacrimi de ușurare, privind cu luare-aminte spre chipul celui mort, uitînd de tot ce se petrecea în juru-i. Portretul devenea de acum înainte o relicvă și-i părea că n-avea de ce să-i mai fie teamă. Atunci, își aminti de grijile din zori, de îndoiala și neliniștea ei de-a nu putea lua o hotărîre. Bietul Jacques, în clipa în care deznădăjduise că-l vede ivindu-se între ea și amantul ei, părea că-i trimite vestea morții lui înadins ca să-i spună să trăiască liniștită. N-avea s-o mai tulbure în noua ei dragoste ; părea că-i dă voie să ascundă în adîncul inimii taina legăturii lor. La ce bun să-l facă pe Guillaume să sufere și de ce să nu caute iarăși fericirea? Ea trebuia să tacă din milostivire, din bunătate. Portretul lui Jacques spunea : „Haide, încearcă să fii fericită, copila mea. Eu nu mai sînt, n-am să mă mai ivesc niciodată ca o ocară în viața ta. Drăguțul tău e un copil, eu l-am ajutat, te rog să-l ajuți și tu. Și, dacă ești bună, gîndește-te uneori și la mine“.

Madeleine rămase încredințată. Avea să tacă, n-avea să fie ea mai crudă decît însăși soarta ei care voise să ascundă lui Guillaume numele întîiului ei amant. Dealtfel, nu-l spusese el însuși ? Amintirea lui Jacques trăia în el, și ea trebuia să ducă o viață curată și senină. O spovedanie ar fi murdărit pentru totdeauna această amintire. Ar fi fost o faptă rea vorbind de dînsa. Și, cînd își jură că va rămîne mută, îi păru că portretul îi mulțumea cu recunoștință.

Ea îl sărută.

Se lumina de ziuă cînd se urca din nou în pat. Guillaume, obosit, dormea. În cele din urmă ea se liniști, legănată de-o nădejde îndepărtată. Aveau să uite această zi de spaimă, să-și regăsească iarăși liniștea și dragostea lor curată.

Dar visul lor se sfîrșise. Liniștea clipelor dintîi nu avea să se mai întoarcă în lăcașul din strada Boulogne. În zilele următoare, umbra chinuită a celui înecat locui în pavilion, risipind în jurul lor o tristețe grea. Ei își uitau sărutările, rămîneau dimineața unul lîngă altul, fără să-și vorbească, pierduți în lumea unor amintiri posomorîte. Moartea lui Jacques trecuse prin liniștita lor singurătate ca o undă de gheață ; acum se cutremurau, le părea că odăile strîmte în care trăiau în ajun unul pe genunchii celuilalt, erau prea mari, prea dărăpănate, deschise și bătute de vînt. Liniștea, umbra pe care o căutaseră, le pricinuia o spaimă nedeslușită. Erau prea singuri. Într-o zi Guillaume nu-și putu stăpîni un cuvînt aspru.

— Casa asta îmi pare un mormînt, strigă el : te înăbuși aici.

Dar se căi numaidecît și, luînd-o de mînă pe Madeleine spuse :

— Iartă-mă, adăugă el, am să uit, am să trăiesc numai pentru tine.

El era de bună credință, nu știa că același vis se poate trăi de două ori. Cînd își potoliră neliniștea, pierduseră încrederea oarbă din zilele dintîi. Madeleine, mai ales, se trezi cu totul schimbată. Ea își dezgropase trecutul, nu se putea arunca ca o neștiutoare în brațele lui Guillaume. Viața o rănise, avea s-o rănească din nou și trebuia, gîndea ea, să se păzească de rănile ce-o amenințau. Altădată nu se gîndea la ocara numelui de amantă, îi părea firesc să

fie iubită, ea însăși iubea, zîmbitoare, uitînd de lumea întreagă. Acum mîndria ei suferea, regăsea dezne e ile din strada Soufflot, își socotea amantul un dușman care-i fura cinstea. Un nimic o făcea să simtă că nu era în casa ei din strada Boulogne. Gîndul acesta : „Sînt o femeie întreținută“, i se ivi neted în minte și-o arse ca un fier înroșit ; fugi, se închise în odaia ei și plînse amar, cu inima sfîșiată.

Adeseori Guillaume îi făcea daruri. Îi plăcea să-i aducă totdeauna cîte ceva. La început ea primise darurile lui cu bucuria unui copil căruia i se aduc jucării. De valoarea acestor lucruri îi păsa prea puțin. Era fericită că trăiește mereu în gîndul amantului ei. Primea darurile ca pe-o simplă amintire. După spaima ce-o trezi din vis, fu rău tulburată cînd se văzu îmbrăcată în rochii de mătase. împodobită cu diamante pe care altcineva le plătise Trăi de-aici încolo într-o veșnică amărăciune, rănită de luxul care nu era al ei. Suferea în dantele și-n moliciunea patului ori între mobilele scumpe ale odăilor. Privea tot ce-o înconjura ca un dar al rușinii.

— Mă vînd, își zicea ea uneori c-o adîncă strîngere de inimă.

Guillaume, în zilele lor de tristețe, îi aduse o brățară. Ea păli zărind această bijuterie, și rămase pe gînduri. Tînărul, mirat că n-o vede sărindu-i de gît ca de obicei, o întrebă blînd :

— Nu-ți place, Madeleine ?

Ea tăcu ; apoi, cu un tremur în glas :

— Dragul meu, zise ea, risipești prea mulți bani pentru mine. Nu faci bine. N-am nevoie de atîtea daruri. Te-aș iubi tot atît de mult dacă nu mi-ai da nimic.

Și își stăpîni un suspin. Guillaume căută s-o ia în brațe surprins și supărat, fără să îndrăznească să înțeleagă pricina acestei purtări.

— Ce ai ? reluă el. Ah, Madeleine, astea sînt gînduri urîte... Nu ești tu nevasta mea ?

Ea îl privi în față și privirea ei dreaptă, aspră aproape, spunea limpede : „Nu, nu sînt nevasta ta“. Dacă ar fi îndrăznit, ar fi propus atunci amantului ei să-și plătească mîncarea și îmbrăcămintea din micile ei economii. De cîtva timp mîndria ei nu putea fi prin nimic împăcată ; simțea că totul o rănește și asta o mîhnea și mai mult.

După cîteva zile, Guillaume aducîndu-i o rochie, ea îi spuse cu un rîs nervos :

— Îți mulțumesc ; dar pe viitor, lasă-mă să-mi cumpăr cu astfel de lucruri. Tu nu pricepi nimic, dar ești jefuit.

De atunci își făcu ea singură cumpărăturile. Cînd amantul ei voi să-i dea banii ce cheltuise, ea jucă o comedie care-l hotărî să tacă. Părea totdeauna nemulțumită, căutînd prilej de ceartă ca să-și apere mîndria pe care un nimic o făcea să sufere. Adevărul era că viața începuse să-i devină de nesuferit în strada Boulogne. Îl iubea pe Guillaume, dar se simțea atît de nenorocită prin nemulțumirile ei de fiecare zi, încît adeseori credea că nu-l mai iubește, ceea ce n-o împiedica să simtă o spaimă ciudată cînd îi trecea prin minte gîndul că o putea și el părăsi ca Jacques. Atunci plîngea ceasuri întregi, întrebîndu-se în ce nouă rușine avea să cadă.

Guillaume băgă de seamă că adeseori avea ochii roșii de plîns. Ghicea întru cîtva rănile ce singură și le făcea. Ar fi vrut să fie blînd, s-o mîngîie, arătîndu-se altfel de cum era, și totuși, fără să vrea, devenea din ce în ce mai neliniștit, mai posomorît. De ce plîngea ea astfel ? Era nenorocită cu el ? Plîngea pe urma vreunui amant ? Această din urmă presupunere îl făcea tare nenorocit. El însuși își pierdea credința în oarba fericire a zilelor dintîi Se gîndea la trecutul Madeleinei pe care nu-l cunoștea, pe care nu voia să-l cunoască și la care totuși trebuia să se gîndească necontenit. Îndoiala chinuitoare din seara plimbării la Verrières, îl neliniștea, sfîșiindu-i inima. Se gîndea la anii morți, pîndea pe Madeleine ca să citească o mărturisire în gesturile ei, în privirile ei ; apoi, cînd credea că a surprins un gînd străin în făptura ei, se simțea deznădăjduit că ea nu-i a lui întreagă. Acum, cînd o avea, voia să-i stăpînească sufletul. Își zicea că o iubește îndeajuns ca ea să se mulțumească cu dragostea lui Nu-i plăcea s-o vadă pe gînduri, se simțea crud rănit de nepăsarea ei trecătoare. Adeseori, cînd se aflau împreună, ea nu-l asculta, îl lăsa să vorbească singur, privind în gol, rătăcită în lumea gîndurilor ei ascunse ; atunci el tăcea, se credea neînțeles și o mîndrie necunoscută încă îi schimba dragostea în dispreț. „Inima mea s-a înșelat, se gîndea el ; această femeie nu e vred-

nică de mine; a trăit prea mult ca să știe să mă răsplătească pentru tot ce fac pentru dînsa".

Nu ajunseră niciodată la certuri adevărate. Se războiau în liniște, cu gîndurile lor. Dar cuvintele amare ce schimbau uneori, îi lăsau tot atît de amărîți și deznădăjduiți.

— Ai ochii roșii, zicea uneori Guillaume către Madeleine; de ce plîngi pe furiș?

— Nu plîng, te înșeli, răspundea ea încercînd să zîmbească.

— Nu, nu, nu mă înșel, reluă el, te aud uneori noaptea plîngînd. Ești nefericită cu mine?

Ea făcea semn din cap că nu, păstrînd același rîs silit, aceeași înfățișare de femeie asuprită. Atunci tînărul îi lua mîinile, încerca să le încălzească într-ale lui, dar cum aceste mîini rămîneau reci și nemișcate, le lăsa să cadă, strigînd:

— Sînt un biet îndrăgostit, nu-i așa? Nu știu să mă fac iubit... Sînt oameni care nu se pot uita ușor.

Madeleine se simți aspru mustrată.

— Ești crud, răspunse ea cu amărăciune. Știu bine ce sînt și tocmai de aceea plîng. Dar tu ce îți închipui, Guillaume?

El își plecă ochii; ea adăugă cu tărie:

— Ar fi mai bine, poate, să-mi cunoști trecutul. Ai ști cel puțin cu cine ai de-a face, și ți-ai da seama de toată josnicia vieții mele... Vrei să-ți spun totul?

El nu primi, își strînse iubita la piept, rugînd-o să-l ierte. Această scenă, care se repeta deseori, nu merse niciodată mai departe; dar, după un ceas, recădeau, el într-o amară deznădejde, aceea de-a n-o putea stăpîni întreagă, ea, în părerile de rău ale mîndriei și spaima ființei ei rănite.

Alteori, Madeleine se arunca de gîtul lui Guillaume și plîngea umilită parcă. Aceste crize de lacrimi, pe care nimic nu le putea lămuri, erau și mai chinuitoare pentru Guillaume. El nu îndrăznea să întrebe nimic pe amanta lui, o mîngîia nerăbdător, oprindu-i lacrimile și făcînd-o să ia o înfățișare aspră și neînduplecată. Ea nu voia să-i răspundă; trebuia ca amantul să se înduioșeze el însuși, să plîngă și apoi să cadă unul în brațele celuilalt, deznădăjduiți, căutînd să se îmbărbăteze. Amîndoi n-ar fi putut spune ce-i făcea nenorociți; erau triști de moarte

fără să știe de ce; le părea că sorb la fiecare pas nefericirea, că-i zdrobea o povară înceată, nemiloasă.

O astfel de viață devenea de nesuferit. Trebuia o lămurire pe față. Madeleine șovăia, Guillaume era prea slab. Vreme de-o lună se chinuiră astfel.

Guillaume pusese să încadreze bogat portretul lui Jacques. Îl așeză apoi în odaia lor. Privindu-l, Madeleine se simțea totdeauna tulburată. Cînd se culca, îi părea că ochii mortului o priveau cum se urcă în pat. Noaptea, îl simțea în odaie și își înăbușea sărutările ca el să nu le audă. Cînd se îmbrăca, dimineața, se grăbea ca să nu rămînă goală în lumină în fața fotografiei. De altfel, îi plăcea, tulburarea ce-i pricinuia, n-avea nimic dureros. Amintirile i se înseninaseră, nu se mai gîndea la Jacques ca amantă, ci ca prietenă rușinată de trecutul ei. Era mai sfioasă cu el decît cu Guillaume, suferind cu adevărat cînd vedea că ia și el parte la noua ei iubire. Uneori credea că trebuie să-i ceară iertare și rămînea ceasuri întregi în fața portretului, fără să simtă altceva decît o mare ușurare. În zilele cînd plîngea ori schimba cîteva vorbe aspre cu amantul ei, privea spre Jacques mai blînd ca de obicei. Îi părea rău de moartea lui, uitînd cu totul suferințele ei din trecut.

Poate că Madeleine ar fi sfîrșit să plîngă în fața portretului ca o văduvă nemîngîiată, dacă o întîmplare n-ar fi venit să-i smulgă, pe ea și pe Guillaume, din trista viață ce duceau împreună. Încă o lună și s-ar fi certat din nou, blestemînd ziua întîlnirii lor. Dar se ivi pentru ei o scăpare neașteptată.

Guillaume primi o scrisoare de la Véteuil care-l chema în grabă. Tatăl lui era pe moarte. Madeleine, înduioșată de durerea lui, îl strînse în brațe cu toată dragostea sufletului ei și, pentru un ceas, se găsiră din nou mînă în mînă. El plecă, deznădăjduit, spunîndu-i că-i va scrie și rugînd-o să-l aștepte.

V

D. de Viargue murise. Lui Guillaume i se ascunsese adevărul ca să nu-l lovească deodată trista veste.

Împrejurările ce întovărășiseră această moarte neliniștiră pentru multă vreme pe slujitorii de la Noiraude.

În ajun, contele se închisese ca de obicei în laboratorul lui. Seara, văzînd că nu coboară, Geneviève rămase oarecum surprinsă ; dar i se întîmpla uneori să lucreze pînă tîrziu, își lua mîncarea cu el și bătrîna nu venea să-l tulbure pentru cină. În seara aceea însă ea avu presimțirea unei nenorociri ; fereastra laboratorului care, de obicei, sclipea în partea din afară a castelului, roșie ca o gură de iad, rămase întunecată toată noaptea.

A doua zi, Geneviève, neliniștită, se duse să asculte la ușă. Nu auzi nimic, nici un zgomot, nici o tresărire. Îngrozită de această liniște, ea strigă, dar nu primi nici un răspuns. Atunci băgă de seamă că ușa era puțin întredeschisă ; acest amănunt o liniști întrucîtva, căci contele încuia întotdeauna ușa. Intră. În mijlocul odăii, zări cadavrul d-lui Viargue, întins pe spate, cu picioarele înțepenite, cu brațele desfăcute și parcă obosite după o luptă ; capul strîmb, pătat de răni și alb ca marmura, îi căzuse pe spate, lăsînd desfăcut gîtul pe care se îmbinau alte pete gălbui. În cădere, craniul se izbise de dușumea ; un firicel de sînge se tîrîse pînă sub cuptor unde făcea o mică baltă. Agonia părea să fi ținut numai cîteva clipe.

În fața acelui cadavru Geneviève se simți sugrumată și începu să țipe. Strînsă cu spatele de zid, șopti o rugă nedeslușită. Mai mult decît toate o îngrozeau petele gălbui de pe gît și obraji, ca niște răni de curînd vindecate ; diavolul îi sugrumase în cele din urmă stăpînul, cel puțin așa arăta urma degetelor lui. Demult se aștepta ea la acest deznodămînt ; cînd îl vedea pe conte închizîndu-se în laborator, șoptea : „Se duce iarăși să cheme pe Necuratul : Satan își va bate într-o zi joc de dînsul ; într-una din nopțile astea îl va strînge de gît ca să-i ia sufletul". Prezicerea ei se împlinise și ea se cutremura la gîndul că ereticul trebuie să fi luptat mult pînă să cadă răpus. Închipuirea ei neliniștită i-l arăta pe diavol, negru și păros, sărind de gîtul victimei, smulgîndu-i sufletul și pierind prin gaura coșului.

Țipătul ei atrase pe slujitori. Oamenii d-lui Viargue erau aleși dintre țăranii cei mai proști din partea locului ; și ei rămaseră încredințați că stăpînul lor murise luptîndu-se cu diavolul. Îl coborîră și-l culcară într-un pat, răpuși de-o spaimă nelămurită, tremurînd de frică să nu se ivească vreo dihanie în gura neagră și deschisă a ca-

davrului. Se dusese vestea cîteva leghe împrejur că contele e vrăjitor și că-l stăpînește Satan. Doctorul care veni să constate moartea, o lămuri cu totul altfel; după petele gălbui de pe gît și obraji, înțelese că fusese otrăvit și curiozitatea lui de savant fu ațîțată mai ales de petele gălbui care nu se puteau ivi în nici o altă împrejurare, oricare ar fi fost otrava ucigătoare; se gîndi apoi cu bună dreptate că bătrînul chimist murise de-o nouă otravă, descoperită de el după lungi cercetări. Doctorul era un om prevăzător: desemnă petele din dragoste pentru știință și păstră pentru el taina acestei morți fulgerătoare. Stabili că dl. de Viargue murise în urma unui atac de apoplexie, voind să înlăture scandalul care trebuia oricum să lămurească adevărata pricină a morții. Dar, totdeauna amintirea celor bogați și puternici e cruțată și respectată.

Guillaume sosi cu un ceas înainte de înmormîntare. Durerea lui fu adîncă și grea. Contele îl privise totdeauna cu răceală; pierzîndu-l nu putea simți cum se rupe în el o dragoste pe care nimic nu fusese în stare s-o lege, dar bietul băiat se găsea atunci într-o stare de așa neliniște, că plînse cu lacrimi amare. După zilele triste și chinuitoare, petrecute cu Madeleine, cea mai mică neliniște trebuia să-l facă să plîngă. Poate, cu două luni mai înainte, n-ar fi găsit un suspin în pieptul lui.

După înmormîntare, Geneviève îl chemă în odaia ei. Aici, cu toată cruzimea ei liniștită de fanatică, îi spuse că era vinovată de-o nelegiuire lăsînd ca tatăl lui să fie îngropat în pămînt sfînt. Cu răutate parcă, îi povesti în felul ei moartea pe care o socotea pricinuită de mînia diavolului. Poate că nu i-ar fi dat aceste amănunte, cînd mormîntul de-abia fusese închis, dacă n-ar fi vrut ca din toate să tragă o învățătură; ea îl sfătui pe tînăr și-l îndemnă să nu facă niciodată vreo legătură ascunsă cu Iadul. Guillaume jură tot ce voi dînsa. O asculta buimăcit, răpus de-o suferință amară, fără să înțeleagă de ce-i vorbea ea de Satan, simțind că înnebunește cînd o auzea povestind cu glas ascuțit lupta tatălui ei cu diavolul. Auzi în treacăt de petele gălbui ce înfloreau pe gîtul și obrajii mortului. Se făcu palid ca ceara și nu îndrăzni să primească gîndul ce-i trecu prin minte.

În clipa aceea i se spuse că cineva dorea să-i vorbească. Guillaume găsi în sală pe doctorul ce încheiase actul de deces. C-o liniște cruțătoare, acesta îi spuse curatul adevăr ; adăugă apoi că, dacă era îngăduit să se ascundă lumii adevărata pricină a morții, el crezuse de datoria lui să nu amăgească întru nimic pe fiul mortului. Tînărul, înspăimîntat de această mărturisire, îi mulțumi pentru minciună. Nu plînse ; privea în gol țintă, c-o privire posomorîtă ; îi părea că sub picioarele lui se cască o prăpastie fără margini.

Vru să plece cu pasul șovăitor al omului beat, cînd doctorul îl opri. El nu venise, cum spunea, să-i dezvăluie adevărul. Îmboldit de-o neastîmpărată dorință să pătrundă în laboratorul contelui, înțelese că n-avea să mai găsească un prilej atît de bun ; fiul avea să-l călăuzească în templul unde tatăl lui, cît trăise, nu-l lăsase să intre.

— Iartă-mă, spuse el lui Guillaume, dacă-ți vorbesc de toate astea tocmai într-o astfel de clipă. Dar mă tem că mîine nu vom mai putea face nici o cercetare. Petele de pe trupul mortului aveau ceva ciudat în toată înfățișarea lor și nu-mi dau seama ce fel de otravă să fi fost aceea pe care a luat-o... Te rog să-mi dai voie să văd și eu sala în care a fost găsit cadavrul ; asta îmi va folosi ca să-ți pot da lămuriri mai aproape de adevăr.

Guillaume ceru cheia laboratoruui și urcă urmat de doctor. Dacă i-ar fi cerut, l-ar fi dus cine știe în ce altă parte, în grajduri ori în pivniță, fără să fie cîtuși de puțin mirat, fără să-și dea seama ce face.

Dar, cînd intră în laborator, înfățișarea acestei odăi îl uimi peste măsură și se trezi parcă dintr-o adîncă toropeală. Sala aceea fusese schimbată în întregime, de-abia o mai recunoștea. Cînd intrase aici întîia oară, erau trei ani de atunci, în ziua cînd tatăl lui îl oprise să muncească și să învețe, se găsea într-o perfectă rînduială și curățenie : lespezile cuptorului sclipeau ; alămăria și sticlăria aparatelor oglindeau fereastra cea mare ; pe ziduri erau întinse planșe acoperite de clondire, fiole și recipiente de tot felul ; pe masă, în mijloc, se îngrămădeau cărți mari deschise și măldare de hîrtie scrisă. Își amintea chiar surprinderea și respectul ce simțise în fața acestui lăcaș de studiu, ticsit, metodic, ca să zic altfel, c-o întreagă lume de unelte. Aici dormea rodul unei vieți de muncă, tainele

prețioase ale unui savant care întrebase natura de aproape un veac, fără să împărtășească cuiva isprăvile acestor străduințe chinuitoare. Guillaume, intrînd în laborator, se aștepta să găsească la locul lor aparatele și planșele, cărțile și manuscrisele. Dar se găsi într-o adevărată ruină. O furtună trecuse parcă prin odaia aceea, murdărind și sfărîmînd totul ; cuptorul, negru de fum, părea stins de mai multe luni și măldarul de cenușă rece ce-l umplea, se risipise în bună parte pe dușumea ; uneltele de alamă înverziseră, sticlăria era spartă ; fiolele și clondirele de pe planșe, sparte și ele în mii de bucăți, zăceau zvîrlite într-un colț, ca sticlele sparte și azvîrlite la un colț de stradă ; chiar pînă și planșele spînzurau, smulse parcă de la locul lor de-o mînă nemiloasă ; cărțile și manuscrisele sfîșiate, arse pe jumătate, se îngrămădeau într-un alt colț. Toate aceste ruini nu erau din ajun ; laboratorul fusese de mult pustiit ; pînze mari de păianjen cădeau din tavan, o pînză groasă de praf acoperea spărturile ce se tîrau prin toate colțurile.

Guillaume, văzînd această pustiire, simți că i se strînge inima. Părea că înțelege. Tatăl lui vorbise cîndva de știință c-o surdă gelozie, c-o amară batjocură. Pesemne o socotea o amantă destrăbălată și crudă care-l zdrobise cu voluptățile ei ; el nu voia, din dragoste pentru ea și din dispreț pentru lume, să mai fie a altuia după moartea lui. Și tînărul își închipuia c-o adîncă durere în inimă ziua în care bătrînul savant, plin de mînie, își pustiise laboratorul. Îl vedea azvîrlind cu piciorul aparatele de perete, spărgînd fiolele de dușumea, sfîșiind planșele, rupînd și arzînd manuscrisele. Un ceas, cîteva minute poate, fuseseră de ajuns ca să se sfărîme asprele cercetări ale unei vieți întregi. Apoi, cînd nici una din descoperirile lui, nici una din păreri nu-i păru adevărată, cînd se văzu singur în mijlocul laboratorului în ruină, poate că șezu undeva să se odihnească, ștergîndu-și fruntea cu un zîmbet groaznic, ciudat.

Ceea ce mîhnea mai mult pe Guillaume era gîndul zilelor chinuitoare pe care omul acela le petrecuse în odaia lui, în mormîntul unde-i dormea viața și dragostea. Luni întregi se închisese aici ca și în trecut, fără să se atingă de ceva, umblînd dintr-un colț într-altul, pierdut în neantul pe care o clipă crezuse că l-a găsit. Sfărîma

sub picioare bucăți din uneltele lui dragi, arunca cu mînie fîșii din manuscrise și spărgea de ziduri fiolele care încă mai păstrau urme de corpuri descompuse ori descoperite de el ; poate că își sfîrșea opera de distrugere vărsînd un vas plin încă ori lovind cu piciorul într-un aparat. Ce gînduri de nesfîrșit dispreț, ce amară batjocură, ce dragoste de moarte urcase în creierul lui, puternic, în ceasurile lungi pe care le trăise chinuit și visător în fața acestei ruini pe care el însuși o voise !

Nimic nu mai rămăsese. Guillaume, privind în jurul lui, zări în cele din urmă un lucru pe care mîna tatălui său nu-l atinsese : era un fel de raft prins în zid, o mică bibliotecă cu geamuri în care se aflau mai multe sticluțe pline cu lichide de diferite culori. Contele, care se îndeletnicea mult cu toxicologia, strînsese acolo otrăvuri tari, necunoscute încă, ci descoperite de el. Mica bibliotecă o adusese dintr-o odaie de jos, unde Guillaume își amintea că o văzuse de multe ori în copilăria lui ; era din lemn tare, împodobită la colțuri cu plăci de alamă și fin crestată pe margini ; această mobilă prețioasă, de-o lucrătură bogată și minunată, n-ar fi displăcut în odaia de culcare a unei femei frumoase. Contele, cu degetul muiat în cerneală, scrisese cuvîntul : *Otrăvuri,* pe fiecare geam, cu litere mari, negre.

Tînărul fu uimit de ironia aspră pe care tatăl lui o pusese în păstrarea acestui dulap și a cuprinsului lui. Toată viața, toată știința contelui era acolo : în fiecare nouă sticluță cu otravă. Nimicise toate celelalte descoperiri, cele care puteau fi de folos, și nu lăsa omenirii, din toate cercetările lui, din toată străduința minții lui, decît un prilej de suferință și moarte. Acest burduf de carte, această batjocură sinistră, acest dispreț pentru oameni, această supremă mărturisire a durerii, spunea limpede care trebuie să fi fost agonia acestui om care, după cincizeci de ani de muncă, era încredințat că nu știe nimic, că n-a aflat nimic în adîncul vaselor de corn decît cele cîteva picături cu care se otrăvise.

Guillaume se trase înapoi spre ușă. Groaza și dezgustul îl îmbrînceau afară. Odaia aceea murdară, plină de rămășițe fără nume, cu praful și pînzele de păianjen risipite pretutindeni, era îmbcsită de un miros greu care te sugruma. Grămezile murdare de cioburi și hîrtii vechi azvîrlite prin colțuri, îi păreau putreziciunea acelei ști-

ințe de care contele căutase să-l îndepărteze și pe care părea că le măturase înainte de-a muri, cum arunci pe ușă o făptură scumpă, cu disprețul plin încă de-o chinuitoare dorință. Și-i părea că aude, cînd privea dulapul cu otrăvuri, hohotul dureros al bătrînului chimist, visîndu-și moartea luni de-a rîndul. Apoi, în mijlocul laboratorului, zări, cutremurîndu-se, firul subțire de sînge ce cursese din craniul tatălui său pînă aproape de cuptor, oprindu-se într-un mic lac închegat.

Doctorul însă scotocea pretutindeni. Din prag el pricepuse totul și-l cuprinsese o adevărată mînie.

— Ce om ! ce om ! șoptea el. A nimicit totul ! a pustiit totul !... Ah, dacă aș fi fost eu aici, l-aș fi legat ca pe-un nebun furios.

Apoi, către Guillaume :

— Tatăl d-tale a fost un om învățat. El trebuie să fi făcut mari descoperiri... Și uite ce-a lăsat ! Asta e nebunie, curată nebunie... Înțelegi ? Un savant care putea fi membru al Institutului, a ținut să păstreze numai pentru el isprăvile străduințelor lui... Dacă aș mai găsi pe undeva vreun manuscris de-al lui, l-aș publica, și asta ne-ar face cinste, mie și lui.

Și începu să scormonească în grămada de hîrtii, fără să se mai uite la țărîna ce-o învăluia. Se plîngea apoi :

— Nimic, nici măcar o pagină întreagă. N-am văzut vreodată un astfel de nebun.

După ce scotoci grămada de hîrtii, trecu la maldărul de cioburi și începu iarăși să se plîngă și să țipe. Își apropia de nas spărturile de fiole, căutînd să afle ceva din tainele chimistului. Se hotărî în cele din urmă să se întoarcă în mijlocul odăii, furios că nu putuse găsi nimic. Atunci zări dulapul cu otrăvuri. Se năpusti spre el c-un țipăt de bucurie. Dar cheia nu era în broască și trebui să se mulțumească să privească sticluțele prin geam.

— Domnule, zise el aspru către Guillaume, te rog foarte mult să mă lași să cercetez tot ce se află în acest dulăpior... Îți fac această rugăminte în numele științei, în numele chiar al memoriei d-lui de Viargue.

Tînărul clătină din cap și arătînd spărturile de pe dușumea :

— Uite, răspunse el, tatăl meu a vrut să nu lase nici o urmă a străduințelor lui. Sticluțele acelea vor rămîne la locul lor.

Doctorul stărui, dar nu-l clinti din hotărîrea lui. Atunci începu să se învîrtească prin laborator, și mai deznădăjduit. Ajuns lîngă firul de sînge, se opri și întrebă dacă sîngele cursese din rănile mortului. După răspunsul asigurător al lui Guillaume, chipul păru că i se luminează. Îngenunchie în fața petei de sînge de lîngă cuptor; aci, încet, cu vîrful unghiei, încercă să desprindă o pojghiță aproape uscată. Nădăjduia, după o îndelungă analiză a sîngelui, să descopere ce fel de otravă întrebuințase contele.

Cînd Guillaume pricepu ținta acestei străduințe, se îndreptă spre el, cu buzele tremurînd și, luîndu-l de braț:

— Vino, domnule, îi spuse el scurt. Vezi bine că eu mă înăbuș aici... Nu trebuie să tulburăm liniștea morților. Îți poruncesc să nu te atingi de sîngele tatălui meu.

Doctorul lăsă pojghița foarte nemulțumit. Îndemnat de tînăr, ieși din odaie împotrivindu-se. Guillaume, care-l aștepta de cîteva clipe c-o nerăbdare chinuitoare, se simți ușurat în cele din urmă, cînd ieși în coridor. Închise ușa laboratorului, hotărît să păstreze jurămîntul ce făcuse tatălui său să nu mai calce cu piciorul într-însul.

Cînd coborî, găsi în salonul de jos pe-un judecător de pace din Véteuil. Acesta îl lămuri, cu multă bunăvoință de altfel, că venise să sigileze hîrtiile mortului, pentru cazul cînd nu i s-ar arăta un testament în regulă. Avu chiar buna-cuviință să-l facă pe tînăr să înțeleagă că cunoștea legăturile lui de rudenie cu defunctul, titlul de copil adoptiv, și că nu se îndoia de existența unui testament întreg în favoarea lui. Sfîrși micul lui discurs printr-un zîmbet: Testamentul trebuia să fie pe undeva, dar legea era lege, poate că se iveau împrejurări neprielnice unei hotărîri repezi și, deci, trebuiau să aștepte. Guillaume închise gura acestui om arătîndu-i un testament prin care era numit legatar universal. Contele trebuise să aștepte ca fiul lui să devină major ca să-l transscrie pe numele lui: adopțiunea cerea trebuința unui testament și-i fusese îngăduit să-și socotească fiul natural ca fiu legitim. Judecătorul de pace își ceru iertare; repetă că legea e elege și plecă dînd numele de Viargue, cu adînci plecăciuni, aceluia pe care-l numise simplu dl. Guillaume cu cîteva minute mai înainte, deși știa bine că are tot dreptul să poarte numele tatălui său.

În zilele următoare Guillaume fu împovărat de-o mulțime de treburi. Nu i se lăsa măcar un ceas ca să se gîndească la rosturile lui în lume de-aci înainte. Din toate părțile primi încredințări de păreri de rău, rugăminți și cereri de a-i fi de folos. În cele din urmă se închise în odaia lui, după ce rugase pe Geneviève să răspundă mulțimii că are treabă. Lăsă în seama ei tot ce nu-l privea în legătură cu îngrijirea casei. Contele, în testamentul lui lăsase bătrînei un venit din care îi era îngăduit să-și sfîrșească în liniște viața. Ea era supărată însă și nu voia să primească nimic, spunînd că mai bine voia să moară decît să-și lase casa pe mîna altora. De altfel, tînărul era foarte mulțumit că găsea pe cineva care să-i ia din spate sarcina de-a îngriji de unele lucruri mărunte. Spiritul lui slab ura munca ; cele mai mici mizerii ale vieții deveneau pentru el mari piedici de mînie și dezgust.

Cînd în sfîrșit se putu retrage în singurătate, îl copleși o mare tristețe. Frigurile nu-l mai lăsau în pace, se simțea zdrobit de-o posomorîtă moleșeală. Ar fi putut uita în cîteva zile moartea tatălui său ; dar veșnic se gîndea acolo ; revăzu, în gîndurile lui de fiecare clipă, laboratorul pustiit, pătat de sîrge, și amintirea neîmpăcată a acelei sinistre odăi aduse cu ea, una cîte una, amintirile cele mai crude ale vieții. Această dramă îi părea că se leagă de tot șirul de suferinți îndurate pînă atunci. Își amintea c-o amară neliniște de nașterea lui pustie și chinuită, de copilăria lui de martir, de întreaga lui viață închinată durerii. Mai trebuia ca tatăl lui să-l arunce în spaima morții și batjocura nemulțumirilor lui ! Toate aceste întîmplări groaznice căzînd în firea bolnăvicioasă a bietului Guillaume, sfărîmau tot ce era bun într-însul, îngrozind trebuințele de liniște și mîngîiere. Se înăbușea în aerul greu al nenorocirii pe care îl respira încă din leagăn ; se pleca sub povara mîhnirilor, mai slab, pe măsură ce întîmplările se îndărătniceau să-l lovească. Se socotea în cele din urmă o jucărie a soartei și-ar fi plătit liniștea posomorîtă a uitării cu prețul nu știu cărei părăsiri. Cînd se văzu stăpîn pe-o avere, cînd simți că trebuia să joace rolul unui om serios, teama și șovăirile lui sporiră ; nu cunoștea lumea, tremura în fața viitorului întrebîndu-se ce noi răni îl așteptau. În ceasurile lui de visare, în care crescuse, aveau să-l îmbrîncească în adîncul vreunei prăpăstii la cei dintîi pași nechibzuiți.

Se simțea tare nenorocit, și asta sporea dragostea lui pentru Madeleine. Se gîndea la ea c-un fel de sfîntă cucernicie. Ea singură, își zicea el, știa cît prețuiește și-l iubea după vrednicia lui. Dacă s-ar fi întrebat mai bine, ar fi găsit în sufletul lui o teamă ascunsă pentru legătura cu femeia al cărei trecut nu-l cunoștea; și-ar fi zis că și asta era una din fatalitățile vieții lui, una din urmările faptelor ce-l mînau spre necunoscut. Poate chiar ar fi șovăit amintindu-și povestea mamei lui. Dar avea atîta nevoie să fie iubit, încît se arunca orbește în dragostea singurei ființe care-i dăduse cîteva luni de liniște și mîngîiere. Îi scria în fiecare zi Madeleinei, plîngîndu-se de singurătatea în care trăia, jurîndu-i că despărțirea lor va sfîrși curînd. Într-una din zile se hotărî din nou să se închidă cu amanta lui în micul pavilion din strada Boulogne; apoi își aminti de clipele amare petrecute acolo și se temu că nu va mai regăsi fericirea lor dintîi. A doua zi, îi scrise Madeleinei rugînd-o să vie numaidecît la Veteuil.

Madeleine se simți mulțumită. Și ea se temea de singurătatea pavilionului plin de amintirea lui Jacques. În cele cincisprezece zile cît trăise singură, deznădăjduise. Din cea dintîi seară ascunsese portretul omului a cărui amintire o stăpînea veșnic; păstrîndu-l sub ochii ei, în odaia de culcare, acum cînd era liberă, i-ar fi părut în fiecare noapte c-o tulbură o fantomă. I se întîmpla uneori să-l învinuiască pe Guillaume că-o lăsase singură în casa pe care-o locuia vechiul ei amant. Simți o adevărată bucurie închizînd ușa micului hotel; îi părea că închisese acolo umbra lui Jacques.

Guillaume o aștepta la Mantes. O duse cîțiva pași de la gară ca să-i arăte noul lui plan de viață. Ea trebuia să pară că vine în plimbare prin locurile acelea și-avea să locuiască în casa din fundul parcului; aci avea s-o vadă cînd voia. Madeleine clătină din cap; nu-i plăcea să locuiască la amantul ei și căuta prin orice mijloc să nu primească găzduirea ce-i oferea. În cele din urmă îi spuse că nu era bine să locuiască amîndoi aproape în aceeași casă, căci asta dă de vorbit și că era de-o mie de ori mai bine s-o lase să locuiască în vreo căsuță vecină cu castelul notarului. Atunci hotărîră între ei ca el să se

întoarcă singur în trăsura cu care venise, iar ea să ia diligența și să vină la Véteuil ca străină. De cum își găsea locuință, avea să-l vestească pe Guillaume.

Madeleine avu norocul să găsească numaidecît ceea ce căuta. Hangiul la care se oprise avea, la un sfert de leghe de Noiraude, un fel de moșie ; aci clădise o locuință de țară, lucru de care îi părea rău ; nu locuia niciodată în casa aceea și plîngea după banii cheltuiți în zadar. Cînd tînăra femeie, chiar în seara sosirii ei, îi arătă dorința să rămînă la țară, dacă ar găsi în împrejurimile orașului o casă care să-i convină, el îi vorbi numaidecît de căsuța lui. A doua zi de dimineață aveau s-o vadă împreună. Era un pavilion care avea patru odăi ; ploile iernii din urmă de-abia îngălbeniseră zidurile albe pătate de perdelele cenușii ale ferestrelor ; acoperișul roșu părea vesel printre copaci ; un gard de stufișuri înconjura cei cîțiva metri de grădină ; mai departe, la o bătaie de pușcă, se găsea o fermă, o îngrămădire de case lungi și negre din lăuntrul cărora se auzeau cîntece de cocoși și behăit de turme. Madeleine fu mulțumită de ceea ce găsise cu atît mai mult cu cît pavilionul întreg era mobilat, lucru care-i îngăduia să-l închirieze de îndată. Plătea cinci sute de franci pentru cele șase luni de vară, socotind că mai avea încă ce cheltui din banii ei pentru trebuințele zilnice. Seara era mutată. Fredona, golindu-și cuferele ; ar fi vrut să rîdă și să alerge ca un copil. De cum zărise căsuța cu acoperișul roșu și perdelele cenușii, albă și zîmbitoare în mijlocul frunzișului verde, își zisese : „Simt că voi fi fericită aici, în acest colț pierdut“.

Pe la nouă ceasuri veni Guillaume căruia îi scrisese de dimineață. Îi făcu cinstea de gazdă c-un fel de zburdalnică bunăvoință, plimbîndu-l prin toate colțurile, fără să uite cel mai mic lucru. Vru chiar să-i arăte grădina, deși era o noapte întunecoasă. „Aici, zicea ea c-un fel de mîndrie, sînt căpșuni ; dincoace, violete ; aici îmi pare că sînt ridichi“. Guillaume nu vedea nimic ; dar, în umbră, o ținea de mijloc, îi săruta brațele goale și rîdea de rîsul ei. Cînd ajunseră în fundul grădinii, Madeleine reluă cu glas serios : „Aici am zărit o gaură mare în stufiș ; pe-aici ai să vii la mine ziua, domnule, ca să nu mă faci de rîs“. Și trebui ca Guillaume să încerce să treacă prin gaura aceea. De mult nu mai gustaseră ei clipe așa de plăcute.

Madeleine nu se înșelase : avea să fie fericită în colțul acela pierdut. Simțea că o dragoste nouă îi înflorește în inimă, o dragoste curată și zburdalnică de școlar. Portretul lui Jacques dormea în umbra hotelului din strada Boulogne, unde-l ascunsese cu toate amintirile dureroase ale anilor morții. Uneori îi părea că de-abia a ieșit dintr-o școală, atît se simțea de mulțumită și fără griji. Se simțea fericită că e în casa ei ; își zicea : „Casa mea, odaia mea", c-o bucurie copilărească ; îngrijea de toate, socotea prețul celor ce-i erau de trebuință, se neliniștea că ouăle și untul sunt prea scumpe. Niciodată n-o făcea Guillaume mai fericită ca în zilele cînd primea să mănînce cu ea la masă ; în zilele acelea ea nu-i îngăduia să aducă nici cel puțin fructe de la Noiraude, voia să adune ea căpșuni și era fericită că poate să dea fără să primească nimic. De atunci putu să-și iubească amantul de la egal c-o dragoste liberă ; gîndul rușinos că era o femeie întreținută nu venea să-i mai tulbure mîndria firească, iar inima ei se dezvăluia întreagă, fără să se strîngă la gîndul că se află într-o stare nenorocită. Cînd Guillaume intra, ea i se arunca de gît ; zîmbetul, privirile, toată părăsirea ei spunea : „Mă las stăpînită, dar nu mă vînd".

Asta era lămurirea iubirii celei noi a celor doi îndrăgostiți. Guillaume fu surpirns și încîntat că descopere în Madeleine o femeie pe care încă n-o cunoscuse. Pînă în ziua aceea ea fusese amanta lui, acum era iubită numai. Ceea ce însemna că, pînă în ziua aceea, el o iubise acasă la el, pe cînd, de aici încolo, avea s-o iubească în casa ei. Această deosebire le hotărî fericirea. El se simțea mai puțin liber în căsuța din Véteuil ca în pavilionul din strada Boulogne ; știa că nu e stăpînul casei și se arăta mult mai recunoscător pentru sărutările ce fura de pe buzele Madeleinei. Legăturile lor aveau în ele mai puțină brutalitate ; el simțea un fel de plăcută sfială care-i sporea farmecul dragostei, iar gîndul, plin și el de-o tainică recunoștință, gusta cu totul altfel bucuria cea nouă. Îi plăcea să pătrundă în casa unei femei ca amant ales de ea ; găsea în căsuța aceea o miresmă necunoscută de farmec și eleganță, un aer blînd pe care nu-l respira la Noiraude. Apoi trebuia să pătrundă aci pe furiș, de teama gurilor rele ; venea peste cîmp, călcînd peste arături, udîndu-și încălțămintea în roua de pe iarbă, fericit ca un școlar

care fuge de lecţii ca să se plimbe prin stufişuri ; cînd se credea privit, se făcea că adună ierburi, culegînd flori la întîmplare ; apoi îşi relua drumul, neliniştit, obosit, fericit de apropiatele bucurii ce-l aşteptau ; şi, cînd ajungea, furişîndu-se ca un făcător de rele prin gaura din hăţişul de păducel, arunca mănunchiul în poala Madeleinei care-l aştepta şi-l tîra după ea în fundul odăii, unde în sfîrşit îi dăruia buzele şi obrajii, departe de ochii lumii. Această ispravă, această fugă, această sărutare de bun-venit îl fermecau din ce în ce mai mult. Dacă ar fi fost mai liber, poate s-ar fi plictisit mai curînd.

Şi, cînd se închideau în casă, Guillaume simţea o ciudată voluptate zicîndu-şi că fericirea lui nu era cunoscută de nimeni. El găsea vizitele lui nişte întreprinderi plăcute, parcă s-ar fi dus la o întîlnire c-o fată cuminte de şcoală. Îşi uitase cu totul de lunile petrecute în strada Boulogne. De altfel, Madeleine era o altă femeie ; nu mai visa, trăia fără gînduri şi-l iubea mai mult ; îl iubea pe furiş, ca o femeie care ar avea de dat socoteală cuiva ; îl primea înroşindu-se numaidecît la faţă în odaia ei de culcare, în odaia unde el nu era decît musafir şi-a cărei mireasmă ciudată îi pricinuia totdeauna o adîncă tulburare. N-avea nimic al lui în odaia aceea, nici cel puţin pantofi de casă

Această frumoasă viaţă ţinu toată vara. Zilele trecură într-o pace fericită. Îndrăgostiţii îşi mulţumeau unul altuia prin dragostea lor pentru bucuria fiecăruia, cum odinioară se certaseră simţind că se nenoroceau unul pe altul.

Madeleine închiriase casa pe la mijlocul lui April. Nu cunoştea alte locuri în afară de cîteva colţuri din margincea Parisului. Trăind la cîmp, o vară întreagă, simţi în cele din urmă o bucurie sănătoasă şi întăritoare. Văzuse cum înfloresc copacii şi cum se pîrguiesc roadele, privind c-o zîmbitoare surprindere la munca cîmpului. Cînd venise, frunzele erau crude, de-un verde limpede, cîmpia se trezea la cele dintîi raze, umedă încă de ploile iernii, înveşmîntată în farmecul nevinovat parcă al unui copil ; din adîncul zărilor ceţoase, îi urca în inimă un suflu de viaţă proaspătă şi curată. Apoi, cerul avu mîngîieri mai aprinse, frunzele se înegriră, pămîntul deveni

femeie, femeie îndrăgostită și fecundată, ale cărei măruntaie tresăreau de-o puternică voluptate în chinurile dinaintea nașterii. Madeleine, mulțumită și întinerită parcă de caldele adieri primăvăratice, simțea cum văpaia verii o împuternicește, făcînd să-i bată sîngele mai viu și mai sănătos. Astfel, găsi în lumina soarelui, pacea și tăria ; era asemeni copăcelului răpus de gerurile iernii, care-apoi renaște și, redevenind puiandru, crește din nou înviorîndu-se sub puterea frunzișului.

Avea nevoie de aer mult, iubea cerul liber și-i plăcea să se plimbe. Ieșea aproape în fiecare zi, umbla leghe întregi, fără să se plîngă vreodată de oboseală. De obicei se întîlnea cu Guillaume într-o pădurice pe care-o străbătea pîrîiașul în care amantul ei, de mult, pescuia raci. Cînd se vedeau împreună, se plimbau prin iarba moale, ascunși de copacii celor două maluri, urcînd valea acoperită de frunze ,umedă și răcoroasă. La picioarele lor curgea pîrîiașul, un fir de argint ce fugea tăcut prin nisip ; din loc în loc cădea în albii mai adînci cu zgomote de cristal ce păreau un cîntec de fluier cîmpenesc. Și, din cele două părți se ridicau trunchiurile copacilor, ca niște uriașe coloane bizare, mîncate de lepra mușchiului și-a iederei ; mărăcinii crescuseră printre trunchiuri, zvîrlind în toate părțile brațele lor spinoase, clădind un fel de ziduri verzi ce închideau drumul și împleteau o nesfîrșită rețea de frunze. De-asupra mișunau boureii ca niște uriașe muște bîzîitoare ; din loc în loc crengile se îndepărtau, lăsînd să se vadă, în adîncul bolților verzi, un colț de cer albastru. Guillaume și Madeleine simțeau o plăcere deosebită să se plimbe prin acest pustiu îngust, prin acest leagăn al firii, al cărui capăt nu-l găseau niciodată ; ceasuri întregi îi colindau ascunzișurile ; răcoarea apei, liniștea copacilor îi învăluiau într-o voluptate ciudată. Ținîndu-se de mijloc, se strîngeau mai tare în colțurile unde umbra era mai deasă. Adeseori se jucau ca copiii ; se fugăreau prin mărăcini și alunecau pe iarbă. Deodată Madeleine se făcea nevăzută ; se ascundea în vreun tufiș ; amantul, care vedea bine un colț din rochia ei, se făcea că o caută cu mare neliniște ; apoi, dintr-o săritură, o prindea și-o ținea așa, culcată la pămînt, hohotind de rîs, în brațele lui.

Alte dăți, Madeleine spunea că-i e frig și că dorea să umble prin soare ; umbra o obosea aproape totdeauna. Atunci porneau prin soare, prin soarele strălucitor de iulie. Îndepărtau zidul de mărăcini și intrau în lanuri de grîu ale căror valuri blonde se învălureau pînă departe, adormite de căldură sub cerul amiezii. Văzduhul ardea. Madeleine mergea bucuroasă prin cuptorul de foc ; lăsa înadins să-i muște soarele gîtul și brațele goale ; palidă, cu fruntea brobonată de mici împunsături de sudoare, ea se lăsa mîngîiată de lumină. Asta, spunea ea, îi dădea puteri noi cînd era obosită ; se simțea înviorată sub călcîiul ucigător al cerului în flăcări, pe care umerii ei de-abia îl duceau. Dar Guillaume suferea în această văpaie; cînd ea îl vedea obosit, îl tîra din nou pe drumurile pline de umbră, în marginea pîrîului limpede și rece.

Și atunci își relua plimbarea întreruptă, gustînd un farmec nou în liniștea și răcoarea părăsite o clipă. Ajungeau la un fel de înconjur unde se opreau să se odihnească. Drumul se lărgea, pîrîul se oprea într-un mic lac cu apa liniștită și aspră ca o placă de oțel, linia copacilor se rotunjea încet, dezvăluind o largă fîșie de cer. Ai fi zis că verdeața se îngrămădea în partea aceea. În marginea apei se plecau trunchiuri subțiri ; jos se întindea un covor de iarbă scurtă, urcînd din apă pînă la trunchiurile copacilor și aici se pierdea în mărăcinișul ce împrejmuia luminișul cu un zid de nepătruns. Dar bucuria acestui lăcaș blînd și sălbatic era un izvor ce scăpa dintr-o stîncă ; blocul uriaș, acoperit în vîrf de buruieni ce-și spînzurau frunzișul la vale, se pleca într-o parte, săpîndu-se într-o umbră albăstrie ; firicelul de apă ieșea, cu moliciuni de șarpe, din adîncul acestei peșteri pline de buruieni agățătoare, ai cărei pereți picurau o umezeală de gheață. Guillaume și Madeleine se așezau aici, ascultînd murmurul tainic al picăturilor ce cădeau una cîte una din boltă ; era în acest murmur o legănare fără sfîrșit, o senzație nedeslușită de somn și de veșnicie care mulțumea pe deplin dragostea lor fericită. Încet, încet, uitau să-și mai vorbească, pierduți în monotonia cîntecului blînd al picăturilor de apă, crezînd că aud cum le bate inima, visînd și zîmbind, mînă în mînă.

Madeleine aducea totdeauna fructe. Se trezea din vis și mușca cu dinții ei frumoși, îndemîndu-l și pe el să guste din piersici și pere. Guillaume se minuna văzînd-o

în fața lui ; cu fiecare zi îi părea mult mai frumoasă ; urmărea, cu surprindere și admirație, unda de sănătate și putere pe care aerul liber le sădea în ființa ei. Cîmpia făcea din ea cu totul altă femeie. Lui îi părea acum mult mai voinică. Sănătoasă, cu brațele tari, ea devenise o fată plină de viață, cu pieptul larg, cu rîsul limpede. Pielea, ușor bronzată, își păstra aceeași lumină străvezie. Părul roșcat, de-abia înnodat, îi cădea pe gît într-un singur smoc des și parcă înväpăiat. Toată ființa ei lua o înfățișare de adevărată măreție a bărbăției.

Guillaume nu mai obosea privind această făptură, ale cărei săruturi, liniștite și puternice, îi potoleau frigurile. Simțea că o blîndă seninătate o cucerea ; își regăsise voința, trăia fără grijă, supusă simplității înnăscute a ființei ei ; singurătatea și lumina soarelui îi plăceau, îmbobocea în putere și farmec, se arăta așa cum o făcuseră pentru totdeauna liniștea și mulțumirea anumitor trebuințe. În ceasurile lungi petrecute la Izvor, nume cu care își botezaseră lăcașul de odihnă, tînărul privea uimit spre Madeleine, întinsă pe iarbă, cu gîtul înroșit de văpaia aprinsă a părului ; urmărea, sub rochia ușoară, linia hotărîtă a pulpelor și, din cînd în cînd, se ridica s-o strîngă în brațe, întreagă, c-o mîndrie pripită de stăpînitor. Nimic josnic nu-i murdărea, de altfel ; era o dragoste liniștită și sănătoasă.

În zilele cînd îndrăgostiții nu se duceau la Izvor, se plimbau în trăsură la cîțiva kilometri, apoi își lăsau trăsura la un han și colindau văile pe unde îi ducea drumul. Alegeau de obicei potecile cele mai înguste care îi puteau duce în necunoscut. După ce umblau ceasuri întregi, printre două șiruri de meri, fără să întîlnească vreun suflet viu, erau fericiți ca niște făcători de rele ce scapă de ochii paznicului. Aceste largi cîmpii normande grase și tăcute, le păreau chipul însuși a mîngîierilor nesfîrșite ; nu-i obosea niciodată aceeași priveliște. Uneori se rătăceau, colindau pe drumuri necunoscute. Madeleinei îi plăceau mult animalele de casă ; o grămăjoară de puișori, culegînd în jurul mamei lor cu piuituri și ridicări din aripi o făcea să rîdă după amiezi întregi ; intra prin staule să mîngîie vacile ; iezii ce-i săreau în cale o minunau ; toată lumea aceea de făpturi ce se tînguie în jurul casei, o o oprea în loc, stîrnindu-i dorința nebună să aibă și ea

acasă pui de găină, rațe, porumbei, gîște, și, dacă zîmbetul lui Guillaume n-ar fi stînjenit-o, nu s-ar fi întors la Véteuil fără vreo pasăre ascunsă între cutele rochiei. Mai avea, de altfel, o patimă, aceea a copiilor ; cum zărea un copil rostogolindu-se în joacă prin vreo curte, prin bălegar și printre păsări, ea îl privea în liniște, pe gînduri, cu un zîmbet de înduioșare ; apoi, atrasă parcă, se apropia și-l lua în brațe, fără să se uite la chipul lui murdar de țărînă și de dulceață. Cerea lapte, ținînd copilul în brațe pînă ce-i da de mîncare, făcîndu-l să sară și chemîndu-și amantul ca să vadă și el ce ochi mari are. După ce sorbea și ea din lapte, pleca în ochi cu păreri de rău și, întorcînd capul, îl privea iarăși, pentru cea din urmă oară.

Veni toamna. Nori posomorîți se fugăreau pe cerul mort, împinși de vînturi înghețate ; cîmpiile amorțeau. Îndrăgostiții voiră să se mai ducă o dată la Izvor ; își găsiră singurătatea pustie. O ploaie de frunze galbene stropea pămîntul ; luminișul, deschis în toate părțile, părea tăiat de trunchiuri slabe de copaci, ale căror ramuri înalte își înălțau neagra goliciune spre cerul vînăt. Micul lac, izvorul însuși pierea parcă, murdărit de cele din urmă furtuni. Guillaume pricepu că iarna se apropia și trebuiau să-și sfîrșească plimbările. Se gîndea c-o adîncă înduioșare la moartea verii, privind spre Madeleine. Ea, în fața lui, visătoare, rupea crengile uscate, risipite în juru-i.

Din ajun Guillaume voise să-i spună că ar dori s-o ia în căsătorie. Gîndul acestei căsătorii îi venise la o fermă, văzînd-o pe Madeleine cum mîngîie unul din copilașii pe care îi iubea. Se gîndise de multe ori că dacă ea ar rămîne însărcinată, ar avea și el un fiu bastard. Amintirea copilăriei lui îl îngrozea totdeauna cînd îi trecea prin minte cuvîntul bastard.

De altfel, toate îl îndemnau să se căsătorească. Cum spunea și altădată Jacques, el trebuia să iubească o singură femeie, cea dintîi pe care o întîlnea ; trebuia s-o iubească cu ființa lui întreagă și să se încreadă în această iubire de teama schimbărilor și a necunoscutului. Adormise în mîngîierile Madeleinei ; acum, cînd îi era cald, cînd se simțea bine în mîngîierile ei, socotea să rămînă astfel totdeauna. Judecata lui liniștită, blîndețea lui, își ziceau întruna : „Am un leagăn în care să mă odihnesc toată viața". Căsătoria avea să aducă în fața legii, o legătură pe care el o socotea veșnică.

Gîndul că ar putea să aibă un fiu îl făcu să grăbească un deznodămînt pe care aproape îl cunoștea. Apoi, venea iarna, avea să-i fie frig, singur în adîncul castelului pustiu, n-avea să-și mai petreacă zilele sub răsuflarea caldă a iubitei lui. În aceste luni înghețate și lungi trebuia să umble pe drumuri prin ploaie ca să bată la ușa Madeleinei. Ce bucurie liniștită, dimpotrivă, dacă amîndoi aveau să locuiască în aceeași casă ! Aveau să-și petreacă zilele aspre la gura sobei ; aveau de trăit o lună de miere într-un alcov cald, de unde n-aveau să mai iasă în primăvara viitoare, decît ca să se reîntoarcă la soare. Și mai era, în hotărîrea lui, dorința s-o iubească pe Madeleine sub ochii tuturor, să-i arate cît o prețuiește ca s-o mulțumească. Îi părea că ghicește că intimitatea n-avea de ce-i mai stînjeni, că n-aveau de ce se simți răniți sufletește, dacă își luau răspunderi unul față de celălalt.

Totuși, în planul ce-l neliniștea pe Guillaume, dormea o undă de neliniște, de teamă. În lunile de uitare petrecute lîngă ea, se gîndise totdeauna cu teamă la viitorul pe care moartea tatălui său i-l trezise în suflet ; faptele nu-l înspăimîntau ; dragostea lui, după atîtea neajunsuri, îi părea o binefăcătoare odihnă, o alinare a suferințelor și a mîhnirilor. El trăia atunci numai din clipele repezi, trecătoare și ele, care își aduceau fiecare bucuria ei. Dar, de cînd se gîndea la viitor, necunoscutul acestui viitor îl chinuia c-o spaimă surdă. Poate că, după părerea lui, se cutremura la gîndul că se leagă pentru totdeauna de-o femeie al cărui trecut nu-l cunoștea. Oricum, se simțea adînc tulburat, de șovăielile lui nu-și dădea seama și, totuși, inima îl îndemna.

Venise la Izvor hotărît să vorbească. Dar copacii erau atît de goi, cerul atît de trist, încît tăcu, înspăimîntat parcă de cele dintîi izbucniri ale iernii. Și Madeleinei îi era frig ; cu un șal de gît, cu picioarele ascunse sub poalele rochiei, ea frîngea mereu crengi uscate, fără să știe ce face, privind cu tristețe spre norii încărcați de ploaie ce se frîngeau în liniște. În sfîrșit, cînd trebuiră să pornească spre casă, Guillaume își spuse planul ; glasul îi tremura, parcă și-ar fi cerut iertare.

Madeleine îl asculta surprinsă oarecum, aproape îngrozită. Cînd el sfîrși :

— De ce să nu rămînem așa cum sîntem ? zise ea. Eu nu mă plîng, sînt fericită... Nu ne-am iubi mai mult dacă am fi căsătoriți... Poate că, atunci ne-am speria fericirea.

Și, cum el deschidea gura ca să se împotrivească, ea adăugă în grabă :

— Nu, nu. Asta mă înspăimîntă.

Și începu să rîdă ca să-și îmblînzească asprimea și ciudățenia cuvintelor. Ea însăși era uimită că le rostise și, mai ales, atît de aspru. Adevărul era că propunerea lui Guillaume îi pricinuia o amară nemulțumire ; îi părea că el îi ceruse ceva cu neputință, ca și cum ea n-ar fi fost stăpînă pe sine și s-ar fi găsit în stăpînirea altui bărbat. Vorbise și se împotrivise ca o femeie măritată căreia un amant i-ar cere să trăiască împreună cu ea.

Tînărul, rănit aproape, s-ar fi răzgîndit, dacă nu s-ar fi simțit dator să apere nevoile dragostei amîndourora. Se încălzi vorbind, uită încet, încet strîngerea de inimă ce simțise la cuvintele aspre ale iubitei lui, risipi un potop de cuvinte blînde și mîngîietoare, zugrăvind tabloul frumoasei vieți pe care aveau s-o trăiască fiind căsătoriți. Mult timp apoi lăsă să-i vorbească inima prin șoapta buzelor, plecat spre ea, într-o pornire de rugă și închinare.

— Sînt orfan, zicea el, nu te am în lume decît pe tine. Primește să-ți legi viața de a mea, altfel aș crede că cerul mă urmărește veșnic cu mînia lui și mi-aș zice că tu nu mă iubești îndeajuns ca să-mi vrei fericirea. Dacă ai ști cîtă nevoie am de dragostea ta ! Tu singură m-ai liniștit, tu singură mi-ai deschis un adăpost în brațele tale Azi nu știu cum să-ți mulțumesc, îți dau tot ce am, ceea ce nu-i nimic față de ceasurile de fericire ce mi-ai dăruit și ai să-mi dăruiești. Uite, simt că voi rămîne totdeauna îndatorat față de tine, Madeleine. Noi ne iubim ; căsătoria nu va spori dragostea, dar ne va îngădui să nu ne mai temem de nimeni. Și ce fel de viață vom duce ? O viață de liniște și de mîndrie, c-o oarbă încredere în viitor, c-o mulțumire adîncă pentru fiecare clipă... Te rog Madeleine !...

Ea îl asculta c-un fel de strîmtorare, răpusă de-o silită nerăbdare ce-i înflorea pe buze un zîmbet ciudat. Cînd amantul ei nu mai avu ce spune și se opri, cu gîtlejul sugrumat de tulburare, ea tăcu un răstimp, apoi, cu glas răutăcios :

— Dar tu nu te poţi căsători, zise ea, c-o femeie al cărei trecut nu-l cunoşti... Trebuie să-ţi spun cine sînt, de unde vin şi ce-am făcut înainte de a te cunoaşte.

Guillaume, nedumerit, îi puse palma la gură.

— Taci, reluă c-un fel de spaimă. Te iubesc, nu vreau să ştiu mai mult... Uite, te cunosc foarte bine. Tu eşti poate mai bună ca mine : ai mai multă putere şi mai multă voinţă. Nu eşti în stare să faci vreun rău. Trecutul e mort ; eu îţi vorbesc de viitor.

Madeleine se zbătea în aspra îmbrăţişare a mîngîierilor şi credinţei. Cînd putu să vorbească :

— Ascultă, zise ea, eşti un copil şi eu trebuie să judec pentru tine... Eşti bogat, eşti mai tînăr, într-o zi ai să-mi aduci mustrări că am primit prea în grabă propunerea ta... Eu n-am nimic, sînt o biată femeie ; dar ţin să-mi păstrez mîndria, n-aş vrea să vii să mă învinovăţeşti mai tîrziu că am intrat în casa ta ca o intrigantă... Vezi că-ţi vorbesc deschis... Pot să fiu pentru tine o amantă ; dacă aş deveni soţia ta, a doua zi ţi-ar părea rău că nu te-ai însurat c-o fată bogată şi mai vrednică decît mine.

Dacă Madeleine ar fi vrut să neliniştească sufletul tînărului, n-ar fi putut găsi un mijloc mai bun. Presupunerile lui îl făcură aproape să plîngă. Simţea în el o mînie de copil şi îşi jura să învingă cu orice preţ împotrivirea amantei lui.

— Tu nu mă cunoşti, strigă el, îmi faci mult rău, Madeleine... De ce-mi vorbeşti astfel ? Nu-ţi dai seama la ce gîndesc, la ce visez, tu care de un an trăieşti alături de mine ? Aş vrea să adorm pe sînul tău şi să nu mă trezesc niciodată. Ştii bine că asta e singura mea dorinţă : te înşeli dacă mă crezi ca pe ceilalţi oameni. Sînt un copil, spui tu ; cu atît mai bine : cred că nu poţi avea frică de un copil care se încrede în tine.

Urmă astfel cu glas blînd, rugînd-o călduros ca şi mai înainte. Vorbi cît timp îşi simţi inima plină. Ea era mişcată auzindu-i glasul tremurător care-i oferea cu atîta umilinţă iertarea şi stima lumii. Totuşi, simţea mereu în adîncul sufletului un fel de nemulţumire. Cînd amantul ei sfîrşi spunînd : „Eşti liberă, de ce nu vrei să-mi dai fericirea ?“ ea făcu o mişcare pripită.

— Liberă ! răspunse ea cu glas înăbușit, da, sînt liberă

— Ei bine, adăugă Guillaume, să nu mai vorbim de trecut. Dacă ai mai iubit vreodată, dragostea aceea a murit, eu mă însor c-o văduvă.

Cuvîntul văduvă o neliniști oarecum. Păli ușor. Fruntea ei aspră, ochii cenușii arătau o adîncă durere.

— Să mergem, zise ea ; se înnoptează... am să-ți răspund mîine.

Intrară. Cerul se întunecase, vîntul sufla lugubru printre copaci. Cînd Guillaume se despărți de Madeleine, o strînse la piept, în liniște, fără să poată rosti un cuvînt, vrînd parcă s-o stăpînească întreagă numai prin această strîngere în brațe.

Toată noaptea Madeleine nu închise ochii. Cînd fu singură, se gîndi la propunerea iubitului ei. Această căsătorie o măgulea, pricinuindu-i însă un fel de surprindere groaznică. Nu se gîndise niciodată la asta. Un astfel de vis nu i-ar fi trecut prin minte. Atunci, gîndindu-se la viața cinstită, liniștită ce-i oferea Guillaume, se miră că, c-o clipă mai înainte se putuse împotrivi. Amintindu-și vorbele mîngîietoare ale tînărului, îi fu rușine că se arătase atît de aspră ; se întrebă ce tainică simțire o îndemnase să nu primească o legătură pe care ar fi trebuit s-o întîmpine cu dragoste și recunoștință ? De ce șovăia, de ce-i era teamă ? Nu era liberă, cum spusese Guillaume ? Ce nevoie avea să disprețuiască o fericire neașteptată ? Se pierdu în șirul acestor întrebări și nu descoperi în toată ființa ei decît o vagă nemulțumire. Ar fi putut găsi lesne un răspuns, dar îi părea prost, caraghios și se ferea să-l mărturisească. Adevărul era că se gîndea la Jacques. Simțise cum amintirea acestui om se trezea în sufletul ei în vreme ce-l asculta pe Guillaume.

Era însă încredințată că n-o tulburase această amintire. Jacques murise, nu-i datora nimic, nici cel puțin o părere de rău. Cu ce drept se trezea în sufletul ei ca să-i aducă aminte că era a lui ? Îndoiala din clipa aceea asupra libertății ei, o mînia peste măsură. Acum cînd fantoma iubirii ei dintîi se ivea, ea lupta corp la corp cu dînsa, voia s-o învingă ca să-i arate că n-o putea stăpîni. Era încredințată, dealtfel, în ciuda rîsului disprețuitor, că numai Jacques o făcuse aspră cu Guillaume. Asta era dure-

ros de nelămurit. Cînd toate gîndurile i se iviră limpezi în minte, în neodihna somnului ei, se hotărî, cu toată pornirea firii ei, să-l facă pe cel mort să tacă, măritîndu-se cu cel viu. Adormi aproape de ziuă. Visă că înecatul ieșea din valurile verzui ale mării și venea s-o smulgă din brațele bărbatului ei.

Cînd Guillaume se ivi a doua zi, tremurînd, neliniștit, o găsi pe Madeleine dormind. O luă blînd în brațe. Ea se trezi într-un lac de sudoare și se aruncă la pieptul lui, zicînd : „Sînt a ta !" parcă ar fi vrut să se ascundă din calea unei primejdii. Urmară sărutări lungi și strîngeri în brațe. Părea că amîndoi au nevoie de înțelegere, de stăpînire sufletească, numai ca să poată crede în trăinicia legăturii lor.

Chiar după-amiază Guillaume căută să îndeplinească formalitățile căsătoriei. Cînd, spre seară, spuse Genevièvei că avea să se însoare c-o fată din împrejurimi, protestanta îl privi cu ochi răutăcioși.

— Asta are să fie mai bine, îi zise ea.

El pricepu atunci că ea știe totul. Poate îl zărise cu Madeleine și flecărerile se risipiseră pretutindeni. Încuviințarea Genevièvei îl hotărî apoi să grăbească ziua căsătoriei. Cîteva săptămîni fură de ajuns. Îndrăgostiții se căsătoriră la începutul iernii, aproape în taină. Cinci ori șase curioși din Véteuil îi văzură urcînd în trăsură de acasă și de la biserică. Apoi, întorcîndu-se la Noiraude, se închiseră în casă, după ce mulțumiră martorilor. Erau acum în casa lor, legați pentru totdeauna.

VI

Cei patru ani ce urmară fură liniștiți și aducători de fericire. Tinerii căsătoriți își petrecură vremea la Noiraude. În anul dintîi avură planuri de călătorie : voiau să-și plimbe dragostea în Italia ori pe malurile Rinului, cum e obiceiul. Veșnic însă, în clipa plecării, șovăiau și găseau de prisos să caute așa departe o fericire pe care-o aveau în mînă. Nu se duseră nici măcar o singură dată la Paris. Amintirile ce lăsaseră în micul lor hotel din strada Boulogne, îi neliniștеau. Ascunși în adîncul singurătății,

se credeau ocrotiți de nenorocirile acestei lumi și își băteau joc de suferință.

Guillaume se simțea în plină fericire. Căsătoria împlinea visul adolescenței lui. Trăia o viață de unire, fără griji, croită numai din liniște și mîngîiere. De cînd Madeleine locuia la Noiraude, el nădăjduia și se gîndea la viitor fără teamă. Viitorul avea să fie același cu prezentul, un somn lung de dragoste, un șir de zile asemeni și încărcate de mulțumire. Gîndurile lui neliniștite aveau nevoie de această încuviințare de veșnică liniște ; dorința lui cea mai aprinsă era să-l ajungă moartea într-o astfel de viață, după un trai fără cotituri, lipsit de întîmplări alcătuit dintr-o singură simțire. Atunci se odihnea, socotind să nu se smulgă niciodată din această odihnă.

Madeleine se odihnea și ea. Se odihnea în liniște după zbuciumul vieții trecute, în mulțumirea clipelor binefăcătoare. Nimic parcă nu mai era în stare s-o mîhnească. Se putea mîndri, uitînd rușinea trecutului. Acum se folosea de averea bărbatului ei fără teamă, stăpînă în casă. Singurătatea de la Noiraude, liniștea acelei clădiri mari, negre și pustii, îi plăcea. Nu mai vru ca Guillaume s-o schimbe după cerințele moderne. Lăsa numai să se repare un apartament din catul întîi, sala de mîncare și un salon de jos. Celelalte odăi rămaseră închise. În patru ani soții nu urcară o singură dată scara podului. Madeleinei îi plăcea să simtă golul în juru-i ; asta părea că o desparte și mai mult de lume și o ferește de loviturile din afară. Rămînea singură, mulțumită, în odăile de jos ; din tavan cădea parcă o liniște blîndă, binefăcătoare ; colțurile pline de umbre ale odăii încăpătoare o făceau să viseze imensități de întunecimi pașnice. Seara, cînd lampa era aprinsă, simțea un fel de bucurie temeinică, rătăcindu-se în mijlocul acestui infinit. Nici un zgomot nu se auzea departe ; o reculegere de mănăstire, acea reculegere a provinciei adormite, învăluia castelul Noiraude.

Dl. de Rieu cu chipul lui uscat și îndrăzneț se împotrivea cînd zărea nemulțumirea altora, rîsul lui ascuțit era rînjetul unui om a cărui infamie distrează și simte un amar dispreț să se supere pe bestiile lipsite de judecată.

Avea totuși o oarecare prietenie pentru tînăra căsnicie ; dar pentru asta nu se lepăda de curiozitatea lui batjocoritoare. Cînd venea la Noiraude, privea pe prie-

tenul său Guillaume cu un fel de milă; băga de seamă cum se pleca în fața Madeleinei și, priveliștea unui bărbat ce cade în genunchi în fața nevestei îi păruse totdeauna ceva josnic. Dealtfel soții care vorbeau puțin și-a căror înfățișare păstra o liniște veșnic aceeași îi păreau ființele cele mai cumsecade din cîte întîlnise. Îi vizita cu multă plăcere. Victima lui, subiectul de veșnică observație și de amară batjocură, era însăși nevasta lui.

Hélène de Rieu, care-l întovărășea aproape totdeauna la Noiraude, trecuse de patruzeci de ani. Era scundă și durdulie, de un blond șters, și spre dezamăgirea ei, se îngrășa mereu. Închipuiți-vă o păpușă îmbătrînită. Bine crescută însă, plăcîndu-i copilăriile, avea un întreg arsenal de strîmbături, de ochiade și zîmbete: se juca cu fața cum s-ar fi jucat cu un instrument ciudat a cărui armonie cerească trebuia să vrăjească lumea întreagă; niciodată nu-și lăsa chipul liniștit; își pleca ochii cu un fel de amară deznădejde, apoi îi ridica la cer cu izbucniri repezi de patimă și poezie, întorcea capul, îl clătina, după trebuință, de atac ori de apărare. Se lupta groaznic cu vîrsta care o îngrășa și-o îmbătrînea; unsă cu pomezi și ape mirositoare; strînsă în corsete ce-o îmbujorau, ea își închipuia că întinerește. Astea nu erau decît caraghioslîcuri; dar buna femeie avea și vicii. Ea își socotea bărbatul o păpușă de lemn cu care se măritase ca să aibă cu cine ieși în lume. Se credea îndreptățită să mărturisească oricui că nu-l iubise niciodată. „Cum să vorbești de dragoste unui om care nu te aude!“ zicea ea uneori prietenelor. Și atunci căuta să pară o femeie nenorocită și neînțeleasă. Fiindcă nu voia să uite vorbele de dragoste pe care d-lui de Rieu nu i le putea rosti, le recita totdeauna oamenilor care o puteau auzi. Își alegea amanți de-o vîrstă fragedă, de la optsprezece pînă la douăzeci de ani cel mult. Gusturilor ei de fetiță le trebuiau flăcăiași cu obraji trandafirii, care încă simțeau pe buze gustul laptelui doicii. Dacă ar fi îndrăznit, ar fi stricat școlarii pe care îi întîlnea, căci dragostea ei pentru băieții tineri mergea pînă la josnicie și simțea nevoia să cadă în brațele viciului, rîvnind totdeauna să simtă plăcerea strîngerii moi a brațelor încă slabe. Era plăpîndă de altfel; îi plăceau sărutările sfioase ce gîdilă în pripă; astfel, o găseai totdeauna în tovărășia cîtorva adolescenți, ascun-

zîndu-i sub pat, prin dulapuri, ori pe unde putea. Fericirea ei era să aibă mai mult de zece amanţi pe care să-i ştie că umblă după ea. Se plictisea repede şi astfel trăia într-o veşnică goană după noi îndrăgostiţi. Ai fi zis că era stăpîna unui pension ducîndu-şi elevii după ea. Avea totdeauna adoratori ; îi găsea cine ştie pe unde în mijlocul mulţimii de tineri imbecili al căror vis e să aibă ca amantă o femeie în vîrstă şi măritată. Cei patruzeci de ani ai ei, înfăţişarea-i caraghioasă ce scîrbea pe oamenii în vîrstă, erau un farmec deosebit pentru neştiutorii de şaptesprezece ani.

În ochii bărbatului ei, Hélène era un fel de maşină foarte curioasă. Se căsătorise cu ea într-o zi de plictiseală. Ar fi gonit-o din casă chiar a doua zi, dacă ar fi văzut-o vrednică de mînia lui. Truda neastîmpărată a chipului acestei cochete îi pricinuia o drăcească bucurie ; căuta colţurile tainice spre care se îndreptau ochii şi buzele acestei maşini. Obrazul palid, îngroşat de unsori, care nu sta niciodată liniştit, îi părea de un comic lugubru, cu clipirile repezi în gene, cu strîmbăturile buzelor, cu jocul ei pripit şi mut pentru el. Îşi contempla îndelung nevasta, de aceea ajunsese la încredinţarea că omenirea e alcătuită din păpuşi josnice şi răutăcioase. Cînd fulgera cu privirea creţurile de pe obrazul păpuşii îmbătrînite, descoperea, în toate strîmbăturile ei, infamii şi caraghioslîcuri care îl făceau s-o socotească un animal care trebuie biciuit. Dar prefera să petreacă, privind-o şi dispreţuind-o. Era pentru el un animal de casă ; viciile ei îl lăsau nepăsător ca şi miorlăitul pisicilor cînd se împreună ; punîndu-şi cinstea mult mai presus de josnicia unei astfel de păpuşi, el lua parte, cu un nemărginit dispreţ, şi-o rece batjocură, la privelistea acelei procesiuni de adolescenţi ce defilau prin odaia nevestei lui. Ai fi zis că-i place să-şi arate dispreţul faţă de oameni şi nerecunoaşterea oricărei virtuţi îngăduind astfel murdăriile ce se petreceau sub acoperămîntul lui, părînd că primeşte stricăciunea şi josnicia ca pe un lucru firesc. Tăcerea, zîmbetul lui crud batjocoritor, spuneau : „Lumea e o cloacă de nămol ; am căzut în ea şi trebuie să trăiesc".

Hélène nu se ferea niciodată de bărbatul ei. Îşi tutuia amanţii în faţa lui, încredinţată că n-o aude. Dl. de Rieu îi citea cuvintele pe buze, şi atunci arăta o deosebită bunăvoinţă tinerilor, petrecînd pe seama tulburării lor

și silindu-i să-i țipe în urechi lucruri plăcute. Niciodată nu-și arăta mirarea că salonul e plin de chipuri veșnic noi ; privea pe pensionarii Hélènei c-o dragoste părintească în dosul căreia se ascundea un groaznic sarcasm. Și întreba de vîrstă, căuta să afle în al cîtelea an de studiu au ajuns. „Nouă ne plac copiii", spunea el uneori c-un ton de prietenie batjocoritoare. Cînd salonul se golea, se plîngea de părăsirea în care tinerii lăsau pe bătrîni. Într-o zi, curtea nevestii lui fiind puțin numeroasă, îi aduse un băiat de șaptesprezece ani ; era însă cocoșat și Hélène se grăbi să-l gonească. Alteori, dl. de Rieu se arăta și mai crud ; intră într-o dimineață în odaia Hélènei și-o ținu un ceas ca să-i vorbească de ploaie și de vreme frumoasă, în vreme ce școlarul găzduit peste noapte se înăbușea sub plapumă, îngrozit de ivirea bărbatului. La Veteuil i se spunea „bărbatul înșelat" ; prinzîndu-și nevasta cu amantul ei,un copil de-abia ieșit din școală, s-ar fi mulțumit să-i spună : „Ah, domnule așa de tînăr și fără ca cel puțin să fii silit ! Pentru asta trebuia să ai un mare curaj". Dar dl. de Rieu nu era omul să-și vîre nasul în astfel de lucruri ; el voia să pară tot așa de orb pe cît era de surd ; asta îi îngăduia să-și păstreze mîndria neatinsă și înfățișarea veșnic liniștită. Ceea ce-i făcea mai simțitoare bucuriile, era prostia nevestei lui care-l credea prea orb ca să nu-i fie teamă de nimic. El făcea pe omul cumsecade; o privea uneori cu bunăvoință, și gusta singur amărăciunea vorbelor cu îndoit înțeles pe care le rostea și-a căror fină cruzime el singur o înțelegea. Se juca în fiecare clipă cu această femeie și fără îndoială s-ar fi plictisit dacă ea ar fi arătat vreodată o tresărire de căință. La urma urmei, dl. de Rieu voia să știe pînă unde poate ajunge ura.

Între firea lui batjocoritoare și mintea rătăcită a d-lui de Viargue, fusese un fel de înțelegere care lămurea vechea prietenie a celor doi bătrîni. Amîndoi ajunseseră pe aceeași treaptă de dispreț și nemulțumire ; savantul crezînd că atinge neantul cu degetul ; surdul, închipuindu-și că descoperă sub masca omenirii gura unei bestii înfiorătoare. Cînd contele trăia, dl. de Rieu era singura ființă care putea pătrunde în laboratorul lui. Acolo se sfătuiau ei zile de-a rîndul. Moartea chimistului nu uimi întru nimic pe vechiul său prieten. În anotimpul următor veni la Noi-

raude fără tulburare ; își îngădui însă să-și aducă nevasta întovărășită de tinerii ei curteni.

Guillaume și Madeleine erau căsătoriți de-abia de cîteva luni. Hélène le aduse cea din urmă cucerire a ei, un flăcău din Veteuil pe care-l luase cu ea ca să-i pară odihna mai plăcută. Băiatul se numea Tiburce Rouillard ; era oarecum rușinat de numele lui, dar se mîndrea cu prenumele. Fiul unui giambaș care trebuia să-i lase o avere însemnată, d-l Tiburce era foarte mîndru ; trăia în trîndăvie la Veteuil și socotea să facă în curînd o călătorie la Paris. Vesnic, viclean, în stare să facă orice necuviință ce i-ar fi putut folosi, el își simțea puterea. Era unul din ștrengarii care își spun : „Voi fi de zece ori milionar" și care în cele din urmă cîștigă cele zece milioane. D-na de Rieu, luîndu-l în slujba ei, crezuse, ca de obicei, că are de a face cu un copil. Adevărul era însă că copilul se înnămolise de mult în vicii ; dacă făcea pe neștiutorul și pe sfiosul, avea nevoie să pară neștiutor și sfios. Hélène își găsi nașul în cele din urmă. Tiburce, care părea la început că se aruncă în calea ei ca un nesocotit, își chibzuia de multă vreme nesocotința. El își spunea că o legătură c-o astfel de femeie, cu îndemînare amăgită, îl putea duce la Paris unde ea avea să-i deschidă toate ușile ; avea să mulțumească pînă și capriciile cele mai josnice ale amantei lui ; de voie, de nevoie, avea să facă din ea o unealtă în ziua cînd o putea stăpîni ca pe o sclavă. Dacă această chibzuială i-ar fi părut îndoielnică, ar fi rîs în nasul Hélènei de la cea dintîi întîlnire. Bătrîna, cu gusturi josnice, dar vorbind mereu de ideal, îi părea caraghioasă ; se smulgea din brațele ei dezgustat ; era însă un băiat îndrăzneț care s-ar fi aruncat în rîu pentru o monedă de douăzeci de franci.

D-na de Rieu se arăta încîntată de noul ei prieten. Îl hrănea cu cea mai curată bunăvoință, mai ales cînd îl vedea așa de sfios. Nu întîlnise încă o nevinovăție pipărată cu mai multe vitii -născute. Îl iubea așa de mult încît bărbatul ei trebuia să se ferească în fiecare clipă ca nu cumva să-i găsească îmbrățișați. Ea îl plimba pe Tiburce ca pe-un cîine, strigîndu-l mîngîindu-l cu graiul și cu privirea. Cînd îl aduse la Noiraude el socoti asta cea dintîi bine ce-i făcea. Fusese în școală, pe vremea lui Guillaume, unul din cei mai înverșunați călăi ai lui ; mai mic ca el cu doi sau trei ani, se folosea de spaima acestuia ca să guste bucuria răutăcioasă de-a bate pe unul mai mare

ca el. Acum se căia de prostiile tinereții ; ajunsese la încredințarea că e bine să-ți bați joc numai de cei de care știi că n-ai să ai nevoie vreodată. Mai înainte de-a o cunoaște pe Hélène, el se gîndise și în ce fel ar putea să pătrundă la Noiraude. Guillaume de-abia îi răspundea la bună ziua. Cînd amanta lui îl lua după ea ascuns între fuste, el se pleca foarte supus în fața victimei de altădată ; îl numi „de Viargue", scurt ; apăsînd înadins asupra cuvîntului ca să arăte că-i înțelege însemnătatea, după cum odinioară apăsa asupra cuvîntului Bastard, pe care i-l aruncase în obraz fără milă. Planul lui era să pară în Véteiul că trăiește numai în tovărășia celor bogați și nobili. I-ar fi plăcut chiar ca mai tîrziu să ajute pe orice cale pe Guillaume și Madeleine din averea lui. Madeleine îi făcuse curte cîtăva vreme ; știa ceva din povestea iubirilor ei tainice ceea ce-l făcea s-o creadă cu totul străină de virtute. Dacă ar fi putut s-o seducă ar fi avut în slujba lui două femei în loc de una. Visa chiar să le vadă certîndu-se pentru el, ca să se facă astfel iubit cît mai mult. Dar Madeleine îi primi mărturisirea c-un așa dispreț încît trebui să-și părăsească planul.

Tînăra căsnicie vedea cu rea voință instalarea lui Tiburce Rouillard la Noiraude. Mai era în adîncul acestei firi viclene, o prostie provincială, o mîndrie nesocotită pe care Guillaume n-o putea suferi. Cînd Tiburce îl numea prieten c-o mulțumire pe care nu și-o putea ascunde, lui îi venea să-l arunce afară din casă. Și-ar fi făcut-o în cele din urmă, dacă nu s-ar fi temut că stîrnește un scandal care ar fi mîhnit peste măsură pe dl. de Rieu. Astfel că el și Madeleine îndurau cu mare greutate prezența acestui nechemat în casa lor. Erau de altfel amîndoi rătăciți în liniștea bucuriilor lor și nu țineau seamă de musafiri pe care îi uitau deîndată ce închideau ușa în urma lor.

O dată pe săptămînă, duminica, știau că vor avea nemulțumirea să primească vizita întîi a celor ce veneau să-și petreacă seara la Noiraude. Hélène, la brațul lui Tiburce, intra cea dintîi ; dl. de Rieu o urma, c-o înfățișare gravă și nepăsătoare. Toată societatea cobora în parc și, atunci, sub leagănul de frunze, unde se așezau, trebuia să vezi strîmbăturile melancolice ale doamnei și neliniștea binevoitoare a tînărului. Bărbatul, în fața lor, îi privea cu luare aminte, cu ochii întredeschiși. După unele zîmbete josnice și crude ce încrețeau buzele spîne ale lui Tiburce,

el ghicea pornirile murdare și dorințele acestui nătărău. Știința lui de observator îi spunea că nevastă-sa căzuse în mîinile unui stăpîn care avea s-o bată într-o zi. Drama făgăduia să fie interesantă și el se bucura mai dinainte de viitoarele certuri ale celor doi îndrăgostiți ; îi părea că vede ghiarele ascuțite la degetele mîngîietoare ale amantului ; aștepta ceasul în care Elena să țipe de spaimă, simțind cum ghiarele îi intră în carne. Avea să fie într-o zi pedepsită de viciul ei ; avea să tremure și să se umilească la picioarele unui copil, ea care mîncase atîta carne tînără. Dl. de Rieu, tăcut și batjocoritor, visa, această răzbunare pe care i-o dăruia întîmplarea. Uneori, chipul rece și încrețit de zîmbete răutăcioase al unui vechi geambaș, îl îngrozea și pe el. De aceea se purta prietenește și părea că-l îngrijește ca pe un cîine învățat să muște lumea.

Madeleine, care cunoștea iubirile d-nei de Rieu, o privea totdeauna c-un fel de mirare. Cum putea trăi 'liniștită această femei în mijlocul atîtor stricăciuni ? Cînd își punea această întrebare, îi părea într-adevăr că are de-a face c-un monstru, c-o ființă bolnavă, ciudată. Căci Madeleine era o fire rece și sănătoasă căreia îi plăcea să primească situațiile limpezi. Dacă o clipă își vîrîse și ea piciorul în noroi, aceasta o făcuse întîmplător, și multă vreme în urmă suferise din pricina căderii. Mîndria ei nu se putea obișnui cu neliniștea, rănile și stricăciunile ; ei îi trebuia o viață de cinste și de liniște, un aer în care să meargă cu fruntea sus. În vreme ce privea spre Elena, se gîndea la spaima ce trebuia să-i muncească sufletul cînd își ascundea amantul sub plapumă. Nefiind pătimașă, ea nu-și putea lămuri farmecul chinuitor al spaimei ; vedea în el numai un prilej de amărăciune : spaima și rușinea în fața bărbatului, sărutările uneori crude ale amantului, viața tulburată în fiecare clipă de nemulțumirile și împotrivirile celor doi bărbați. Firea ei deschisă n-ar fi primit niciodată o astfel de viață de minciună și lașitate ; ea dintîi s-ar fi revoltat. Firile domoale, corpurile slabe se pleacă singure sub lovituri și-n cele din urmă își sapă în îngrijorări o groapă a voluptății în care adorm de bunăvoie. Privind obrajii bucălați și strălucitori de grăsime ai Elenei. Madeleine se gîndea : „Dacă vreodată voi mai iubi un alt bărbat în afară de Guillaume, mă omor".

În patru veri acești musafiri veniră la Noiraude. Tatăl lui Tiburce îl ținea pe fiul său înadins la Véteuil, unde îl

dăduse în grija unui avocat, și tînărul își mușca mîinile că nu putea să-și întovărășească amanta la Paris. Elena fu atît de mișcată de mîhnirea lui încît se hotărî să mai petreacă vreo cîteva luni de iarnă la țară; de altfel, în fiecare primăvară, se îndrăgostea și mai mult de el; o stăpînea și era încredințată că nu mai găsește un alt amant care s-o iubească așa cum o iubea el. Tiburce începea să se plictisească. Cînd ea se ivi, în mijlocul lui Decembrie, simți dorința să facă și el pe surdul; îi era scîrbă de sărutările ei înfocate; era deznădăjduit că nu mai poate scăpa de ea. Patru veri de dragoste zadarnică cu această femeie care ar fi putut să-i fie mamă, îi mîhniseră în cele din urmă în așa fel încît s-ar fi hotărît într-o zi s-o părăsească, după ce va fi înjurat-o și-ar fi bătut-o, dacă giambașul n-ar fi avut gîndul bun să moară. După cincisprezece zile, tînărul Rouillar se ducea la Paris în același vagon cu Hélène, mai respectuos și mai blînd ca niciodată. Dl. de Rieu îngăduia totul cu privirea lui de somnoros.

Cînd familia de Rieu lipsea, mai ales în serile lungi de iarnă, Guillaume și Madeleine rămîneau singuri în fața Genevièvei, așezîndu-se la aceeași masă, locuind aceleași odăi. Avea atunci nouăzeci de ani; veșnic dreaptă, dar mai uscată și mai osoasă, ea păstra aceeași posomorîtă ascuțime a spiritului; nasul subțiit, buzele strînse, cutele ce-i brăzdau obrajii, dădeau înfățișării ei amestecul de umbră și spaimă al măștilor. Seara, cînd grijile zilei erau sfîrșite, venea și ea în sala unde se aflau tinerii; își aducea biblia legată în fier, o deschidea și sub lumina gălbuie a lămpii, psalmodia cu glas grav versete. Citea astfel ceasuri întregi, c-un murmur surd și neîntrerupt, tăiat de zgomotul foilor întoarse. În liniștea odăii, glasul ei bîzîitor părea că-ar rosti ruga morților; se tînguia prelung, cu murmurul valurilor răscolite de furtună. Odaia largă se umplea de tînguirile ei ce păreau că se smulg din guri nevăzute, ascunse în adîncul întunecat al tavanului.

În acele seri, Madeleine simți o teamă ascunsă, prinzînd din fugă fîșii din vorbele Genevievei, care înadins parcă alegea paginile cele mai posomorîte din Vechiul Testament, ce povestea despre sînge și groază. În glasul ei toate acestea păreau izbucniri de ură stăpînită. Vorbea c-o neînduplecată bucurie de mînia și blestemul Dumnezeului cel groaznic. Dumnezeul Profeților, singurul pe

care-l cunoștea ea ; îl arăta zdrobind pămîntul în aspra-i voință, nimicind cu brațu-i crud ființele și bucuriile. Cînd ajungea la versete în care era vorba de foc și nelegiuire, se tînguia mai rar, ca să guste mai în liniște parcă groaza iadului și pornirile dreptății neînduplecate ale cerului. Biblia ei uriașă i-l arăta pe Israel veșnic prosternat și tremurînd la picioarele judecătorului său, și atunci simțea furnicîndu-i carnea fiorul sfînt al Jidovilor și începea să ofteze înăbușit, crezînd că-i cad pe umeri picuri fierbinți din ploaia Sodomei. Alteori își prezenta povestirile într-o vorbă de spaimă ; ea osîndea ca și Iehova ; fanatismul ei necruțător arunca fără milă pe păcătoși în prăpastie. Lovind pe vinovați, arzîndu-i de vii, îi părea o sfîntă trebuință, căci ea vedea în Dumnezeu un călău care-și luase însărcinarea să prăpădească lumea aceasta nelegiuită.

Porunca ei aspră o îndurera pe Madeleine. Îngălbenea la față, ea care trebuia iertată numai pentru un an din viața ei. Iertarea venise, se credea mîntuită de dragostea și stima lui Guillaume, și iată că auzea în liniștea căsniciei cuvinte de ură și de pedeapsă. Oare Dumnezeu n-avea să-i uite niciodată vina ? Trebuia să rămîie zdrobită pînă la moarte sub păcatul tinereții ? Avea să-și plătească într-o zi datoria de căință ? Aceste gînduri căzînd în viața ei liniștită, o făceau să se gîndească c-o surdă neliniște la viitor ; îi era teamă atunci de liniștea în care trăia, de apa curată în care se scălda ; poate că adînci prăpăstii se săpau sub pînza limpede și-o undă era de-ajuns s-o azvîrle în uragan ca s-o înăbușe apoi în apele amare. Cerul ce-i deschidea Geneviève, tribunalul întunecat de inchizitori, această odaie de chinuri în care auzea țipete de moarte și simțea miros de carne arsă, îi apăreau ca niște vedenii însîngerate. Odinioară în școală, la cea dintîi împărtășanie, i se spunea că paradisul e o cofetărie plină de tot felul de bunătăți pe care le împărțeau îngerii blonzi și trandafirii ; zîmbise mai tîrziu amintindu-și credința ei de fetiță și nu mai intrase de-atunci în biserică. Azi vedea cofetăria schimbîndu-se într-o sală de judecată ; nu mai putea crede în bomboanele de altădată, cum nu credea în frigările înroșite ale heruvimilor ; dar groaznicele priveliști născocite de mintea tulbure a protestantei, dacă n-o făcea să aibă

frică de Dumnezeu, o tulburau peste măsură, amintindu-i viaţa ei de altădată. Înţelegea că în ziua în care Geneviève i-ar cunoaşte păcatul, ar osîndi-o la unul din supliciile de care vorbea cu atîta voluptate; mîndră de viaţa ei curată avea să se arate neînduplecată. Uneori Madeleine îşi închipuia că bătrîna o priveşte cu asprime; atunci îşi pleca fruntea, se înroşea, şi tremura ca o vinovată care nu mai nădăjduieşte să fie iertată. Fiindcă nu putea crede în Dumnezeu, ea credea în cei puternici şi-n anumite împrejurări, de neînlăturat. Geneviève se ridica parcă dreaptă şi uscată, crudă şi neiertătoare, ca să-i strige: „Tu porţi în tine umbra păcatelor trecute; într-o zi această umbră a păcatelor ţi se va urca în gîtlej şi te va sugruma": Îi părea că la Noiraude locuieşte fatalitatea care se plimba în juru-i refăcînd versete de pocăinţă.

Cînd rămînea singură cu Guillaume, în odaia de culcare, se gîndea la spaima ei de mai înainte şi vorbea, fără să vrea, de neliniştea ce-i pricinuia glasul protestantei.

— Parcă aş fi un copil, spunea ea bărbatului ei c-un zîmbet sfios, Geneviève m-a îngrozit azi... Şoptea lîngă noi lucruri prea înfiorătoare. N-ai putea să-i spui să se ducă să-şi citească biblia în altă parte?

— Ei, răspundea Guillaume rîzînd mulţumit, asta ar mîhni-o poate. Ea crede că ne e de folos atunci cînd ne citeşte cîte ceva. De altfel, am s-o rog mîine să citească mai încet.

Madeleine şezînd pe marginea patului, cu privirea în gol, părea că vede încă vedeniile trecînd pe dinainte-i. Uşoare tresărlri îi mişcau buzele.

Vorbea de sînge şi de mînie, relua ea cu glas stins... Ea n-ar putea avea bunătatea îngăduitoare a bătrîneţii, am fi neînduplecată... Cum poate fi aşa de aspră trăind cu noi, în fericirea noastră?... Zău, Guillaume, sînt clipe cînd femeia asta mă înspăimîntă.

Tînărul rîdea şi de astă dată.

— Biata mea Madeleine, spunea el luîndu-şi nevasta în braţe, tu eşti neliniştită astă seară. Haide, culcă-te, şi nu visa urît... Geneviève e o nebună bătrînă, tu ce nevoie ai să-i asculţi litaniile funebre? Asta e un obicei al ei; altădată, cum o vedeam că deschide Biblia, mă

îngrozeam; azi, parcă mi-ar lipsi ceva dacă nu m-ar legăna cu murmurul ei monoton... Nu simți tu o mare bucurie, seara că ne iubim în toată această liniște a tînguirilor ei?

— Da, cîteodată numai, cînd nu-i aud bine cuvintele și cînd glasul ei e tărăgănat ca o undă de vînt. Dar ce povești groaznice mai spune! ce nelegiuiri și ce pedepse!

— Geneviève, urma Guillaume, e o femeie cucernică; ea ne scapă de o mare plictiseală, îngrijind de ce ne trebuie; ea m-a purtat în brațe cînd m-am născut, după cum l-a purtat și pe tatăl meu... Știi tu că ea trebuie să aibă mai mult de nouăzeci de ani și, cu toate astea se ține încă destul de bine!... Va trăi mai bine de-o sută de ani. Trebuie s-o iubești, Madeleine; e o bătrînă slugă a familiei.

Madeleine nu-l asculta; plutea în umbra unui vis ciudat. Apoi, c-un fel de tremur în grai.

— Crezi tu oare că cerul nu iatră niciodată!

Bărbatul, suprins și mîhnit, o îmbrățișa atunci întrebînd-o cu nedumerire de ce se temea de iertarea cerului. Ea nu răspundea de-a dreptul, ci șoptea:

— Geneviève spune că cerul își cere partea lui de suspine... Căci el nu iartă.

Această scenă se petrecu de mai multe ori. Era de altfel singura neînțelegere ce smulge pe tineri din seninătatea vieții lor. Astfel își petrecură cei dintîi patru ani de căsătorie, într-o singurătate de-abia tulburată de vizitele familiei de Rieu, într-o fericire pe care tînguirile Genevièvei n-o puteau zdruncina temeinic. Le-ar fi trebuit o lovitură mult mai aspră ca să cadă iarăși în prăpastia durerii.

La începutul anului al cincilea, spre cele dintîi zile ale lui noiembrie, Tiburce întovărăși pe Elena la Paris. Guillaume și Madeleine, încredințați că nu va avea cine să-i mai tulbure, se pregăteau să-și petreacă iarna în sala cea mare în care trăiseră așa de liniștiți patru ierni în șir. Odată, se sfătuiră să locuiască la Paris în casa lor din strada Boulogne; dar își amînară călătoria pentru anul viitor, cum făceau, de altfel, în fiecare an; nu simțeau nevoia să plece din Véteuil. Vreme de două luni, pînă în ianuarie, își duseră viața lor închisă, înveselită

de gîngăvitul fetiţei. O linişte stăpînitoare îi adormea, o pace din care socoteau să nu se mai trezească.

VII

Spre mijlocul lui ianuarie, Guillaume trebui să plece la Mantes. O afacere a cărei îndeplinire n-o putea încredința nimănui îl reținea acolo toată seara. Plecă într-o caleașcă și-i spuse Madeleinei că se va reîntoarce aproape de miezul nopții. Ea îl aștepta în tovărășia Genevièvei.

După masă protestanta își desfăcu Biblia ei uriașă, ca de obicei. Citi ici și colo paginile ce-i cădeau sub ochi. Mai tîrziu, cartea se deschise tocmai la povestea înduioșătoare a păcătoasei care vărsa miresme pe picioarele lui Isus și el îi iartă păcatele și-i spune să plece. Protestanta alegea foarte rar crîmpeie din Noul-Testament; această poveste de pocăință ori parabolele de-o poezie fină și mișcătoare, nu cuprindeau nimic din patimile întunecate ale spiritului ei. În seara aceea, fie că se supuse întîmplării care deschisese Biblia într-un loc unde era vorba de nenorocirile omenești, fie că fu mișcată de-un gînd nelămurit și de neînțeles, ea psalmodie povestea Mariei-Magdalena, cu glas recules, blînd aproape.

Șoptea în liniștea odăii : „Iar o femeie din oraș, care dusese o viață păcătoasă, știind că el se afla la masă în casa Fariseului, aduse un vas de alabastru, plin cu ulei mirositor. Și plecîndu-se la picioarele lui Isus, începu să plîngă ; îi spălă picioarele cu lacrimi și le ștergea cu lacrimile ei ; i le săruta și le ungea cu ulei..."

Urmă astfel, cu glas din ce în ce mai tare, lăsînd să cadă unul cîte unul versetele, blînd, ca niște plînsete înăbușite.

Madeleine se silise la început să n-o audă. Seara aceea petrecută numai în tovărășia ei, o îngrozea. Citea și ea o carte, lîngă foc, cu gîndul adîncit în șirul povestirii, așteptîndu-l pe Guillaume cu nerăbdare. Cele cîteva vorbe prinse în treacăt din psalmodia Genevièvei, îi pricinuiau un fel de nemulțumire. Dar, cînd aceasta începu povestea păcătoasei pocăite și iertate se ridică și ascultă, simțindu-se cuprinsă de-un fior ascuțit.

Versetele cădeau unul cîte unul și Madeleinei îi părea că Biblia uriașă vorbește despre ea, despre lacrimile, rușinea și mireasma mîngîierilor ei. Această poemă de durere și de adorare nu era oare a ei ? Ea îngenunchiase și Guillaume o iertase. O nesfîrșită blîndețe o stăpînea pe încetul, pe măsură ce se desfășura povestirea, întreruptă parcă de suspine adînci, de suspine de remușcare și de nădejde. Ea urmări frază cu frază, așteptînd nerăbdătoare cel din urmă cuvînt al lui Isus. În sfîrșit cerul îi spunea că fusese de ajuns că iubise mult, că plînsese mult, ca să guste bucuria iertării. Se gîndi atunci la viața ei trecută, la legătura ei cu Jacques ; amintirea acestui om care-o neliniștea în dese rînduri, nu-i pricinuia decît o adîncă pornire de căință. Toată cenușa acestei iubiri era rece și-o undă de vînt al nefericirii o ducea departe. Ca și Magdalena, al cărei nume îl purta, putea trăi în pustiu ca să-și sfințească iubirea. Era aceasta o mîngîiere neasemuită. Dacă uneori, cînd citea Geneviève, îi păruse că aude guri nevăzute ascunse în umbra odăii încăpătoare, cum o amenința c-o pedeapsă neînchipuită, în clipa aceea îi păreau glasuri mîngîietoare ce-i dădeau încredințări de uitare și fericire.

Cînd protestanta ajunse la versetul : „Apoi Isus zise femeii : Păcatele tale au fost iertate“. Madeleine avu un zîmbet de bucurie cerească. Simțea lacrimi de recunoștință umezindu-i pleoapele. Și nu se putu opri să nu-și mărturisească toată bucuria ce simțea.

— Asta e o poveste frumoasă, spuse ea Genevièvei ; sînt fericită că am auzit-o... Să mi-o mai citești și altădată...

Protestanta ridicase capul ; privea spre Madeleine cu privirea ei aspră, fără să răspundă. Părea surprinsă și nemulțumită de gustul ei pentru poemele înduioșătoare din Noul-Testament.

— Ce mult îmi place o astfel de poveste, reluă Madeleine, în locul paginilor înfiorătoare pe care le citești adeseori ! Uite, iertarea e o bucurie pentru cine-o dăruiește și-o bucurie pentru cine-o primeștea Păcătoasa lui Isus așa spune.

Geneviève se ridică în picioare. Ea se revoltă cînd auzi cuvintele de înduioșătoare mulțumire ale Madeleinei;

ochii îi sticleau ciudat; apoi, închizînd Biblia cu zgomot, strigă cu glasul ei ascuţit:

— Dumnezeu-Tatăl n-are să ierte!

Acest cuvînt groaznic, plin de-un fanatism înfiorător, acest blestem care nesocotea orice urmă de blîndeţe, o înmărmuri pe Madeleine. Îi păru că-o mantie de plumb îi cade iarăşi pe umeri. Geneviève o zvîrlea în aceeaşi prăpastie din care de-abia ieşise; cerul nu voia să ierte, ea era nebună că visase o clipă bunătatea lui Isus. În clipa aceea fu cuprinsă de-o adevărată deznădejde. „La ce m-aş teme? se gîndi ea, femeia asta e zăpăcită". Şi totuşi, presimţirea unei lovituri care ar fi ameninţat-o, o făcea să privească în juru-i neliniştită. Odaia largă dormea în lumina gălbuie a lămpii; locul scînteia viu în cămin. Tot ce înconjura pe tînăra femeie, liniştea obositoare a unei nopţi de iarnă, lumina plumburie ce se tîra în juru-i îi părea că ascund o mare nenorocire.

Geneviève se apropiase de fereastră.

— Uite-l pe Guillaume, zise ea îndreptîndu-se spre mijlocul odăii.

O lumină de fulger străbătu prin geamuri şi zgomotul unei trăsuri ce se oprea lîngă casă, se auzi numaidecît. Madeleine, care îşi aştepta bărbatul cu nerăbdare cu cîteva minute mai înainte, nu se mişcă din loc, să-l întimpine, ci privea spre uşă cu mîhnire în ochi. Inima îi bătea dureros, fără ca ea să ştie de ce.

Guillaume intră grăbit. Părea nebun, dar nebun de bucurie. Îşi aruncă pălăria într-o parte şi îşi şterse fruntea, deşi era frig afară. Umbla de la un capăt la celălalt al odăii; în cele din urmă, se opri în faţa Madeleinei, cînd putu vorbi:

— Ghiceşte cu cine m-am întîlnit la Mantes? o întrebă el c-o arzătoare dorinţă să-i spună numaidecît taina ce-l nelinişte.

Madeleine nu răspunse. Bucuria nestăpînită a bărbatului ei o mira, o înspăimînta chiar.

— Haide, reluă el, ghiceşte... adu-ţi aminte...

— Dar nu ştiu, zise ea, în sfîrşit, noi n-avem prieteni a căror întîlnire să te facă aşa de fericit.

— Te înşeli; m-am întîlnit cu un prieten, cu singurul, cel mai drag...

— Un prieten, reluă ea, şi mai îngrozită.

Guillaume nu se mai putu stăpîni. O luă de mîini şi, deodată :

— M-am întîlnit cu Jacques, strigă el c-o izbucnire de adevărată izbîndă.

Madeleine nu ţipă, nu făcu nici o mişcare, dar se schimbă cu totul la chip.

— Nu-i adevărat, şopti ea, Jacques e mort.

— Ei, nu, n-a murit. Era o poveste ca oricare alta ; am să ţi-o spun... Cînd l-am zărit la Mantes, mi-a fost frică de el. L-am luat drept un strigoi.

Şi începu să rîdă c-un rîs de copil fericit. Lăsase mîinile Madeleine care îi căzură neputincioase pe genunchi. Ea rămăsese zdrobită, fără grai, ca o moartă. Ar fi vrut să se scoale şi să fugă, dar nu se putea mişca. În zăpăceala ei, n-auzea decît vorbele aspre ale Genevièvei : „Dumnezeu-Tatăl n-are să ierte". Dumnezeu-Tatăl, într-adevăr, nu ierta. Simţise de mult că nenorocirea plutea în juru-i gata s-o sugrume. Încremenită, privea zidurile, parcă n-ar mai fi recunoscut odaia în care se afla ; liniştea îi părea acum înfiorătoare ; spaima îi ciocănea în creier c-un zgomot asurzitor. În cele din urmă, îşi aţinti privirea asupra protestantei ; îşi zicea : Numai această femeie a adus nenorocirea, ea l-a sculat pe Jacques din mormînt ca să-l aducă între mine şi bărbatul meu".

Guillaume, pe care bucuria îl orbea, se apropiase de Geneviève.

— Trebuie să pregătim odaia albastră, zise el.

— Jacques vine mîine ? întrebă bătrîna care îl privea pe chirurg tot ca copilul de odinioară.

La această întrebare, care o trezi din emoţie, Madeleine se ridică. Sprijinită de spatele scaunului, şovăind :

— De ce vine mîine ? întrebă ea repede, cu glas înăbuşit. N-are să vie... L-a văzut pe Guillaume la Mantes, asta e tot ce voia... S-a dus la Paris, nu-i aşa ? Trebuie să aibă afaceri, vizite de făcut...

Gîngăvea şi nu ştia ce spune. Guillaume începu să rîdă cu hohot.

— Dar Jacques e aici, zise el, vine peste cîteva clipe... Trebuia să-ţi închipuieşti că nu-l lăsam să plece... Leagă rănile calului, căci s-a împiedicat... Drumurile sunt rele şi noaptea e aşa de întunecată...

— Ei, Jacques, sfîrşeşte-odată !

Un glas puternic, care venea din întunericul curţii, răspunse :

— Da, da !

Acest răspuns o lovi pe Madeleine drept în piept, ca un drug de fier. Se lăsă din nou să cadă pe scaun, oftînd înăbuşit, c-un răcnet de moarte. Oh, cum ar fi vrut să moară ! Ce-avea să spună zărindu-l pe Jacques, ce rost avea ea între cei doi fraţi, bărbatul ei de azi şi amantul ei de odinioară ? Înnebunea la gîndul celor ce aveau să se petreacă. Avea să plîngă de mînie şi de durere, cu faţa ascunsă în mîini, în vreme ce Jacques şi Guillaume aveau să se îndepărteze cu desgust ; ea, tîrîndu-se la picioarele lor, nebună, neîndrăznind să se ascundă în braţele bărbatului ei, rămînea deznădăjduită că aruncase ruşinea ei ca o prăpastie între cei doi prieteni din copilărie. Şi rostea mereu aceste cuvinte : „Jacques e aici, vine peste cîteva clipe“. Fiecare secundă era pentru ea un veac de nelinişte. Cu ochii ţintă spre uşă, îşi pleca ochii la cel mai mic zgomot ca să nu vadă. Această aşteptare, care ţinu aproape un minut, redeschise toate suferinţele amare ale unei vieţi.

Guillaume se plimba în lungul şi în largul odăii. În cele din urmă băgă de seamă că Madeleine e palidă.

— Ce ai ? o întrebă el apropiindu-se.

— Nu ştiu, şopti ea, mi-a fost rău toată seara.

Apoi, făcînd o sforţare, se ridică şi chemă în ajutor toată bărbăţia ce-i mai rămînea în trup , ca să să fugă şi să zădărnicească pentru cîtva timp groaznica lămurire.

— Eu mă duc dincolo, zise ea cu glasul ceva mai hotărît. Prietenul tău poate ne ţine mult de vorbă, şi eu am mare nevoie de odihnă... Am să-l cunosc mîine.

Guillaume, care socotea o sărbătoare să pună faţă în faţă cele două iubiri ale vieţii lui, fu mîhnit auzind că nevasta lui e obosită. De la Mantes îşi biciuise mereu calul ; bietul animal, în fugă alunecase şi îşi scrintise un picior. Simţea o dorintă copilărească să ajungă la Noiraude ; voia chiar să îmbrîncească uşa de la odaia de mîncare, închipuindu-şi, cu-o neţărmurită bucurie, scena mişcătoare ce-avea să se petreacă o clipă. La început se gîndise să joace o mică comedie ; voia să-l prezinte pe Jacques ca pe-un străin şi să se bucure de nedumerirea Madeleinei, cînd avea să afle numele cunoscutului. Era nebun de bucurie, inima lui avea să fie plină de acum, plină de dragostea şi de prietenia care aveau să facă din viaţa lui o

adevărată fericire. Se vedea unind mîinile lui Jacques cu ale Madeleinei, spunînd unuia şi spunînd celuilalt: „Iată-ţi fratele; iată-ţi sora: iubiţi-vă, să ne iubim cîteşi trei pînă în ceasul de pe urmă". Şi toată dorinţa lui de mîngîiere se pierdea în acest vis.

Stărui să-şi reţie nevasta. Îi era greu să amîne pe-a doua zi bucuriile pe care şi le făgăduia de la Mantes. Dar Madeleine părea aşa de bolnavă, încît trebui s-o lase să plece. Vru să iasă pe uşa ce dădea în sala de intrare, cînd îi păru că aude un zgomot. Se trase înapoi, c-o mişcare pripită de groază, parcă ar fi vrut să se ferească de-o lovitură; apoi se grăbi să dispară pe-o altă uşă ce ducea în salon. De-abia închisese această uşă, cînd Jacques intră.

— Calul meu e rău lovit, zise el lui Guillaume. Eu sînt întrucîtva şi veterinar şi cred că bietul animal e pierdut.

Spunea asta simplu, numai ca să vorbească, privind, căutînd prin odaie, cu un fel de curiozitate nestăpînită. El care înţelegea prea puţin dragostea, ca orice om de nimic, voia să ştie cu ce fel de femeie se însurase prietenul lui, această inimă slabă ale căre izbucniri de dragoste îl făceau să rîdă altădată. Guillaume pricepu întrebarea mută a privirilor lui.

— Nevastă-mea e bolnavă, zise el, ai s-o vezi mîine.

Apoi întorcîndu-se spre Geneviève care încă nu plecase din odaie:

- Repede, zise el, du-te şi pregăteşte odaia albastră. Jacques trebuie să fie zdrobit de oboseală.

Protestanta băgase de seamă neliniştea chinuitoare a Madeleinei. O aspră curiozitate o reţinea în odaie. De multă vreme, spiritul ei de inchizitor adulmeca păcatul în fiinţa tinerei femei. Această făptură frumoasă şi voinică, cu părul roşcat, cu buze de sînge, risipea în preajma bătrînei o mireasmă de patimă drăcească. Cu toată pornirea dispreţuitoare a religei protestante pentru icoane, fanatica avea în odaia ei o icoană a ispitirii Sfîntului Antoniu, al cărei amestec drăcesc plăcea firii ei chinuită de vedenii Aceşti diavoli ce chinuiau pe bietul sfînt cu strîmbături fioroase, această gură a iadului ce se deschidea ca să înghită virtutea la cea mai mică neprevedere, era un simbol al credinţelor ei religioase. Într-un colţ, femeile întindeau sînii goi, fără ruşine. în faţa cucernicului pustnic, şi întîmplarea voise ca una din acele femei să aibă

o ciudată asemănare cu Madeleine. Această asemănare neliniştea închipuirea aprinsă a Genevièvei; ea se îngrozea găsind în fiinţa nevestei lui Guillaume, zîmbetul neruşinat şi părul cîrlionţat al curtezanei, monstru născut din pîntecele iadului... Uneori chiar o numea în gîndul ei, cu spaima cu care goneşti diavolul, după zicătoarea latinească: *Iubirea* cuvînt pe care îl văzuse scris în marginea icoanei, deasupra femeii cu sînii goi. Dedesuptul aceleiaşi icoane, prost zugrăvită, erau însemnări de tot felul cu nume închipuite ce arătau un viciu în fiecare demon. Cînd, la vestea învierii lui Jacques chipul Madeleinei se schimbă de groază, Geneviève fu încredinţată că diavolul de care era stăpînită, o silea să se chinuiască astfel. În cele din urmă îi păru că-l vede pe diavol ascuns sub pielea ei de fată, în carnea pierzaniei, şi n-ar fi fost mirată văzînd trupul marmorean şi voluptos al tinerei femei schimbîndu-se într-o groaznică broască rîioasă. Fiindcă nu pricepea mîhnirea ce sugruma pe biata nenorocită avea încredinţarea că tot păcatul e cauza. Se hotărî s-o urmărească de aproape, ca s-o împiedice de a face vreun rău, atunci cînd ea încerca să aducă la Noiraude, pe Satan, care zburase odată din sufletul d-lui Viargue, prin gaura coşului din laborator.

Era gata să plece să pregătească odaia albastră, cînd Jacques îi luă mîinile uscate într-ale lui. Se scuză că n-o văzuse cînd intrase în odaie şi îşi reînnoi cunoştinţa cu ea. Se arătă mulţumit de felul cum o găsea, îi spuse că întinerise şi sfîrşi înflorindu-i chiar un zîmbet pe buzele palide. El se purta greoi ca orice flăcău care-a trăit liber şi fericit, fără nici-o grijă. Cînd Geneviève se retrase, cei doi prieteni se aşezară lîngă focul aproape stins. O flacără trandafirie mai sclipea în cenuşă. Odaia încăpătoare îşi relua liniştea ei adormită.

— Tu dormi din picioare, zise Guillaume zîmbind; dar îţi dau drumul numaidecît. Odaia îţi va fi gata peste cîteva clipe... Ah, bietul meu Jacques, ce bine că te-am regăsit! Să stăm de vorbă, vrei? Să vorbim ca şi altădată în faţa acestui cămin la care ne-am încălzit mîinile degerate cînd ne întorceam de la pescuit. Mulţi raci am mai prins!

Jacques zîmbea şi el. Vorbiră de zilele trecute, de prezent şi de viitor; amintirile şi nărejdile se amestecau în neastîmpărul convorbirii.

Chiar pe drumul de la Mantes la Véteuil, Guillaume își plictisise prietenul cu întrebările, despre neajunsul, cu înecul, cum scăpase din valuri, de ce tăcuse atîta vreme și ce voia să facă de-aici înainte. Cunoștea toată povestea lui Jacques, dar voia s-o audă din nou, ca să se mire și să se bucure și mai mult.

Ziarul pe care îl citise Guillaume se înșelase. Doi oameni scăpaseră cu viață dintre dărîmăturile *Profetului*, — chirurgul și un marinar, care avură norocul să se arunce într-o șalupă rătăcită pe valuri. Ar fi murit de foame, dacă vîntul nu i-ar fi scos la mal. Aci fură zvîrliți cu așa putere pe pietriș, încît marinarul se prăbuși ca un bulgăr de lut, iar Jacques rămase leșinat, cu coastele frînte. Dus într-o casă vecină, zăcu aproape un an ; doctorul neștiutor ce-l îngrijea, era să-l omoare mai bine de zece ori. Cînd se simți vindecat, în loc să se întoarcă în Franța, își urmă drumul spre Cochinchina, unde își începu slujba pentru care venise. Scrisese numai unchiului său, o singură dată ; în plic mai era o scrisoare pentru Guillaume, pe care avocatul din Véteiul trebuia s-o aducă la Noiraude. Dar bietul om murise, lăsînd nepotului său un venit de vreo zece mii de franci ; scrisoarea lui Jacques se rătăci și el nu mai avu de-atunci curajul să mai ia condeiul în mînă ; avea pentru condei și cerneală dezgustul oamenilor de muncă. Nu-și uită nici o clipă prietenul, amînă din zi în zi cele cîteva vorbe ce voia să-i scrie, apoi, în cele din urmă, își zise, cu nepăsarea lui de om de viață, că va avea vreme destulă să-i vorbească atunci cînd se va reîntoarce în Franța Vestea moștenirii îl lăsă cu totul nepăsător, era amantul unei femei de o rară frumusețe, care-l vrăjise. Mai tîrziu ea îl părăsi. Dezgustat de slujbă, se hotărî să-și mănînce veniturile la Paris. Debarcase în ajun la Brest. De altfel, socotea să-i rămîie o singură zi la Véteuil ; trebuia să plece în grabă la Toulon unde se afla pe moarte un camarad al lui pe care alt vas îl adusese în acest port ; tînărul scăpîndu-l dintr-un mare impas, se simțea dator să vegheze la căpătîiul lui.

Aceste amănunte surprinseră pe Guillaume care credea că ascultă o poveste din *O mie și una de nopți*. El nu și-ar fi închipuit niciodată că într-un timp atît de scurt să se petreacă atîtea lucruri, — el, a cărui viață adormise într-un singur gînd de dragoste și liniște. Firea lui blîndă și visătoare se îngrozea în fața atîtor întîmplări.

Convorbirea celor doi prieteni urmă astfel, veselă şi potolită.

— Cum, strigă Guillaume, poate pentru a douăzecea oară, nu stai la mine decît o singură zi, de-abia ai venit şi pleci din nou ?... Haide, rămîi o săptămînă.

— E cu neputinţă, răspunse Jacques ; aş săvîrşi o crimă dacă l-aş lăsa pe bietul meu camarad singur la Toulon.

— Dar te vei reîntoarce ?

— Da, peste o lună, poate cincisprezece zile, poate.

— Şi n-ai să mai pleci ?

— N-am să mai plec, dragul meu Guillaume. Voi fi al tău, numai al tău. Dacă doreşti, am să petrec vara aici la Paris. Pînă atunci, să ştii că plec mîine seară. Ai o zi, fă ce vrei cu mine.

Guillaume nu mai auzea ; îşi privea prietenul cu drag, în gînd c-un vis neţărmurit de frumos.

— Ascultă, Jacques, zise el în cele din urmă ; am un vis pe care tu îl poţi împlini. Casa asta e aşa de încăpătoare încît de multe ori ni-i frică să stăm într-însa ; jumătate din odăi sunt nelocuite şi aceste odăi goale, care mă îngrozeau cîteodată, nici acum nu-mi sînt mai dragi. Cînd tu ai să fii aici, presimt că la Noiraude viaţa are să fie cu totul alta. Ai să locuieşti un cat întreg, dacă vrei ; vei trăi după gustul tău, ca flăcău. Ceea ce îşi cer e să fii totdeauna lîngă noi ; vreau să-ţi aud rîsul şi să-ţi simt strîngerile de mînă ; eu îţi dăruiesc fericirea noastră liniştită, pacea noastră de fiecare clipă. Dacă ai şti ce bine e în colţurile unde se ascund doi îndrăgostiţi ! Nu simţi şi tu nevoia să te odihneşti în umbra acestei linişti ? Rămîi cu noi, te rog ; rămîi ani de-a rîndul, departe de zgomot, departe de lume ; învaţă să guşti somnul nostru şi-ai să vezi că niciodată n-ai să doreşti să te mai trezeşti. Tu ne vei aduce veselia ta, noi îţi vom dărui visurile noastre. Eu voi rămîne fratele tău, iar soţia mea va fi sora ta.

Jacques asculta zîmbind cuvintele pline de simţire ale lui Guillaume. Pe chipul lui plutea o undă de nevinovată batjocură.

— Dar, priveşte-mă, strigă el drept orice răspuns.

Luă lampa şi îşi lumină chipul care se zbîrcise şi îmbătrînise ; vînturile mării şi soarele arzător îl învăluiseră în r o arsură cărămizie ; trăsăturile se aspriseră şi ele după viaţa mizerabilă pe care-o dusese chirurgul. Parcă era mai înalt şi mai gras ; umerii lui pătraţi, pieptul larg, cio-

lanele puternice, făceau din el un fel de luptător cu pumnii uriaşi, cu cap de fiară. Devenise întrucîtva, un om fără simţire, bunăvoinţa copilărească de altădată se înăsprise în meseria lui de măcelar; atît de mult mîncase, rîsese, şi trăise o viaţă aşa de păcătoasă în anii lui de slujbă, încît nu-şi mai punea niciodată inima la încercare, căci îi era de ajuns să-şi mulţumească trupul. De altfel, rămînea băiat bun, dar era neputincios să înţeleagă prietenia după izbucnirile şi dragostea neţărmurită a lui Guillaume. Visa o viaţă de plăcere, o viaţă de deplină libertate, petrecută ici ori dincolo, în alcovuri ameţitoare, în jurul meselor îmbelşugate. Prietenul lui, care nu-l privise încă cu luare aminte, fu mirat că-l găseşte atît de bătrîn şi adîncit în grăsime; el nu era pe lîngă Jacques decît un biet copil slab şi plăpînd.

— Ei bine, te privesc, răspunse el c-o oarecare neliniște, ghicind unde voia să ajungă.

— Şi nu mă mai rogi nimic acum, nu-i aşa? dragul meu Guillaume? reluă Jacques cu rîsul lui deschis. Eu aş muri în liniştea voastră de aici, aş muri mai înainte de-a împlini un an.

— Nu, nu, fericirea te îndeamnă să trăieşti.

— Dar fericirea ta n-are să fie niciodată a mea, copil ce eşti! Casa asta ar fi un mormînt pentru mine, prietenia ta nu m-ar putea smulge din plictiseala ucigătoare a odăilor goale de care îmi vorbeai... Eu îţi vorbesc cinstit, ştiu că nu ne putem supăra.

Dar, văzîndu-l pe Guillaume mîhnit din pricina acestui refuz:

— Nu zic, urmă el, că n-am să primesc niciodată să fiu musafirul tău. Am să viu din cînd în cînd să petrec o lună lîngă voi. Te-am înştiinţat doar că vara viitoare am s-o petrec aici. Dar, cum va începe frigul plec să mă încălzesc la Paris... Să mă înmormîntez aici sub zăpadă, ah, nu pot, dragul meu.

Glasul lui puternic şi veselia neobişnuită răneau pe bietul Guillaume care nu se putea mîngîia că-şi vedea frumosul vis risipit.

— Şi ce vrei să faci la Paris? întrebă el.

— Nu ştiu, răspunse Jacques. Nimic, fără îndoială. Îmi rămîne destulă vreme să mai lucrez. Fiindcă unchiul meu a avut gîndul minunat să-mi lase averea lui, vreau să mă bucur de lumina soarelui. Ah, nu-mi pasă cum am să-mi

petrec vremea. Am să mănînc bine, am să beau zdravăn şi, ca să nu mă plictisesc, găsesc fete mai multe chiar decît aş voi... Asta e, dragul meu.

Şi-un alt hohot de rîs îi zgudui trupul. Guillaume îşi clătină capul.

— N-ai să fii fericit, zise el. În locul tău, m-aş însura, aş veni aici, în aceste locuri retrase unde fericirea e singură. Ascultă liniştea ce ne înconjoară, priveşte lumina potolită a lămpii ; aici e viaţa mea. Spune, ce viaţă frumoasă ai duce în această linişte netulburată, dacă ai avea o bucurie în inimă !... Ai avea înaintea ta, ca să-ţi mulţumeşti această bucurie, zile, luni, ani de linişte desăvîrşită... Însoară-te şi vino.

Gîndul căsătoriei şi-al vieţii retrase în vraja dragostei, păru în cele din urmă caraghios chirurgului.

— Ah, ce fire de îndrăgostit ! strigă el. Nu vrea să creadă că numai el e altfel croit pe lume... Ei, dragul meu, bărbaţi ca tine nu sînt mulţi. Dacă m-aş însura, eu poate că mi-aş bate nevasta după o săptămînă, deşi nu sînt răutăcios. Prin urmare, înţelege-mă că n-avem amîndoi acelaşi sînge în vine. Tu ai pentru femei un respect copilăresc ; eu o socotesc ca pe-o înaltă trebuinţă de care însă nu trebuie să te plictiseşti. Dacă m-aş însura şi m-aş retrage aici, aş plînge din inimă pe biata fiinţă sortită să trăiască în tovărăşia mea.

Guillaume ridică din umeri.

— Tu te faci mai negru decît eşti, zise el. Ţi-ai adora nevasta şi-ai privi-o ca pe-un idol în ziua în care ţi-ar dărui un copil. Nu-ţi bate joc de respectul meu ; dacă nu-l vei avea niciodată, totuna e. Dar trebuie să iubeşti o singură femeie în viaţă, pe aceea care te iubeşte, şi să trăieşti alături de ea în cea mai deplină bucurie a dragostei.

— Uite o frază pe care am mai auzit-o, răspunse Jacques cu oarecare ironie ; mi-ai spus-o cîndva sub sălciile de la pîrîu. Haide, nu te-ai schimbat de loc, mi-am găsit visătorul de altădată... Ce vrei, însă ? Nici eu nu m-am schimbat, înţeleg dragostea altfel. O legătură uşurică mă îngrozeşte ; nu mi-a plăcut să mă agăţ de-o singură fustă ; m-am încăpăţînat să alerg după toate femeile ca să n-o iubesc pe nici una. Plăcerile îşi au farmecul lor, dragul meu călugăr...

Se opri un răstimp, apoi întrebă deodată, cu glasul lui aspru și voios :

— Dar tu ești fericit cu nevastă-ta ?

Guillaume care se pregătea să vorbească de farmecul iubirii în căsnicie, fu mulțumit de această întrebare care trezea în el senzația delicată a celor patru ani de adevărată fericire.

— Oh, da, fericit, prea fericit, răspunse el cu glas mișcat. Tu nu-ți poți închipui o astfel de fericire, fiindcă nu vrei s-o guști. E un leagăn de paradis ; îmi pare că sînt iarăși copil și că mi-am găsit o mamă. De patru ani trăim în cea mai curată bucurie. Aș fi vrut să fii și tu aici, ca să înveți să iubești. Liniștea și umbra ce te îngrozesc, pe noi ne-a adormit într-un vis divin. Și nu ne vom mai trezi niciodată, prietene ; eu am credința în această veșnicie de liniște.

Jacques, pe cînd vorbea, îl privea c-o nestăpînită curiozitate. Avea dorința să-l întrebe despre nevastă-sa, despre sufletul curat care primea să se înece de bunăvoie într-un astfel de fluviu de lapte.

— Nevasta ta e frumoasă ? întrebă el deodată.

— Nu știu, răspunse Guillaume, o iubesc mult... Ai s-o vezi mîine.

— Ai cunoscut-o la Veteuil ?

— Nu. Am întîlnit-o la Paris. Ne-am iubit, și-am luat-o în căsătorie.

Lui Jacques îi păru că o undă de roșeață urca în obrajii prietenului său. Ghici numaidecît adevărul. Dar nu era omul care să-și nesocotească întrebările.

— Ți-a fost amantă înainte de-a o lua în căsătorie ? întrebă el iarăși.

— Da, un an, răspunse Guillaume.

Jacques se ridică și se plimbă cîtva timp în liniște. Apoi oprindu-se în fața prietenului său, rosti cu glas aspru :

— Altădată mă ascultai cînd te certam. Lasă-mă să-mi reiau, pentru o clipă cel puțin, rolul de protector... Ai făcut o prostie, dragul meu : bărbatul nu trebuit să se însoare cu amanta lui. Tu nu cunoști viața ; într-o zi ai să-ți înțelegi greșeala și-ai să-ți amintești de vorbele mele. Astfel de căsătorii sînt rare, dar duc totdeauna spre rău ; cîțiva ani de dragoste și-n urmă o veșnică nemulțumire.

La rîndu-i Guillaume se ridică deodată în picioare.

— Taci, strigă el c-o stăpînită hotărîre. Eu te iubesc așa cum ești, dar nu vreau să ne judeci după pilda altor căsnicii. După ce vei sta de vorbă cu nevastă-mea îți va părea rău de cele ce spui.

— Îmi pare rău și-acum, dacă vrei, zise vechiul chirurg păstrînd înfățișarea lui aspră. Să zicem că viața m-a făcut nepăsător și că nu înțeleg nimic din toate mîngîierile de care îmi vorbești. Eu spun însă ceea ce gîndesc. E prea tîrziu ca să-ți mai dau sfaturi ; dar, cînd vei avea prilejul, cată să te folosești de cele ce-ți spun.

Urmă o tăcere apăsătoare. Atunci se ivi un slujitor care spuse că odaia albastră era gata. Guillaume zîmbi iarăși blînd, întinse mîna prietenului său, cu multă bunăvoință și mulțumire.

— Du-te și te culcă, reluă el. Mîine ai să-mi vezi soția și fetița... pe mica mea Lucia... Haide, am să-ți schimb gîndul ; am să te fac să te însori c-o fată cumsecade și-atunci ai să vii să te înmormîntezi în casa asta veche. Fericirea e răbdătoare, ea te-așteaptă.

Cei doi tineri mergeau în liniște, vorbind. Cînd ajunseră în sală, în josul scării, Jacques luă la rîndu-l mîna vechiului său camarad.

— Nu lua în seamă vorbele mele, zise el încurcat oarecum ; eu nu-ți doresc decît fericirea... Tu ești fericit, nu-i așa ?

Și începu să urce treptele scării.

— Ei, da, răspunse Guillaume c-un oftat, toată lumea e fericită aici... Pe mîine.

Cînd intră în sala de mîncare, o zări pe Madeleine dreaptă în mijlocul sălii. Ea auzise toată convorbirea celor doi prieteni. Rămăsese ascunsă în odaia de-alături, țintuită de vorbele lui Jacques. Glasul lui, pe care îl cunoștea așa de bine, o neliniștea peste măsură. Urmărea frazele, își amintea gesturile și clătinările capului cu care le întovărășea vorbitorul. Ușa ce-o despărțea de vechiul ei amant, nu mai exista pentru ea ; își închipuia că-l are sub ochi, viu, mișcîndu-se, ca în vremea cînd îl strîngea la sîn în odaia lor din strada Soufflot Vecinătatea acestui om îi pricinuia o amară voluptate ; gîtlejul i se sugruma la hohotele lui de rîs, carnea îi ardea de frigurile pe care el o făcuse cel dintîi să le cunoască. Era atrasă spre el, c-o spaimă de neînțeles. Ar fi vrut să fugă, dar nu putea, căci simțea o bucurie nestăpînită să-l vadă în viață

după ce-l ținuse mort. De mai multe ori se pleca, c-o mișcare de care nu-i dădea seama, căutînd să-l vadă prin gaura cheii și să-l recunoscă mai bine. Cele cîteva minute cît rămăsese astfel, obosită, cu mîinile sprijinite de ușă, îi părură o veșnicie de neliniște. „Dacă voi cădea, se gîndi ea mă vor zări aici și voi muri de rușine". Cîteva fraze ale lui Jacques o loviră în inimă ; cînd rosti că bărbatul nu trebuie să se însoare cu amanta lui, ea începu să plîngă, înăbușindu-și lacrimile, de teamă să nu fie auzită. Această convorbire, planurile de fericire pe care trebuia să le calce în picioare, mărturisirile ce-o răneau în adîncul ființei, fură pentru ea un chin nemaipomenit. De abia auzea glasul blînd al lui Guillaume ; n-avea în urechi în decît decît glasul de tunet al lui Jacques care izbucnea asurzitor în mijlocul cerului ei liniștit. Se simțea răpită parcă.

Cînd cei doi prietni se îndreptară spre capul scării, ea făcu o forțare uriașă, zicîndu-și că trebuia să sfîrșească odată. După cele ce auzise, îi era cu neputință să îngăduie pînă a doua zi o stare de lucruri nemulțumitoare. Firea ei dreaptă o revolta. Se reîntoarse în sala de mîncare. Păru-i roșcat se deznodase : chipul foarte palid, se aprinse; ochii măriți păreau ochii stinși și ațintiți ai unei femei nebune. Guillaume, surprins c-o zărește aici, fu îngrozit de neorînduiala înfățișării ei. Se îndreptă în grabă spre ea.

— Ce ai tu, Madeleine ? o întrebă el ; nu te-ai culcat încă ?

Ea răspunse cu glas surd, arătînd ușa salonului.

— Nu, eram aci...

Făcu apoi un pas spre bărbatul ei, îi puse mîinile pe umeri și, privindu-l cu ochii ei reci :

— Jacques e prietenul tău ? întrebă ea scurt.

— Da, răspunse Guillaume mirat, tu știi foarte bine, ți-am spus ce puternică prietenie ne leagă pe unul de celălalt... Jacques e fratele meu, și-aș dori ca tu să-l iubești ca o soră.

La acest cuvînt de soră, ea avu un zîmbet ciudat. Închise ochii o clipă ; apoi, ridicînd pleoapele, mai palidă și mai hotărîtă :

— Tu visezi să-l faci să împărtășească viața noastră, reluă ea ; ai vrea să locuiască cu noi, ca să-l ai veșnic lîngă tine !

— Da, zise tînărul, asta e cea mai mare dorință a mea... Aș fi așa de fericit cu el și cu tine, mi-aș dărui

viața vouă și aș trăi între ființele care mă iubesc cu adevărat... În tinerețea noastră, ne-am jurat, și eu și Jacques, să trăim împreună.

— Ah, ați făcut acest jurămînt, șopti Madeleine lovită în inimă de fraza nevinovată a bărbatului ei.

Niciodată n-o îngrozise ca acum prietenia celor doi oameni. Trebuie să tacă; gîtlejul îi era uscat; ca să mărturisească adevărul n-ar fi fost în stare decît să țipe. În aceeași clipă Geneviève intră în sală, fără ca tinerii s-o fi băgat de seamă; văzu cît erau de tulburați și rămase dreaptă în umbră; ochii ei aprinși luceau, buzele-i se mișcau în liniște, ca și cum ar fi rostit în șoaptă cuvinte de rugăciune.

În tot timpul cît se spovedi Madeleine, rămase acolo, nemișcată, neînduplecată, cu chipul aspru și rece ca al Soartei.

— De ce-mi pui întrebările astea? întrebă în cele din urmă Guillaume, oarecum îngrozit de felul purtării ei.

Ea nu răspunse. Își apăsa mîinile pe umerii bărbatului, privindu-l de-aproape, în ochi, c-o ațintire crudă. Nădăjduia că el îi va citi adevărul în obraji și nu va mai fi silită să-și mărturisească singură rușinea. O mărturisire în clipa aceea îi părea o lovitură de trăznet. Nu știa ce cuvinte să mai rostească. Și totuși, trebuia să se hotărască.

— L-am cunoscut pe Jacques la Paris, șopti ea.

— Asta e tot? strigă Guillaume, care nu înțelegea nimic. Mi-ai făcut spaimă degeaba... Ei bine, dacă l-ai cunoscut pe Jacques la Paris, el va fi pentru amîndoi o veche cunoștință, iată totul... Crezi că mă gîndesc să roșesc vreodată? I-am povestit prietenului meu dragostea noastră și eu sînt mîndru că lucrurile s-au întîmplat astfel.

— L-am cunoscut pe Jacques, șopti ea din nou cu glas stins.

— Ei bine?

Orbirea și desăvîrșita încredere a bărbatului ei, o chinuiau pe Madeleine. El nu voia să înțeleagă, o silea să fie aspră. Și-atunci avu o izbucnire de mînie.

— Ascultă, strigă ea deodată, m-ai rugat să nu-ți vorbesc niciodată de trecutul meu. M-am supus și-aproa-

pe că am uitat. Dar iată că trecutul se ivește și mă zdrobește, pe mine care trăiam așa de liniștită aci. Prin urmare, vezi bine că nu mai pot să tac; trebuie să-ți spun totul, ca să nu-l mai aduci pe Jacques în fața mea... L-am cunoscut, înțelegi?

Guillaume se lăsă moale pe-un scaun lîngă foc. Îi păru că-l lovește ceva greu în cap și întinse mîinile, parcă ar fi căutat un sprijin. Tot corpul îi era de gheață. Tremurul nervos care-i muiase picioarele, îl scutura din tălpi pînă în creștet, făcînd să-i clănțăne dinții de frig.

— El!... oh!... nenorocita! nenorocita! șopti el cu glas zdrobit.

Și își frînse mîinile parcă ar fi vrut să se roage. Părul răsfirat la tîmple, ochii mari, buzele albe de friguri, chipul întreg îngrozit de-o chinuitoare neliniște părea că roagă cerul să nu-l lovească atît de crud. Era în el mai multă groază decît mînie. Altădată avea aceeași înfățișare în școală cînd colegii lui veneau să-l bată, iar el rămînea deznădăjduit într-un colț, întrebîndu-se ce mare greșeală săvîrșise. Nu găsea, în adîncul inimii însîngerate, nici o mustrare, nici o ocară pe care s-o arunce în fața Madeleinei ca să-și ușureze durerea; se mulțumea s-o privească în liniște, cu ochii lui mari de copil îngrozit și rugător.

Ea ar fi vrut s-o bată. S-ar fi revoltat sub loviturile lui și și-ar fi regăsit bărbăția înfrîntă în clipa aceasta. Privirea-i deznădăjduită, înfățișarea de victimă, o prăbușiră ca pe o zdreanță la picioarele lui.

— Iartă-mă, zise ea tîrîndu-se pe jos, plîngînd, cu părul căzut pe ochi, zguduită de-un plîns înăbușit, iartă-mă, Guillaume. Tu suferi, dragul meu. Ah, Dumnezeu e fără milă! Își pedepsește făpturile ca un stăpîn neînduplecat. Geneviève avea dreptate să tremure în fața lui să mă îngrozească și pe mine cu mînia-i veșnică. N-o credeam, nădăjduiam ca cerul să uite. Dar nu iartă niciodată. Îmi ziceam: Trecutul e mort, pot trăi în liniște. Trecutul, era omul acesta pe care-l înghițiseră valurile. Era înmormîntat cu toată rușinea vieții mele în adîncul mării zdrobită de stînci, pierdut pentru totdeauna. Ei bine, nu, el trăiește; se reîntoarce din prăpastie cu hohotul lui de rîs nestăpînit; fatalitatea îl aruncă la mal și-l trimite să ne smulgă fericirea. Înțelegi tu asta, Guillaume? Murise, dar nu e mort. E prea

crud și greu să mori... Uite, cerul nu face decît astfel de minuni. El n-a vrut să-l omoare pe Jacques. Avea nevoie de un strigoi ca să mă pedepsească pe mine... Dar ce mare greșeală am săvîrșit amîndoi ? Ne-am iubit, am fost fericiți. Sîntem pedepsiți pentru fericirea noastră. Dumnezeu nu vrea să trăim liniștiți. Dacă aș blestema, poate mi-aș ușura sufletul... Geneviève are dreptate... Trecutul, greșelile, nu mor...

Nenorocita ! nenorocita ! șoptea Guillaume.

— Amintește-ți că eu n-am primit căsătoria la început. Cînd m-ai rugat să-mi leg viața de-a ta, ți-aduci aminte, în seara aceea tristă de toamnă, în marginea pîrîului plin de noroi din pricina ploilor, un glas îmi striga să nu mă încred în milostivirea cerului. Îți ziceam: să rămînem cum sîntem ; ne iubim și asta-i de ajuns ; ne-am iubi poate mai puțin dacă ne-am căsători. Dar tu stăruiai, zicînd că vrei să mă ai întreagă, în ochii lumii ; îmi vorbeai de-o viață de liniște, rosteai vorbe de cinste, de mîngîiere veșnică, de cămin liniștit. Ah, de ce nu m-am arătat neînduplecată, de ce n-am ascultat de spaima lăuntrică ce mă chinuia ! M-ai fi învinuit atunci că nu te iubesc, dar azi aș fugi din fața lui Jacques, m-aș smulge din viața ta, fără să-ți mînjesc bucuriile de copil, fără să te tîrăsc cu mine în noroi. Gîndeam că, rămînîndu-ți amantă, dacă vreodată voi deveni josnică în ochii tăi, dacă vreodată ne vom întîlni față în față cu păcatele mele, tu să mă poți goni fără milă, dezgustat, și să mă uiți. Eram o ființă pierdută, care trece dintr-un pat într-altul și pe care amanții ei o azvîrlă afară pe ușă, la cea dintîi roșeață pe care păcatul ei o fac să li se urce în obraz. Dar iată că avem o fetiță... Oh, iartă-mă, dragul meu. Am făcut rău că nu m-am împotrivit.

— Nenorocita ! nenorocita ! șoptea mereu Guillaume.

— Da, da, am făcut rău, dar trebuia să înțelegi totul. Dacă ai ști cît eram de obosită, cîtă nevoie aveam de liniște !... Uite, nu mă fac mai bună decît altele ; știu însă că mi-am păstrat mîndria și-am primit numai fiindcă aveam nevoie de cinste, și ca să-mi vindec rănile mîndriei. Cînd mi-ai dat numele tău, mi s-a părut că m-ai spălat de orice înjosire. Dar noroiul lasă răni ce nu se mai pot șterge... De altfel, am luptat nu-i așa ? O

noapte întreagă m-am întrebat dacă nu fac o faptă rea primindu-ţi propunerea. Dimineaţa trebuia să nu primesc Ai venit lîngă mine cînd încă dormeam şi m-ai luat în braţe; mi-aduc amine că hainele tale păstrau ceva dn răcoarea de-afară; umblaseşi prin iarba umedă ca să ajungi mai în grabă, şi tot curajul meu a pierit. Şi totuşi, îl văzusem pe Jacques în faţa mea, toată noaptea aceea. Umbra îmi spunea că sînt a ei pentru totdeauna, că va veni la căsătoria noastră, că va dormi în patul nostru... M-am revoltat, am vrut să dovedesc că sînt liberă, dar am fost slabă, peste măsură de slabă... Ah, cît rău trebuie să-ţi pricinuiesc şi ce bine faci că mă urăşti.

— Nenorocita! nenorocita! şoptea mereu glasul stins şi monoton al lui Guillaume.

— Mai tîrziu am fost nebună, mi-a părut bine că-am făcut o nesocotinţă. În patru ani, cerul a avut cruda batjocură să mă răsplătească pentru relele ce făcusem. Voia să mă lovească în cea mai desăvîrşită linişte, ca să fie lovitura mai ucigătoare... Traiam liniştită în umbra acestei odăi şi-mi părea uneori că aci trăisem totdeauna. Mă credeam cinstită cînd sărutam pe mica noastră Lucia... Ce zile bune, ce mîngîieri binefăcătoare; ce nebune bucurii şi cîtă fericire risipită! Da, eu am risipit toate astea: dragostea, stima, numele tău, seninătatea vieţii noastre şi mîngîierea fiicei mele. Eu nu meritam nimic bun, nimic vrednic. Cum n-am putut înţelege că soarta îşi bătea joc de mine şi că, într-o zi ori alta, avea să-mi smulgă aceste bucurii care nu erau făcute pentru o fiinţă ca mine? Nu, eu mă încredeam prosteşte în fericirea pe care-o furasem; îmi închipuiam în cele din urmă că aceste zile fericite trebuiau să fie ale mele; aveam nevinovăţia să-mi zic că aceste zile nu vor avea sfîrşit Şi totuşi s-a prăbuşit!... Ei bine, asta nu-i decît dreptatea. Sînt o mizerabilă. Dar tu, Guillaume, nu trebuie să suferi. Nu vreau să suferi, auzi... Vreau să plec, să mă uiţi, să nu mai auzi niciodată vorbindu-se de mine...

Plîngea în hohote, ghemuită în rochii, îndepărtîndu-şi părul pe care lacrimile i-l lipeau de obraji Deznădejdea acestei făpturi nebiruite, căreia, o singură lovitură îi zdrobea hotărîrea obişnuită, era plină de-un

zbucium surd de mînie. Se umilea singură, dar se simțea copleșită de ură, și-atunci ar fi vrut să blesteme soarta. S-ar fi potolit mult mai în grabă, dacă mîndria ei n-ar fi îndurat atît. Un singur gînd bun o mîngîia cu adevărat : îi era milă de Guillaume. Lunecîndu-i genunchii, căzu ; pe cînd vorbea cu glasul stins al unui om pe moarte ce aiurează, ridica ochii spre bărbatul ei, rugîndu-l parcă nu nu se lase prea mult pradă mîniei.

Guillaume, buimăcit, istovit, o privea cu ochii posomorîți cum se tîrîse în preajmă-i. Își luase capul în mîini și repeta : nenorocita ! nenorocita ! cu legănările unui idiot care n-ar mai fi găsit alt cuvînt în craniu-i gol. Într-adevăr, nu mai era nimic în afară de această tînguire în biata lu ființă îndurerată. Nu-și dădea nici cel puțin seama de ce suferea ; se tînguia într-una, c-o vorbă pe care la început o rostise întîmplător. Cînd nevasta lui tăcu. cu glasul înăbușit de durere, el păru surprins de liniștea apăsătoare din juru-i. Atunci se trezi parcă și-avu un gest de suferință ucigătoare.

— Știai totuși că Jacques era prietenul, fratele meu, zise el cu glas ciudat, un glas care nu mai era al lui.

Madeleine clătină din cap c-un adînc dispreț.

Știam totul, reluă ea. Am fost josnică, ți-am spus, josnică și păcătoasă. Ți-amintești de ziua cînd ai venit plîngînd, în strada Boulogne ? Aduceai vestea morții lui Jacques. Ei bine, mai înainte de-a veni tu, eu descoperisem portretul acestui om. Dumnezeu îmi e martor că în ziua aceea am vrut să fug ca să-ți cruț durerea că fusesem a voastră, a amîndurora... Soarta m-a ispitit. Toată această întîmplare e o glumă aspră a cerului... Cînd credeam că trecutul e mort, cînd am aflat că Jacques nu se mai poate ridica între noi, m-am simțit slăbită, n-am mai avut curajul să-mi jertfesc mîngîierile, și-mi ziceam, cu gînd să fiu iertată, că nu trebuia să te mîhnesc despărțindu-mă de tine. Și, din clipa aceea, am mințit, am mințit prin tăcerea mea... Rușinea nu mă înăbușea. As fi păstrat această taină pentru totdeauna, ai fi putut muri în brațele mele fără să fi știut că înaintea ta am strîns pe fratele tău la pieptul meu... Îmbrățișările mele te-ar îngheța azi și te gîndești cu dezgust la cei cinci ani de dragoste. Eu am primit în liniște toată această josnicie. Știu că sînt fără inimă...

Dar se opri deodată, obosită, plecînd urechea; chipul ei luă o înfăţişare de spaimă. Uşa ce dădea în holul de la intrare rămăsese întredeschisă şi-i păruse că aude zgomot de paşi pe scară.

— Ascultă, şopti ea, Jacques coboară... Ştii că ar putea veni dintr-o clipă într-alta?

Guillaume se trezi scăldat în sudoare. Prins de aceeaşi spaimă, îşi plecă şi el urechea. Rămaseră astfel o clipă, plecaţi spre uşă, ascultîndu-şi bătăile inimii. Ai fi zis că acolo se afla un asasin, în întunericul sălii, şi că, cu fiecare clipă se aşteptau să-l vadă îmbrîncind uşa şi aruncîndu-se asupră-le, c-un cuţit în mînă. Guillaume tremura mai tare ca Madeleine. Acum cînd cunoştea adevărul, nu putea suferi gîndul să se găsească faţă în faţă cu Jacques; o lămurire în clipa aceea i-ar fi revoltat peste măsură spiritul fin şi slab. Presupunerea nevestei lui, gîndul că prietenul lui poate coboară scara, îl înnebuneau după istovirea în care se afla. După ce ascultă în zadar, îşi îndreptă ochii spre Madeleine, o zări la picioarele lui şi simţi o amărăciune fără margini coborîndu-i în suflet. Toată fiinţa lui simţea în clipa aceea nevoie de mîngîiere.

C-o mişcare pripită se lăsă să cadă în braţele Madeleinei care-l primi cu drag şi-l strînse la sîn.

Multă vreme plînseră împreună. Voiau parcă să nu se mai despartă, să se strîngă aşa de tare, încît Jacques să nu-i mai poată desface. Guillaume îşi înnodase degetele în spatele Madeleinei şi suspina, cu fruntea de umărul ei, ca un copil. O ierta prin lacrimile lui, prin toată deznădejdea care îl zvîrlise în braţele ei. Slăbiciunea lui zicea: „Tu nu eşti vinovată; întîmplarea a făcut totul. Vezi, eu te iubesc încă, nu te socotesc nevrednică de dragostea mea. Deci, nu mai vorbi de despărţire". Şi iarăşi, slăbiciunea lui zicea: „Mîngîie-mă, mîngîie-mă; ia-mă la sînul tău şi leagănă-mă ca să nu mai sufăr. Ah, cît plîng şi cîtă nevoie am să găsesc scăpare în braţele tale! Nu mă părăsi, te rog! Aş muri, dacă aş rămîne singur, n-aş putea îndura mîhnirea ce mă sugrumă. Mai bine vreau să sîngerez sub loviturile tale decît să te pierd. Leagă-mi rănile ce mi-ai făcut, fii bună acum, fii mîngîietoare". Madeleine auzea aceste vorbe ce fluturau în linîştea şi suspinele înăbuşite ale bărbatului ei.

Trebuie să aibă milă de această făptură slabă și s-o mîngîie. De altfel, simțea o mare bucurie în urma iertării, a acestei îmbrățișări mute, învăluită numai în lacrimi și sărutări. Dacă bărbatul ei i-ar fi spus : „Te iert", ar fi clătinat tristă din cap ; dar el nu spunea nimic, uita de toate, se ascundea la pieptul ei, se cutremura de teamă cerîndu-i sprijinul dragostei, și ea se liniștea cu încetul, se ușura simțindu-l așa de pierdut la sînul ei, așa de recunoscător pentru îmbrățișările ei.

Ea se desfăcu cea dintîi. Era unu după miezul nopții. Trebuiau să se hotărască într-un fel.

— Nu putem aștepta pînă se trezește, zise ea ferindu-se să-l numească pe Jacques. Ce crezi că vom face ?

Guillaume o privi c-o înfățișare așa de posomorîtă încît ea se deznădăjdui, știind că nu-l va putea hotărî în nici un fel. Atunci adăugă :

— Dacă îi spunem totul, pleacă, ne lasă în pace. Tu ai putea urca.

— Nu, nu, șopti el, nu acum, mai tîrziu.

— Vrei atunci să mă duc eu ?

— Tu ?

Guillaume rosti acest cuvînt c-o nedumerire plină de groază. Madeleine se oferea, împinsă de firea ei curajoasă. Dar el nu pricepea nimic din toată această hotărîre, o privea ca pe-o adevărată monstruozitate. Gîndul că nevasta lui ar rămîne singură cu fostul ei amant, îi rănea mîndria, îl chinuia o gelozie amară.

— Ce să facem atunci ? întrebă Madeleine.

El nu răspunse numaidecît. Îi păru din nou că aude zgomot de pași pe scară și asculta neliniștit, palid, ca și cu cîteva clipe mai înainte. Vecinătatea lui Jacques, gîndul că omul acesta putea veni să-i întindă mîna, îi pricinuia o deznădejde nemaipomenită. Un singur gînd îi rătăcea prin minte, să fugă de orice lămurire, să se ascundă în adîncul oricărei pustietăți unde să se poată liniști. Veșnic, firea lui, în astfel de împrejurări, căuta să tărăgănească lucrurie ca să-și poată duce mai departe firul visurilor lui de liniște.

— Să mergem, zise el în șoaptă ; îmi arde capul, nu sînt în stare să iau nici o hotărîre... El nu trebuie să rămînă aci decît o zi. După ce va pleca, avem o lună de gîndit ca să ne putem asigura din nou fericirea.

Această fugă pe care el i-o propunea părea ceva umilitor petru Madeleine. Ea socotea că asta n-ar duce la nici un rezultat, ci, dimpotrivă, i-ar vîrî într-o și mai neagră deznădejde.

— Ar fi mai bine să sfîrșim, zise ea.

— Nu, vino, te rog, șopti Guillaume cu stăruință... Ne vom duce să ne culcăm în căsuța noastră; mîine ne vom petrece ziua acolo și vom aștepta pînă ce pleacă el... Tu știi ce fericiți am fost în acel colț pierdut; liniștea acestui lăcaș ne va însenina; vom uita, ne vom iubi ca pe vremea cînd veneam să te văd pe furiș... Dacă vreunul din noi îl întîlnește, presimt că fericirea noastră e pierdută.

Madeleine făcu un gest de resemnare. Ea însăși era istovită și își simțea bărbatul atît de zdrobit încît nu se putea aștepta să-l vadă hotărît.

— Fie, zise ea, să mergem. Haidem unde vrei tu.

Soții priviră o clipă în jur. Focul se stinsese, lampa risipea o lumină vînătă, pîlpîitoare. Sala aceea încăpătoare, în care își petrecuseră atîtea seri calde, părea acum întunecată, rece, lugubră. Afară sufla un vînt puternic, zguduind ferestrele. Părea că uraganul iernii trecea prin odaie, luînd cu el toată bucuria, toată liniștea vechii locuințe. Pe cînd Guillaume și Madeleine se îndreptau spre ușă, o zăriră în umbră pe Geneviève, dreaptă, nemișcată, urmărindu-i cu ochi de flacără.

În timpul scenei lungi de deznădejde la care luase și ea parte, bătrîna își păstrase înfățișarea ei aspră și neînduplecată. Simțea o voluptate groaznică să asculte suspinele și țipetele durerii. Mărturisirea Madeleinei deschidea pentru ea o lume de dorinți și de păreri de rău, de bucurii și dureri care nu pricinuiseră niciodată vre-o tresărire trupului ei feciorelnic; de aceea, cele ce se petreceau sub ochii ei, o făceau să se gîndească la bucuriile crude ale osîndiților. Își zicea că astfel trebuie să rîdă și să plîngă cei cuprinși de flăcări. În spaima ei era o curiozitate chinuitoare, curiozitatea femeii care a îmbătrînit în mijlocul trebuințelor josnice, fără să cunoască bărbatul și care aude dintr-o dată povestea unei vieți de patimă. Poate că o clipă invidia, plăcerile amare ale păcatului și arsurile drăcești ce sfîșiau pieptul Ma-

deleinei. Ea nu se înșelase; această făptură venea din brațele lui Satan, cerul o adusese pe pămînt ca să i pedepsească pe oameni. O privea cum se chinuiește și plînge, cum ar fi privit un șarpe tăiat ce se tăvălește în țărînă: lacrimile ei îi păreau lacrimile de mînie ale unui demon care se vede încolțit; părul ei roșcat deznodat, gîtul gras și alb umflat de suspine, brațele întinse la pămînt, îi păreau aburite într-un miros de carne arsă în focul iadului. O regăsi pe Lubrica, monstrul cu sîni tari, cu brațele ispititoare, curtezana josnică și păcătoasă care ascundea sub pielea-i sidefată și voluptoasă, rănile murdare ale păcatului.

Cînd Madeleine se îndreptă spre ușe, ea făcu un pas înapoi ca să n-o atingă.

— Lubrica, Lubrica, șoptea ea printre dinți... Iadul te-a zvîrlit și-l ispitești pe sfînt dezvăluindu-ți murdara goliciune. Părul tău roșcat, buzele tale roșii ard încă de focul cel veșnic. Ți-ai albit trupul și dinții în cenușa prăpăstiilor. Te-ai îngrășat din sîngele victimelor tale. Ești frumoasă, ești puternică, ești nesățioasă fiindcă te hrănești cu carne... Dar suflarea lui Dumnezeu te va face să cazi în țărînă, Lubrica, fiică blestemată, și vei putrezi ca o cățea împuțită în marginea drumului...

Tinerii nu putură prinde decît vre-o cîteva cuvinte din cele rostite de ea ca o rugă, ca un blestem, ca o vrajă împotriva diavolului. Ei credeau pe toți cei din castel culcați, și rămaseră surprinși și îngroziți găsind-o ghemuită într-un colț.

Știau acum că auzise totul. Guillaume voia s-o roage să nu șoptească nimic, cînd ea îi ieși înainte și-l întrebă cu glasul aspru și propovăduitor.

— Ce să spun mîine prietenului tău? să-i mărturisesc totul?

— Taci, nebuno, strigă el c-o surdă mînie.

— Această femeie are dreptate, zise Madeleine, trebuie să știe de ce-am plecat.

— Ei, să spună ce va voi!... Eu nu mai știu nimic... Să spună că ți-a murit o rudă, că am primit o veste grabnică și-a trebuit să plecăm numaidecît...

Geneviève îl privea c-o mare tristețe. Ea reluă:

— Voi minţi pentru tine, copilul meu. Dar minciuna mea nu te va scăpa de chinurile ce ţi s-au pregătit. Ia seama! Iadul se deschide, văd prăpastia cum se cască înainte-ţi şi-ai să cazi în ea dacă te legi de această fiinţă necurată...

— Taci, nebuno, strigă Guillaume.

Madeleine şovăia sub privirea aprinsă a protestantei.

— Nu e nebună, şopti ea, şi-ai face mai bine s-o asculţi, Guillaume... Lasă-mă să plec singură; eu trebuie să bat drumurile în noaptea asta de iarnă. Auzi cum suflă vîntul... Rămîi, uită-mă, nu mînia cerul împărtăşind păcatele mele.

— Nu, nu vreau să te părăsesc, răspunse tînărul cu un gest hotărît. Vom suferi împreună, dacă va trebui să suferim. Nădăjduiesc însă, căci te iubesc. Vino, ne vom mîngiia, vom fi iertaţi.

Atunci glasul Genevièvei se ridică aspru, neînduplecat:

— Dumnezeu-Tatăl nu iartă! zise ea.

Aceste cuvinte pe care le auzise mai înainte de ivirea lui Jacques, ca o profeţie a nenorocirii, şi pe care le auzea din nou în clipa cînd voia să caute uitarea, încremeniră pe Madeleine. Toată tăria care o stăpînise pînă atunci, se risipi. Şovăi, şi se sprijini de umărul bărbatului ei.

— O auzi? şopti ea; Dumnezeu nu iartă niciodată, niciodată... Nu vom scăpa de pedeapsă.

— N-o asculta, îi zise Guillaume tîrînd-o după el, minte; cerul e îngăduitor, el iartă pe cei ce plîng şi iubesc.

Ea clătină din cap, rostind:

— Niciodată, niciodată...

Apoi cu un ţipăt de amară deznădejde:

— Ah, amintirile nu pier; simt că mă urmăresc pretutindeni.

Trecură prin sala de la intrare şi plecară. Înţelegeau amîndoi întrucîtva că fac rău părăsindu-şi casa în miezul nopţii. Dar, sub lovitura neaşteptată ce-i zdrobea, nu se mai puteau stăpîni şi, întocmai ca fiarele rănite, îşi căutau scăparea într-un loc ferit de lume. Nu-şi mai dădeau seama de nimic. Căutau să fugă din faţa lui Jacques, părăsindu-l în casa ce părea că nu mai e a lor.

VIII

Noaptea era neagră ca smoala, frigul umed și pătrunzător. Vîntul, care atunci începuse să bată, scutura frunze grele de ploaie, departe, în întunericul de nepătruns, se tînguia sinistru clătinînd copacii din parc, și această tînguire părea un bocet de glasuri omenești, răcnetul unei mulțimi îngrozite. Pămîntul desfundat, plin de ochiuri de apă, se înmuia sub pași ca un covor de putreziciuni.

Guillaume și Madeleine, strîngîndu-se unul lîngă altul, mergînd împotriva vîntului ce sufla în obraji cu răsuflarea-i de gheață, alunecau prin bălți și cădeau prin găuri. Cînd ieșiră din parc, întoarseră capul deodată și priviră amîndoi spre Noiraude ; același gînd îi mîna spre Jacques, cu întrebarea dacă dormea, ori dacă ferestrele odăii albastre erau luminate. Dar nu văzură decît un adînc întuneric întins peste noaptea oarbă ; castelul Noiraude fusese parcă smuls și dus departe de uragan. Atunci porniră iarăși la drum, cu greu, în liniște. Nu mai zăreau nimic, picioarele li se afundau în noroi pînă la glezne. Drumul spre căsuța lor le era îndeajuns de cunoscut, dar noaptea era așa de neagră încît le trebui aproape o jumătate de ceas ca să străbată drumul deabia de un sfert de leghe. De două ori îl pierdură. Cînd erau aproape să ajungă, o ploaie deasă îi orbi, udîndu-i pînă la piele. Astfel intrară în lăcașul lor, murdari, obosiți, plini de miasma acestei mări de nămol prin care trecuseră.

Le fu apoi peste măsură de greu să aprindă o lumînare. Se închiseră în odaia de culcare la catul întîi. Aici petrecuseră atîtea nopți fericite și tot aici socoteau să-și regăsească liniștea binefăcătoare a dragostei lor. Cînd deschiseră ușa odăii, se opriră încremeniți căci ploaia se cuibărise pretutindeni purtată de vînt ; în mijloc, pe podele, se întindea un mare lac de apă ; căutară să-l șteargă, dar scîndurile rămaseră tot ude. În această odaie locuia iarna care pătrunsese în voie cu o zi mai înainte ; zidurile, lucrurile și toate mărunțișurile erau pline de apă. Guillaume coborî să caute lemne. Cînd focul începu să ardă în cămin, soții nădăjduiră că se vor încălzi și se vor dezmorți în aerul cald și tăcut al singurătății lor.

Lăsaseră de mult aici unele veșminte. Își schimbară rufăria și se așezară lîngă foc. Gîndul să se culce unul lîngă altul, încă îngroziți, în patul rece în care petrecuseră atîtea nopți de patimă arzătoare, le pricinuia o spaimă ascunsă. Curînd se auzi sunînd trei ceasuri.

— Simt că n-aș putea dormi, zise Guillaume. Voi aștepta să se lumineze de ziuă aici, în jilț... Tu trebuie să fii obosită, culcă-te Madeleine.

Femeia făcu un semn că nu, c-o ușoară mișcare a capului. Căzură apoi în liniștea lor mută. Afară sufla vîntul, mai aspru și mai puternic. Unde repezi se îndreptau spre ferestre țipînd cu urlete prelungi de fiară, zgîlțîind ușile de la intrare ; ai fi zis că o haită de lupi pîndeau în jurul casei, scormonind pretutindeni cu labele. La fiecare nouă răbufnire, biata căsuță părea dusă pe aripi de vînt. Apoi deodată începea o ploaie deasă, tînguirile vîntului se auzeau departe și numai pe acoperiș băteau regulat picuri repezi. Soții sufereau din pricina uraganului ; la fiecare tînguire simțeau un gol adînc în jurul lor ; îi stăpîneau neliniști repezi, își plecau urechea, parcă acolo jos s-ar fi plîns glasuri omenești, pe drumurile pierdute în întuneric. Cînd răbufneli mai puternice făceau să pîrîie lemnăria casei, ridicau capul înspăimîntați, și priveau în jur cu surprinderi și groază. Aici era lăcașul lor ascuns, liniștit, parfumat ? Li se părea că mobilele erau schimbate, că însăși casa nu mai era aceeași. Își plimbau peste lucruri privirile neîncrezătoare, căci nu mai recunoșteau nimic. Dacă mai păstrau o amintire, această amintire îi rănea ; se gîndeau că aici gustaseră bucurii nețărmurite, și senzația îndepărtată a acestor bucurii se schimba într-o amărăciune ucigătoare. Guillaume spunea altă dată, vorbind de pavilion : „Dacă într-o zi ne va lovi o nenorocire, vom veni să uităm în această singurătate. Aici vom fi tari împotriva suferințelor". Și azi, cînd o groaznică lovitură îi zdrobea, cînd veneau să caute liniștea, nu găseau decît umbra chinuită a dragostei lor și rămîneau prăpădiți sub mînia clipelor chinuitoare și sub povara părerilor de rău după anii morți.

Încet, încet, o amară deznădejde le învăluia întreaga ființă. Drumul străbătut prin noroi, prin vînt și ploaie, le potolise spaima, făcînd să le bată inimile mai liniștit. Părul ud de apă le cădea ca niște ace de gheață pe frun-

țile aprinse de friguri. Acum, căldura focului le îngreuna mădularele, îi obosea neînchipuit. Pe măsură ce flacăra le pătrundea carnea, înghețată cu cîteva clipe mai înainte, le părea că sîngele devine mai subțire și curge din ce în ce mai încet. Suferințele, mai puțin ascuțite, se învîrteau în ființa lor ca niște pietre de moară. Nu simțeau decît o istovire nemărginită; friguri repezi, sfîșieri seci, se potoliseră și acum se lăsau în prada acestei înăbușiri a întregii lor ființe, ca niște oameni obosiți de muncă pe care îi prinde somnul. Dealtfel, nu dormeau; gîndurile rătăceau posomorîte în umbra durerii, dar nu se risipeau, ci, dimpotrivă, păreau mult mai chinuitoare, ciocnindu-se cu lovituri surde în adîncul creierului îndurerat.

Orice cuvînt rostit era întovărășit de-o oboseală de necrezut. Așezați în preajma focului, se cuibăreau în fotolii muți, îndepărtați parcă cu mii de leghe unul de altul.

Madeleine, schimbîndu-și rochia, își lepădase fusta și ciorapii plini de noroi. Îmbrăcase apoi o cămașe uscată și se înfășuise într-o broboadă luungă de cașmir albastru. Crețurile acestei broboade, căzînd pe brațele jilțului în care se adîncise, îi descoperea pulpele goale luminate de flăcări. Picoarele, deabia vîrîte în pantofi, păreau trandafirii sub reflexele aprinse ale focului. Mai sus, broboada se îndepărtă și mai mult, desvăluind sînul pe care cămașa desfăcută de-abia îl acoperea. Ea visa, cu privirile ațintite în pîlpăirea focului. Ai fi zis că nu-și dă seama că e goală și că nu simțea mîngîierile flăcărilor.

Guillaume o privea. Încet, încet, își lăsă capul pe spatele scaunului, și închise ochii pe jumătate, părînd că doarme, fără însă s-o părăsească pe Madeleine din ochi. Se lăsă furat de vraja acestei făpturi aproape goale, ale cărei forme atrăgătoare nu trezeau în el decît o neliniște dureroasă: nu simțea nici o dorință; găsea că ea are o înfățișare de curtezană, o față banală și mulțumită de femeie sătulă. Flacăra ce-i juca în obraji, săpa umbre adînci, mai negre în dreptul nasului și frunții; trăsăturile se aspreau și ele, întregul chip, mut și împietrit, lua o înfățișare de cruzime. Și, de-alungul obrajilor pînă la bărbie, părul roșcat, încă ud de ploaie, cădea în șuvițe grele, învăluind obrajii în linii aspre și reci. Această mască posomorîtă, fruntea de mort, ochii cenușii și buzele roșii pe care nu le înveselea nici un zîmbet, pricinuia tînărului o mirare plină de răutate. El nu mai recunoștea

chipul pe care altădată îl vedea zîmbitor și copilăresc. Era parcă o ființă nouă, și întreba orice trăsătură ca să citească gîndurile ce schimbaseră așa de mult întreaga înfățișare a femeii. Cînd privirile i se rătăceau mai jos, pe piept și pe pulpele goale, vedea cum se joacă lumina focului de-asupra cărnii și se îngrozea. Pielea era trandafirie; uneori ai fi zis că se acoperă cu pete de sînge ce curg repede pe rotunjimile sînilor și ai genunchilor, pierind, apoi ivindu-se din nou ca niște șuvițe pe pielea de marmură.

Madeleine se plecă spre cămin și începu să scurme tăciunii, veșnic pe gînduri, fără să știe ce face. Rămase astfel plecată, cu chipul aproape de flăcări. Broboada largă, care nu se prindea de nimic, îi lunecase de-a lungul umerilor, pînă în mijlocul spatelui.

Și Guillaume simți atunci că i se strînge inima văzînd această puternică goliciune. Urmărea mișcarea zveltă și tare a trupului descoperit, liniile moi ale gîtului plecat și ale umerilor strînși unul spre altul; pornea astfel, coborînd șira spinării, în jurul trupului, pînă sub brațe, în locul unde sfîrcul trandafiriu al sînului se ivea în umbra subsuoarei. Albeața pielei, acea albeață de lapte a femeilor roșcate, făce să se ivească un semn negru pe care Madeleine îl avea mai jos de gît. El privea îndurerat acest semn pe care îl sărutase de-atîtea ori. Întregul trup, carnea sidefată ce se rotunjea sub mîngîieri de lumină trandafirie, îi chinuia inima c-o mîhnire încă necunoscută. În adîncul firii lui amorțite, se trezeau amintiri, nu ca niște fulgere repezi ale minții, ci ca un fel de ape ce se mișcau încet în creierul lui obosit. Toropeala în care se afla, îl făcea să repete veșnic aceeași frază. El visa treaz o lume de umbre din mijlocul căreia nu putea să scape. Se gîndea la cei cinci ani de dragoste în care o stăpînise întreagă pe Madeleine, în nopțile calde cînd dormea pe sînul ei; își amintea îmbrățișările și sărutările înfocate. Altă dată se lăsa biruit, era bun și încrezător; nu-i trecuse vreodată prin minte gîndul că n-ar putea fi cu totul al el, căci ea era de-ajuns pentru el și lumea piera cînd ea-l adormea pe sîn. Și-acum o crudă îndoială îl chinuia; își amintea cum săruta umerii de mătase, simțea iarăși pe buze tresărirea cărnii albe, și se întreba cu

spaimă, dacă numai buzele se înşelau, dacă ea nu era într-adevăr fierbinte, chinuită încă de mîngîierile altuia. El se credea nevinovat, nu putea amesteca în voluptăţile de mai tîrziu, senzaţia veşnic neadormită a voluptăţilor trecute ; dar Madeleine nu era tot atît de nevinovată ; ea regăsea, fără îndoială, în mîngîierile lui, tremurul pe care cel dintîi amant o făcuse să-l cunoască. Da, ea se gîndea în braţele lui la celălalt şi îşi zicea acum că ea gusta poate o josnică plăcere minţindu-şi bucuriile trecutului numai ca să sporească pe cele ce-o mîngîiau o clipă. Ce amăgire crudă şi nemernică ! În vreme ce el credea că e soţul, singura fiinţă iubită, nu era mai mult decît un trecător a cărui gură avea încă vie flacăra aprinsă a sărutărilor celuilalt, de-abia răcite. Poate că femeia aceea îl înşela în fiecare clipă c-o fantomă, ea se slujea de el ca de-o unealtă ale cărei suspine îi aminteau melodii de mult cunoscute ; el nu mai era pentru ea, căci ea se unea în gînd cu celălalt, şi se arăta recunoscătoare cu el numai pentru ceasurile de voluptate binefăcătoare. Această comedie josnică ţinuse patru ani. În cei patru ani, el jucase, fără să ştie, un rol ciudat ; lăsase să i se fure inima, să i se fure trupul întreg. Gîndind astfel, în vreme ce vedenii ciudate îi chinuiau mintea, privea mereu goliciunea femeii cu un dezgust fără margini ; îi părea că vede pe umerii albi pete murdare, muşcături ce încă sîngerau.

Madeleine scurma într-una focul. Chipul ei păstra aceeaşi răceală de gheaţă. Încet-încet, cu fiece nouă mişcare a braţului, broboada îi aluneca şi mai mult pe trup.

Guillaume nu-şi putea dezlipi ochii de pe trupul ce se despuia în tresăririle leneşe, ivindu-se în toată obraznica lui frumuseţe. Îi părea murdar şi vrednic de scîrbă. Orice mişcare a braţului ce desena muşchii plini ai umărului, îi părea un spasm lubric. Niciodată nu suferise ca în clipa aceea. Se gîndea : „Nu sînt eu singurul om care cunoaşte gropiţele săpate sub gît cînd întinde mîinile". Gîndul că ea mai fusese şi-a altuia, că el venise în urmă, îl chinuia cumplit. Ca toate firile slabe şi neastîmpărate, el se simţea lesne rănit de-o gelozie neobişnuită. Ar fi vrut s-o ştie a lui întreagă. Trecutul îl îngrozea fiindcă se temea că în amintirile lui găseşte duşmani, duşmani pe care nu-i cunoştea, şi împotriva cărora nu

putea să lupte. Închipuirea îl ducea departe și-atunci visa lucruri groaznice. Și, ca să simtă și mai puternic lovitura, trebuia ca cel dintîi amant al ei să fie tocmai Jacques, prietenul, fratele lui. Asta îl chinuia. Împotriva altui om s-ar fi revoltat o clipă; împotriva lui Jacques simțea o nesfîrșită pornire de revoltă dureroasă și neputincioasă. Vechea legătură a nevestei lui cu cel pe care îl privise ca pe un Dumnezeu în tinerețe, îi părea una din josniciile care de cele mai multe ori, rătăcesc mințile omenești. Vedea în asta o adevărată nelegiuire. Îl ierta pe Jacques, plîngînd cu lacrimi de sînge; se gîndea la el c-o spaimă nelămurită, ca la o ființă mai presus de viața lui care-l rănise de moarte fără să știe și pe care niciodată nu putea s-o rănească la fel. Madeleine, însă, în neliniștea visurilor rele ce-i sporeau senzațiile cele mai fugare părea moartă pentru totdeauna; printr-o ciudată strămutare a realității, își zicea că ea e nevasta lui Jacques și că el nu trebuia s-o mai atingă. Numai gîndul unei sărutări îl îngrozea; carnea ei îl dezgusta. Îi părea că ea e a unei ființe pe care numai o josnică dorință i-o putea arunca în brațe. Dacă Madeleine l-ar fi chemat, el s-ar fi ferit, socotind că apropiindu-se săvîrșește o nelegiuire. Și se pierdea cu gîndurile în gol, privindu-i mereu goliciunea.

Madeleine lăsă să-i cadă broboada. Se lăsă pe spate, ascunzîndu-și spatele și descoperindu-și pieptul. Tăcea, cu chipul posomorît, și privea, fără să vadă, o cupă de bronz de pe colțul căminului.

Dar, dacă Guillaume îl ierta pe Jacques, rănile lui rămîneau aceleași. Cele două iubiri ale lui îl amăgiseră; întîmplarea voise ca toată cruzimea să fie și mai apăsătoare plămuindu-l și risipindu-i orice urmă de mîngîiere, pregătind c-o mînă dibace, drama care, în clipa aceea, îi sfîșia mintea și trupul. Acum nu mai avea pe cine iubi; legătura fatală care, altădată, se înodase între Jacques și Madeleine, îi părea așa de trainică, așa de vie, încît îi socotea oameni lipsiți de suflet, parcă în ajun chiar ar fi unul al celuilalt. Îi gonea fără milă din minte și se regăsea singur pe lume, în singurătatea rece a tinereții lui. Atunci toate suferințele vieții lui i se trezeau în inimă; simțea răsuflarea groaznică a Genevièvei trecîndu-i peste leagăn, se revedea în școală, istovit sub lovituri, se gîn-

dea la moartea ciudată a tatălui său. Cum se zăpăcise pînă într-atît ca să creadă în milostivirea cerului? Cerul își bătuse joc de el mîngîindu-l o clipă c-un vis de liniște. Apoi, cînd începea să se bucure, cînd socotea că această viață de bucurii nu va mai sfîrși, cerul îl zvîrlea în adîncul unei prăpastii negre și posomorîte, făcîndu-i astfel căderea și mai groaznică. Simțea acum toată răzbunarea cerului: toate îi fuseseră împotrivă. Povestea lui, care-i părea o strigătoare nedreptate, trebuia să fie o înlănțuire de fapte. Totuși, el nu primea fără revoltă veșnica prăbușire a întîmplărilor. Mîndria lui se zbătea în ghiarele deznădejdei. Fiindcă totdeauna cădea singur în adîncul singurătății, era mai bun și mai simțitor ca ceilalți oameni. Știa să iubească, dar lumea nu știa decît să-l rănească. Gîndul acestei mîndrii îl măgulea; găsea în ea o adevărată tărie care-l ținea treaz, gata oricînd de luptă cu soarta. Cînd încredințarea nobleței îi stăpînea iarăși sufletul, se liniștea și privea umerii Madeleinei c-un fel de dispreț amestecat c-o urmă de milă.

Femeia era tot pe gînduri. Guillaume se întreba care puteau fi gîndurile ce-i treceau prin minte în clipa aceea. Se gîndea la Jacques, fără îndoială. Pe el gîndul acesta îl chinuia cumplit; căuta zadarnic să citească pe chipul ei gîndurile ce-o țineau pironită și mută. Adevărul era că Madeleine nu se gîndea la nimic; ațipise, cu ochii deschiși, istovită, fără să audă în adîncul ființei ei decît murmurul surd al mîhnirilor ce se potoleau cu încetul. Soții rămaseră astfel pînă la ziuă, muți și nemișcați. Nu schimbară nici o vorbă. Un gînd de nemărginită părăsire făcea și mai plictisitoare singurătatea pe care veniseră s-o caute. Cu tot focul ce le încălzea picioarele, simțeau cum fiori de gheață le trec prin trup. Afară uraganul se potolea cu tînguiri domoale și prelungi, ca niște urlete de fiară rănită. Fu o noapte fără sfîrșit, una din acele nopți cu visuri urîte în care dorești să se facă ziuă cît mai în grabă, dar soarele nu se mai ivește.

Totuși lumina zorilor se ivi, cețoasă, plumburie. Sporea c-o încetineală posomorîtă. Ferestrele se luminau la început într-o pînză vînătă; apoi în odaie pătrundea încet-încet o ceață gălbuie care învăluia lucrurile fără să le lumineze; această ceață schimba culorile, spălăcind al-

bastrul odăii și-ai fi zis că un val de noroi curgea pe covoare. Lumînarea pe sfîrșite, pălea în mijlocul acestei ape plumburii.

Guillaume se ridică și se apropie de fereastră. Cîmpiile se zăreau departe scăldate în ceața zorilor. Vîntul contenise odată cu ploaia. Apa scînteia pretutindeni în băltoace, iar cerul acoperit de nori sfîșiați și apropiați de pămînt, avea aceeiaș culoare cenușie ca și cîmpiile. Era o largă prăpastie în care copacii negri, casele murdare, colinele ude, săpate de ape, se tîrau, ca niște dărîmături fără nume. Părea că o mînă furioasă ar fi strîns întreaga zare, făcînd din toate un uriaș amestec murdar de apă stătută și argilă înnegrită. Ziua posomorîtă ce se tîra de întregul amestec, avea o strălucire vînătă, fără culoare parcă, a cărei tristețe făcea să-ți urce dezgustul în gîtlej.

O astfel de clipă tulbure a unei dimineți de iarnă e și mai chinuitoare pentru cei care au vegheat toată noaptea. Guillaume privea zările murdare c-o mîhnire fără seamăn. Îi era frig, se trezea dintr-o amorțire, simțea că-i arde capul, că de-abia atunci își venea în fire după o bătălie ucigătoare. Madeleine tremura și ea, obosită, zdrobită, privind zările posomorîte. Lăsă să-i scape un gest de nemulțumire, văzînd ruina firii.

— Ce de noroi ! șopti ea.

— A plouat mult, zise Guillaume fără să știe ce spune.

După un răstimp, amîndoi rămăseseră lîngă fereastră :

— Privește, zise femeia, vîntul a doborît un copac din grădină... Pămîntul din brazde s-a scurs pe aleii. Ai zice că-i un cimitir.

— Ploaia a pustiit totul, repetă bărbatul cu glas monoton.

Lăsară apoi să cadă perdelele subțiri pe care le țineau ridicate, căci nu mai puteau suferi o astfel de posomorîtă priveliște. Le era frig și se apropiară iarăși de foc. Ziua sporise, odaia le părea pustie, mînjită de sclipirile vinete de-afară. Niciodată n-o văzuseră plină de atîta tristețe. Inima li se strînse, înțeleseră că acest sentiment de dezgust și de plictiseală ce plutea în jur, nu venea numai din fumuriul cerului posomorît, ci și din propria lor mizerie, din prăbușirea grabnică a fericirii lor. Viitorul întunecat făcea amar prezentul și îndurera amintirile trecutului. Se

gîndeau : „Am făcut rău că-am venit aici, trebuia să ne ascundem într-o odaie necunoscută unde să nu fi găsit, crudă și neînduplecată, amintirea dragostei de demult. Dacă acest lăcaș în care am dormit, dacă aceste jilțuri în care ne-am odihnit, parcă nu mai au nimic din farmecul de altădată, aceasta e din pricină că înseși trupurile noastre le îngheață. Totul e mort în noi".

Și totuși, se simțau mai liniștit. Madeleine se învăluise în broboada ei largă. Guillaume se treza din visurile lui urîte ca să-și dea mai bine seama de realitate. În aceste visuri urîte, scuturat de frigurile unei amorțiri care făcea și mai aspre suferințele, se adîncise în gînduri amare, depășind cele ce erau cu putință, mergînd pînă la capătul presupunerilor josnice ce-și făcuse. Acum frigul dimineții îi trezea din amorțire și mintea limpede se răzlețea în vedenii. Îl stăpîinea iarăși banalitatea obișnuită a faptelor. N-o mai vedea pe Madeleine în brațele lui Jacques, nu se mai chinuia închipuindu-și priveliștea acestei ciudate legături dintre nevasta și prietenul lui. Fiecare amănunt era la locul său, drama își pierdea din actualitate. Îi zărea pe îndrăgostiți într-o ceață deasă, într-un trecut îndepărtat, fără ca el să simtă vre-o revoltă din această pricină. Astfel că din clipa aceea nu se mai socoti atît de nenorocit ; intră iarăși pe calea obișnuită a vieții, se regăsi însurat cu Madeleine, iubit de ea gata să lupte ca s-o păstreze veșnic a lui. Suferea încă din pricina loviturii ce-i zdorbise pe amîndoi, dar această suferință se îmblînzea pe încetul. Toată ființa lui se domolea, trecea lesne peste piedicile care la început îi păreau grele și cu neputință de înlăturat.

Atunci începu să nădăjduiască. Privi spre Madeleine cu zîmbet trist ; părea, de altfel, că și pe ea o muncesc aceleași gînduri. Dar în sufletul ei apăsa o greutate de care nu putea să scape. Căută totuși să nădăjduiască, dar greutatea din suflet rămînea aceeași. Era ca un fel de rană care avea să sîngereze pînă în ceasul ei din urmă. Zîmbetele ce îndrepta spre Guillaume păreau zîmbetele unei ființe în pragul morții, care simte pe obrajii răceala neființii, dar nu vrea să mîhnească pe nimeni.

Rămaseră astfel o parte din dimineața aceea lîngă foc, vorbind în liniște de alte lucruri. Se ferau să-și atingă rănile vii încă, lăsînd pentru altădată grija unei hotărîri. În clipa aceea nu doreau altceva decît să-și adoarmă su-

ferințele. În mijlocul convorbirii, lui Guillaame îi trecu prin minte un gînd ciudat. În ajun, doica Luciei venise să caute copilul la Noiraude ; trebuia să pună pîinea la cuptor, lucru care plăcea mult fetiței, lacomă totdeauna de plăcintă. De obicei, ea, nu lipsea de la nici o coacere. Tatăl ei, crezînd că-i acolo, lîngă ei, simți o mare dorință s-o vadă, s-o așeze între el și Madeleine, ca o nădejde de liniște. În suferințele lui, uitase de fetiță ; simți o mare ușurare regăsind-o ca pe-o vie legătură între amîndoi. Nu era o chezășie a veșnicei lor iubiri ? Un zîmbet al ei era deajuns ca să-i vindece și să le dovedască în cele din urmă că nimic pe lume nu-i putea despărți.

— Madeleine, zise Guillaume, ar trebui să te duci la fermă s-o aduci pe Lucia... să petreacă ziua cu noi.

Femeia îi pricepu gîndul. Și ea își uitase de fetiță și numai auzindu-i numele, simți o adîncă bucurie în inimă. Era mamă, trebuia să uite totul, chiar durerea ce-i apăsa sufletul.

— Ai dreptate, răspunse ea... Ne vom mulțumi cu ouă și lapte.

Rîdea, ca în fața unei hotărîri îmbucurătoare. Era scăpată, așa își zăcea. Două minute îi fură de-ajuns ca să se îmbrace ; își trecu pe trup o fustă groasă, aruncă un șal pe umeri și porni la fermă. În acest timp Guillaume așeză lîngă foc o măsuță pe care-o acoperi cu un șervet. Aceste pregătiri în vederea unui prînz, numai al lor, le aduse aminte de zilele fericite de dragoste, cînd ea îl chema la masă în căsuța ei liniștită. Odaia îi păru că se îmbracă în farmecul de altădată ; era închisă, tainică, liniștită, parfumată. Uita de noroiul de afară, zicîndu-și că avea să-i fie cald, că va petrece o zi minunată, departe de lume, singur cu nevasta și cu draga lui Lucia. Ziua posomorîtă și întunecată îi pricinuia parcă o și mai mare bucurie.

Madeleine, după o îndelungă zăbavă, se întoarse. Guillaume coborî s-o întîmpine ca s-o ușureze de oalele cu lapte și de pîinile aduse de la conac. Mica Lucia aducea și ea o mare bucată de plăcintă pe care o strîngea din toate puterile la piept.

Fetița avea atunci trei ani și jumătate. Era voinică pentru vîrsta ei ; mîinile și picioarele scurte și grase făceau din ea o fată de țară, trăită în aerul curat al cîmpiilor. Blondă ca mama ei, zîmbea c-un farmec copilăresc și acest

zîmbet îi lumina oarecum chipul aspru. De-o inteligență timpurie, gîngăvea zile întregi, cunoscînd bine pe cei din juru-i, cerînd și punînd fel de fel de întrebări care făceau pe părinții ei să rîdă cu lacrimi. Cînd îl zări pe Guillaume în capul scării, îi strigă ;

— Ia-mă, urcă-mă.

Și nu-și lăsa plăcinta din mînă ; urca încet pe trepte ținîndu-se de marginea scării. Guillaume o ținea c-un braț, fericit c-o strînge la sîn, zîmbindu-i, sorbind-o din ochi. Trupușorul plăpînd ce se sprijinea de umărul lui, îl încălzea pînă în inimă.

— Închipuiește-ți că domnișoara nu se sculase, zise Madeleine, și mi-a trebuit un sfert de ceas ca s-o hotărăsc să mă urmeze. Îi făgăduiseră ca în dimineața asta să-i coacă mere în spuză. A trebuit să iau două în buzunar, jurîndu-i că am să i le coc aici, pe jăratec.

— Eu am să le coc, zise Lucia ; știu cum să fac.

De îndată ce tatăl ei o lăsă pe covor, în odaie, se învîrti pe lîngă Madeleine pînă ce putu să-i vîre mîna în buzunarul rochiei. Cînd avu în mîni cele două mere, le înțepă cu vîrful unui cuțit și se așeză serioasă lîngă foc. Dădu cenușa într-o parte, puse fructele pe placa de marmură, și rămase tăcută, cu ochii țintă în gura căminului, cu bucata de plăcintă pe genunchi.

Guillaume și Madeleine zîmbeau, privind-o. Ea făcea gesturi de gospodină grăbită, care le stîrnea un rîs nepotolit. Aveau atîta nevoie să se odihnească după atîta trudă în copilăria îngerască a fetiței lor ! S-ar fi jucat cu ea ca să uite, ca să se creadă și ei tot mici și nevinovați. Liniștea copilărească a Luciei, rîsul ei fraged, îi mîngîia, risipind în jur o liniște binefăcătoare. Și atunci nădăjduiau, își ziceau că viitorul trebuia să fie pașnic și curat, viitorul era această făptură scumpă, îngerul lor de pace și nevinovăție.

Se așezaseră cîteștí trei în jurul măsuței. Mîncau c-o foame neastîmpărată. Îndrăzniră chiar să vorbească de zilele ce-aveau să vie, făcînd planuri, văzîndu-și fetița mare, măritată, fericită. Amintirea lui Jacques fusese înlocuită de zîmbetele fetiței.

— Ți-au ars merele, zise Madeleine rîzînd.

— O, nu, n-au ars, răspunse Lucia... acum îmi pun plăcinta să se coacă.

Își ridicase căpșorul și privea spre mamă-sa c-o seriozitate care-o îmbătrînea parcă. Cînd nu zîmbea, buzele-i deveneau hotărîte, aproape aspre, sprîncenele i se încrețeau. Guillaume o privea cu luare-aminte. Încet, încet, el păli, privind-o cu groază.

— Ce-ai ? îl întrebă Madeleine neliniștită.

— Nimic, răspunse el.

Și privirea mereu spre Lucia, fără să-și mai ia ochii de la ea, plecîndu-se pe spate parcă ar fi vrut să scape de-o priveliște chinuitoare. Chipul lui arăta o suferință ascunsă, aspră. Făcu chiar o mișcare nelămurită cu mîna, un gest care îndepărta pe fetiță. Madeleine, îngrozită că-l vede atît de palid, neînțelegînd ce-l putea chinui astfel dădu măsuța într-o parte și veni să se așeze pe marginea fotoliului.

— Răspunde-mi, zise ea. Ce ai ? Eram așa de liniștiți !... Adineaori zîmbeai... Vezi, Guillaume, eu credeam că fericirea s-a reîntors, că vom începe o altă viață... Mărturisește gîndurile amare ce-ți trec prin minte. Eu le voi risipi, te voi vindeca. Vreau să fii fericit.

El clătină din cap, se cutremură.

— Privește spre Lucia, zise apoi în șoaptă, parcă i-ar fi fost teamă să nu-l audă cineva.

Fetița, ghemuită jos pe covor, lîngă foc, învîrtea la flacără plăcinta înfiptă într-o furculiță. Buzele i se subțiau, sprîncenele i se încrețeau ; nu lua în seamă nimic din ce se petrecea în juru-i.

— Ei bine ? întrebă Madeleine.

— Nu vezi ? reluă Guillaume cu glas din ce în ce mai aspru.

— Nu văd nimic.

Atunci tînărul își ascunse fața în mîini. Plîngea. Apoi, c-o sforțare dureroasă, rosti :

— Seamănă cu Jacques.

Madeleine tresări. Ochii ei, măriți de spaimă, se ațințiră asupra fetiței c-o suferință care o făcea să tremure din tot corpul. Guillaume avea dreptate : Lucia semăna cu Jacques și-această asemănare devenea izbitoare cînd fetița încrețea fruntea și subția buzele. Vechiul chirurg avea obiceiul să-și ia această înfățișare deseori. Madeleine nu vru de-odată să încuviințeze groaznicul adevăr.

— Te înșeli, murmură ea. Lucia îmi seamnănă mie. Am fi băgat de seamă mai de mult, dacă era într-adevăr așa cum spui.

Se ferea să rostească numele lui Jacques. Dar Guillaume o simţea tremurînd lînă el. Reluă :

— Nu, nu mă înşel. Tu ştii foarte bine... Fata se măreşte, va semăna din ce în ce mai mult cu el. Niciodată n-am văzut-o aşa serioasă ca acum... Simt că înebunesc.

Într-adevăr îşi pierdea capul, ştergîndu-şi cu mîna sudoarea ce-i curgea pe tîmple şi strîngîndu-şi fruntea ce-i părea că e gata să se sfarme. Madeleine nu cuteza să mai spună o vorbă; se sprijinea de umărul lui, obosită, urmînd să privească spre Lucia care nu lua în seamă ce se petrece în juru-i. Merele coapte fîsîiau, plăcinta se colora din ce în ce în cafeniu.

— Tu nu te gîndeşti la el ? întrebă surd Guillaume.

— Eu... eu... gîngăvi Madeleine.

Dar înţelese ce voia el să spună. Credea că că şi-l amintea pe Jacques în clipa cînd o strîngea în braţe pe Lucia. Vedeniile se trezeau din nou în mintea rătăcită a lui Guillaume ; se gîndea iarăşi la înşelăciunea pentru care nevasta lui era vinovată, lăsîndu-şi închipuirea să ia sărutările lui drept sărutările celuilalt. De aici asemănarea dintre fiica lui şi amantaul ei. Acum avea o dovadă ; nu se mai putea amăgi asupra rolului odios pe care-l jucase. Copila nu mai era a lui ; era fructul ruşinos al Madeleinei c-o fantomă. Curînd ea îi ghici învinuirile după uitătura aspră :

— Dar e groaznic ce gîndeşti tu, reluă ea. Vino-ţi în fire odată ; nu mă face mai josnică decît sînt... Nu m-am gîndit niciodată la omul acesta... Nu m-am gîndit decît la tine.

— Dar Lucia îi seamănă lui, şopti iarăşi fără cruţare Guillaume.

Madeleine îşi frîngea mîinile.

— Nu ştiu cum se face asta, zise ea. E întîmplarea care mă omoară... Oh, nu niciodată, niciodată, n-am săvîrşit aceea ce-ţi închipuieşti. Nu sînt vrednică de dispreţ.

Guillaume ridica din umeri. O amară suferinţă îl încăpăţina. Gîndul că asemănarea Luciei cu cel dintîi amant al mamei sale era ceva obişnuit, după anumite legi fiziologice necunoscute încă, nu-i putea trece prin minte într-o astfel de clipă. El rămînea la lămurirea crudă ce-l chinuia. Fiinţa întreagă a Madeleinei se răzvrătea însă. Ar fi vrut să-l încredinţeze de nevinovăţia ei, dar vedea,

deznădăjduită, că nu-i putea dovedi asta cu nimic. Își învinuia gîndurile pustii ; ca să se apere, n-avea decît împotriviri și jurăminte. Cîteva minute amîndoi păstrară o liniște plină de oftări și țipete înăbușite.

— A, mi s-au copt merele ! strigă de-odată mica Lucia.

Ea rămăsese pînă atunci intr-o mută contemplare, în fața merelor și a bucății de plăcintă. Se ridică apoi bătînd din palme și luă o farfurie de pe masă ca să-și puie fructele coapte într-însa. Erau însă așa de fierbinți încît fu silită să aștepte. Se așeză din nou pe covor, privindu-le cum fumegă și atingîndu-le uneori cu degetul. Cînd îi părură bune de mîncat, rămase pe gînduri. Își zicea poate ar fi bine să dea cîte-o bucățică și părinților ei. În sufletu-i se petrecu o luptă împotriva lăcomiei și-a dărniciei; apoi întinse farfuria tatălui său :

— Tu vrei tată ? întrebă ea cu glas șovăelnic care aștepta un refuz.

De cînd își făcea bucătăria, cu înfățișarea preocupată a unei femei inglotată în treburi, nu-și ridicase ochii. Cînd văzu pe tatăl ei plîngînd și privind-o deznădăjduit, deveni foarte serioasă. Își puse farfuria jos pe covor :

— Plîngi, n-ai fost cuminte ? reluă ea.

Și se apropie de Guillaume, punîndu-i mîinile pe genunchi. Se ridica în vîrful picioarelor, cu gînd să se urce pe-un braț al fotoliului ca să-i ajungă obrazul. Durerea zugrăvită pe chipul părinților, o îngrozea oarecum ; nu știa dacă trebuia să rîdă ori să plîngă. Rămase o clipă neliniștită, cu fața spre amîndoi privindu-i cu milă parcă. Apoi întinse mîinile spre Guillaume.

— Ia-mă, zise ea cu înmlădieri mîngîietoare în glas, cum îi era obiceiul cînd rostea acest cuvînt.

El o privea mereu, plecat pe spate, mai palid și mai neliniștit. Cum semăna cu Jacques, mai ales cînd făcea pe fetița serioasă ! Simțea că mîinile copilei îi ard genunchii ; ar fi vrut s-o gonească, ca să nu se mai chinuiască cercetîndu-i trăsăturile feței. Dar Lucia avea un plan ; voia să-l ia de gît și să-l mîngîie. Dealtfel, începuse și ei să-i fie frică și tocmai de aceea îi sărea în brațe. Spunîndu-i de mai multe ori : „Ia-mă, ia-mă“, și văzînd că el nu se pleacă spre ea, se hotărî să-i sară de gît. Ajunse chiar să se urce pe scaun cînd Guillaume, scos din fire, o îmbrînci fără milă.

Ea se clătină și căzu pe spate. Covorul îi sluji de pat moale, astfel că nu începu să plîngă numaidecît. Era mai mult surprinsă și privea spre tatăl ei c-o mirare amestecată cu spaimă. Își subția buzele și sprîncene, întocmai ca vechiul chirurg.

Madeleine se îndreptă spre ea îndată ce o văzu căzînd pe spate. Capul fetiței se oprise la o palmă de piciorul măsuței de care s-ar fi putut lovi strașnic.

— Ah, Guillaume, strigă ea, ești crud... Nu te știam răutăcios. Bate-mă pe mine, dar nu bate o biată făptură nevinovată.

Și-o luă pe Lucia în brațe. Atunci fetița începu să plîngă, parcă-ar fi lovit-o. Nu-și făcuse niciun rău, era însă de-ajuns s-o căineze mamă-sa ca să se creadă datoare să plîngă cu hohote. Madeleine o plimbă mult timp prin odaie. Căuta s-o domolească, spunîndu-i că nu e nimic, că-i trecuse, și-o săruta cu foc pe obraji.

Lui Guillaume îi părea rău că fusese atît de aspru. Cînd o văzuse pe Lucia căzînd, începu el însuși să plîngă de rușine și de durere. Acum avea ură pe copilul lui! Firea lui blîndă se răzvrătea, simțea și mai vii suferințele care îl făceau îndărătnic și rău. Cînd se gîndea că biata fetiță putea să-și spargă capul de piciorul mesei, simțea în inimă căința amară a ucigașului. Și totuși, plînsul Luciei îl mînia, sărutările Madeleinei îi păreau o batjocură. Îi trecu prin minte gîndul că ea își închipuia că-l sărută pe Jacques sărutîndu-și copila. Atunci, bănuitor, chinuit de această din urmă presupunere, se aruncă în pat ; își ascunse capul în pernă, ca să nu mai vadă, să nu mai audă. Rămase astfel zdrobit, nemișcat.

Nu dormea însă. Auzea pașii Madeleinei prin odaie. În noaptea plină de fulgere a pleoapelor închise, zărea într-una strîmbăturile Luciei, buzele strînse și sprîncenele încrețite. Niciodată n-ar mai fi putut săruta obrazul acestui copil care avea în unele clipe o înfățișare prea bărbătească ; n-ar fi mai fi putut, fără o amară suferință, să-și vadă nevasta mîngîindu-i capul blond. El nu mai avea fiică, nu-l mai lega nimic de Madeleine. Singura lui nădejde de scăpare se schimba într-o durere nemărginită. De aici încolo ar fi fost caraghios dacă s-ar mai fi putut gîndi la fericire. Aceste gînduri îi lovea ca un glas de mort în creierul obosit de trudă. Deznădejdea îi obosi trupul. Adormi.

Cînd se trezi era noapte. Se ridică îndurerat, fără să știe ce-i putuse zdrobi trupul pînă într-atît. Apoi își aminti de toate. Sufereau din nou, c-o suferință și mai grea. Răul trecuse, dar acum simțea o mîhnire acută și fără nădejde. Nu era în odaie nici o lumină aprinsă, numai flăcările focului jucau în pete mari prin odaie.O zări pe Madeleine întinsă într-un fotoliu, lîngă foc ; ea îl privea cu ochi mari deschiși, ațintiți, asupră-i. Lucia nu mai era acolo ; mama ei o dusese înapoi la fermă, dar Guillaume nu întrebă nimic în această privință. Parcă uitase că avea o fiică.

— Cîte ceasuri sînt ? își întrebă el nevasta.

— Opt, răspunse ea cu glas liniștit.

Apoi tăcură.

— Ai dormit ? întrebă el din nou.

— Da, puțin.

Într-adevăr, Madeleine ațipise cîteva clipe. Dar ce lungă după-amiază de mîhnire petrecuse ! Trecuse prin ceasuri grele și chinuitoare, în această odaie în care dormise așa de liniștită altădată. Acum nu mai știa cum să lupte împotriva soartei. „Mîine mă voi omorî dacă va trebui", se gîndea ea, și încredințarea că va putea să scape de rușine și de suferință cînd ar voi, o făcea să-și regăsească iar liniștea. Vorbea cu grai blînd, ca o femeie pe moarte care simte o mare bucurie să scape de toate și căreia nimic nu-i mai poate spori suferințele.

Gulllaume făcu cîțiva pași prin odaie. Se duse apoi să dea într-o parte perdelele de la fereastră. Noaptea era senină ; zărea departe în umbră, castelul Noiraude ; numai ferestrele de jos erau luminate. Pe semne că Jacques plecase.

Atunci tînărul se apropie de nevastă-sa care nu se mișca de lîngă foc. El păru că se gîndește și nu poate lua nici o hotărîre.

— Vom petrece o lună la Paris, rosti el în cele din urmă.

Ea nu păru surprinsă cîtuși de puțin ; ridică numai capul.

— Plecăm peste un ceas, urmă el.

— Bine, răspunse ea simplu.

Ce-i păsa ei dacă pleca la Paris ori rămînea la Véteuil? N-avea să sufere oriunde s-ar fi oprit ? Înțelegea că Guillaume voia să n-o mai vadă pe Lucia cîtva vreme, și-l

încuviința că dorește să uite. După o clipă chiar, gîndul acestei călătorii trezi în ea o nădejde nelămurită de vindecare ; la început o primise în treacăt și-acum îi părea cel mai bun mijloc de scăpare.

Soții, închizînd iarăși ușa căsuței, simțiră o mare strîngere de inimă. Veniseră aici să găsească pacea vechilor mîngîieri și plecau mai istoviți, și mai îndurerați. Amintirile lor erau călcate în picioare ; niciodată n-aveau să mai petreacă în această odaie o zi fericită. Și se întrebau atunci unde-avea să-i arunce vîntul nenorocirii care-i biciuia la fiecare pas.

La Noiraude aflară că Jacques plecase de cel mult o jumătate de ceas. Mîncară ceva în grabă, de-abia atingînd mîncarea. Geneviève nu rosti în fața lor nici o vorbă ; privea spre Madeleine c-o înfățișare posomorîtă. Cînd sunau nouă ceasuri, Guillaume puse să se înhame caii la caleașcă. Era prea tîrziu ca să plece cu trenul și tînărul, cu dorința bizară a omului bolnav, voia să facă drumul la Paris cu trăsura. Liniștea drumurilor negre și pustii avea să-i facă bine, se gîndea el. Îi spuse Madeleinei să se îmbrace gros. După cîteva minute porniră pe drumul spre Mantes.

IX

Eraun frig înțepător. Vîntul din noaptea trecută împrăștiase norii și-acum era un ger de crăpau pietrele. Luna plină lumină cerul întreg cu străluciri albăstruii de oțel lucios. Cîmpiile, în pulberea de lumină, limpede ca o apă de izvor, se întindeau pînă în adîncurile zării, lămurindu-și fiece amănunt în toată întinderea lor. Surprinse în mijlocul dezghețului, păreau înțepenite în cele din urmă din pricina uraganului ; colțuri ascuțite ieșeau în afară, băltoace de noroi încremeneau sub lună și-o răceală de cadavru înghețat de duhul morții în cel din urmă spasm. trecea prin văzduh. Cele mai mici crengi negre, cele mai mici pietre albe ale zidurlor, se desprindeau din umbră ca niște pete albe.

Caleașca lui Guillaume era o trăsură cu două locuri, acoperită cu un coș de piele ce se pleca după voință. O cumpărase cîndva ca să se plimbe cu Madeleine pe drumuri de țară ; în aceste plimbări nu-i plăcea să aibă vi-

zitiu, căci el însuși mînă caii. Pe scaunul îngust nu era loc decît pentru el și amanta lui, și cînd sfichiuia calul cu sfîrcul biciului, simțea pulpele calde ale femeii apropiindu-se strîns de ale lui. Ce de plimbări vesele în trăsurica aceea, mai ales cînd la hopuri se izbeau unul de altul ! În noaptea aceea trăsura luneca pe drum cu zguduituri surde și repezi ; în liniștea adîncă a cîmpiilor înghețate, soții nu auzeau decît tropotul regulat al cailor ce loveau cu copitele în pămîntul tare. Pe drumul alb de pulberea gerului, felinarele tîrau două raze gălbui ce fugeau înainte cu salturi repezi peste gropi, și razele lor, străbătînd drumuri limpezi, păleau sub lună ca flacările unor lumînări aprinse în amurg.

Guillaume și Madeleine își trăseseră pe genunchi o pătură groasă de lînă cenușie. El mînă fără să vorbească, aruncînd din cînd în cînd un țipăt înăbușit, din care pricină calul ciulea urechile. Ea părea că doarme în colțul ei. Învăluită în haine groase, cu picioarele calde sub pătura de lînă, cu mîinile ascunse, nu simțea frigul decît la obraji ; de altfel, aerul rece ce-i înțepa ochii și buzele, îi plăcea ; o ținea trează și-i răcorea fruntea aprinsă. Privea fără nici un gînd luminile felinarelor ce se tîrau pe drumuri. Gîndurile îi piereau într-o visare că sărea în salturi repezi cu fiece tresărire a luminilor. Se miră foarte mult de tot ce se petrecuse pînă atunci. Cum își putuse ea ieși din minți pînă într-atît ? Trăia de obicei stăpînită de-o voință dreaptă și nestrămutată, închipuirea ei rămînea rece, simțurile o lăsau liniștită. O clipă de adîncă judecată ar fi fost poate de-ajuns să rînduiască totul, și ea înnebunise de-o dată, pierzîndu-și mintea cu desăvîrșire. Da, numai Jacques era pricina acestei rătăciri ; dar ea nu-l mai iubea ; nu putea înțelege de ce-l găsea atît de viu în ființa ei, de ce ivirea lui o neliniștise pînă într-atît Căuta lămuriri, mergînd de la un fapt la altul, pierzîndu-se în contraziceri chinuitoare. Dar în sufletul ei simțea nedeslușit cum se zbate adevărul, și totuși șovăia în fața ciudatelor senzații ce-o stăpîneau.

Cînd Madeleine se lăsase în brațele lui Jacques, carnea sa fecioreInică sorbise ceva din însăși viața tînărului. Era atunci o legătură prea strînsă, care nu se putea lesne desface. Ea era atunci numai sevă, la vîrsta în care organismul femeii se coace și rodește la apropierea bărbatului ; trupul ei puternic, temperamentul măsurat, se lăsă pătruns

cu atît mai adînc cu cît era bogat în sînge, sănătos și dornic de viață ; se lăsă în părăsire cu toată liniștea, cu toată inima, în acest schimb al cărnii dintre ea și amantul ei, astfel că firea ei rece deveni o nouă pricină care făcu mai întreagă și mai trainică stăpînirea ființei ei întregi. Ai fi zis că Jacques, strîngînd-o la piept îi picura în sînge fărîme din viața lui, dăruindu-i din mușchii și oasele lui, ducînd-o a lui pentru toată viața ; o întîmplare o aruncase în brațele acestui om, întîmplarea o ținea la pieptul lui. și, cînd se afla lîngă el, veșnic în primejdie să rămîie văduvă, tainice legături, o strîngeau și mai mult lîngă el, umplîndu-i ființa din ființa lui. Cînd, după un an de temeinică frămîntare a sîngelui, chirurgul pleacă, el o lăsă pentru totdeauna robită sărutărilor lui, stăpînită în așa chip încît ea nu știa dacă mai are vre-un drept asupra trupului care de-atunci era al altuia : purta în ea o altă ființă bărbătescă, și ea o întregea pe deplin. Era o minune fizică de neînchipuit.

Azi, legătura mîngîierilor era ruptă, dar legătura cărnii rămînea tot așa de trainic înodată. Dacă inima ei nu-l mai iubea pe Jacques, trupul ei își amintea de el totdeauna. Dragostea pierea pe încetul, dar stăpînirea trupească își păstra aceeași tărie ; urmele legăturii care o făcuseră femeie, supraviețuiau acestei iubiri. Ea rămînea soția lui Jacques, deși nu mai simțea pentru el decît o ură surdă. Mîngîierile lui Guillaume, cinci ani de îmbrățișări, nu putuseră goni din ființa ei amintirea celuilalt, care o stăpînise în ceasul fecioriei. Se găsea pe deplin femeie și sărutările lumii întregi ar fi încercat zadarnic să șteargă de pe buzele ei urma celor dintîi sărutări. Bărbatul ei nu stăpînea decît inima ; cînd își apropia buzele de ale lui, ea nu putea să se dea, ci numai să se împrumute.

Astfel se împrumutase de la căsătorie. Știa aceasta. Mica Lucia îi semănă lui Jacques. Guillaume, avînd o fetiță a Madeleinei, n-o putea avea după chipul lui. Fecundat de el, sînul mamei dădea copilei trăsăturile omului a cărei ființă o purta în ființa ei. Paternitatea părea că trece dincolo de bărbat ca să se apropie de amant. De-aceea sîngele lui Jacques era totul în nașterea Madeleinei ; el rămînea cel dintîi tată, acel care făcuse soție din fecioară.

Tînăra femeie simţise toate astea în ziua cînd Guillaume o rugase să-i fie soţie. Ea nu era liberă ; împotriviri surde îi răzvrăteau fiinţa la gîndul unei noi căsătorii în care se putea oferi întreagă. Fără să-şi dea seama, simţea că această căsătorie e cu neputinţă. Dar mîngîierea sufletului ei se mira : cum ar putea să n-o primească ? Nu-l iubea ea pe Guillaume, nu trăia cu el de-un an ? Nu voia să asculte de strigătul ei lăuntric şi de răzvrătirea sîngelui ; dacă-i fusese îngăduit să-şi ia un al doilea amant, îi era oprit să se lege pentru totdeauna de un alt bărbat, decît Jacques. Şi, ca să nu se supuie acestui strigăt al trupului robit, plîngea în clipa aceea cu lacrimi de sînge.

Era o tainică minune, adîncă, ciudată, şi înspăimîntătoare, astfel că Madeleine nu căută să-şi lămurească revolta. Încredinţarea că era stăpînită pentru totdeauna de-un om pe care nu-l mai iubea, o înebunea ; mai bine voia să se arunce sub roatele trăsurii, îngrozită de chinurile ce-o aşteptau ; avea să-şi tîrască în mizerie trupul robit ; avea să simtă în fiinţa ei totdeauna sîngele lui Jacques ; nu putea să se lase în braţele lui Guillaume, căci şi-ar fi închipuit că se prostituează. De altfel, nu cunoştea fatalitatea legăturilor trupeşti ce robesc pe fecioară întîiului ei amant, aşa de strîns, încît să nu mai poată rupe trăinicia unei căsătorii întîmplătoare, astfel că trebuia să primească pentru toată viaţa pe soţul de-un ceas, urmînd să se înşele pe ea şi să-l înşele pe celălalt bărbat. Ca să se liniştească, se gîndea la cei patru ani de dragoste liniştită. Dar pricepea că Jacques fusese totdeauna stăpîn pe fiinţa ei, îi dormea în adîncul sufletului şi-o clipă era de-ajuns ca să-l trezească viu şi întreg Asta era pricina rătăcirii Madeleinei, a acestei firi liniştite şi dornice de viaţă. Numai Jacques putea să tulbure judecata ei dreaptă, simţurile care tăceau de obicei ; amintirea lui o păstra pînă şi în măruntaie ; sunetul glasului, amintirea însăşi o aruncau într-o deznădejde. Cînd el se ivise în faţa ei, îşi pierduse capul ; trebuia să şi-l piardă din nou de cîte ori îl simţea în fiinţa ei. Gîndul că nici liniştea sufletească nu şi-o mai putea stăpîni, o îngrozea peste măsură ; ea, care se bucura de liniştea firii ei reci, se gîndea cu spaimă şi dezgust la tresăririle-i din ajun şi deznădăjduia la gîndul

că aceste tresăriri aveau s-o mai chinuiască dacă vreodată aveau să se întîlnească. Epilepticii nu îndură o mai mare groază la gîndul crizelor ce-i amenință. Ea era tot ca ei, posomorîtă, rece, veșnic în așteptarea unor chinuri ucigătoare.

Madeleine, cuibărită în colțul ei din caleașcă, privind cum aleargă odată cu roatele lumina albă a felinarelor, lăsa să-i treacă prin minte gîndurile, dar le lua prea puțin în seamă. Se ferea parcă să le hotărască presimțirea. Mintea ei se rătăcea în prada unor întrebări pe care nu voia să le dezlege. Era obosită ; lăsa pentru altădată grija unei adînci cercetări a sufletului ; atunci avea să ia măsuri puternice, să lupte. Se gîndea la toate aceste lucruri fiindcă nu putea să facă altfel. Era o visare nelămurită, veșnic schimbătoare, pe care o legănau aspru hopurile trăsurii. Îi era cald la mîini și la picioare ; se afundă de plăcere în moliciunea păturii de lînă cenușie și în legănările scaunului trăsurii. Ar fi adormit fericită, dacă aerul prea rece nu i-ar fi înțepat ochii și buzele. Și cînd privea înainte, peste urechile calului, zărea cîmpia înghețată care se lungea uscată ca un cadavru sub giulgiul alb al lunii. Aceste încremeniri ale zărilor moarte o făceau atunci să se gîndească la mîngîierea unui somn fără sfîrșit.

Guillaume credea că Madeleine doarme. Mîna calul blînd, ascultînd liniștea nopții, fericit că străbate drumul pustiu prin aerul rece ce-i adormea frigurile. De la Vêteuil se tot gîndea la fraza lui Jacques : „Nu trebuie să te însori cu femeia care ți-a fost amantă“. Această frază i se trezea în adîncul minții, fără să știe de ce, și-l stăpînea c-o asprime necruțătoare. O întorcea mereu cu gîndul și se simțea îngrozit, fiindcă nu voia s-o socotească o povață. Nu se gîndise niciodată la grija de-a pocăi o păcătoasă. Însurîndu-se cu Madleine, nu se gîndea s-o îndrepte pe-o cale bună, să-i refacă, cum s-ar zice, virginitatea, prin stima și dragostea lui. Se însura cu ea fiindcă o iubea, și-atît. El era o fire neastîmpărată, se supunea pornirilor lui c-o bucurie de neînțeles, și nu se rătăcea în caraghioasa luare-aminte a moralistului. Inima îl îndemna să facă astfel, judecata nu-i stîrnea o pată prin care părăsirea cărnii și a spiritului să-l împiedice vreodată să-și îndeplinească dorințele. Da, îi părea rău de trecutul amantei lui, voia să-l uite ea în-

săşi, dar asta numai dintr-un gînd de egoism, printr-o revoltă de temperament care-i făcea de nesuferit gîndul că ea ar mai putea fi şi a altuia. Numai tinerii neştiutori şi bătrînii ramoliţi îşi fac planuri să răscumpere suflete. Guillaume nu cunoaşte viaţa, şi nu căuta să se înalţe la cerul vreunui ideal mincinos. El nu crezuse niciodată că Madeleine are nevoie de mîntuire, căuta numai să se facă iubit, văzînd în această lume numai trebuinţa unei mîngîieri depline, veşnice. Dacă chiar un vis de pocăinţă i-ar fi trecut prin minte, nu l-ar fi luat în seamă, ci s-ar fi gîndit că numai dragostea spală orice păcat omenesc.

De aceea nu pricepea bine cuvintele : „Nu trebuie să te însori cu femeia care ţi-a fost amantă". De ce ? Îi părea dimpotrivă că era bine să adoarmă în braţele unei femei cunoscute şi iubită. Vedeniile din noaptea trecută nu-i putuseră risipi această credinţă. Dacă suferise, aşa voise cruzimea soartei. El simţea că Madeleine îl iubeşte şi nu-i părea rău c-o luase de soţie. O singură dorinţă îl chinuia : să se arate mai bun cu ea, mai blînd şi mai delicat, acum cînd plîngea. N-o socotea pe ea mai vinovată de cum îi părea el nesocotit. Nenorocirea îi lovea pe amîndoi, deci, trebuiau să se lege şi mai mult, să se mîngîie unul în braţele celuilalt.

Puţin cîte puţin fiinţa lui înăsprită de suferinţă se desmorţea la flacăra altor nădejdi. Spaima durerii aducea o schimbare care-l arunca iarăşi la sînul Madeleinei, cu dorinţa să se ascundă, să caute un adăpost împotriva loviturilor din afară. El nu găsea alături decît pe-această femeie ale cărei îmbrăţişări îl făceau să uite relele vieţii. Uitînd că ea era pricina celor din urmă suferinţi, visa să găsească în ea bucurii de neînchipuit, aşa de puternice încît să-l facă să uite totul, să arunce în negura neantului tot restul lumii. Ce le trebuia ? un colţ pierdut unde să le fie îngăduit să se ascundă cu toată dragostea lor. Se lăsa tîrît de gîndul unei astfel de vieţi singuratice, pe care-l purta în minte încă din tinereţe şi care-i părea din ce în ce mai blînd, pe măsură ce se simţea mai crud lovit de soartă. Nevoia de linişte sporea, dorinţa să păstreze dragostea Madeleinei devenea o slăbiciune ; dacă ea l-ar fi bătut, în anumite clipe, el i-ar fi sărit de gît s-o roage să-i şteargă

lacrimile. Totuşi, avea totdeauna tresăriri de mîndrie care îl lăsau singur şi-l făceau să se gîndească iarăşi cu teamă la singurătatea inimii lui; firea lui nervoasă îl osîndea să trăiască deoparte, într-o veşnică dorinţă de nobleţe senină şi de dragoste desăvîrşită.

Gîndindu-se mereu la noua viaţă pe care aveau s-o ducă la Paris, Guillaume simţea că trupul Madeleinei îl încălzea ca o rază binefăcătoare. Picioarele li se încurcase sub pătura cenuşie şi apropierea tinerei femei intra oarecum în visul lui de linişte şi mîngîere. De altfel, această nădejde sporea la gîndul că ea îi e atît de aproape. Îi ţinea cald. Şi caleaşca alerga mereu în noaptea de gheaţă, străbătînd adînca linişte a frigului.

Călătorii se apropiau de Mantes. Nu deschiseseră gura de la Véteuil, pierdut fiecare în lumea visurilor lui, privind departe făşiil de lumină albă ninse din lună peste bulgări de pămînt arat. Cum treceau pe lîngă o casă clădită în marginea drumului, un cîine începu să urle groaznic. Madeleine tresări.

— Dormeai? întrebă Guillaume.

— Da răspunse ea simţind cît de greu îl apăsau pe el lungile ei tăceri de vis... M-a trezit lătratul cîinelui... Unde-am ajuns?

El îi arătă cu mîna cîteva acoperişuri albe în pulberea lunii.

— Uite Mantes, zise el.

Şi dădu bici calului. În aceeaşi clipă, o femeie ascunsă după un hăţiş, coborî în marginea drumului şi începu să alerge după caleaşcă. Cînd o ajunse, se spînzură de unul din felinare şi porni la drum în goana trăsurii. Rostea vorbe neînţelese pe care zgomotul roţilor le înăbuşea.

— E vre-o cerşetoare, zise Madeleine aplecîndu-se şi văzînd îmbrăcămintea săracă a femeii.

Guillaume îi aruncă o piesă de cinci franci. Ea o prinse din zbor, dar nu se opri numaidecît. Cînd Madeleine plecase capul, ţipase înăbuşit. Acum o privea ţintă, cu asprime parcă.

— Dă-te jos, îi strigă Guillaume, care simţea că nevasta lui se cutremură sub privirea cerşetoarei.

Cînd aceasta se hotărî în cele din urmă să-şi vadă de drum, el încercă să-şi liniştească soţia.

— Oh, nu mi-a fost frică, zise Madeleine tremurînd încă... Dar de ce mă privea ea astfel ? Batista înnodată în jurul capului m-a împiedicat să-i văd trăsăturile. Părea bătrînă, nu-i așa ?

— Da, răspunse Guillaume. Am auzit vorbindu-se de-o fată din partea locului care a dus o viață destrăbălată la Paris și s-a întors aproape nebună... Ea trebuie să fi fost.

— Ce vîrstă să aibă ?

— Zău, nu știu. Îți închipuiești oare că ne cunoaște ?... Te încredințez că mai voia o piesă de cinci franci.

Madeleine tăcu. Simțea o adîncă neliniște gîndindu-se la privirea ațintită asupră-i. Își plecă iarăși capul afară din trăsură și-o zări alergînd la cîțiva pași de trăsură. Asta îi pricinui o spaimă adevărată, dar nu îndrăzni să mai vorbească cu bărbatul ei de femeia aceea.

Caleașca intră pe străzile orașului Mantes. Guillaume avea un plan care atunci îi venise în minte. Băteau unsprezece ceasuri și se gîndea că n-aveau să ajungă la Paris pînă la ziuă. Această lungă călătorie de noapte începea să-l îngrozească ; poate că era mai bine să se culce la Mantes, într-un han. Cînd acest gînd îi trecu prin minte, se simți mulțumit, împins de tainica dorință s-o aibă pe Madeleine într-un lăcaș necunoscut. Noaptea trecută, cînd amintirile îl chinuiau în căsuța vecină castelului Noiraude, se gîndise să locuiască într-o odaie necunoscută în care să nu mai găsească nimic din amintirea trecutului. Visul, care i se trezea din nou în minte pe drumul pustiu, era lesne de împlinit în clipa aceea. N-avea decît să bată în poarta celui dintîi han ieșit în cale : acolo putea găsi o odaie oarecare menită să-i înăbușe orice urmă de neliniște. Gîndul să se culce la Mantes, stîrnit mai întîi dintr-o prevedere, devenea acum o dorință de neînlăturat.

— Vrei să ne oprim aici ? întrebă el pe Madeleine. Trebuie să fii obosită. Plecăm mai departe mîine dimineață.

Madeleine credea că aude mereu în urma trăsurii pașii cerșetoarei. Primi propunerea lui Guillaume fără nici o împotrivire.

— Da, da, răspunse ea, să ne culcăm aici. Pic de somn.

Atunci Guillaume căută să-și dea seama unde se află. Cunoștea, la porțile orașului Mantes, un mare han la care știa că va putea găsi o odaie. Acest han cu firma la *Marele Cerb*, își avusese zilele lui de faimă printre cărăuși și oameni de afaceri, mai înainte de ivirea drumului de fier. Era alcătuit dintr-un adevărat sat, cu grajdurile, hambarele, curțile și cele trei corpuri de clădire, una mai mare ca cealaltă. Străbătut de ganguri fără capăt, tăiat de nenumărate scări ce legau caturile la întîmplare, era plin altădată de viața unei lumi întregi de călători. În cele din urmă rămînea aproape totdeauna gol. Hangiul încercase să facă un hotel în felul celor din orașele mari ; dar nu făcuse altceva decît să schimbe într-un hal de batjocură mobila odăilor și a saloanelor. Își vedea vechii clienți părăsindu-l și ducîndu-se să locuiască la unul din confrații lui care își clădise, lîngă gară, un fel de casă mobilată, împodobită cu oglinzi și orologii de zinc ca la Paris.

Lui Guillaume îi plăceau din instinct casele modeste și singuratice. Se opri de-a dreptul la *Marele-Cerb*. A doua zi trebuia să fie zi de tîrg, astfel că oamenii hanului erau încă în picioare. Un flăcău veni să deschidă larg poarta hanului care ducea în curtea cea mare. Guillaume coborî din trăsură ca să-și ducă el însuși calul la grajd, ținîndu-l de hățuri. Flăcăul plecase să caute o lumînare și cheia vreunei odăi, călătorii făcîndu-i cunoscut că voiau să se culce numaidecît.

Madeleine nu coborî din trăsură decît în curte. Aci rămase numai două minute. Încă zăpăcită de clătinările trăsurii, tremurînd din pricina întîlnirii neașteptate de pe drum, privea în juru-i neliniștită. Părea că-și amintește de casa aceea necunoscută în care-o adusese bărbatul ei. În față se ridica un pătulaș de porumbei din cărămidă arsă pe care trebuie să-l fi mai văzut undeva ; apoi ușa gardului, vopsită în galben îi părea o veche cunoștință. Dar oboseala și spaima ei nelămurită îi întunecau aminitirile. I-ar fi fost cu neputință să caute să-și aducă aminte. Zidurile negre, amestecul de clădiri luminate de pulberea lunii, se învăluiau în umbra nopții într-o ciudată tristețe, și ei îi părea atunci că le vede pentru întîia oară. Numai ușa grajdului și pătulașul o puneau pe gînduri, o îngrozeau chiar, găsindu-le aici,

într-un loc unde nu-și amintea să mai fi venit vreodată. De altfel, totul nu fu decît o sclipire de fulger, o undă de neliniște care-i spori oboseala și teama.

Flăcăul se ivi în grabă după o clipă. Călăuzi pe călători într-un labirint de scări mărunte ale căror trepte vechi se plecau cînd erau atinse. Își cerea iertare însă și spunea că dacă doamna și domnul ar fi intrat pe la bucătărie, ar fi putut pătrunde în odaie prin scara cea mare. Madeleine privea mereu în juru-i, dar nu recunoștea nimic din labirintul de caturi și de ganguri.

În sfîrșit băiatul deschise o ușă. Crezu de datorie să-și mai ceară odată iertare.

— Această odaie dă în curte, zise el: dar domnul mi-a părut prea grăbit și-atunci am lăsat-o așa cum era... De altfel, patul e bun.

— Bine, răspunse Guillaume. Aprinde focul mai în grabă; înghețăm aici.

Băiatul puse cîțiva butuci pe grătarul de fier ce împodobea căminul. Într-un colț se afla o mică provizie de lemne. Madeleine și Guillaume se plimbau nerăbdători prin odaie, așteptînd să rămînă singuri. Ea își dezbrăcase haina groasă și broboada înnodată în jurul gîtului. Cînd băiatul, plecat la gura sobei, se întoarse cu fața spre ușă, după ce suflase în jăratec, se opri deodată în fața ei, privind-o cu luare aminte în lumina ce-i dezvăluia chipul în întregime. Madeleine, cu ochii țintă spre vîrful ghetelor puse lîngă foc, nu-i băgă de seamă mirarea. El zîmbi cu înțeles și privi șiret spre Guillaume.

— Îngrijește-mi bine calul, îi zise acesta din urmă spunîndu-i să plece. Voi coborî înainte de-a mă culca să văd ce-i mai trebuie.

Odaia în care aveau să se culce era o largă încăpere pătrată. Hîrtia de pe ziduri părea de mult ieșită de soare; dădea acum într-un cenușiu murdar, fără să mai poți deosebi vechile flori cu care fusese zugrăvită. O crăpătură străbătea tavanul; această crăpătură din care picura umezeala, avea pe margini pete de colorare ruginie, iar tencuiala goală și rece era deasemeni brăzdată, de la un capăt la celălalt, de-a dungă gălbuie. Odaia era pardosită cu lespezi largi vopsite într-un roșu aprins. Ca mobilă nu era decît un scrin pîntecos cu mînere de alamă, un dulap uriaș, un pat prea strîmt pentru doi inși, o masă

rotundă și cîteva scaune. Pe pat și la ferestre spînzurau perdele de bumbac albastru, pe margini cu mănunchiuri de flori albe. Pe marmora goală a scrinului, era un orologiu de sticlă argintată, una din acele minuni copilărești pe care țăranii le lasă ca moștenire din tată în fiu; orologiul înfățișa un castel străpuns de ferestre, împodobit cu galerii și balcoane; prin ferestre se zăreau înăuntru budoare și saloane, în care păpuși mici erau culcate pe divanuri. Dar tot luxul odăii era numai căminul: se zăreau deasupra două mănunchiuri de flori artificiale, cu îngrijire puse sub globuri de sticlă, apoi o duzină de cești de ceai, desperecheate, rînduite pe marginea măsuței de ghips, una lîngă alta; între mănunchiuri, în mijloc, se ridica o ciudată podea, un fel de monument făcut din cutii cîștigate prin bîlciuri, care au, pe capac, păstori și păstorițe trandafirii; se puteau număra mai mult de zece, de forme și mărimi diferite, cele mici peste cele mari, cu multă grijă suprapuse, astfel ca să alcătuiască un fel de mormînt de-o bizară arhitectură. Altele mai erau înfățișate în odaie printr-un șir de chipuri ce povesteau istoria lui Pyram și a Tisbei; încadrate în stinghii înguste și negre și acoperite cu geamuri ciuruite de noduri verzui, aceste chipuri se aliniau, în număr de opt, de-a lungul zidurilor, pe care zvîrleau pete gălbui, albastre și roșii; culorile aspre și fără viață, piereau sub tonurile cețoase ale hîrtiei; naivitatea copilărească a desenului avea un farmec cu totul țărănesc; dedesubtul fiecărui tablou puteai citi o lungă legendă și ți-ar fi trebuit un ceas ca s-o poți citi întreagă.

Această odaie, pe care hangiul crezuse c-o face și mai atrăgătoare întinzînd o scoarță peste masa rotundă, închidea un miros greu pe care-l au toate hotelurile mobilate. Era un miros de aer închis, de mucegai, de rufărie veche, de stofe putrede, de praf umed. Mare, dărăpănată, rece, părea o sală în care poate intra oricine fără să lase o urmă din inimă și obiceiuri; avea banalitatea goală, pustie și aspră a dormitoarelor de cazarmă. Tineri si bătrîni, bărbați și femei, se culcaseră pentru o noapte în patul îngust care veșnic rămînea rece ca o bancă dintr-un gang. Multe tristeți, multe bucurii se risipiseră aici cîteva ceasuri, odaia însă nu păstra nimic din lacrimile și rîsetele ce-o făcuseră să tresară. Asprimea, umbra, liniștea ei, erau pline de-un fel de tristețe rușinoasă,

acea tristețe chinuitoare pe care-o au paturile fetelor de stradă căzute în cea mai neagră mizerie, prin care trec săruturile oricui. Căutînd ai fi găsit, în fundul unei cești de pe cămin, o frîntură de cosmetic uitat de-un tînăr om de afaceri și, după o altă ceașcă, cîteva ace de păr care se desprinseseră din cocul vreunei femei din cartierul Latin rătăcită la Mantes.

Guillaume visa o singurătate mai blîndă, un lăcaș mai plăcut. La început rămase foarte nemulțumit văzînd pustietatea odăii ; dar n-avea de unde alege și, de altfel, găsea tocmai ceea ce dorea : o odaie necunoscută, un loc în care nimeni n-avea să-l tulbure. Astfel se mulțumi în cele din urmă și zîmbi la gîndul că plecase de la Noiraude ca să doarmă într-o astfel de ruină. Se așeză lîngă foc, luînd-o pe Madeleine pe genunchi ; ea întindea mereu picioarele spre foc, fără să ia în seamă cele din juru-i.

— Ești obosită, biată Madeleine ? o întrebă el cu glas mîngîietor.

— Nu, răspunse ea... De cînd am urcat aici, îmi e tare frig... Vreau să-mi încălzesc picioarele înainte de-a mă culca.

Dar se cutremura încă. Se gîndea mereu la cerșetoarea ce-i urmărise.

— N-ai să mă învinuiești că te-am adus aici ? întrebă iarăși Guillaume. Știu c-o să dormim foarte rău, dar vom porni de dimineață... Eu mă simt bine în odaia asta. Nu ești și tu fericită în liniștea și umbra ce ne înconjoară ?

Ea nu răspunse, șopti numai :

— Cerșetoarea aceea m-a îngrozit adineauri, pe drum... Mă privea așa de aspru !

— Doamne ! ce copilă ești ! strigă el. La început îți era frică de Geneviève, acum te înspăimîntă o cerșetoare. Și totuși, am băgat de seamă că nu ești fricoasă... Haide, biata femeie o fi dormind acum în vreo groapă prin tufișuri.

— Te înșeli, Guillaume. Ne-a urmărit și-mi pare că am zărit-o intrînd odată cu noi în han.

— Ei bine, a cerut poate să doarmă și ea în vreun hambar... Haide, liniștește-te, Madeleine, spune-ți că sîntem singuri, departe de lume, unul în brațele celuilalt.

Își înodase brațele în jurul mijlocului ei și-o ținea strînsă la piept. Ea rămînea posomorîtă și nesimțitoare,

privind cum arde focul, fără să răspundă la privirile lui de dragoste. Flacăra îi lumina pe amîndoi cu sclipiri roșiatice. Luminarea, pusă pe un colț al scrinului, risipea în odaia umedă o pată de lumină tulbure.

— Ce liniștite sînt toate aici, reluă blînd Guillaume. Nu s-aude nici un zgomot; parcă te-ai afla în adîncul unei fericite singurătăți... Nu-i așa? ai zice, într-o veche mînăstire unde s-au închis atîtea vieți, în monotonia aceluiași sunet de clopot. Această casă moartă trebuie să odihnească zbuciumul inimii. Nu te simți tu mai liniștită, Madeleine, de cînd respiri aerul rece al acestei odăi?

Ea se gîndea la pătulașul cu olane roșii și la poarta galbenă a grajdului.

— Îmi pare c-am mai văzut o dată, șopti ea, o curte tocmai ca aceasta de-aici... Dar nu știu unde... Trebuie să fie mult de atunci.

Se opri, neliniștită, parcă i-ar fi fost teamă să-și recheme amintirile. Bărbatul ei zîmbi.

— Tu dormi și visezi, Madeleine, zise el cu glas blînd. Haide, sîntem în necunoscut. De ieri visam să fugim de lume, să nu mai știe nimeni de noi. Odaia asta e tristă, dar pentru noi are un mare farmec; ne vorbește numai de clipele de acum, ne liniștește sufletele cu pustietatea ei. Îmi pare bine că mi-a trecut prin minte să ne oprim din cale. Mîine vom întîlni iarăși fericirea. Nădăjduiește, Madeleine.

Ea clătina din cap, privind mereu spre flăcări; în cele din urmă rosti:

— Nu știu ce am... mă înăbuș, simt o mare nemulțumire... prea mi-a fost frică și-mi pare că mă amenință o mare primejdie...

Guillaume o strînse și mai mîngîietor la piept; privirea ce ridica asupra chipului ei îngrozit, deveni de-o nespusă blîndețe.

— De ce ți-e frică? urmă el. Nu ești în brațele mele? Nimeni aici nu va veni să ne tulbure. Ah, cîtă bucurie simt la gîndul că nimeni de pe pămînt nu știe că sîntem în această odaie! Să fii neștiut de nimeni, să trăiești într-un loc ascuns, să-ți spui că nici o făptură, prietenă ori dușmană, nu va veni să-ți bată în ușă, nu e asta liniștea desăvîrșită de care avem nevoie? Eu mi-am făcut totdeauna visul să trăiesc în pustiu și adeseori am că-

ïat la țară colțuri în care m-am ascuns și-am trăit departe de lume. Cînd nu mai zăream nici pe țărani, cînd mă găseam singur în fața cerului, încredințat că nu mă vede nimeni, mă simțeam trist, trist de moarte, dar această tristețe îmi plăcea, căci mă ținea țintuit locului ceasuri întregi. Aici lîngă tine, mă simt, Madeleine, așa cum mă simțeam atunci în singurătatea cîmpiilor... Haide, zîmbește-mi, zîmbește-mi blînd.

Ea clătină iarăși din cap, trecîndu-și mîna pe frunte, parcă ar fi vrut să gonească neliniștea surdă ce-o mîhnea și-i ținea frig. Guillaume urmă :

— Totdeauna mi-a fost teamă și scîrbă de lume. Lumea te rănește. Plecînd din Vétéuil, aveam de gînd să ne risipim suferințele în zgomotul Parisului ; dar cît de binefăcătoare e liniștea de aici !... În această odaie sînt numai două ființe care se iubesc. Uite, te strîng în brațe și uit totul, iert totul... Nu e nimeni aici ca să mă împiedice cu privirea să te strîng la piept, nimeni care să batjocorească darul ce-ți fac din întreaga mea ființă. Vreau să ne iubim și mai mult, și mai înălțător, cum nu s-au iubit alții pînă la noi, c-o mîngîiere desăvîrșită căreia să nu-i pese de mizeriile și josniciile lumii. Ce ne pasă de trecut și la ce ne-am teme de rănile din afară ! E de ajuns că ne iubim, că ne strîngem în brațe pierduți unul în ființa celuilalt, fără să luăm seama la ce se petrece în jurul nostru. Atîta vreme cît va rămîne un colț în care să ne putem ascunde, ne va fi îngăduit să căutăm și să găsim fericirea. Să zicem că nu cunoaștem pe nimeni în lume, că sîntem singuri pe pămînt, fără rude, fără copii, fără prieteni și să ne rătăcim în vraja acestei iubiri singuratice. Nu sîntem decît noi în lume, Madeleine, eu sînt al tău ; sînt fericit că sînt slab, că-ți pot spune că te iubesc... Tu mi-ai pustiit viața, dar eu te iubesc, Madeleine...

Se însuflețea din ce în ce vorbind. Glasul potolit și aprins, avea înmlădieri de rugăciune ; se tîra plin de repezi umilințe, apoi vibră mîngîietor, pătrunzător. Se afla în una din acele clipe de tresărire în care inima se golește după ce-a stat multă vreme închisă. Cum spunea el, iubea singurătatea, fiindcă numai în mijlocul ei pria slăbiciunilor lui. Dacă Madeleine l-ar fi privit atunci cu dragoste, ar fi împins această slăbiciune și mai departe, și ar fi îngenunchiat în fața ei. Îl stăpînea o ciudată

bucurie după mîhnirile din ajun, părăsindu-se în brațele acestei femei, departe de orice privire omenească. Visul lui, de-a trăi numai prin ea, uitînd de restul lumii pe sînul ei, visul unei vieți de dragoste și de somn, era strigătul veșnic al firii lui plăpînde rănită la fiecare pas de asprimile vieții.

Cu încetul, Madeleine se simțea ușurată de murmurul mîngîierilor și caldele strîngeri în brațe ale lui Guillaume. Ochii-i cenușii se luminau ; buzele întredeschise deveneau trandafirii Nu zîmbea încă. Simțea numai o mare bucurie văzîndu-se astfel iubită. Nu mai privea spre flăcări. Întoarse capul spre bărbatul ei.

Cînd el îi întîlni privirile, reluă c-o pornire și mai mîngîietoare.

— Dacă ai vrea, Madeleine, am umbla astfel pe drumuri, călătorind zi după zi, culcîndu-ne unde ne-ar duce întîmplarea, și-a doua zi pornind iarăși spre necunoscut. Am putea părăsi Franța, ca să rătăcim în țările cu soare și aer curat. Și-n această veșnică reînnoire a zărilor, ne-am simți și mai singuri, și mai strîns uniți. Nimeni nu ne-ar cunoaște, nimeni n-ar avea dreptul să ne spună un cuvînt. N-am dormi decît o noapte într-un han găsit la o margine de drum : dragostea noastră n-ar avea de ce se opri undeva. ne-am desface curînd de lumea întreagă ca să nu fim legați decît unul de altul. Eu visez surghiunul, Madeleine, surghiunul în care mi-ar fi îngăduit să trăiesc pe sînul tău : n-aș vrea să te iau decît pe tine, să mă simt bătut de vînt, să-mi fac pernă din sînul tău, acolo unde m-ar arunca furtuna. Nimic n-ar mai exista pentru mine decît sînul tău alb, în care aș asculta cum îți bate inima. Apoi, cînd ne-am pierde în mijlocul unui popor a cărui limbă n-am cunoaște-o, nu ne-am mai auzi decît pe noi, și-am privi la trecători ca la niște animale mute și surde : atunci am fi cu adevărat singuri, am trece prin lume fără nici o grijă, cu pasul nepăsător de altădată, cînd ne plimbam printre turmele de oi ce păsteau imașurile. Și astfel, am călători întruna... Vrei Madeleine ?

Un zîmbet se urcase puțin cîte puțin pe buzele femeii. Ființa ei posomorîtă se lumina. Își uita de toate pe umărul lui Guillaume. Îi trecuse un braț de după gît și-l privea blînd.

— Ce copil ești! șopti ea. Tu visezi treaz, dragul meu; îmi vorbești de-o călătorie pe care am putea-o începe peste opt zile... De ce să nu ne clădim de pe-acum o astfel de casă rătăcitoare cum au țiganii?

Și-i zîmbi înăbușit c-o ușoară batjocură în priviri. Dar Guillaume poate s-ar fi supărat dacă ea nu și-ar fi întovărășit rîsul c-o sărutare. El ridică blînd capul.

— E adevărat, simt ca un copil, dar copiii știu să iubească, Madeleine. Simt acum că siguratatea e prielnică fericirii noastre. Tu vorbești de țigani; ei sînt oameni fericiți care trăiesc la soare și pe care i-am invidiat de multe ori cînd eram în școală. În zilele de vacanță vedeam aproape totdeauna șatre la porțile orașului tăbărîte pe locuri pustii, unde rotarii din împrejurimi își țineau lemnăria. Mie îmi plăcea să alerg pe bîrnele lungi întinse la pămînt, privind spre țiganii ce-și găteau mîncarea sub corturi. Copiii se rostogoleau prin țărînă, bărbații și femeile aveau chipuri ciudate, boarfele ghemuite în căruță, pe care le cercetau cu luare aminte, îmi păreau un amestec de lucruri bizare. Și rămîneam acolo, învîrtindu-mă în jurul lor, cu ochii mari îngroziți. Simțeam încă pe umeri urmele loviturilor din ajun ale camarazilor mei, și atunci mă gîndeam să plec departe, într-o astfel de casă rătăcitoare. Îmi ziceam: Dacă și săptămîna asta mă mai bate cineva, duminica viitoare plec cu țiganii; am să-i rog să mă ducă cu ei în vreo țară unde oamenii nu-i bat pe semenii lor. Închipuirea mea copilărească se bucura visînd o astfel de călătorie veșnică. Dar n-am îndrăznit niciodată... Nu-ți rîde de mine, Madeleine.

Ea zîmbea, încuviințînd cu privirea mărturisirile bărbatului ei. Copilăriile lui o linișteau, îi ascundeau pentru o clipă drama care îi chinuia pe amîndoi.

— Trebuie să-ți spui, urmă vesel Guillaume, că eram un copil foarte sălbatic. Bătăile mă făcuseră posomorît, urîcios. Noaptea, în dormitor, cînd nu puteam dormi, vedeam, închizînd ochii, colțuri de priveliști, ciudate singurătăți, care mi se întipăreau de odată în minte și pe care le rînduiam apoi cu încetul, așa cum le dorea firea mea visătoare și sperioasă. Erau de cele mai multe ori prăpăstii între stînci; jos, în adîncul gurilor negre, urlau șuvoaiele; de aici urcau spinări de coline cenușii,

spre cerul de un albastru viu în care se roteau încet vulturii ; şi, printre stîncile uriaşe, în marginea prăpastiei, aruncam o lespede albă pe care mă vedeam trecînd aproape mort, în mijlocul pustiirii şi goliciunii întregii firi Alteori visul meu era mult mai blînd ; cream o insulă mare cît pumnul, aruncată în apele unui larg fluviu liniştit ; de abia zăream malul îndepărtat din cealaltă parte şi amîndouă îmi păreau două brîuri verzi pierdute în ceaţă ; cerul era de-un cenuşiu şters, plopii din insula mea urcau drepţi în aburii albi ai apei ; atunci mă vedeam culcat pe iarba moale, legănat de glasul surd si neostenit al apelor, răcorit de unde mîngîietoare ale firii umede. Aceste privelişti pe care îmi plăcea să le schimb veşnic, înlăturînd o stîncă, adăugînd un copac, se iveau în mintea mea c-o ciudată limpezime ; ele mă mîngîiau, mă purtau prin ţări necunoscute unde îmi părea că trăiesc vieţi întregi de linişte şi pace. Cînd deschideam ochii, cînd totul pierea şi mă găseam iarăşi în dormitorul posomorît, luminat de-un felinar cu flacără gălbuie, inima mi se strîngea de teamă, ascultam răsuflarea camarazilor mei, îngrozit că au să se deştepte din somn şi-au să mă bată fiindcă îndrăznisem o clipă să mă avînt pe aripile visului ca să scap de bătăile lor.

Se opri, dînd înapoi Madeleinei sărutările pe care ea i le pusese pe frunte. Era înduioşată ascultîndu-i povestea suferinţelor din tinereţe. În aceste clipe de spovedanie, ea pătrundea ascunzişurile acestei firi ciudate şi îşi jura să-l iubească pe Guillaume după cum merita, cu mîngîieri fine si veşnic noi.

— Mai tîrziu, reluă el, cînd îmi trecu prin minte gîndul să fug în tovărăşia ţiganilor, nădăjduiam că voi întîlni de-a lungul drumurilor priveliştea pe care veşnic o zăream în vis. Credeam hotărît că o voi întîlni undeva si-mi părea că am ghicit-o întocmai cum era în realitate. Era fără îndoială, un înger bun care mi-o zugrăvise în minte căci îndepărtam gîndul de-a o fi putut crea numai cu închipuirea, şi-aş fi simţit o adîncă părere de rău dacă as fi rămas încredinţat că ea trăia numai în visurile mele. Această privelişte mă chema de departe să mă odihnesc şi-mi făgăduia o viaţă de pace veşnică.

Se opri din nou, şovăind, fără să îndrăznească să mai urmeze Apoi, c-un zîmbet sfielnic, cu stînjenirea omului care mărturiseşte o copilărie :

— Şi ce să-ţi mai spun Madeleine? şopti el; cred mereu că există acele zări în care mi-am petrecut multe nopţi ale copilăriei. Ziua mă băteau; priveam zidurile reci ale şcolii cu deznădejdi de vinovat închis într-o sală de chinuri; noaptea, alergam pe cîmp, mă îmbătam de aer liber, gustînd o adîncă bucurie că nu mai simt pumnul ridicat asupră-mi. Trăiam două vieţi, de-o realitate tot atît de chinuitoare. Dar visurile nu m-au înşelat. Dacă am căuta, am găsi în vreo parte a lumii, prăpastia mea dintre stînci, insula răsărită în mijlocul fluviului larg şi liniştit. Şi pentru asta, Madeleine, vreau să pornim la întîmplare, căci sînt încredinţat că într-o zi vom întîlni singurătăţile visate. Dacă ai şti ce liniştite şi mîngîietoare erau în visurile mele! Acolo am dormi un somn adînc, am trăi veşnic departe de lume, departe de tot ce ne-a rănit. Ar fi o viaţă care a devenit vis . Vrei să pornim spre acele colţuri fericite? Recunoscîndu-le am să-ţi spun: Aici trebuie să ne iubim. Nu rîde, Madeleine; locurile acelea există, eu le-am văzut.

Ea nu rîdea. Lacrimi îi urcau în ochi, buzele îi tremurau de înduioşare. Vorbele lui Guillaume, cîntecul blînd ce-i murmura, la ureche, o făcea să plîngă. Cît îl iubea ea şi cîtă adîncime de neţărmurită mîngîiere regăsise în sufletul lui! Părerea de rău că nu i se poate da întreagă, îi sporea înduioşarea; în clipele acelea simţea cum vorbele lui îi cad în inimă una cîte una. Îşi săruta din cînd în cînd bărbatul pe obraji în timp ce iubea; se lăsa să-i cadă la piept, plecîndu-se sub îmbrăţişările lui, ţinîndu-l ea însăşi strîns în braţe. Focul ce scînteia cu flăcări mari, îi lumina cu raze blînde. Şi în spatele lor dormea odaia largă şi mută.

— Copil, copil, rostea Madeleine. Uite, dacă nu vom putea îndeplini vreodată visul tău, tot vom şti să ne iubim îndeajuns totdeauna.

— De ce nu vrei să fugim? reluă Guillaume stăruitor.

Ea zîmbi din nou.

— Fiindcă nu vom putea locui castelele tale din Spania, dragul meu poet, răspunse ea. Fericirea trebuie să fie în noi, e zadarnic să pornim prin lume s-o căutăm. Dar văd c-ai uitat totul şi simt că încep să uit şi eu; ne mai rămîn clipe frumoase de trăit împreună.

Şi, cum bărbatul ei se întrista, adăugă c-o unde de veselie :

— Acum putem fi fericiţi oriunde. Nu-mi pasă de nenorocire... Nu ştiu ce fior mă scutura pe drum. Aţipisem şi poate că frigul m-a deşteptat. Apoi hanul acesta m-a înspăimîntat oarecum... Dar, de cînd am venit aici şi ne-am încălzit stînd de vorbă, găsesc că ai dreptate : e bine în singurătatea ce ne înconjoară. Vorbele tale mi-au risipit neliniştea... Nădăjduiesc.

Guillaume se mîngîie repede auzind-o vorbind astfel.

— Da, nădăjduieşte, Madeleine, zise el. Vezi ce dragoste ne leagă. Nimic nu ne va putea despărţi.

— Nimic, reluă ea, dacă totdeauna ne vom iubi astfel. Ne putem reîntoarce la Vetèuil, putem pleca la Paris : aceiaşi vom rămîne cu dragostea noastră... Iubeşte-mă neîncetat aşa cum m-ai iubit, şi mă voi vindeca, îţi jur... Sînt a ta, auzi ? A ta, întreagă.

Se strînseră în braţe şi mai puternic. Cîteva clipe schimbară sărutări mute. Orologiul bătu miezul nopţii.

— E miezul nopţii ! strigă Madeleine. Trebuie să ne culcăm, dacă vrem să ne sculăm mîine devreme.

Şi ridicîndu-se de pe genunchii lui Guillaume, începu să se dezbrace. Guillaume rosti :

— Eu cobor o clipă la grajd. Vreau să văd cum mi-au îngrijit calul... N-are să-ţi fie frică dacă rămîi singură, nu-i aşa ?

— Frică de ce ? reluă ea rîzînd. Ştii bine că nu sînt fricoasă... Ai să mă găseşti adormită poate... Haide, grăbeşte-te.

Şi schimbară o altă sărutare. Guillaume coborî, lăsînd cheia în uşă.

Cînd Madeleine rămase singură părea dusă, pe gînduri ; privea spre foc cu zîmbetul nelămurit pe care cuvintele de dragoste ale bărbatului ei i-l puseseră pe buze. Cum ea însăşi spusese, simţea o mare uşurare, se simţea legănată de noi nădejdi. Pînă atunci nici nu privise în jurul odăii ; intrînd, se oprise de-a dreptul la foc ca să-şi încălzească picioarele, şi rămăsese acolo, — pe genunchii bărbatului ei Cînd se trezi din amorţire, voi să vadă, înainte de culcare, cele cîteva pachete pe care băiatul le aruncase într-un colţ. Ridicîndu-şi ochii, privi în juru-i.

Toată nemulțumirea o cuprinse din nou, fără să-și dea seama de ce-i e frică. Era zguduită de același sentiment de neliniște pe care-l simțise intrînd în curtea hanului. Îi părea că ar cunoaște odaia aceea; dar luminarea risipea o flacără așa de posomorîtă pe pereți încît nu putu deosebi nimic. Se socoti nebună, fricoasă, și-i părea că visează. Căutînd să se liniștească, rîndui pachetele într-un colț. Lipsea un sac. Îl căută din ochi și-l zări pe marginea scrinului, unde îl pusese băiatul. Ascundea pe de-a întregul orologiul de sticlă argintată. Cînd Madeleine luă sacul și zări orologiul, rămase țintuită locului, palidă ca o moartă.

Nu se înșelase: cunoștea hanul, cunoștea odaia aceea. Se culcase în ea cu Jacques, demult. Studentul era un luntraș îndrăcit; uneori se ducea pe apă pînă la Rouen cu prieteni care își luau și amantele cu ei. Madeleine făcuse și ea o călătorie în tovărășia lor. Cînd ajunse la Mantes, se simțise obosită, și întreg convoiul se duse atunci *la Marele-Cerb*.

Nemișcată, zăpăcită, privi spre orologiu. Un astfel de lucru nu putea s-o înșele; castelele de sticlă argintată sînt rare; și-apoi recunoștea galeriile, ferestrele deschise prin care se zăreau odăile și saloanele. Își amintea că rîsese mult cu Jacques de micile păpuși ce dormeau pe divanuri. Luaseră globul și petreceau schimbînd păpusile din odăi. Îi părea că toate astea se petrecuseră în ajun, că revedea orologiul după o lipsă de cîteva ceasuri.

Lumînarea, pusă lîngă ea pe colțul scrinului lumina cu razele ei coloanele subțiri, sălile înguste cu ziduri străvezii, pătînd c-o înțepătură aprinsă sticlăria și schimbînd în ace de foc marginea balcoanelor. Ai fi zis că-i un palat feeric, un palat pe care milioane de lampioane îl învălui în horbote de lumină galbenă și verde. Și Madeleine privea această scînteiere de stele, îngrozită, ca și cum această jucărie ar fi ascuns o urmă amenințătoare.

Șovăi, luă în mînă făclia și făcu înconjurul odăii. La fiecare pas găsea o amintire. Recunoscu unul cîte unul chipurile colorate ce povesteau dragostea dintre Pyram și Tisbe. Unele pete de pe hîrtia zugrăvită îi atrăgeau privirile; fiecare lucru îi vorbea de trecut. Cînd ajunse lîngă pat își închipui că rufăria nu mai fusese schimbată și că avea să se culce cu Guillaume în așternutul cald încă de trupul lui Jacques.

Gîndul acesta o istovi. Umblase prin odaie cu pas de somnambulă, cu ochii mari deschişi, cu buzele strînse, privind fiecare lucru cu luare aminte a unei nebune, căutînd parcă să nu-i scape nici un amănunt. Dar, cînd atinse perdelele albastre de bumbac cu marginile înflorite, pe care o stinghie le ţinea spînzurate deasupra patului, simţi că n-o mai ţin picioarele şi se lasă să cadă pe un scaun. Acum gîndul îi era aţintit spre culcuşul strîmt, ridicat în mijloc ca o piatră albă de mormînt. Îşi zicea că niciodată n-ar putea îngădui să se culce acolo cu Guillaume.

Îşi luă fruntea în mîini, simţind că-i arde capul. O surdă mînie îi urca în inimă. Îndărătnicia cu care amintirile o urmăreau şi veneau s-o lovească, o deznădăjduiau. Nu putea să doarmă o noapte liniştită, nu-i era îngăduit să uite? Jacques o urmărea pînă şi pe drumurile cele mai necunoscute, pînă şi în odaia aceea de han unde întîmplarea o adusese. Şi ea avusese prostia să nădăjduiască, să-şi închipuie că e pe deplin vindecată. Trebuia mai bine să asculte de spaima şi nemulţumirea care o ameninţau pretutindeni. De astădată avea să înnebunească. Ce avea să spună bărbatului ei, omului ale cărui vorbe mîngîietoare o legănau c-un vis mincinos cu cîteva clipe mai înainte? Va avea oare curajul să-i strige: „Vino, te-ai înşelat, această odaie e blestemată, am locuit în ea cu întîiul meu amant!“ Ori avea să tacă şi să se prostitueze în braţele lui Guillaume, gîndindu-se la Jacques? În neliniştea ei, privea mereu spre uşă şi asculta zgomotele de afară, temîndu-se că va auzi pasul bărbatului, că îl va vedea intrînd şi nu va şti ce să-i spună.

Dar pe cînd îşi pleca urechea, îi păru că cineva mergea încet pe gang şi se duse în dreptul uşii. Auzi apoi o uşoară bătaie.

Intră, strigă ea deodată, tulburată, fără să ştie ce spune.

Era Jacques.

Cînd Jacques se trezi la Noirade, rămase încremenit cînd auzi de plecarea lui Guillaume şi a nevestei lui. altfel, n-avea nici cea mai mică bănuială asupra dra-

mei ce se ivise în timp ce el se afla acolo. Geneviève îi povesti, în cîteva cuvinte, moartea grabnică a unei rude care-i silise stăpînii să plece chiar peste noapte. El nici nu se gîndea să pună în cumpănă adevărul spuselor ei. „Ei, își zise el, am să le mai văd pe cele două turturele la întoarcerea mea din Toulon". Și nu se mai gîndi decît cum să-și petreacă ziua mai bine.

Porni să-și plimbe plictiseala pe străzile înguste și tăcute din Véteuil, unde avu nenorocul să nu întîlnească pe nici unul din vechii lui camarazi de șoaclă. Ceasul depărtării amenința să nu se mai ivească. Spre seară, cînd de-abia îi mai rămîneau cîteva minute pînă să pornească cu trăsura de poștă, fu oprit de un om voinic care părea că-l recunoaște, și începu să-i povestească pe larg cele din urmă clipe ale unchiului său. Cînd își sfîrși povestea, trăsura plecase. Jacques pierdu un ceas, căutînd o altă trăsură cu chirie; dar, cînd ajunse la Mantes, trenul tocmai atunci se punea în mișcare. Această întîrziere îl mîhni foarte mult. Aflînd că avea un tren a doua zi de dimineață, un tren care-i îngăduia, la Paris, să pornească imediat spre Lyon, se hotărî să doarmă la *Marele-Cerb*, unde mai dormise și-n alte dăți.

Hanul nu se schimbase aproape de loc; oamenii rămăseseră aceiași, și slujitorul care-i arăta odaia își îngădui să-i amintească, cu prieteneasca, bunăvoință a băieților ce îngrijesc de hanuri, trecerea prin Mantes in tovărășia Madeleinei; el își amintea foarte bine de acea femeie frumoasă, a cărei pungă era totdeauna deschisă.

Era aproape zece ceasuri. Jacques fumă lîngă foc pînă aproape de miezul nopții. Cînd vru să se culce, auzi o bătaie în ușe. Se duse să deschidă. Băiatul intră în odaie cu teamă parcă. Avea, zicea el, să spună ceva domnului, dar nu îndrăznea; trebuia ca domnul să-i făgăduiască mai întîi că-l va ierta pentru ce-avea să-i spună; de-altfel, dacă se amesteca în afacerile altora, se gîndea să-i facă plăcere domnului, pe care îl știa de puțină vreme reîntors în Franța și care, fără îndoială, n-avea de ce să fie supărat aflînd vești despre o anumită persoană. Jacques, nerăbdător, îl rugă să se lămurească.

Atunci tot atît de răutăcios, pe cît fusese de prevăzător, băiatul îi spuse că Madeleine se afla în han în tovărășia unui bărbat. Zîmbi oarecum batjocoritor adăugînd că dăduse călătorilor odaia nr. 7, de către domnul trebuia să-și aducă aminte. Chirurgul zîmbi și el. Bunătatea inimii îi era prea terfelită în iubirile întîmplătoare ca să se gîndească la rana ce i-ar fi putut aduce o astfel de destăinuire. Îl întrebă chiar pe băiat mai multe lucruri, dacă Madeleine era tot frumoasă, dacă tovarășul ei era bătrîn și în cele din urmă îi spuse să plece mărturisind că vecinătatea acestei femei nu-l împiedica cîtuși de puțin să doarmă ca un copil după scăldătoare.

Se lăuda însă. După plecarea băiatului, începu să se plimbe pin odaie, gîndindu-se, fără să vrea, la iubirile lui trecute. Nu era o fire visătoare; în lunga-i lipsă, amintirea vechei lui amante nu-l tulburase niciodată. Totuși, simțea acum o oarecare nedumerire că ea se afla acolo, într-o odaie vecină, în tovărășia altui bărbat. Era singura femeie cu care trăise un an în deplină înțelegere și gîndul c-o avusese fecioară, o deosebea în ochii lui de toate celelalte femei pe care le iubise o noapte și pe care a doua zi le arunca pe ușă afară. De altfel, își zicea ca un filosof că asta era viața, că trebuia să se aștepte s-o vadă pe Madeleine în brațele altuia. Nici nu-i trecu prin gînd să se învinuiască c-o aruncase la voia întîmplării; ea călătorea și poate că își găsise un amant bogat. Visările îl aduseră în cele din urmă la hotărîrea să-i strîngă mîna ca vechi prieten; n-o mai iubea, dar ar fi simțit, o adevărată bucurie să stea cu ea de vorbă cîteva clipe. Cînd îi trecu prin minte gîndul să-i dea bună-ziua, uită ușoara tresărire de mai înainte și se gîndi numai la mijlocul de a pătrunde o clipă în odaia Madelenei. Această întrevedere îl părea foarte simplă, ea plăcea firii lui copilărești. Se aștepta, de altfel, ca vechea lui amantă să-i sară de gît. Presupunea că putea fi măritată, dacă i-ar fi trecut prin minte i-ar fi părut, carachioasă, căci o vedea parcă mereu în casa lui din strada Soufflot, în mijlocul prietenelor, fumînd din pipa lor de spumă de mare. Hotărî totuși să se poarte cu luare-aminte ca să nu dea de bănuit noului ei amant.

Odaia lui era în capătul gangului; trei odăi îl despărţeau de nr. 7. Îşi întredeschisese uşa, ascultînd, gîndindu-se la greutatea împlinirii planului. Fiindcă trebuia să plece a doua zi de dimineaţă, îşi închipuia că nu-i rămîne vreme s-o mai vadă, cînd auzi un zgomot de uşă deschisă. Privi afară; zări atunci prin umbră un bărbat care ieşea de la nr. 7 şi se îndrepta spre scară. Cînd sunetul paşilor lui se pierdu în întuneric, îl zgudui un rîs tăcut.

— Domnul a plecat, se gîndi el, e vreme să mă duc să înfăţişez respectelele mele doamnei.

Şi porni cu pas de lup să bată la uşa Madeleinei. Cînd intră, cînd ea-l zări în faţa ei, se ridică deodată, îngrozită. Totuşi această vedenie nu aduse cu sine aspra lovitură cu care altădată ar fi zdrobit-o ivirea lui Jacques. Se aştepta parcă să-l vadă. De cînd recunoscuse odaia, de cînd amintirile trecutului o înnebuneau iarăşi, îşi închipuia că-l vede în ochi pretutindeni pe vechiul ei amant. Venise, şi-i părea firesc, era acasă la el. Nici nu se întrebă cel puţin cum de se afla la *Marele-Cerb* şi de unde ştia că ea e acolo. Simţi numai un fior de gheaţă trecîndu-i prin inimă. Dreaptă, nemişcată, cu ochii aţintiţi asupra lui Jacques, aştepta ca el să vorbească cel dintîi, stăpînită de-o linişte ciudată.

— Ei da, e chiar Madeleine, zise el în cele din urmă cu glas de-abia şoptit.

Zîmbea şi-o privea cu mare mulţumire.

— Acest Iosef are o ţinere de mine îndrăcită... Ţi-aminteşti, băiatul care ne-a slujit atunci cînd ne-am oprit aici... Mi-a spus că-ai venit şi că te-a recunoscut. Am vrut să-ţi strîng mîna, draga mea Madeleine.

Şi se îndreptă spre ea, cu mîinile întinse, prieteneşte, zîmbind. Ea se dădu înapoi.

— Nu, nu, şopti ea.

El păru surprins că se sperie, dar nu-şi pierdu nimic din bunăvoinţă.

— Nu vrei să-ţi strîng mîna? reluă el apoi. Şi de ce? Să nu-ţi închipuieşti c-am venit să-ţi tulbur noua iubire. Viu ca prieten, Madeleine, ca vechi camarad, şi nimic mai mult... Am băgat de seamă că domnul nu-i aici şi-am să plec înainte de-a veni el... E oare grasul Raul?

Grasul Raul era studentul care propusese Madaleine să trăiască cu el, cîteva minute după plecarea chirurgului. Ea se cutremură la numele acelui om. Presupunerea lui Jacques, putința unei legături între ea și unul dintre vechii lui camarazi, o rănea adînc. „Dacă i-aș spune totul ?" se gîndi ea. Încolțită, sîngerîndu-i inima, regăsea totuși tăria hotărîtoare a firii ei : avea, în cîteva cuvinte, să mărturisească noului ei amant tot adevărul, să-l roage să nu mai caute s-o vadă, cînd el urmă cu glas și mai vesel :

— Nu răspunzi ?... Doamne ! Ce ascunsă mai ești !... Tu ai ales odaia asta ?... Ți-o amintești, nu-i așa ?... Ah, biata mea copilă, frumoase zile am mai petrecut împreună ! .. Știi că bine ți-ai bătut joc de amantul tău aducîndu-l aici ?

Și rîse cu hohot. Madeleine, zdrobită, îl privea încremenită.

— N-am fost niciodată un înfumurat, adăugă el ; cred că m-ai uitat cu desăvîrșire... Totuși, n-aș vrea să fiu în locul domnului aceluia... Haide, fie vorba între noi, de ce dracu ai ales tocmai odaia asta ?... Nu-mi răspunzi ? Ne-am despărțit oare supărați ?

— Nu, răspunse ea cu glas surd.

Dar șovăi și se sprijini de cămin ca să nu cadă. Simțea că nu va avea curajul să vorbească ; cu nici un preț n-ar fi putut rosti numele lui Guillaume, acum cînd Jacques rîdea de omul care venise să petreacă o noapte cu ea în odaia în care ei se iubiseră altădată. Și-apoi, mai trebuia ca el s-o bănuiască, c-o glumă grosolană de om fără suflet, că alesese înadins odaia aceea. Îi părea că întîiul ei amant o arunca numai c-o vorbă în noroiul din care nu trebuia să se smulgă ; se credea murdărită în așa chip încît își pleca fruntea rușinată ca după cum și în ajun o smulsese din răceala și tăria ei obișnuită ; din această pricină simțea un adînc fior trecîndu-i prin inimă ; acest băiat vînjos care-o stăpînea veșnic cu apropiate legături trupești, îi sfărîma voința numai cu sunetul glasului, c-o privire o făcea supusă, slabă și învinsă. Cînd în toată ființa ei simți această moliciune de femeie fără sprijin, îi fu frică de întîiele ei gînduri de luptă și nu încercă să se împotrivească. Jacques nu știa nimic, întîmplarea îl aducea în calea ei ; avea să-și bea ocară pînă la capăt, aștepta să-l vadă plecat.

Tînărul nu putea ghici gîndurile care o făceau să tremure. Îşi închiui că ea îl credea în stare să aştepte pe omul cu care trăia, ca să-l vîre într-o scenă caraghioasă.

— Dar nu tremura aşa ! îi zise el urmînd să rîdă. Mă iei drept un căpcăun ? Ţi-am spus că nu voiam decît să-ţi strîng mîna... Plec însă... Uite, n-am dorinţa să-l văd pe domnul acela... Ce-mi pasă cine-i el ?... De îndată ce voi auzi cel mai zgomot plec...

Şi se duse să asculte la uşa pe care-o lăsase întredeschisă. Apoi se întoarse, fără ca spaima Madeleinei să-i fi ştirbit din veselie. Această ciudată întrevedere îi plăcea. Nu simţea cît e de josnică şi de crudă.

— Ştii tu, reluă el, că era să rămîn acolo în fundul mării ? Dar peştii nu m-au vrut. M-am reîntors să trăiesc la Paris. Oh, am să te întîlnesc deseori şi, sînt încredinţat, că n-ai să-mi mai faci mutra asta speriată. Dar tu, ce-ai mai făcut ? ce faci ?

— Nimic, răspunse Madeleine.

Se simţea fără putere ; îl asculta şi-i răspundea fără să ştie ce. Îşi zicea că, după plecarea lui, avea vreme să se gîndească la toate. În spaima ei, gîndul că Guillanne putea urca dintr-o clipă într-alta, nu-i trecea prin minte.

— Ah, zise el oarecum zăpăcit, nu faci nimic. Doamne, ce rece eşti ! Şi eu care credeam că ai să-mi sări de gît... Îl iubeşti ?

— Da.

— Cu atît mai bine ! Nu-mi plac oamenii cu suflet gol... Şi de mult eşti cu el ?

— De cinci ani.

— Drace ! iata o dragoste temeinică... Va să zică, nu e Raul ?... Atunci e Georges ?... Nu ?, A, poate e micul blond, Julien Durand ? Nici el ?... Poate-i unul pe care eu nu-l cunosc ?

Ea se schimbă şi mai rău la faţă ; o umbră de amară suferinţă îi trecu pe obraji. Jacques crezu că aude paşii bărbatului.

— Nu te îngrozi, reluă el, ţi-am făgăduit să plec de îndată ce-l voi auzi că s-a reîntors. Îmi face plăcere să stau puţin de vorbă cu tine... Prin urmare, nu-i nici unul din băieţii pe care i-am numit ?

— Nu.

— Erau băieți, buni, camarazi de-o zi la care m-am gîndit de multe ori, cînd eram departe de Franța... Îți amintești ce zile frumoase am petrecut în mijlocul lor? Plecam de dimineață spre pădurea Verrières și ne întorceam seara, încărcați cu ramuri de liliac. Mi-aduc aminte și-acum ce de căpșuni mîncam, mai ales în odăița unde ne culcam deseori: de la cinci ridicam perdelele și soarele te trezea, izbindu-te în ochi... M-am gîndit de multe ori că unul din bunii mei prieteni mi-a luat locul în inima ta.

Madeleine făcu un gest rugător. Dar Jacques se simți umilit în cele din urmă de purtarea ei rece; urmă cu asprime:

— Haide, poți să-mi mărturisești adevărul, n-am să mă supăr... Asta trebuia să se întîmple... Așa e viața: te legi, te dezlegi, te întîlnești iarăși. În fiecare săptămînă întîlnesc cîte una din prietenele mele de altădată. Tu faci rău că te porți ca o eroină de tragedie și mă privești ca pe un dușman... Erai așa de veselă, așa de nepăsătore!

O privea cu luare-aminte și se minuna c-o găsește grasă și mulțumită oarecum în risipa ei de frumusețe.

— Aveai dreptul să faci pe supărata, zise el în glumă, ești mult mai frumoasă... Ai devenit femeie, Madeleine, și se vede c-ai fost fericită... Haide, privește-mă în ochi: Ah, frumosul meu păr roșcat, frumosul meu gîtișor!...

Căuta să se apropie, un fulger de dorinți îi trecu prin ochi.

— Cum nu vrei să mă săruți înainte de plecare?

Madeleine se feri să scape de mîinile ce se întindeau spre ea.

— Nu, lasă-mă te rog, șopti ea cu glas stins.

Pe Jacques îl surprinse amărăciunea glasului ei. Deodată se făcu și el serios; inima lui de băiat bun se simți mișcată și își dădu seama că, fără să vrea, fusese aspru și crud. Făcu în liniște cîțiva pași spre ușă. Apoi, oprindu-se:

— Ai dreptate, Madeleine, zise el. Sînt un prost, am făcut rău că am venit... Iartă-mi rîsul, după cum eu îți iert răceala. Îmi e frică însă că poate nu ai nici inimă

nici ținere de minte. Dacă pe omul acela îl iubești cu adevărat, nu rămîne cu el în această odaie.

Vorbea liniștit și ea își stăpîni lacrimile cînd el îi arătă zidurile c-un gest larg.

— Eu sînt un om de nimic, urmă el, iubesc pe oriunde, fără prea mult suflet. Și totuși, parcă lucrurile, patul, odaia asta întreagă îmi vorbesc de tine... Îți mai aduci aminte, Madeleine.

Gîndurile făcură din nou să-i scînteieze în priviri o aprinsă dorință.

— Haide, zise el apropiindu-se, dă-mi mîna plec.

— Nu, nu strigă ea și mai îngrozită.

O văzu cîtva timp tremurînd în fața lui, ridică din umeri și ieși, socotind-o nebună. Scurta părere de rău că venise și se arătase poate prea aspru, se îneca într-o surdă mînie împotriva vechii lui amante care nu voia nici să-i strîngă mîna. Dacă fusese oarecum simțitor, arătînd odaia, această fugară înduioșare venea dintr-o gelozie pe care i-ar fi fost rușine s-o mărturisească.

Rămînînd singură, Madeleine începu să se plimbe prin odaie, obosită, schimbînd lucrurile de la locul lor, fără să-și dea seama ce face. Era în ea un fel de luptă nepotolită care-o împiedica să-și ascundă gîndurile. Într-o clipă se simți hotărîtă să alerge după Jacques și să-i povestescă legătura ei cu Guillaume ; credea, acum cînd nu-l mai vedea în fața ei, că ar fi în stare să facă o astfel de mărturisire ; de altfel, nu era îmboldită spre această hotărîre de gîndul să vie în ajutorul bărbatului ei și să-i croiască un viitor liniștit ; se gîndea numai la ea, se revolta în cele din urmă sub dispretul prietenesc și batjocoritor al întîiului ei amant și voia să-i arăte că trăise ca femeie cinstită și, deci, trebuia respectată. Această revoltă a mîndriei îi ascundea adevărata stare a lucrurilor ; nu se întreba ce avea să-i spună lui Guillaume cînd avea să intre în odaie. Deznădăjduită de cele petrecute pînă atunci, nu găsea în inima ei decît mînie, o trebuință de neînlăturat să scape prin orice mijloc și cît mai în grabă de amărăciunea ce-o chinuia.

Cum se plimba neliniștită prin odaie, auzi scîrțîind ușa pe care Jacques o lăsase întredeschisă. Se întoarse crezînd că e Guillaume. Atunci zări în prag pe cerșetoarea de pe drum, femeia în zdrențe, care urmărise calașca pînă la *Marele-Cerb*.

Această femeie se apropie de ea și-o privi cu îuare-aminte.

— Nu m-am înșelat, zise ea. Te-am recunoscu, Madeleine, deși erai ascunsă în umbră. Mă mai cunoști ?

Madeleine avu o tresărire de vie surprindere zărind în plină lumină chipul cerșetoarei. Căuta s-o înfrunte, cu toată mînia.

— Da, te cunosc, Louise, răspunse ea cu glas plin de răutate, cu întreaga revoltă a sufletului ei.

Nu-i mai trebuia decît ivirea acestei femei ca să înnebunească. Louise era vechea ei prietenă care-o dusese să-i vadă fetița, la cîteva leghe de Paris, în ajunsul plecării lui Jacques. În cartierul Latin era cunoscută sub numele de Cocleala, din pricină că se îmbăta deseori cu absint și avea obrajii verzui, moi și bolnavi. Pe atunci Cocleala era socotită o celebritate după care își pierdeau vremea toți cei de-abia ieșiți din școală Rătăcită, lovită de isterie din pricina băuturii, la balurile de mahala, se spînzura de gîtul oricărui bărbat ; era o desfrînată, fără pereche, care nu-și mai dădea seama de josnicia vieții în care se zbătea. Cînd născu o fetiță, căuta parcă să apuce pe-o cale mai bună, Jacques, care se înnebunea după firea ei de mitocană, nu se simți cîtuși de puțin înjosit făcînd-o prietena Madeleinei, cu atît mai mult cu cît pe vremea aceea era amanta unuia din prietenii lui ; voia să se obișnuiască, zicea ea, să trăiască c-un singur bărbat. Dar peste puțină vreme căzu iarăși în noroi ; a fi mamă îi păru în cele din urmă ceva lipsit de însemnătate ; glumea uneori și-i părea ciudat că crezuse altfel vreme de cîteva luni. Madeleine cînd locuia în strada Est, o văzuse într-o noapte tîrîndu-se pe un trotuar, beată moartă, între doi studenți care o băteau, și această făptură josnică îi rămăsese în minte ca cea mai groaznică amintire din viața ei de altădată.

Azi Cocleala căzuse în cea mai josnică viață. Trebuia să aibă treizeci și ceva de ani, dar i-ai fi dat lesne cincizeci. Purta o mizerabilă rochie în zdrențe ; fusta prea scurtă și ruptă îi arăta picioarele încălțate în pantofi bărbătești ; un șal murdar se înnoda în jurul gîtului și brațele ieșeau de sub el aproape goale, învinețite de frig. Chipul, învăluit într-o batistă înnodată sub bărbie, avea o înfățișare de dobitocie ; băutura făcuse din ea o mască hidoasă, cu buze vinete ce spînzurau crețe și moi, cu ochi obosiți și roșii. Gîngăvea cu glas răgușit, sughițînd, intovărășindu-și vor-

bele cu gesturi nelămurite care păstrau o urmă de farmec josnic din vechile ei dansuri desfrînate. Dar ceea ce o făcea mai de plîns și mai de plîns și mai murdară pe această făptură îndobitocită de stricăciune, era rătăcirea, fiorul veșnic ce o scutura ; absintul îi măcinase carnea și nervii ; se mișca și vorbea cu tresăriri și rînjete ciudate, cu schimonosiri de neînduplecat. Madeleine își aminti ce-i spusese bărbatul ei despre această femeie care umbla veșnic pe drumuri ca o scăpată de la Charenton. Ea o crezu cu totul nebună și-i era frică.

— Da, te cunosc, reluă ea cu glas aspru. Ce vrei cu mine ?

Louise o privea mereu cu ochi tulburați. Avu un rînjet crud.

— Nu-mi mai vorbești ca altădată, faci pe mîndra... Oare, fiindcă n-am și eu o rochie de mătase ca tine ?... Dar tu știi bine, fată, că în viață sînt oameni și sus și jos... Mîine poți fi și tu așa de mizerabilă cum sînt eu azi.

Fiecare cuvînt al ei o rănea pe Madaleine, sporindu-i mînia. Tot trecutul se ridica în fața ei, își zicea că această femeie are dreptate că și ea ar fi putut cădea în noroiul josniciei.

— Te înșeli, reluă ea cu asprime. Eu sînt măritată... Lasă-mă.

Dar nebuna urma să țipe :

— Ai noroc, asta e. Mie nu mi s-a întîmplat astfel de lucruri... Cînd te-am văzut în trăsură cu bărbatul tău, credeam că ai pus mîna pe un milion... Așadar, domnul care mi-a dat banii e bărbatul tău ?

Madaleine nu răspunse : suferea îngrozitor. Totuși Cocleala se străduia să deschidă vorba despre unele lucruri care o interesau. În cele din urmă se scotoci prin buzunare.

— Așteaptă, gîngăvi ea, am să-ți dau banii înapoi... Banii unui bărbat sînt ceva sfînt... Credeam că domnul acela e amantul tău, și n-ar fi fost rău, nu-i așa ? să primești bani de la amantul unei prietene.

Madeleine făcu un gest că nu primește.

— Păstrează banii, zise ea, eu ți-i dau. Ce mai vrei de la mine ?

— Eu ? Nimic, răspunse Louise zăpăcită.

Apoi aducîndu-și aminte, începu să rînjească.

— A, da, strigă ea, mi-aduc aminte... Nu, tu nu ești fată cumsecade, Madeleine. Eu sînt o femeie pierdută şi tu mă tulburi cu mîndria ta. Voiam să stăm de vorbă, să rîdem, să ne aducem aminte de vremurile bune... Mi-a făcut mare plăcere cînd te-am recunoscut în trăsură. Te-am urmărit, fiindcă nu îndrăzneam să-ți strîng mîna în fața bărbatului tău. Doream să rămîi singură cu tine, îți închipuiești... Căci aici nu mai văd pe nimeni din lumea noastră de altădată. Sînt mulțumită că tu ești fericiă.

Se aşezase pe un scaun și se văita cu glas răgușit, flecărind c-o bunăvoință care-o mîhnea pe Madeleine peste măsură. Avea gesturi obosite, se cuibărea în zdrențe, își învăluia vechea prietenă în priviri tulburi străbătute de înduioșări de bețivă. Glasul aspru, pe care căuta să-l facă mîngîietor, purtarea ei prea prietenească, desfășura o priveliște amară și dezgustătoare.

— Vezi, urmă ea, nu n-am avut noroc... Am căzut bolnavă la Paris, băusem prea mult absint, îmi pare ; capul îmi părea gol, trupul îmi tremura ca o frunză. Uită-te la mîinile mele. Tremură și-acum. La spital mi-a fost frică de studenții în medicină ; șopteau în juru-mi că tot s-a sfîrșit, că nu mai avem mult de trăit. Atunci am cerut să plec, și m-au lăsat. Voiam să mă reîntorc la Forgues, un sat la o leghe departe de-aici, unde tatăl meu era rotar. Unul din vechii mei amanți mi-a cumpărat un bilet de tren.

Se opri să-și vie în fire parcă ; nu putea vorbi decît în fraze scurte.

— Închipuiește-ți, urmă ea, că tatăl meu murise. Îi mersese rău. Găsii în locul lui pe-un alt rotar care mă alungă din casă. Sunt șase luni de-atunci. Aș fi vrut să mă reîntorc la Paris, dar n-aveam un ban și rochia nu se mai ținea pe mine... Totul se sfîrșise, cum ziceau la spital. Bărbații nu m-ar mai fi atins nici cu cleştele. Atunci am rămas prin partea locului. Țăranii nu sînt răi, îmi dau de mîncare... Cîteodată, pe drum, copiii mă urmăresc cu pietre.

Glasul ei se posomorî. Madeleine, îngrozită, o asculta, fără să îndrăznească s-o alunge. Cocleala, în cele din urmă, clătină din cap a deznădejde ; rînji apoi, ca de obicei, descoprindu-și dinții galbeni.

— Ei, mi-am avut și eu vremea mea, dragă. Ți-aduci aminte cum alergau bărbații după mine? Am petrecut frumos noi amîndouă la Verrières. Te iubeam mult, fiindcă îmi spuneai multe prostii. Dar, îmi aduc aminte că într-una din zile te-am luat la țară; amantul meu te luase în brațe, și eu făceam pe geloasa. Tu știi însă c-o făceam în glumă.

Madeleine se simți și mai îngrozită. Amintirile ce-i trezea această făptură o înăbușeau.

— Ascultă, zise deodată cealaltă, dar amantul tău, băiatul acela voinic, Pierre, Jacques, nu mai știu cum îl chema, ce s-a făcut? Uite un bărbat care într-adevăr a fost plin de viață. Trebuie să-ți spun un lucru: îmi făcea curte, îl plăceam. Acum cred că nu te mai superi dacă-ți mărturisesc toate astea... Te mai întîlnești cu el cîteodată?

Madeleine, istovită, nu mai putu îndura chinul ce-i pricinuia Cocleala. Mînia o sugruma, întreaga ei ființă se revoltă.

— Ți-am spus că sînt măritată, răspunse ea. Du-te, du-te...

Nebuna păru înspăimîntată. Se ridica, parcă ar fi auzit țipetele copiilor ce-o urmăreau cu pietre pe cîmp.

— De ce-mi spui să plec? gîngăvi ea. Nu ți-am făcut niciodată vreun rău; ți-am fost prietenă; nu ne-am despărțit supărate.

— Pleacă, strigă Madeleine. Nu mai sînt aceea pe care-ai cunoscut-o... Am o fetiță...

— Și eu am avut o fetiță... Dar nu mai știu nimic... Am uitat să plătesc doica pentru îngrijire, și mi-au luat-o... Tu n-ai suflet bun, mă gonești ca pe-un cîine... Bine ziceam eu pe vremuri că ești o obraznică și-o fudulă.

Și, cum Madeleine mergînd spre ea, o împingea încet spre ușă, Cocleala înnebuni deodată și începu să țipe:

— Nu înseamnă că dacă ai avut noroc trebuie să disprețuiești pe alții. Tu n-ai fost mai princesă ca mine, auzi? cînd trăiam amîndouă în cartier. Dacă domnul tău m-ar fi întîlnit pe mine, eu aș purta acum rochiile tale de mătase și tu ai umbla desculță pe drumuri. S-o știi asta, draga mea.

În aceeiași clipă Madeleine auzi pasul lui Guillaume pe scară. Un val de mînie îi urcă spre inimă. O prinse

pe Louise de umăr și-o tîrî cu putere în mijlocul odăii, strigînd :

— Da, ai dreptate. Uite că vine și bărbatul meu. Rămîi ca să-i spui că sînt o ticăloasă.

— Ei, nu, răspunse cealaltă căutînd să scape. Tu m-ai supărat, și-atîta tot... Ești prea mîndră... Plec... Nu vreau să-ți fac vreun neajuns.

Dar, cînd se pregătea să plece, intră Guillaume. Se opri nedumerit în fața cerșetoarei și își întrebă nevasta din ochi. Madeleine se rezemase de scrin. Deznădejdea o gîtuia ; nu mai avea un pic de roșeață pe frunte, nici o undă de tulburare în priviri ; rece, hotărîtă, cu chipul schimbat de-o tărie nesocotită, părea gata de luptă.

— E una din vechile mele prietene, Guillaume, zise ea scurt. A venit să stea de vorbă cu mine... Roag-o să vie cîteodată la Noiraude să ne vadă.

Aceste cuvinte pricinuiră lui Guillaume o mîhnire de neînchipuit. Ghici, după felul cum îi vorbea Madeleine, că pacea lor murise din nou. Chipul lui blînd se învălui într-o mută durere. Îndreptîndu-se spre Louise, o întrebă încet, înduioșat :

— Ai cunoscut-o pe Madeleine ?

— Da, domnule, răspunse nenorocita... Dar n-o asculta... Dacă știam, nu mai veneam...

— Vrei bani ?

Ea avu un gest de mîndrie și nu primi.

— Nu, mulțumesc... Dacă mi-ai fi fost amant, era altceva... Plec... noapte bună !

După ce închise ușa, soții se priviră o clipă în liniște. Simțeau că o mare neînțelegere se ivea între ei, că dacă ar fi deschis gura, trebuiau să-și spună vorbe aspre ; ar fi vrut să nu vorbească, dar, fără să-și dea seama, erau îmboldiți spre noile suferinți ce-i amenințau. Fu o clipă amară de dispreț și mînie. Guillaume, în surprinderea ce-i pricinuise această nouă veste a nenorocirii, aștepta c-o resemnare plină de groază. O lăsase pe Madeleine liniștită, zîmbitoare, visînd viitoarele bucurii, și-o regăsea tremurînd, supărată, cu ochii ațintiți asupră-i, aspră și neînduplecată ; fiindcă simțea că i-ar fi greu să ceară o lămurire în privința acestei schimbări, nu-și putea înăbuși neliniștea și întrevedea o mîhnire pe care nu știa dacă e în stare s-o primească. Se apropiase de Madeleine,

în ochi cu toată nenorocita blîndeţe pe care o avea în suflet. Dar ea rămînea deznădăjduită în urma celor două întîlniri ce veniseră s-o sugrume, una după alta; zece minute îi fuseseră deajuns să-şi retrăiască trecutul; acum păstra în ea groaza şi răceala vedeniei lui Jacques şi-a umbrei Coclelei.

De la plecare fostului ei amant, nu-i mai păsa de mîhnirile lui Guillaume, căuta numai să-şi amorţească durerile şi revolta întregii ei făpturi. Ivirea Louisei o îndemna parcă să sufere. Un singur gînd lumina prăpădul acestei mînii: „Fiindcă sînt o ticăloasă, fiindcă nu mai pot fi iertată, fiindcă totul e împotriva mea, va trebui să fiu aceea ce vrea cerul".

Şi atunci ea vorbi cea dintîi.

— Am fost nişte fricoşi, zise ea deodată lui Guillaume.

— De ce-mi spui asta? întrebă el.

Ea clătină din cap, dispreţuitor.

— Nu trebuia să fugim ca nişte vinovaţi. Trebuia să fim tari cu dreptul nostru, în urma celor cinci ani de înţelegere deplină... Acum nu mai putem lupta, sîntem învinşi, liniştea noastră a murit.

Guillaume vru să ştie totul, de aceea întrebă:

— Dar ce s-a petrecut, Madeleine?

— Nu ghiceşti nimic? strigă ea; n-ai văzut-o pe nenorocita aceea? Ea îmi reaminteşte trecutul care mă înăbuşă şi pe care zadarnic caut să-l uit.

— Ei bine, a plecat; linişteşte-te. Viaţa ta cu a ei nu se leagă întru nimic. Eu te iubesc.

Madeleine rîse scurt. Apoi ridică din umeri şi răspunse:

— Întru nimic!... Aş fi vrut să fii şi tu aici. Ai fi auzit cum îmi spunea că acum m-aş tîrî pe străzile Parisului, dacă tu nu m-ai fi smuls de pe drumuri.

— Taci, Madeleine, nu vorbi astfel. Eşti răutăcioasă; n-ar trebui să nesocoteşti dragostea ce-ţi port.

Dar Madeleine se simţea şi mai neliniştită, aţîţată de vorbele murdare ce-i ardeau buzele. Se mînia văzînd că bărbatul ei apără o dragoste fără temei, căuta o dovadă a josniciei sufletului ei, ca să i-o arunce în faţă şi să-l împiedice de-a mai căuta s-o liniştească. Dar nu găsi un cuvînt:

— L-am văzut pe Jacques.

Guillaume nu pricepu nimic. O privi nedumerit.

— A fost aci adineauri, urmă ea ; m-a tutuit ; a vrut să mă sărute.

Și-și ațintea privirea dreaptă asupra lui Guillaume care rămase trăznit și căută un scaun pe aproape. În cele din urmă gîngăvi :

— Jacques a plecat.

— Ei, nu, doarme aci, alături ; l-am văzut.

— Dar omul acesta e pretutindeni ? zise atunci Guillaume într-o pornire de spaimă și de mînie.

— Cum, răspunse Madeleine c-o tresărire de măreție în toată înfățișarea ei... Oare tu nădăjduiești că-ai să omori trecutul ? A, da, odaia asta îți părea un colț pierdut, un lăcaș singuratec în care nimeni nu se mai putea ivi între noi ; îmi spuneai că sîntem singuri, departe de lume, mai sus de ea, și că aci vom petrece o noapte de dragoste liniștită. Ei bine, umbra și liniștea acestei odăi mințeau, spaima ne aștepta și în acest lăcaș necunoscut unde nu trebuia să rămînem decît un ceas ori două...

Bărbatul ei o asculta, abătut, cu ochii în pămînt, deznădăjduit că ar mai putea stăvili șuvoiul vorbelor ei.

— Și eu, urmă ea, am fost așa de nenorocită să cred că sînt locuri în care poți uita. Mă legănam cu visurile tale... Vezi tu, Guillaume, singur nu poți fi nicăieri. Oriunde am fi fugit, dacă ne-am fi ascuns în tainițele cele mai adînci, soarta ar fi știut să ne găsească, căci rușinea din sufletul meu se îngrozește numai la gîndul că o poate întîlni. Căci eu port în mine suferința ; e de-ajuns ca un singur cuvînt să deschidă rănile. Spune dacă nu sîntem două fiare rănite care în zadar își caută adăpost din stufiș, căci, în cele din urmă, mor în cine știe ce văgăună !

Se opri un răstimp, apoi reluă cu mai multă mînie :

— E vina noastră, ți-am spus. Nu trebuia să fugim. Plecînd de al Noiraude, în seara cînd a venit omul acesta, adu-ți aminte, ți-am spus că amintirile mă vor urmări pretutindeni. Iată de ce suferim acum. Auzeam cum se fugăresc neînduplecate în urma mea și-acum simt cum mă sfîșie, cum își înfig unghiile în carnea mea. Ah, cît sufăr ! Toate aceste amintiri mă chinuiesc peste puterile mele.

Țipînd, își duse mîinile la piept, parcă într-adevăr ar fi simțit mușcătura unor dinți de cîine. Guillaume

era istovit de atîta suferință; vorbele crude ale nevestei lui începeau să-i pricinuiască o nerăbdare chinuitoare. Aspra voluptate a răzvrătirilor ei îi rănea slăbiciunea și nevoia de liniște. În cele din urmă se mînie el însuși Ar fi vrut să-i poruncească să tacă. Dar crezu că e mai bine să încerce încă odată s-o domolească; o făcu însă fără hotărîre.

— Vom uita, zise el, vom porni să căutăm fericirea mai departe.

— A, tu crezi, urmă ea, că pot să mă chinuiesc la fiecare pas și să-mi păstrez mintea liniștită și sănătoasă! Simt că nu mai am putere. Îmi trebuie liniște, altfel îmi pierd capul.

— Haide, nu te chinui astfel, reluă Guillaume care veni spre ea și încercă să-i ia mîinile într-ale lui. Vezi cît sufăr. Cruță-mă. Să sfîrșim această scenă prea crudă.. Mîine, cînd vom fi mai liniștiți, vom găsi poate un mijloc de vindecare.. E tîrziu, să ne culcăm.

El nu mai nădăjduia nimic, dar voia să se ascundă în liniștea și negura nopții; îi părea că ar suferi mai puțin cînd s-ar întinde sub plapumă și cînd, cu lumina stinsă, n-ar mai fi silit să asculte glasul Madeleinei. S-apropie de pat, îndreptă perdelele și dădu într-o parte un colț al plapumei. Madeleine, mereu rezemată de scrin, îl privea îngrozită. Cînd patul fu dezvăluit întreg și zări albeața scînteietoare a cearceafului:

— Eu nu mă culc, zise ea... în patul ăsta nu pot dormi niciodată lîngă tine.

El se întoarse, surprins, fără să înțeleagă rostul acestei împotriviri.

— Nu ți-am spus încă, urmă ea, că am mai locuit în odaia asta, cu Jacques... Am dormit aici, în brațele lui.

Și arătă patul c-un gest de spaimă. Guillaume șovăi, apoi se lăsă moale pe-un scaun. Tăcu zdrobit. De astădată se lăsă de bunăvoie în brațele soartei: totul pornise să-l chinuiască prea crud pentru puterile lui.

— Cred că n-ai să mă întrebi dacă-ți spun adevărul, reluă, fără cruțare, Madeleine. Vreau să te feresc de-o josnicie Nu primești, nu-i așa? să mă strîngi în brațe în patul în care m-a avut Jacques... Am visat prea urît și eu poate că aș muri de rușine...

Numele întîiului ei amant pe care-l rostise pentru a doua oară, trezi amintirea întîlnirii avută cu el cu cîteva

clipe mai înainte. Mintea i se rătăcise ; sărea de la una la alta.

— A fost în fața mea adineauri, zise ea. Rînjea, mă umilea. Pentru el sînt o biată copilă, o femeie pe care oricînd o poate înjosi. Nu știe că acum sînt respectată, nu m-a văzut încă la brațul tău...

La început am vrut să-i spun adevărul. Dar n-am putut... Vrei să știi de ce n-am putut, de ce l-am lăsat să rîdă și să mă tutuiască ? Trebuie să știi totul, ca să nu-mi mai vorbești de-o nouă fericire... Omul acesta m-a bănuit că am tîrît aici un nou amant, ca să gust o plăcere murdară amintindu-mi trecutul.

Guillaume nici nu tresări cel puțin ; primea loviturile c-o nepăsare de vită. Apoi, după o clipă de liniște :

— Odaia asta, șopti Madeleine, eu o cunosc foarte bine...

Ea se îndepărtă de scrinul în apropierea căruia șezuse de la început, și se îndreptă spre mijlocul odăii. Aici, mută și neînduplecată, cu gîtul umflat de mîna înăbușită ce-o sugruma, începu să privească în juru-i, pe încetul, c-o amănunțită luare-aminte. Guillaume, care-o privea, rămase îngrozit de expresia ochilor ei ; nu se putu opri să-i spună :

— Tu mă înspăimînți, Madeleine... Nu privi astfel zidurile....

Ea clătină din cap. Se învîrtea în loc și privea de departe fiecare lucru.

— Le cunosc, le cunosc, repetă ea cu plas prelung ca un murmur. Ah, îmi arde capul ! Trebuie să mă ierți, vezi tu ! Cuvintele îmi urcă pe buze fără să vreau : aș vrea să nu spun nimic, dar nu mă pot stăpîni... Trecutul îmi umple inima... Groaznic lucru e amintirea... Ai milă, omoară-mi, omoară-mi gîndul !

În cele din urmă începuse să țipe :

— Aș vrea să nu mă mai gîndesc, să fiu moartă, ori să mai trăiesc, dar nebună... Oh, să-ți pierzi mintea, să trăiești ca un lucru oarecare, să nu mai asculți în creier groaznicul murmur al amintirilor !... Asta scapă voinței mele ; gîndurile mă chinuiesc fără cruțare, curg în mine cu sîngele din vine, le aud cum bat pînă în vîrful degetelor... Iartă-mă, Guillaume, nu pot să tac.

Făcu cîțiva pași împleticindu-se; bărbatul ei crezu că într-adevăr înnebunise. Întindea mîinile, o chemă, încerca s-o oprească.

— Madeleine, Madeleine, zise el cu glas rugător.

Dar ea nu-l asculta. Ajunsese lîngă zidul din fața căminului și repeta într-una :

— Nu, n-aș vrea să mă gîndesc, căci gîndurile mă îngrozesc și mă gîndesc prea mult.... Recunosc totul aici.

Și ridica ochii, privind năucă spre zidul din fața ei. Vedenia lui Jacques, a acestui om care o tulbura peste măsură, îi rătăcise mintea și-i zdrobise trupul; această boală sporea cu fiecare clipă; acum se simțea nebună, nu mai știa ce face. Uitînd că se afla lîngă bărbatul ei, cu gîndul la trecut, credea că trăiește zilele de altădată; un cald fior înfierbînta firea ei liniștită; primea de la cele mai mici lucruri ce-o înconjurau o adîncă mustrare parcă și fiecare nouă simțire se topea în cuvinte și țipete ucigătoare. Trăise din nou ceasurile petrecute alături de Jacques în acest loc și, după cum ea însăși spunea, le trăia fără teamă, parcă ar fi fost singură în odaia aceea.

Focul arunca pe ziduri lungi pete roșiatice. Numai umbra lui Guillaume, care sta pe un scaun lîngă masă, urca spre tavan, neagră, uriașă; celelalte lucruri ale odăii, pînă în colțurile cele mai ascunse, erau viu luminate. Patul, pe jumătate descoperit, albea în umbră; lucrurile păreau tăiate de fîșii de lumină și limbi de flăcări jucau printre ele; tablourile se învăluiau în linii aspre, îmbrăcămintea de culoare roșie și galbenă a lui Pyram și a Tisbei, păta hîrtia cu spumă de sînge și de aur; orologiul de sticlă argintată se lumina din pivniți pînă la pod, parcă păpușile culcate pe divanuri ar fi avut de gînd să dea vreo serbare.

Madeleine, în această lumină vie, fîlfîindu-și pe lîngă ziduri rochia cenușie de călătorie, cu chipul de-o albeață posomorîtă, cu părul de un roșu aprins, se plimba cu pas greoi prin odaie. Privea unul cîte unul tablourile ce povesteau nenorocita iubire dintre Pyram și Tisbe.

— Altădată erau opt, zise ea, le-am numărat cu Jacques. Mă urcasem pe un scaun și-i citeam însemnările ce întovărășesc tablourile. Această poveste lui îi părea caraghioasă, rîdea de greșelile limbii și de întorsătura frazelor... Mi aduc aminte că m-am supărat de hazul lui.

Eu găseam această iubire cu totul nevinovată, plină de-o drăgălășenie copilărească... Ah, iată zidul ce despărțea pe îndrăgostiți și spărtura prin care își mărturiseau dragostea. Nu e oare plăcut acest zid crăpat, această stavilă ce nu poate înăbuși pornirea celor două inimi ?... Și apoi, deznodămîntul e groaznic. Iată gravura în care Tisbe îl găsește pe Pyram scăldat în sînge ; tînărul crezuse că iubita lui fusese sfîșiată de-o leoaică ; el se omoară, și Tisbe, văzîndu-l fără viață, se omoară și ea, aruncîndu-se peste trupul lui ca să moară aproape de el... Și eu aș fi vrut să mor astfel... Jacques rîdea și mai cu poftă și-mi răspundea : „Te-aș săruta, uite-așa, pe buze, ca să-ți vii în fire".

Guillaume se ridică, mînios, tulburat. Gîndurile, priveliștea ce-i dezvăluia nevasta lui, îi pricinuiau o neliniște apăsătoare. Ar fi vrut să-i astupe gura, să n-o mai audă. O luă de umeri și-o aduse în mijlocul odăii.

— Taci, taci, îi strigă el. Tu uiți că eu sînt aici ? Ești prea crudă, Madeleine.

Dar ea îi scăpă din mînă și fugi pînă aproape de fereastră.

— Mi-aduc aminte, urmă ea îndepărtînd un colț de perdea, că fereastra asta dă în curte. Oh, le recunosc pe toate, o rază de lună îmi ajunge... Iată pătulașul cu olanele roșii ; seara, priveam cu Jacques cum se întorceau în zbor porumbeii la cuib, oprindu-se pe streșini ca să-și ciugulească penele, mai înainte de a se strecura unul cîte unul prin ușițele rotunde ; țipau încet, ciugulindu-se... Și iată poarta galbenă a grajdului care totdeauna rămînea larg deschisă ; auzeam cum nechează caii, găinile scurmau băligarul ciugulind grăunțe... Îmi pare că a fost ieri. În cele dintîi două zile a trebuit să stau în pat ; eram bolnavă de friguri. Apoi, cînd m-am dat jos, am venit aici la fereastră. Găseam trist acest amestec de ziduri și acoperișuri ; dar îmi plac dobitoacele, petreceam ceasuri întregi privind hărnicia găinilor și plimbările de îndrăgostiți ale porumbeilor...

Jacques fuma, se plimba în lung și în larg prin odaie. Cînd îl strigam cu hohote de rîs ca să vadă un pui rătăcit, cu un vierme în cioc, pe care-l urmăreau ceilalți ca să-i împartă mîncarea gustoasă, el venea lîngă mine, se pleca, mă strîngea de mijloc... Avea obiceiul să mă sărute pe gît, cu sărutări ușoare și repezi, astfel că atin-

gerea buzelor părea un pian de sunete asemeni piuitului puişorilor din curte. „Vreau să fac pe cocoşelul", zicea el glumind.

— Taci, taci, Madeleine! strigă Guillaume deznădăjduit.

Ea plecase de lîngă fereastră. Se oprise lîngă patul pe care-l privea cu luare-aminte.

— Era pe vară, reluă ea cu glas de-abia şoptit. Nopţile erau înăbuşitoare. În cele dintîi două zile, Jacques s-a culcat pe jos, pe plapumă. Cînd eu m-am înzdrăvenit, am pus plapuma în pat. Seara, culcîndu-ne, am găsit patul plin de umflături. Jacques pretindea, în glumă, că de-am aşterne douăzeci de saltele una peste alta, nu ne-am putea face culcuşul mai moale... Lăsasem fereastra întredeschisă şi, ca să avem aer, strînsesem perdelele albastre de bumbac. Sînt tot cele de demult, le recunosc după un ac de cap înfipt într-un colţ... Eu eram voinică, Jacques nu era nici el slab, şi patul ne părea prea strîmt...

Guillaume, deznădăjduit, veni să se aşeze între pat şi Madeleine. O tîra spre cămin cu gînd s-o strîngă de gît, să-i vîre pumnul în gură ca s-o facă să tacă.

— E nebună, gîngăvea el, cum s-o bat?

Madeleine, împleticindu-se, ajunse lîngă masă, privind chipul amărît al bărbatului ei cu nedumerire. Cînd îi scăpă din mînă, începu să caute prin odaie; plimba prin toate colţurile lumina, întrebînd cu privirea fiecare lucru ce-i ieşea înainte.

— Aşteaptă, aşteaptă, zicea ea, mi-aduc aminte că am scris ceva aici... Eram în ajunul plecării. Jacques citea, eu mă plictiseam. Atunci mi-am muiat degetul într-o călimară, şi-am scris ceva... Oh, trebuie să găsesc, era scris gros, nu cred să se fi şters...

Se învîrtea, se pleca să vadă mai bine. După cîteva clipe ţipă de bucuria izbînzii.

— Ştiam eu, zise ea. Uite, citeşte: *Iubesc pe Jacques.*

Guillaume, în vreme ce ea căuta, se gîndea la mijlocul cel mai blînd prin care s-o poată face să tacă. Mîndria, egoismul lui erau adînc rănite şi parcă simţea nevoia să fie aspru. Pumnii îi erau strînşi, braţul i se ridica mereu. Dacă nu lovea, n-o făcea din pricină că nu-şi pierduse capul cu totul; şi apoi puţina judecată ce-i mai rămînea, se revolta la gîndul că ar putea să bată o femeie. Dar

cînd o auzi pe Madeleine spunînd : *Iubesc pe Jacques* cu tonul cu care poate rostise cuvintele și altădată, se repezi în spatele ei, cu pumnii în sus, gata să lovească.

Fu o sclipire de fulger. Ea, îngrozită, se întoarse numaidecît.

— Așa, strigă ea, bate-mă... vreau să mă bați.

Dacă nu s-ar fi întors, Guillaume ar fi bătut-o. Părul roșcat strîns la ceafă, gîtul nerușinat pe albeața căruia îi părea că vede urmele sărutărilor lui Jacques, îl mîniau, îl făceau neînduplecat. Dar cînd zări în fața lui chipul alb și delicat, se simți răpus de milă și se dădu înapoi cu un gest de supremă descurajare.

— De ce te-ai oprit ? strigă ea, vezi bine că sînt nebună și că trebuie să te porți cu mine cum te-ai purta c-o fiară.

Și începu să plîngă cu hohote. Această năvală a lacrimilor îi potoli numaidecît neastîmpărul. De la începutul acestei ciudate zăpăceli care o făcea să retrăiască zilele de altădată, își simțea gîtlejul înăbușit de un val de lacrimi.

N-ar mai fi vorbit, dacă ar fi putut să plîngă. Acum, cînd mînia și neliniștea se topeau în lacrimi calde, își venea încet, încet în fire ; simțea cum întreaga ființă i se domolește și înțelegea toată cruzimea nebuniei ce o stăpînise. Îi părea că se trezește dintr-un vis urît în care povestise cu glas tare toate priveliștile înspăimîntătoare ce-i stăpîniseră creierul rătăcit. Și atunci se mira, învinuindu-se pentru tot ce spusese. Niciodată n-ar mai fi putut rosti aceleași cuvinte pe care bărbatul ei n-avea să le mai uite. De-acum înainte, între ei amîndoi, aveau să trăiască amintirile acelei odăi, realitate vie a unei părți din dragostea ei cu Jacques.

Deznădăjduită, îngrozită la gîndul că mărturisise totul, fără ca Guillaume să-i fi cerut această mărturisire, se apropie de el, cu mîinile împreunate, rugătoare. El se lăsase să cadă pe un scaun, cu capul plecat, ascunzîndu-și fața în mîini.

— Suferi, șopti ea. Ți-am spus lucruri care au făcut să-ți sîngereze inima... Nu știu de ce ți-am povestit toate astea. Eram nebună... Și totuși, nu sînt răutăcioasă. Îți amintești de serile petrecute împreună. Uitasem, mă cre-

deam vrednică de tine. Ah, cît te iubeam, Guillaume! Te iubesc încă. Nu îndrăznesc să jur că te voi iubi mereu, fiindcă știu bine că n-ai să mă crezi. Dar acesta e adevărul... Aici amintirile m-au înăbușit din nou și aș fi murit poate dacă n-aș fi vorbit.

El nu zicea nimic. Rămăsese adîncit într-o deznădejde nemărginită.

— Uite, reluă Madeleine, văd bine că totul s-a sfîrșit între noi. Eu n-am decît să plec... să mor. Moartea trebuie să fie o mîngîiere în astfel de clipe.

Guillaume o privi în ochi.

— Moartea, murmură el, așa curînd!... Nu, nu s-a sfîrșit încă totul.

Își privea nevasta, înmărmurit la gîndul că ar putea-o vedea moartă. Nu mai nădăjduia nimic, se simțea rănit pentru totdeauna, dar toate slăbiciunile lui nervoase se îngrozeau în fața unui deznodămînt grabnic. Dacă voia să mai trăiască, nu visa să mai încerce a doua oară să fie fericit: dar acum găsea un fel de voluptate în suferință, de pe urma unei iubiri care fusese toată bucuria vieții lui. Pînă și în mormînt avea să simtă durerea pricinuită de Madeleine.

— Haide, vorbește deschis, zise ea cu glasul aspru de mai înainte. Nu-ți fie teamă că ai să fii crud. Eu te-am cruțat oare?... De acum încolo e un bărbat între noi... Ai mai cuteza să mă îmbrățișezi, Guillaume?

Urmă un răstimp de liniște.

— Vezi, nu-mi răspunzi, reluă ea... Fuga e cu neputință. Nu vreau să întîlnesc pe drumuri femei în zdrențe care să mă tutuiască: nu vreau să mă opresc prin hanuri unde veșnic să mă trezească amintiri pe care le credeam înmormîntate... E mai bine să sfîrșesc cît mai curînd.

Umblă prin odaie cu pas hotărît, căutînd în juru-i un mijloc să se omoare. Guillaume o urmărea cu privirea, simțind că n-are nimic să-i spună. Dacă s-ar fi omorît în clipa aceea, el nu s-ar fi împotrivit. Dar ea se opri deodată; se gîndi numaidecît la fiica ei; nu vru să mărturisească lui Guillaume ce-o oprise; rosti numai:

— Ascultă, făgăduiește-mi că n-ai să mă împiedici să mă omor în ziua cînd viața noastră va deveni de nesuferit... Îmi făgăduiești?

El făgădui c-o mişcare a capului. Apoi se ridică şi-şi luă pălăria.

— Nu vrei să rămîi în odaia asta pînă mîine ? întrebă Madeleine.

— Nu, răspunse el cu un tremur uşor, plecăm numaidecît.

După ce-şi împachetară lucrurile, priviră în jurul odăii pentru cea din urmă oară ; focul aproape se stinsese ; rufăria patului pe jumătate descoperit părea încă trandafirie ; gravurile cu dragostea dintre Pyram şi Tisbe aruncau pe ziduri pete negre ; orologiul de sticlă argintată părea un bulgăre alb în umbră. Soţii îşi ziceau că intraseră aici cu nădejdea în inimă şi plecau deznădăjduiţi. Cînd ieşiră în gang, căutară să-şi înăbuşe zgomotul paşilor. Jacques s-ar fi putut să-i audă. Madeleine întoarse capul şi privi spre fundul întunecos al gangului, fără să ştie de ce.

Cînd ajunseră în curte fură siliţi să trezească băiatul din prăvălie care se ivi c-o înfăţişare posomorîtă. Erau două ceasuri spre ziuă şi această plecare pripită îi părea fără rost. Apoi îşi închipui că se petrecuse vreo scenă de gelozie între cei doi amanţi ai Madeleinei. Asta îl făcu să-şi uite supărarea. După se soţii se urcară în caleaşcă :

— Călătorie bună, le strigă el în batjocură... La revedere, doamnă Madeleine.

Femeia începu să plîngă în linişte. Guillaume lăsă hăţurile pe gîtul calului care porni singur spre Véteuil. Nu se mai gîndeau că plecaseră la Paris ; credeau acum că-i mai bine să-şi vindece rănile vii în liniştea şi singurătatea de la Noiraude. Astfel făcură drumul înapoi fără nici o tresărire, ca nişte fiare rănite de moarte ce se tîrăsc spre vizuină să se stingă în pace. Această reîntoarcere fu sfîşietoare. Cîmpia se întindea şi mai sinistră sub razele lunii ce cădeau piezis, lungind umbrele uriaşe în curmezişul drumului alb de zăpadă. Guillaume îndemna calul din cînd în cînd cu un plescăit din limbă, fără să simtă c-ar fi nevoie s-o facă. Madeleine începu iarăşi să privească ţintă, cu gîndurile mute, lumina gălbuie a felinarelor ce juca în tremur prin şanţuri. Spre ziuă, frigul deveni aşa de înţepător, încît simţeau cum le degeră mîinile sub pătura cenuşie de lînă.

La Noiraude, soții își reluară firul vieții lor moarte, închizîndu-se din nou în umbra tăcută a largei săli de mîncare. Singurătatea lor însă nu mai avea liniștea zîmbitoare de altădată. Ea era posomorîtă și plină de amare deznădejdi. Erau de-abia cîteva zile de cînd își petreceau vremea la gura sobei, fără să-și vorbească, mulțumindu-se să schimbe din cînd în cînd priviri de mulțumire ; acum îi omora plictiseala ca o spaimă nelămurită. Nimic nu părea schimbat în viața lor ; era aceeași liniște, aceeași tresărire de orologiu, același somn singuratic. Dar inima lor rămînea închisă, privirile nu căutau să se mai întîlnească c-o bunătate nesfîrșită, și asta era de ajuns ca totul să se pustiască în jurul lor. Odaia largă și neagră le părea un cavou ; trăiau într-o veșnică teamă, triști sub zările cenușii ale iernii, crezîndu-se în adîncul unei peșteri. Se ridicau uneori, se îndreptau spre fereastră, aruncau o privire deznădăjduită peste copacii goi ai parcului, apoi își reluau locul, cu înfiorări pripite, încălzindu-și mîinile la flacăra focului.

Nu vorbeau niciodată de întîmplarea ce le zdrobise viața. Cuvintele rare ce schimbau rămîneau goale și fără rost. Se înmormîntau în plictiseală, nu mai simțeau tăria să se gîndească la suferințele lor. Mîhnirea ce-i tulburase la *Marele Cerb*, părea că-i îmbolnăvise pentru totdeauna ; plecaseră îndurerați, obosiți și acum se lăsau să piară în neagra liniște ce-i înconjura. Cînd o amintire chinuitoare le sfîșia inima amorțită, își ziceau că mai aveau o lună. Jacques le îngăduise treizeci de zile de liniște, puteau lîncezi îndeajuns pînă la întoarcerea lui. Și atunci se adînceau iarăși în mutenia lor posomorîtă, gîndindu-se din zori pînă în amurg numai la copilării, lîngă focul stins, la vremea cețoasă, ori la ce aveau să mănînce la amiază.

Se adînceau din ce în ce într-o viață dobitocească. Le mergea bine, de altfel. Madeleine se îngrășa ; obrajii ei erau moi și albi ca obrajii unei călugărițe. Devenea de-o lăcomie uimitoare și se bucura de orice plăcere fizică. Guillaume se lăsa și el în părăsire sub povara durerii ; ceasuri întregi rămînea cu cleștele în mînă scormonind jăratecul sub butucii așezați unul peste altul.

Această lună de visare le păru fără sfîrșit. Ar fi primit să-și sfîrșească viața în această imbecilitate. Mai ales în cele dintîi zile se bucurau de-o liniște desăvîrșită. Dar această amorțire trebuia să sfîrșească; fu curînd străbătută de tresăriri și fulgere repezi. Cel mai neînsemnat lucru ce-i trezea din lîncezeală, le pricinuia mîhniri de neînchipuit. Geneviève se ivi și ea să-i chinuiască; ea le aminti cea dintîi suferințele. Se opri în fața Madeleinei, chinuind-o veșnic cu privirea ei aspră.

Bătrîna protestantă, încrezătoare în viața ei de muncă și virtute, se arăta neînduplecată pentru păcătoasă. Gîndul bucuriilor trupești o deznădăjduia, ea care trăise într-o pustie virginitate. Astfel, nu putea ierta Medeleinei viața ei de dragoste, tresăriri de voluptate ce înfiorau încă pielea ei ninsă c-un puf de sidef. O vedea mereu trecînd din brațele lui Jacques în brațele lui Guillaume, și-această părăsire îi părea o nelegiuire drăcească, o trebuință de josnice desfrînări. Ea n-o iubise niciodată pe Madeleine, și-acum o chinuia c-un dispreț amestecat cu scîrbă. Această fată, voinică și roșcată, o îngrozea, ca un vampir lacom de sînge tînăr; dacă o chinuia cu ura ei, tremura totuși cînd o zărea, și sta totdeauna gata de apărare, temîndu-se ca nu cumva să-i sară de gît. Pe diavolul nu l-ar fi ferit cu mai multă prevedere de amenințările lui.

Urma să trăiască în tovărășia soților. Mînca la masă cu ei, își petrecea serile lîngă ei. Înfățișarea ei aspră și amenințătoare era o veșnică împotrivire; îi socotea vinovați, îi privea cu ochii judecății neînduplecate, le arăta în fiecare clipă desgustul și mînia ce-i pricinuia legătura lor. Se silea mai ales s-o facă pe Madeline să simtă cît o disprețuia. Cînd tînăra femeie atingea un lucru, ea căuta să nu se slujească de el, arătînd prin asta că-l socotea pîngărit. În fiecare seară, începea să psalmodieze versete din Biblia ei uriașă. Guillaume o rugase să citească în odaia sei, dar ea-l făcuse să înțeleagă că aceste tînguiri sfinte curățau de păcate odaia în care se aflau, gonind diavolul. Și se încăpățîna să rămînă acolo pînă în ceasul culcării, împînzind umbra cu glasul ei plîngător. Din zi în zi citea și mai tare, căutînd frazele cele mai sîngeroase; poveștile în care femeile vinovate erau pedepsite, arderea Sodomii haita de cîini ce sfîșie măruntaiele Iesabelei, i se iveau în fiecare clipă pe buze. Atunci privea spre Madeleine cu ochii scînteietori de-o crudă bucurie. Uneori își da chiar anumite

păreri, amenința cu chinuri groaznice pe-o păcătoasă al cărei nume nu voia să-l rostească, dar pe care ochii ei o zăreau, în aceste adăugiri, murmurate în șoaptă, amintea chinurile iadului, căldările cu smoală topită, cărgile lungi ale demonilor învîrtind pe spuză trupurile vinovaților, ploile de foc căzînd necontenit, încet și din ce în ce mai groaznice, arzînd cu fiecare picătură umerii mulțimii ce urla în adîncurile prăpastiei. Apoi cerea lui Dumnezeu o judecată cît mai grabnică, îl ruga să nu lase să scape nici un vinovat și să pustiască pămîntul cît mai în grabă de desfrînările lor.

Madeleine ar fi vrut să nu audă, dar cuvintele adînci și tărăgănate îi pătrundeau cu sila în urechi. În cele din urmă deveni fricoasă, ea care nu se temuse de nimic pînă atunci. În anumite ceasuri de tulburare, își închipuia că acest iad, această odaie de chinuri a cărui priveliște i-o înfățișa veșnic protestanta, nu era numai o himeră. De atunci trăi într-o amară neliniște, cu spatele lac de sudoare, în vreme ce gîndurile morții îi stăpîneau mintea. Se credea vinovată și osîndită pentru totdeauna. Bătrîna, care-și petrecea zilele făcînd-o să simtă oroarea nelegiuirilor și cruzimea pedepselor ce-i hărăzea cerul, îi zăpăci mintea în așa hal încît o făcu fricoasă ca pe-un copil; nu se mai recunoștea, se gîndea la diavol cum se gîndise la gogorițe cînd era fetiță. Și își zicea : „Sînt o ticăloasă, Geneviève are dreptate să mă socotească o păcătoasă ; pîngăresc casa în care mă aflu și sînt vrednică de cele mai aspre chinuri". Seara, asculta tînguirile protestantei c-o spaimă nebună în suflet ; îi părea că o înțeapă frigări înroșite, auzea șuiere de flăcări în murmurul ce se tînguia în juru-i. Se gîndea că de-ar muri peste noapte s-ar trezi a doua zi în mijlocul unui rug aprins.

Totuși primea de multe ori cu revoltă spaima ce-i pricinuia înfățișarea Genevièvei. Uneori se mînia că o găsește mereu neînduplecată în fața ei ; cînd vedea că nu primește pîinea tăiată de ea în bucăți, cînd întîlnea privirea-i aspră ce-o urmărea pretutindeni, se simțea răpusă de-o oarbă mînie. Mai rămăsese în sufletul ei o fărîmă de mîndrie care se zvîrcolea sub răutatea protestantei. Atunci spunea că vrea să fie stăpînă în casa ei și nu se mai putea liniști.

— Te gonesc, striga ea bătrînei. Pleacă numaidecît... Nu vreau să stau în casă cu o nebună.

Și în vreme ce Guillaume își plecă ochii, fără să poată rosti o vorbă, adăuga :

— Tu ești un fricos și un om de nimic... Nu știi să impui respectul celorlalți față de soția ta... Scapă-mă de această nebună, dacă mai ai un pic de dragoste pentru mine.

Geneviève zîmbea ciudat. Se ridica, înaltă și uscată, țintind asupra Madeleinei ochii-i rotunzi învăpăiați de o flacără, posomorîtă.

— Nu e fricos, zicea ea cu glas sec, știe că eu nu batjocoresc pe nimeni... De ce te mînii cînd Dumnezeu vorbește ?

Și, arătînd Biblia, avea pe întregu-i chip o stranie bucurie. Apoi se simțea și ea mînioasă și urma cu glas aspru :

— Așa a fost totdeauna... Nevasta vrea să ridice fruntea și să muște pe femeile cinstite... Ar fi frumos, într-adevăr, să mă gonești din casa asta în care muncesc de treizeci de ani, tu care ai intrat în ea ca să aduci păcatul și lacrimile. Privește-mă bine, și privește-te și pe tine... Eu am îmbătrînit în cinste și rugăciune. n-am greșit cu nimic în viața mea de pînă acum. Și tu vrei să mă simt slabă în fața ta și să fiu așa de proastă să-ți las locul ! De unde vii și cine ești ? Ești tînără. dar miroși ca un hoit ; vii din lumea păcatului și mergi spre pedeapsă... Eu te pot judeca în față, fiindcă n-am de ce mă supune.

Rostea aceste cuvinte cu o mîndrie neîmblînzită, cu o adîncă încredințare, căci ea o socotea pe Madeleine o hoață care se strecurase pe furiș la Noiraude ca să fure cinstea și liniștea casei. Madeleine era și mai neînduplecată la fiece împotrivire a bătrînei.

— Ai să pleci. reluă ea. Sînt eu ori nu stăpînă aici ? Ar fi rușinos să fiu silită să-mi părăsesc casa pentru gustul unei slujnice.

— Nu, n-am să plec, răspundea neted Geneviève. Dumnezeu m-a adus în casa asta ca să veghez asupra fiului meu Guillaume și să te pedepsesc pentru faptele tale... Voi rămîne pînă în ziua cînd va scăpa din brațele tale, pînă în ceasul cînd te voi vedea zdrobită sub mînia cerului.

Încăpățînarea. glasul ascuțit al bătrînei, sfărîmau voința Madeleinei. Se simțea slabă, nu îndrăznea să sară de gîtul protestantei, și totuși nu știa cum să scape de ea. Se lăsa moale pe un scaun, strigînd cu glas sfîșietor :

— Cît sufăr ! Cît sufăr !... Nu înțelegi că mă omori pe încetul cu asupririle tale ? Crezi că nu-ți simt răceala privirilor ațintite veșnic asupră-mi ? Și, în fiecare seară, cînd citești, n-aud că vorbești numai către mine ? Vrei oare să mă pocăiesc ?

— Pocăința e de prisos. Dumnezeu nu iartă nelegiuirile trupești.

— Ei bine, atunci, lasă-mă în pace ; nu-mi mai vorbi de dracul și de Dumnezeul tău ; nu mă înspăimînta în fiecare seară, ca să n-am liniște nici a doua zi... Poți să rămîi aici, puțin îmi pasă ; dar nu vreau să te mai văd, te rog să te duci în altă parte, în altă odaie... Ieri chiar îmi vorbeai de iad cu o stranie bucurie ; am petrecut o noapte groaznică...

Se înfioră ; Geneviève o privea cu o mulțumire ciudată.

— Nu eu te înspăimînt, zicea ea. Nu poți dormi, din pricină că ai pe diavol în tine, care te chinuiește de cum stingi lumina.

— Ești nebună, strigă Madeleine albă ca varul, cauți să mă sperii parcă aș fi un copil... Dar să știi că nu sînt fricoasă, nu cred în poveștile tale cu zmei.

— Ba da, ba da, reluă bătrîna cu o și mai adîncă încredințare, te stăpînește diavolul... Cînd începi să plîngi, văd pe Satan cum te sugrumă... Îl văd în brațele ce le miști ca o nebună, în carnea obrajilor ce se strîmbă în tresăriri repezi... Uite, privește-ți mîna stîngă : vezi cum ți se mișcă degetele ? Satan e acolo, Satan e acolo !

Și, țipînd de spaimă, șovăia ca în fața unei fiare. Femeia își privea mîna căreia într-adevăr un tremur ciudat îi mișca degetele. Tăcea, nu mai putea rosti nici un cuvînt de mînie și de împotrivire. „Geneviève are dreptate, se gîndea ; nu ea mă îngrozește, spaima s-a cuibărit în mine, în trupul meu vinovat. Noaptea, cînd visez urît, sînt amintirile care mă înăbușă. Atunci se lăsa în părăsire și îngăduia bătrînei să rămîie în preajma ei. Toate certurile lor sfîrșeau astfel. Madeleine devenea și mai fricoasă. În spaima ei asemuia pe Jacques, pe care veșnic îl simțea în ea, cu demonul pe care protestanta spunea că i-l zărește sub piele. Disprețul acesteia, oroarea sfîntă ce simțea numai văzînd-o, o înmormîntau în gînduri amare : „Sînt o ticăloasă, își zicea ea, de vreme ce bătrîna nu se atinge de lucrurile cu care mă slujesc. Se cutremură cînd mă vede, parcă ar zări o dihanie veninoasă ; mi-ar zdrobi

capul cu călcîiul, dacă ar putea. Într-adevăr, trebuie să fiu cea mai josnică făptură". Și se scîrbea de ea însăși, își privea cu dezgust pielea albă și-i părea că fumegă din ea un miros greu. Îi părea că frumusețea ei e o mască sub care se ascundea o bestie înspăimîntătoare. Cînd nebunia religioasă a portestantei îi zăpăci mintea în așa chip, încît nu-și mai dădea seama de ea însăși, începu să asculte ceasuri întregi dacă nu cumva Satan îi bate în coșul pieptului.

Lui Guillaume îi era teamă s-o scape din mîinile Genevièvei. Bătrîna îi stăpînea deopotrivă pe amîndoi, prin vîrsta ei, prin toată aspra ei înfățișare de prorocitoare. Tînărul ar fi vrut să aibă curajul s-o trimeată să-și trăiască zilele singură, în pavilionul din fundul parcului. Dar nu cuteza să i se împotrivească ; ea îl legănase pe tatăl ei, ea îl crescuse pe el, și nu putea s-o gonească. Cînd se certa cu Madeleine, se făcea mic, căuta să nu fie zdrobit între cele două femei încîudate. Și totuși, aproape totdeauna, trebuia să-l învinuiască una din ele : Madeleine din pricină că îngăduie atîta obrăznicie din partea Genevièvei, acesta din urmă învinuindu-l că se aruncă de viu în iad trăind în preajma păcatului. Lovit din două părți, prea slab ca să poată lua o hotărîre, le ruga să tacă, să nu-i pustiască așa de greu viața. Cînd le vedea pe una în fața celeilalte, teama că vor începe iarăși cearta îl chinuia peste măsură, și dacă ele schimbau cîteva vorbe aspre, el se ridica, începea să bată în geam cu vîrful degetelor, neliniștit, simțind asupra-i cum se dezlănțuie furtuna.

Cearta între soți se ivi în cele din urmă din pricină că Geneviève căuta să scape sufletul lui Guillaume. Ea voia să-l smulgă din brațele Madeleinei, să-l smulgă din calea păcatului, ca să n-ajungă în iad. Astfel, căuta să ajungă la un deznodămînt cu toată încăpățînarea firii ei. În fiecare clipă găsea prilejul să ajungă la același gînd ; cea mai mică neînțelegere îi slujea de legătură.

— Ascultă, fiul meu, zicea ea atunci, ar trebui, seara, să vii să te rogi în odaia mea, ca pe vremea cînd erai mic. Ți-aduci aminte : eu îți împreunam mîinile și tu repetai una cîte una vorbele ce rosteam.. Asta te va scăpa din ghearele lui Satana.

Tînărul se făcea că n-aude, dar protestanta devenea și stăruitoare. Ea căuta să se lămurească numaidecît.

— Tu, relua ea, tot mai poţi scăpa din ghearele lui Satana. Tu eşti mînjit şi osîndit pentru totdeauna. Dar, ia seama, dacă nu te va tîrî înrt-una din nopţi în prăpastie... O rugă numai îţi poate lumina sufletul. Cînd eşti la pieptul acestei femei, dacă vrei să rosteşti de trei o rugăciune pe care-ai s-o înveţi de la mine, ea, după un ţipăt, se poate preface în pulbere. Încearcă, vei vedea.

Madeleine asculta pe bătrînă din ce în ce mai îngrozită.

Atunci Geneviève rostea încet rugăciunea care trebuia s-a prefacă pe cealaltă în pulbere : „Lubrica, fiică a iadului, reîntoarce-te în flăcările din care a ieşit pentru blestemul oamenilor. Pielea ta să se înnegrească, părul tău roşcat să-ţi crească pe întregul trup şi eă te acopere ca pe fiare ! Du-te, în numele Aceluia al cărui gînd te arde, în numele lui Dumnezeu-Tatăl".

Acest blestem fusese alcătuit de bătrînă. Ea îl întovărăşea cu anumite sfaturi ; trebuia să-l rostească de trei ori şi să facă de trei ori cîte un semn pe trupul păcătoasei, întîi pe sînul stîng, a doua oară pe sînul drept şi a treia oară pe buric. După acest al treilea semn, trupul de zăpadă avea să se schimbe într-un noroi împuţit.

Soţii, ascultînd rătăcirile Genevièvei, parcă trezeau din nou în jur spaima unei vieţi de iad. Acest amestec de religie şi vrăjitorie îi făcea să-şi piardă simţul real al lucrurilor. Madaleine se simţea tîrîtă într-un fel de vîrtej drăcesc ; judecata ei dreaptă, sub loviturile neînduplecatei bătrîne, şovăia cu fiecare clipă mai mult. Guillaume ducea, ca şi ea, o viaţă aspră de crudă nelinişte, de spaimă chinuitoare. Castelul Noiraude era plin de vrăjile Genevièvei. Cîntăreaţa versetelor se plimba dealungul gangurilor psalmodiind rugăciuni şi adeseori, noaptea, cînta, şi versele e se tărăgănau în liniştea apăsătoare. Ai fi zis că ţine cu tot dinadinsul să-şi înnebunească stăpînii.

Dar soţii mai aveau alt prilej de nelinişte. Mica Lucia îi chinuia cu înfăţişarea ei de fetiţă prea serioasă ce e semăna cu Jacques. In cele din urmă o ţineau lîngă ei, la Noiraude, căci doica primea o plată mai bună la un bogătaş din Véteuil. Guillaume nu îndrăznea să mărturisească spaima ce simţea privind-o şi dorinţa ce o avea s-o ştie departe de el. Se silea să uite, în zilele lungi petrecute în tovărăşia copilei, în sala aceea largă. Lucia nu se juca aproape de loc ; rămînea tăcută într-un colţ, nemişcată,

mută, ca un om în vîrstă care se gîndește. Cu instinctul de mîngîiere al copiilor, ea pricepea că tatăl ei n-o iubește; n-avea decît trei ani și jumătate, și nu-și putea da seama de părăsirea în care se afla, de simțea că dragostea lipsește din juru-i și se întrista că n-o mîngîie nimeni. Madeleine, văzînd că jocurile ei zgomotoase tulbură pe Guillaume, îi striga să stea liniștită, cu glas aspru, astfel că fetița deveni fricoasă în cele din urmă. Umbla încet, de teamă să nu facă zgomot; jocurile erau acum înlocuite cu un fel de reculegere. Locul ei cel mai plăcut era lîngă foc; își lua picioruşele în mîini și se legăna încet, ceasuri întregi. Apoi rămînea nemișcată, privind cum arde focul. Poate se gîndea la frigul ce o îngheța; gîndul ei de abia răsărit, se pierdea, fără îndoială, în marea tristeții ce-i pricinuiau nenorocirile de care nu se știa vinovată. Uneori se trezea parcă din vis și, ridicînd capul, îl privea pe Guillaume în față. Își strîngea buzele și încrețea din sprîncene, privindu-l țintă, parcă ar fi vrut să-i citească pe obraz mustrarea ce trebuia să-i facă dintr-o clipă într-alta. Lui Guillaume îi părea că-l vede pe Jacques. Își părăsea colțul de lîngă cămin și începea să se plimbe neliniștită prin odaie.

Și, în timp ce se plimba, simțea privirile fetiței ațintite mereu asupra-i. Lucia, trezindu-se din amorțire parcă, părea o bătrînică obosită; obrazul ei palid se încrețea, devenea de o seriozitate ciudată; părea că se gîndește la lucruri care nu erau pentru vîrsta ei... Guillaume își închipuia că ea pricepe totul, că ghicea de ce nu-i era dragă. Purtarea ei bătrînească, ochii plini de gînduri triste îi pricinuiau o mîhnire adîncă, parcă s-ar fi așteptat veș de s-o audă judecînd ca o femeie și vorbindu-i de asemănarea ei cu Jacques.

Adeseori Lucia nu se mulțumea să privească spre tatăl ei. Se ridica blînd, s-apropia de el și-i întindea brațele. Atunci rostea cuvîntul ei de totdeauna: „ia-mă, ia-mă“, cu glas rugător, îndemnată de neînlăturata nevoie de mîngîieri pe care o au deseori copiii. Și, cum Guillaume nu se pleca, ea stăruia și o mînie copilărească îi strîngea ca-n cleşte obrajii. După ce tatăl ei scăpa, plimbîndu-se mereu prin odaie, ea se arunca plîngînd în brațele Madeleinei. Aceasta suferea din pricina mîhnirilor ei; nu îndrăznea, cînd o vedea pe gînduri, s-o ia în brațe, să se joace cu ea, s-o smulgă din nemișcarea-i resemnată de martiră; se

temea să nu-l întărîte pe Guillaume. Dar de cîte ori fetița, gonită de tatăl ei, venea la ea s-o mîngîie, nu-și putea stăpîni dorința s-o strîngă cu foc în brațe. Ștergea cu sărutări fierbinți boabele de lacrimi ce se spărgeau între genele micuței, o plimba o clipă prin odaie, îi vorbea în șoaptă și căuta, în cîteva secunde să-i dăruiască iubirea de care era atît de lipsită.

Într-o zi, Lucia, pe care Guillaume o îndepărtase cu un gest de mînie, alergă spre mama ei, plîngînd. Cînd o luă pe genunchi :

— Tata m-a bătut, gîngăvi ea. E rău, nu-l mai iubesc.

Guillaume se apropiă, părîndu-i rău de felul cum se purtase.

— Uite, zise Madeleine către fetiță, legînînd-o pe genunchi ca s-o liniștească, uite tata... Are să te sărute dacă ești cuminte.

Dar fetița înlănțui cu brațele gîtul mame-și, îngrozită parcă. Cînd se crezu la adăpost, ridică ochii spre Guillaume și-l privi țintă.

— Nu, nu, murmură ea, eu nu-l cunosc.

Și întovărăși aceste cuvinte c-o strîmbătură de amar dispreț, lucru care făcu pe soți să schimbe o privire ciudată. Ochii lui Guillaume spuneau lămurit Madeleinei : „Vezi, nu vrea să fie fiica mea, poartă în vine un sînge care nu-i al meu". Astfel, biata făptură era pentru ei un veșnic prilej de ceartă ; le părea că Jacques e totdeauna în preajma lor. Se chinuiau pe ei înșiși, făcînd din orice copilărie un mijloc de spaimă și de suferință. Guillaume, mai ales, se simțea mulțumit parcă să-și închipuiască fel de fel de ciudățenii. Își iubea încă fetița cu o dragoste ciudată, plină de teamă și nedumerire. Uneori avea dorința s-o strîngă la sîn, să șteargă orice trăsătură de pe chipul ei cu sărutările lui, s-o facă să fie numai a lui. O privea cu luare aminte, căutînd pe obrazul ei o cît de mică asemănare cu ceva din ființa lui, ca s-o poată săruta numai pe locul unde i-ar fi părut asemănarea mai vie. Apoi, începea să se îngrozească, din ce în ce mai tulburat, văzînd cum fetița strînge buzele și încrețește din sprîncene. Se pierdea atunci în gîndurile lui de totdeauna ; nu era numai el tatăl fetiței ; el se dăduse întreg și nu fusese dăruit de Madeleine decît cu o faptă care purta întreagă înfățișarea altuia. Zărind-o pe Lucia, care-l privea cu ochii ei visători și bătrînicioși, gîndul că întîmplarea făcuse din

el o simplă unealtă care să ajute la nașterea unui copil al lui Jacques, vechea lui dragoste pentru omul acesta, ura și gelozia de care în cele din urmă set simțea stăpinit, toate îl îmbrînceau spre chinuri necruțătoare, spre o sfîșietoare revoltă trupească și sufletească.

— Sînt o jucărie a vieții, se gîndea el cu amărăciune. Mi-au furat totul : trupul, inima, judecata. M-au chinuit pe rînd împrejurările și oamenii. Am iubit două ființe, pe Jacques și pe Madeleine, și aceste două ființi și-au bătut joc de mine în urmă. O singură nenorocire, de necrezut, rămînea să mai cadă pe capul meu : furîndu-mi și copilul... Sărutările mele l-au trezit pe Jacques din morți ; născîndu-se Lucia, omul acesta s-a ivit între mine și Madeleine.

O altă întîmplare veni să-i sporească mîhnirea. Într-o seară, Lucia, ghemuită lîngă foc, ca de obicei, adormi, cu capul pe genunchii Madeleinei. Somnul îi era neliniștit, întrerupt de gemete surde. Cînd Madeleine o luă în brațe ca să o culce, băgă de seamă că avea fața aprinsă. Asta o îngrozi, se gîndi că pe fetiță o amenința poate vreo boală și se hotărî să-i aducă patul în odaia lor. Rămase să vegheze la căpătîiul ei spunînd lui Guillaume să se culce. Dar Guillaume nu dormi toată noaptea. Nu-și putu dezlipi privirea de pe chipul Madeleinei care veghea în prada unei chinuitoare neliniști. Odaia, de-abia luminată de o candelă de noapte, îi păru un cavou uriaș ; parcă visa. Nu-și mai simțea trupul ; amorțit, cu ochii mari deschiși, îi părea că trăiește un vis funebru. De cîte ori Madeleine se pleca peste culcușul bolnavei, lui îi părea că vede o umbră ce învăluie cu aripi grele trupul fetiței moarte. Apoi, cînd Lucia se zbătea în frigurile boalei, se mira că o aude văitîndu-se, și-i părea că ia parte la o agonie care nu mai sfîrșește. Această priveliște, nevasta lui învăluită într-o broboadă albă, mută și neliniștită, plecată deasupra copilului bolnav, a cărui față roșie de-abia o zărea, în marea liniște a nopții și în pîlpiirea nedeslușită a candelei, lua o înfățișare de adîncă pustietate. Rămase astfel prăpădit, amorțit, pînă la ziuă.

Cînd veni doctorul, pe la nouă ceasuri ,o găsi pe Lucia într-o stare foarte îngrijorătoare. Boala putea fi cunoscută, fetița avea vărsat. Din clipa aceea mama ei n-o mai părăsi ; petrecu zile întregi la căpătîiul ei, de-abia atingînd

mîncarea ce i se aducea; noaptea, moțăia, un ceas ori două, pe o canapea lungă.

Vreme de o săptămînă Guillaume trăi într-un fel de zăpăceală; se plimba din odaie în sala de mîncare, oprindu-se prin ganguri și căzînd pe gînduri, fără să poată găsi însă un singur gînd în minte-i pustie. Dar nopțile îi păreau și mai groaznice: se zvîrcolea zadarnic în pat și ațipa cu greu, spre ziuă, într-un somn neliniștit, din care-l trezea cel mai mic scîncet al Luciei. În fiecare seară, cînd se culca, îi părea că o vede murind sub ochii lui. Aerul odăii, în care se tîra un miros greu de farmacie, îl înăbușea; gîndul că o biată făptură suferea lîngă el îi pricinuia un veșnic neastîmpăr. Dacă ar fi putut citi în adîncul acestei tulburări, ar fi plîns de rușine și de mînie. Uneori se răzvrătea împotriva Madeleinei care nu voia să mai știe de el și ar fi vrut totuși s-o scape de la moarte pe fetița al cărei obraz îi înnebunea. Poate că ea o îngrijea numai fiindcă îi semăna lui Jacques; voia să păstreze veșnic viu înainte-i chipul întîiului ei amant. Dacă fetița i-ar fi semănat lui, nevastă-sa nu s-ar fi deznădăjduit pînă într-atît. Nu-și mărturisea aceste groaznice presupuneri, deși îl chinuiau cumplit. Într-o zi, pe cînd se afla singur în sala de mîncare, se întrebă deodată ce-ar simți dacă Madeleine i-ar vesti deodată moartea Luciei. Toată ființa lui răspunse că această veste i-ar aduce o mare ușurare. Atunci nu se mai recunoscu, îi păru că descoperе în el cruzimi de asasin. Azi dorea moartea fiicei lui, mîine avea s-o omoare, fără îndoială. Neliniștea lui era străbătută de tresăriri de nebunie.

Geneviève, cu înfățișarea ei de judecător neînduplecat, îi sporea neliniștea. De cînd se îmbolnăvise Lucia, ea se încăpățîna să intre mereu în odaia micii bolnave. Aici îi prezicea moartea, șoptind că Dumnezeu o va smulge din brațele părinților ei ca să-i pedepsească pentru faptele lor. Nu putea să ajute Madeleinei s-o îngrijească, să ridice capul fetiței pe pernă ori să-i dea doctoria, și să nu găsească un cuvînt de amenințare. Madeleine, deznădăjduită la gîndul morții și al pedepsei care înăbușea în inima ei orice urmă de speranță, o goni, spunîndu-i să nu mai calce pragul acelei odăi. Atunci bătrîna protestantă începu să se învîrtească în jurul lui Guillaume; cum îl prindea, în gang ori în sala de mîncare, îl chinuia un ceas cu fel

de fel de presupuneri ; îi arăta mîna lui Dumnezeu sugrumîndu-i fetița și pregătind pentru el chiar o pedeapsă foarte apropiată. Scăpa istovit din mîinile ei.

Fiindcă nu-i venea să rămînă în odaie și temîndu-se să nu întîlnească pe bătrînă dacă pleca, nu știa unde să-și mai petreacă zilele. În delirul ei, Lucia striga întotdeauna : „Tată, tată", cu glas ciudat care-i răscolea măruntaiele. „Oare pe mine mă strigă ?" se întreba ei. Și, apropiindu-se, se pleca peste patul bolnavei. Fetița, cu ochii mari, arși de friguri, îl privea cu luare-aminte. Privirile ei se părea că nu-l văd, că se pierd în gol. Apoi, întorcea capul deodată, și își ațintea privirea în alt colț al odăii, urmînd să țipe : „Tată, tată", cu glas și mai obosit. Și atunci Guillaume își zicea' „Nu-mi întinde brațele, nu mă strigă pe mine". Alteori, Lucia zîmbea în timp ce aiurea ; tresărea, scîncind înăbușit ; scotea de sub plapumă brațele-i slabe de păpușă și le mișca ușor, parcă ar fi cerut niște jucării nevăzute. Era sfîșietor. Madeleine plîngea, căutînd s-o înveselească. Dar fetița nu voia să se potolească ; se ridica, gîngăvind cuvinte întretăiate. Guillame, plictisit, se îndrepta spre ușe.

— Rămîi, te rog, îi zicea Madeleine. Te strigă deseori, e mai bine să fii și tu aci.

El rămînea, asculta cu împotriviri repezi gîngăvitul blînd dar ascuțit al fetiței. Din ziua în care boala fusese cunoscută, urmărea cu luareaminte pe chipul Luciei stricăciunile pojarului. Broboanele se iviră întîi pe frunte și pe obraji și se sparseră foarte curînd ; apoi parcă un fel de capriciu opri valul acestor broboane în jurul ochilor și pe buze . Ai fi zis că e o mască hidoasă prin găurile căreia se ivea o gură delicată și niște ochi blînzi de copil. Guillaume, fără să-și dea seama, căuta să vadă dacă broboanele ștergeau asemănarea cu Jacques pe chipul posomorît al fetiței. Dar, totdeauna, prin găurile măștii, îi părea că zărește portretul întîiului amant al Madeleinei. Totuși cînd boala era mai primejdioasă, băgă de seamă, cu nesocotită bucurie, că această asemănare dispărea. Asta îl liniști, îngăduindu-i să rămîie alături de Lucia.

Într-o dimineață doctorul spuse că nu mai era nici o primejdie pentru fetiță. Madeleinei îi venea să-i sărute mîinile ; de o săptămînă se simțea parcă sfîrșită. Urmările bolii aduseră o vindecare înceată, Guillaume fu iarăși prins de o surdă neliniște ; privea cu aceeași luareaminte

obrazul fetiței, simțind o ușoară strîngere de inimă cu fiecare rană vindecată. Încet, încet, gura și ochii, căpiușiți cu broboane în cele din urmă, se luminară, și atunci Guillaume își zise că, pentru a doua oară, îl va vedea pe Jacques înviat din morți. O singură nădejde îi mai rămînea. Într-o zi, petrecîndu-l pe doctor, îl întrebă în prag :

— Crezi că fetița va rămîne cu urme de bube pe obraz ?

Madeleine auzi această întrebare, deși fusese spusă în șoaptă. Se ridică, palidă, și se apropie de ușă.

— Liniștește-te, răspunse doctorul, cred că pot să-ți făgăduiesc că aceste broboane, nu vor lăsa nici o urmă.

Guillaume făcu un gest de părere de rău și de descurajare ; nevasta lui îl privi în față c-un aer de adîncă mustrare. Privirea ei spunea : „Ai fi în stare să-ți sluțești copila, ca să suferi mai puțin !" El își plecă ochii, c-o amară deznădejde în inimă, ca în orice clipă cînd se simțea răpus de un crud egoism. Cu cît căuta să scape, cu atît se simțea mai fricos în fața suferinței.

Patul micii bolnave rămase în odaia părinților aproape încă cinsprezece zile. Lucia se vindeca pe încetul. Nădejdile doctorului se împliniseră : broboanele îi pieriseră de pe obraji. Lui Guillaume nu-i mai venea să-și privească fiica. De cîtăva vreme, de altfel, își născocise un alt prilej de suferință ; mintea lui neliniștită părea că încercă o crudă bucurie să se chinuiască pe ea însăși făcînd din toate nimicurile lucruri cu adevărat surprinzătoare. Băgînd de seamă, într-o zi, ca Madeleine face un gest care amintea felul de purtare al lui Jacques, cînd vorbea mai ales, mișcîndu-și mereu mîna înainte, începu să-și privească nevasta cu mai multă luareaminte, pîndindu-i orice mișcare și orice sunet al glasului. Se încredință foarte curînd că ea păstra ceva din felul de a fi al fostului ei amant. Această descoperire îi dădu o lovitură groaznică.

Nu mai sta pe gînduri. Într-adevăr, Madeleine, se asemăna uneori în mișcări cu Jacques. Altădată, împărtășind viața tînărului, trăind alături de el, căpătase, o parte din gusturile lui, din felul de a fi. Vreme de un an primise de de la el un fel de educație fizică, schimbînd-o după chipul lui ; ea rostea cuvintele pe care le spunea el de obicei, îi imita gesturile casnice și chiar înmlădierile glasului. Această aplecare spre imitare care dă oricărei femei, după cîtăva vreme, o asemănare în purtări, după chipul bărba-

tului în brațele căruia trăiește, îi schimbă chiar unele trăsături, astfel că foarte curînd ea avu înfățișarea întregulu, chip al lui Jacjues. Asta, dealtfel, era urmarea fatalităților psihologice care o legau de el ; în vreme ce îi întărea virginitatea, făcînd-o, numai a lui pentru toată viața, desprindea din fecioară pe femeie, și această femeie era umbra lui. Madeleine, în vremea aceea, se schimbase cu totul ; trupul întreg, obrazul, pînă și privirea și zîmbetul erau altele ; ființa ei se întărea din noul sînge pe care tînărul îl sădise în ea ; ea intra de nevoie în neamul lui, în asemănarea întregii lui făpturi. Mai tîrziu, cînd se îndepărtă, ea rămase deprinsă cu gesturile, cu înmlădireli glasului, în sfîrșit rămînea soția lui cucerită pentru totdeauna. Apoi sărutărilel ui Guillaume șterseră aproape cu totul de pe chipul ei trăsăturile lui Jacques ; cinci ani de liniște și uitare amorțiră în ființa ei sîngele celuilalt. Dar, de cînd îl văzuse pentru a doua oară, sîngele se trezea din nou ; Madeleine trăia veșnic cu gîndul la întîiul ei amant, cuprinsă de-o spaimă ciudată, regăsind, fără să-și dea seama împinsă de același gînd nestrămutat, mișcările, vorba și înfățișarea-i de altădată. Ai fi zis că vechea ei legătură de dragoste i se ivea din nou ca o spuză pe trup. Începea să umble, să vorbească, să trăiască la Noiraude, cum trăise în strada Soufflot, ca amantă supusă a lui Jacques.

Guillaume tresărea uneori cînd o auzea rostind un cuvînt. Ridica ochii spre ea cu teamă și privea în gol parcă s-ar fi așteptat să-și vadă vechhiul prieten. Și atunci o vedea pe nevastă-sa care, cu jocul obrazului, îi amintea chipul fostului chirurg. Ea își strîmba gîtul și ridica din umeri într-un fel care-i era cu totul cunoscut. Anumite cuvinte pe care le rostea în orice împrejurare, îl chinuiau dureros ; își amintea că auzise aceste cuvinte din gura lui Jacques. Acum ea nu mai putea deschide gura, nu mai putea mișca un braț, fără ca el să nu găsească în toate ceva din ființa celuilalt. Își dădea seama cît de mult o stăpînea încă vechea ei iubire. Ea ar fi vrut să tăgăduiască această stăpînire, dar întreaga ei făptură putea dovedi oricînd că era sclavă. Nu numai că se gîndea la Jacques, dar trăia cu el ; în fiecare clipă mărturisea că el o stăpînește pentru totdeauna, că ea poartă pe față urma sărutărilor lui.

Pentru nimic în lume Guillaume n-ar fi strîns-o în brațe, cînd vedea în ea pe camaradul, pe fratele lui ; o ase-

muia în cele din urmă cu totul celuilalt, și s-ar fi simțit vinovat de o dorință nebună dacă atunci ar fi strîns-o la sîn. Cînd ajunse la încredințarea că Madeleine rămînea soția veșnic supusă a lui Jacques, începu să cerceteze cu luare-aminte schimbările întregi ei făpturi; cu toate că aceste cercetări îi pricinuiau amare suferinți, nu-și părăsea nevasta din ochi și lua parte la trezirea vechi iubiri, însemnînd fiece nouă asemănare ce descoperea în fiecare clipă. Dar toate acestea aveau să-l înnebunească. Nu numai fiica lui era însăși portretul omului al cărui gînd îl chinuia, dar trebuia ca și nevasta să-i vorbească de el, prin glasul și gesturile ei.

Madeleine, în toată această schimbare, își regăsea pornirile ei de fecioară... Seninătatea plăcută a celor cinci ani de cinste și dragoste, se risipea sub fiorul vieții de altădată. Pierdea din liniștea trandafirie a obrajilor și tainica vrajă a purtărilor, toată acea înfățișare de cinste care făcea din ea o femeie cu adevărat frumoasă. Acum rămînea nepieptănată zile întregi de-a rîndul, ca pe vremea cînd locuia -n strada Soufflot; părul roșcat îi cădea pe gît, rochiile prea desfăcute îi dezveleau sînii albi și puternici, plini de voluptate. Se lăsa în părăsire, amestecînd în convorbiri cuvinte pe care nu le rostea niciodată la Noiraude, lăsînd să-i scape gesturi învățate de la vechile ei prietene, neliniștindu-se din zi în zi în prada amnitirilor. Guillaume privea, c-o adîncă strîngere de inimă, această înjosire a Madeleinei; cînd o privea mergînd, legănîndu-se pe șolduri, obosită parcă, greoaie, nu mai recunoștea în ea făptura sănătoasă care-i fusese nevastă vreme de patru ani. Acum se găsea însurat c-o ființă mînjită de tot noroiul trecutului ei. O taină venea s-o lovească pe Madeleine în brațele lui, ca să-i arăte că săruturile lui neputincioase nu puteau s-o scape din urmările vieții ei de altădată. Ea adormită o clipă într-un vis de pace, se trezea la cea dintîi tresărire a sîngelui și cădea în rușinea pe care-o primise cîndva și pe care-n cele din urmă trebuia s-o cunoască întreagă.

Madeleine nu-și dădea seama de nimic. Sufletul ei părăsit îi părea același. Suferea numai din pricina stăpînirii lui Jacques, pe care nu-l putea goni din ființa ei. Nu-l mai iubea, ar fi vrut să și-l smulgă din inimă, dar veșnic îl îl simțea și mai înrădăcinat. Era un desfrîu fără capăt, împotriva căruia gîndul ei se revolta, dar căruia trupul

se dădea întreg, fără ca voința ei s-o poată scăpa vreodată din mrejele acestui necunoscut. Această luptă între trupul robit și dorințele ei de a fi întreagă a lui Guillaume, era pentru ea o veșnică pricină de spaimă și neliniște. Cînd se credea mai în puteri, cînd își închipuia că gonise din suflet amintirea celui dintîi amant, în clipa în care gîndea în sfîrșit să primească liniștită sărutările bărbatului ei, auzea cum țipă în ființa ei amintirile și mai necruțătoare, se simțea răpusă de-o desnădejde fără margini și înceta orice luptă, lăsînd trecutul s-o batjocorească în voie. Gîndul că veșnic trebuia să fie a unui bărbat pentru care nu mai avea nici urmă de dragoste, încredințarea că-l iubea pe Guillaume și totuși îl înșela în fiecare clipă, fără să vrea, îi pricinuia un amar desgust de ea însăși. Nu-și lămurea fatalitățile psihologice care îi îndepărtau trupul din puterea voinței, nu pătrundea zbuciumul tainic al sîngelui și-al nervilor, care-o făcuse pentru totdeauna nevasta lui Jacques ; cînd voia să-și dea seama de ciudățenia simțurilor ei, se învinuia în cele din urmă că are gesturi de fiară, văzîndu-și neputința de a-și uita amantul și de a-și iubi bărbatul. De vreme ce ura pe unul și iubea pe celălalt, de ce simțea bucurii atît de chinuitoare în mîngîierile închipuite ale lui Jacques și de ce nu-și putea mulțumi ființa cu mîngîierile lui Guillaume ? Cînd își punea această întrebare, de neînțeles pentru ea, care ascundea nenorocirea vieții ei întregi, își închipuia că e în prada unei boli grele și necunoscute ; își zicea că Geneviève avea dreptate, poate că-ntr-adevăr ea purta iadul în pîntece.

Pentru o zi, căuta să se apere și avea tăria să-l uite pe Jacques. Nu mai sta cuibărită în colțul ei de lîngă cămin ; umbla prin odaie și își căuta de treburi ; cînd nu găsea nimic de făcut, vorbea în pripă, despre lucruri neînsemnate, ca să-și întunece gîndul cu sunetul vorbelor. Dar, noaptea, era întreagă a amantului ei. De cum ațipea, de cum i se risipea voința în mreaja visurilor, trupul nu mai era al ei și trăia parcă vechea-i iubire. În fiecare seară simțea aceeași neliniște ; o blîndă amorțire îi stăpînea trupul obosit și ea se credea în brațele lui Jacques ; nu dormea, ar fi vrut să deschidă pleoapele, să se miște, ca să gonească vedenia ; dar n-avea putere ; moliciunea rufăriei îi adormea simțurile lăsînd-o și mai mult în părăsirea mîngîierilor închipuite. Și atunci adormea încet, într-un

somn neliniștit, tresărind în mijlocul voluptăților stăpînită de-o crudă revoltă, făcînd sforțări de neînchipuit ca să scape de îmbrățișările lui Jacques și gustînd, după fiecare luptă zadarnică, o chinuitoare bucurie de-a se lăsa învinsă pe pieptul acestui om. De cînd nu mai veghea lîngă patul Luciei, în fiecare noapte se simțea răpusă de visuri urîte. Cînd se trezea, în fața bărbatului ei simțea cum i se aprind obrajii de rușine și-un amar dezgust o sugruma. Își jura să nu mai doarmă, să stea veșnic cu ochii deschiși, ca să nu mai săvîrșească, alături de Guillaume, nelegiuirea în care-o zvîrlea somnul.

Într-o noapte, Guillaume o auzi gemînd. O crezu bolnavă, se ridică și se feri într-o parte ca să-i vadă fața la lumina candelei. Soții dormeau singuri în odaia lor, patul Luciei îl duseseră într-o odaie vecină. Madeleine nu mai gemu. Bărbatul, aplecat asupră-i, îi privea obraji cu neliniște. Descoperindu-i pe jumătate umerii albi, băgă de seamă că fiori repezi tresăreau sub pielea de sidef și un zîmbet blînd întredeschidea buzele-i roșii. Ea dormea adînc. De-odată avu parcă o trezire enrvoasă; gemu din nou, c-un geamăt stins, ascuțit. Sîngele-i năvălise spre obraji, ea se înăbușea, strigînd: „Jacques, Jacques", în suspine nedeslușite, cu glas surd.

Guillaume, palid, înghețat, sări de-odată din pat. Cu picioarele goale în lîna covorului, cu mînile sprijinite de dunga patului, se pleca, privind cum se zbate Madeleine în umbra perdelelor, parcă ar fi privit ceva monstruos care l-ar fi pironit locului de scîrbă, aproape două minute rămase buimăcit, fără să-și poată întoarce privirea, ascultînd geamătul înăbușit al nevestei lui. Ea se dezvelise întreagă, întindea brațele, cu același zîmbet pe buze, repetînd veșnic „Jacques, Jacques" c-un ton de mîngîiere din ce în ce mai stins.

Guillaume, în cele din urmă, simți că se mînie. Îl stăpîni o clipă dorința să sugrume această făptură al cărei gîtlej, plin de numele altui bărbat, se înăbușea de voluptate. Îi puse mîna pe-unul din umerii goi și-o zgudui puternic.

— Madeleine, Madeleine, tună el. Trezește-te!

Ea se trezi scăldată în sudoare, obosită, gîfîind.

— Ce? ce e? gîngăvi, ridicîndu-se în grabă și privind cu teamă în juru-i.

Apoi se văzu aproape goală și-l zări pe Guillaume în picioare, pe covor. Privirea lui ațintită asupra sînilor ei neliniștiți încă de povara suspinelor, o făcu să înțeleagă totul. Atunci începu să plîngă cu hohot.

Nu schimbară nici un cuvînt. Ce-ar fi putut să-și spună ? Guillaume avea o dorință nebună să izbucnească, să-și umilească nevasta ca pe cea din urmă dintre femei, ca pe-o prostituată care-i pîngărea culcușul, dar se stăpîni, simțea că n-ar putea-o învinui pentru visurile ei. Madeleine ea însăși se învinuia, ar fi vrut să se apere, fiindcă numai visul era vinovat, dar nu găsea cuvintele cu care să-și arate nevinovăția, pricepea însă că nimic n-o putea curăți în ochii lui Guillaume, oricît de nevinovată ar fi fost, și-atunci se simțea răpus de-o crudă disperare. Cele mai mici amănunte ale visului ei urît îi treceau acum prin minte, auzise ea singură cum îl strigase pe Jacques în somn, își amintea că zîmbise și căzuse pradă fiorilor de dragoste. Și bărbatul ei fusese acolo lîngă ea, o auzise. Ce rușine, ce josnicie !

Guillaume se culcă iarăși, lungindu-se la marginea patului, ferindu-se s-o atingă. Cu mîinile încrucișate sub cap, cu ochii în tavan, părea adîncit într-o lume de gînduri chinuitoare. Madeleine, în capul oaselor, plîngea. Își acoperise umerii, rușinată peste măsură. Bărbatul ei devenea străin, se rușina de goliciunea în care o văzuse, de tresăririle trupului neliniștit. Tăcerea și nemișcarea lui o chinuiau.În cele din armă se îngrozi văzîndu-l astfel căzut pe gînduri. Ar fi vrut mai bine să se certe, căci, în cele din urmă, nenorociți și fără nădejdi, s-ar fi aruncat iarăși unul în brațele celuilalt. Dacă nu-și spuneau nimic, dacă primeau în liniște o stare de lucruri îndeajuns de chinuitoare, însemna că totul se sfîrșise între ei. Ea tremura în cămașă, cu genunchii sub bărbie ; ofta adînc, fără ca Guillaume să fi părut că bagă de seamă cît suferă alături de el.

În aceeași clipă un cîntec tărăgănat se auzi în catul de sus. Cîntecul, înăbușit de grosimea tavanului, se tîra în liniștea nopții ca o jelanie. Era Geneviève care, neputînd să doarmă, fără îndoială, se ruga pentru mîntuirea ei și-a stăpînilor. În noaptea aceea, glasul ei murea în tînguiri sinistre. Madeleine își plecă urechea, îngrozită : își închipuia că-o înmormîntare trece prin gangurle castelui Noiraude, că preoți veneau s-o ia, în surde psalmodieri, ca s-o înmormînteze de vie. Apoi recunoscu glasul aspru al

protestantei și-i păru că trăiește un vis și mai groaznic. Văzîndu-l pe Guillaume mereu tăcut, cu buzele strînse, cu ochii ațintiți în tavan, își zise că tînguirile Genevièvei îi aminteau poate rugăciunea de gonire a diavolului cu care ea îl obișnuise. Avea să se plece asupra-i să facă semnul ciudat pe țîța stîngă, altul pe țîța dreaptă, un al treilea pe buric repetînd de trei ori : „Lubrica, fiică a iadului, reîntoarce-te în flăcările din care te-ai smuls pentru blestemul oamenilor. Pielea ta să se înnegrească, părul tău roșcat să-ți acopere trupul întreg ! Du-te în numele Aceluia al cărui gînd te sugrumă, în numele lui Dumnezeu-Tatăl !". Și cine știe, poate că atunci avea să se prefacă în pulbere. În groaza ei, în clipa aceea tulbure de noapte, primea, încă tremurînd în urma visurilor urîte, tînguirile bătrînei, întrebîndu-se dacă o rugăciune nu era de-ajuns s-o omoare... O cuprinse o spaimă copilărească. Se culcă încet, ghemuindu-se lîngă perete. Dinții îi clănțăneau, se temea cu fiecare clipă mai mult și-i părea că simte degetele lui Guillaume făcîndu-i semne pe piele. Dacă el rămînea astfel mut și cu ochii deschiși, pe semne aștepta s-o vadă pe ea adormită, ca să se încredințeze dacă era femeie sau demon. Această spaimă ucigătoare, o ținu deșteptată pînă la ziuă.

A doua zi, seara, soții își făcură două paturi, de bună înțelegere. Din clipa aceea erau cu totul despărțiți. Scena din noaptea trecută îi înstrăinase. De la ivirea lui Jacques, toate parcă luau parte la această înceată despărțire. Amîndoi se încăpățînaseră să se îmbrățișeze ca să îndepărteze amintirea acestui om și nu se dădură învinși decît în fața neputinței de a lupta mai departe. Guillaume nu se mai simțea în stare să doarmă alături de Madeleine pe care o chinuiau visurile urîte, în vreme ce ea nu știa ce mijloc să întrebuințeze ca să stea veșnic deșteaptă. Despărțirea avea să le-aducă poate o ușurare.

Ciudat era însă că ei se iubeau cu aceeași dragoste curată, se tînguiau din această pricină și se doreau chiar. Prăpastia, pe care-o putere nevăzută o săpase între ei, nu-i despărțea decît trupește ; ei rămîneau pe marginea prăpastiei, ca să se privească cu dragoste, de departe. Mînia și dezgustul, erau și ele pline de-un fel de vrajă neputincioasă. Simțeau că sînt despărțiți pentru totdeauna dar, dacă nu mai aveau nădejdea să se apropie și să pornească iarăși în viață pe calea dragostei, simțeau totuși un fel de

bucurie amară să trăiască sub acelaşi acoperămînt, şi-această bucurie îi împiedica să caute o vindecare într-un deznodămînt grabnic şi puternic.

Se fereau totdeauna să hotărască ce-aveau de gînd să facă la venirea lui Jacques. Amînaseră pentru mai tîrziu această grijă. Şi, cu fiecare zi, amînau pentru altădată convorbirea ce voiau să aibă în această privinţă. Greutatea de-a alege un drum hotărît, suferinţa ce le putea pricinui o astfel de convorbire îi îngrozea, îndemnîndu-i să tărăgăneze lucrurile. Pe măsură ce săptămînile treceau, se simţeau şi mai fricoşi, şi mai neputincioşi să ia o hotărîre. Spre sfîrşitul celei dintîi luni, petrecură zile amare, închipuindu-şi că-l aud mereu pe Jacques bătînd în uşă. Nici n-aveau cel puţin tăria să-şi mărturisească această frică, să se liniştească vorbind de ceea ce-i îngrozea pe amîndoi ; se mulţumeau să-şi asculte bătăile inimii, să schimbe priviri de groază, la fiecare sunet al clopoţelului. În sfîrşit, în cele dintîi zile ale lui februarie, Guillaume primi o scrisoare de la vechiul lui prieten. Jacques povestea mai întîi agonia camaradului său, la spitalul din Toulon, apoi sfîrşea vesel lămurind cum întîlnise o femeie în port, cum o urmărise pînă la Nisa, astfel că nu se putea întoarce la Paris în grabă cum ar fi vrut. Avea să mai stea acolo încă cincisprezece zile, poate chiar o lună. Guillaume întinse liniştit scrisoarea Madeleinei, pîndind pe chipul ei urma gîndurilor. Ea păru nepăsătoare numai buzele i se strînseră într-un fel de nedumerire. Scăpaţi oarecum de-o primejdie, soţii se gîndiră că aveau destulă vreme înaintea lor şi amînară din nou pentru altădată grija de a lua o hotărîre.

Totuşi, traiul la Noiraude devenea de nesuferit. Totul părea că le stă împotrivă. Într-o dimineaţă scăldată în pulberea soarelui, pe cînd coborau în parc, zăriră, spînzurată de gardul ce da spre drumul de la Mantes, pe Cocleala, care-i urmărea cu ochii ei tulburi. O întîmplare, fără îndoială, rătăcise pînă la Véteuil pe-această nenorocită cerşetoare. Păru că o urmăreşte pe Madeleine, un zîmbet îi descoperi dinţii galbeni, şi începu să cînte părţi dintr-un cîntec de lume pe care amîndouă îl ştiau de mult, de pe vremea cînd colindau pădurea Verrières, în amurg, întorcîndu-se de la petreceri.

Glasul ei răgușit parcă lătra :

Era un pașă, Mustafa,
Ce-averi nenumărate-avea ;
El pe Catinca într-o zi
Pentru serai și o cumpără...
Și tra la la, tra la la la,
Tra la la la, la la, la la

Refrenul părea pe buzele ei o batjocură. Acest „tra la la" pe care îl repeta din ce în ce mai tare, se pierdea într-un rîs ciudat, nebunesc. Madeleine și Guillaume se grăbiră să se reîntoarcă, urmăriți parcă de țipetele cîntecului. Dar, din ziua accea, Madeleine nu putea ieși din casă fără să n-o întîlnească pe Cocleala spînzurată de zăbrelele gardului. Nenorocita se învîrtea mereu în jurul Castelului Noiraude, c-o încăpățînare dobitocească. Fără îndoială recunoscuse pe vechea ei prietenă și venea s-o vadă numai, fără niciun gînd, fără să-și dea seama dacă face cu asta vreun rău. Ceasuri întregi, mergea, cum fac copiii, pe zidul scund de piatră în care era prins gardul de fier ; călca repede, ținîndu-se de zăbrele, apoi se oprea de odată cu brațele ridicate, și privea în parc cu un fel de luare-aminte amestecată cu frică. Adesori o auzeai cîntînd pe stradă, ghemuită în dosul unui zid, povestea domnișoarei Catinca. Repeta vorbele de cîte zece ori, cu încăpățînarea unei minți rătăcite care frămînta aceași frază, singura poate de care-și aducea minte. De cîte ori Madeleine o zărea pe Cocleala, de la fereastră, simțea un fior de scîrbă, îi părea că viața ei trecută pîndea în juru-i ca o fiară. Această femeie în zdrențe, care se plimba pe lîngă ziduri și își vîra fața printre vergele, îi părea un animal neastîmpărat, otrăvitor, care încerca să-și sfarme cușca și să se apropie de ea și s-o umple de bale. Într-o vreme se gîndi să dea poruncă s-o gonească pe nebună din părțile acelea dar se temea de un scandal și mai bine se hotărî să nu mai iasă din casă și să nu mai privească pe fereastră.

Văzîndu-se astfel încolțiți la Noiraude, soții se gîndiră să fugă la Paris. Acolo aveau să scape de cîntecele Louisei, de tînguirile Genevièvei și de privirile aspre ale Luciei. Cele două luni petrecute într-o neliniște chinuitoare, făcuseră singurătatea de nesuferit.

De vreme ce Jacques le îngăduia un răgaz de încă trei sau patru săptămîni, voiau să caute prin orice mijloc să

uite, să s-avînte spre o lume în care norocul să nu-i privească prea de departe. Astfel, că, de îndată ce Lucia se însănătoși, pe la mijlocul lui martie, plecară.

XII

De aproape cinci ani pavilionul din strada Boulogne era nelocuit. Guillaume nu voise să-l închirieze, socotind veşnic că poate veni să petreacă aici cîteva luni în timpul iernii. La începutul căsătoriei, se mulțumise să trimită un bătrîn slujitor de la Noiraude care să îngrijească de casă. Bătrînul locuia într-o mare gheretă de cărămidă, clădită în stradă, lîngă poartă. Toată munca lui se mărginea să deschidă, odată pe săptămînă, dimineața, ferestrele odăilor, ca să intre aer. Această slujbă era pentru bătrîn un fel de răsplată în urma îndelungilor lui îngrijiri casnice.

Vestit în ajun de sosirea stăpînilor, toată noaptea și-o petrecu scuturînd praful de pe lucruri. Cînd se iviră Guillaume și Madeleine, găsiră foc în toate odăile. Erau fericiți parcă văzînd cum arde focul cu pîlpîiri ce dădeau sigurătății farmecul blînd de altădată. Pe drumul de la Véteuil la Paris, simțeau cum li se strînge inima în taină, la gîndul că vor intra iarăși în căsuța unde străjuiau cîteva luni din viața lor trecută. Își aminteau cele din urmă săptămîni ale șederii lor aici, surdele neliniști ce simțiseră și se temeau să nu trezească iarăși amărăciunea amintirilor, cum făcuseră în pavilionul de lîngă Noiraude. De aceea păreau surprinși și încîntați de înfățișarea odăilor, pe care închipuirea lor le îmbrăca într-o haină posomorîtă și dezgustătoare, pe măsură ce se apropiau de Paris. Guillaume avea o singură teamă : intrînd în odaia de culcare, zări, atîrnat pe perete, portretul lui Jacques pe care se vede bătrînul îngrijitor îl descoperise în vreun colț. Il smulse în pripă și-l zvîrli în fundul unei cutii, mai înainte ca Madeleine să-l fi băgat de seamă.

De altfel, soții nu aveau de gînd să stea multă vreme în căsuța din strada Boulogne. Odăile închise, cuibul plin de taină pe care odinioară îl găseau atît de plăcut, fiindcă legăna într-o liniște blîndă iubirea lor de-abia îmbobocită, le părea acum prea strimt pentru amîndoi. Trăiseră aici veşnic aproape, unul în brațele celuilalt. Ființa lor

se revoltă azi zărind fotoliile pe care se stringeau în brațe, fericiți altădată. Veneau la Paris cu gîndul să nu rămînă singuri ci, dimpotrivă, să caute zgomot și viață de lume, voiau să se amestece în mulțime, să se simtă cît mai departe unul de altul. A doua zi după sosirea lor, făcură o vizită familiei de Rieu, care locuia în împrejurimi, în str. Bruyère. Nu-i găsiră acasă. În aceeași seară soții de Rieu veniră să-i vadă.

Căsnicia în trei se ivi ca de obicei, Tiburce la brațul Elenei, iar bărbatul în urmă. Dl. de Rieu părea bolnav. De multă vreme o boală de ficat îl chinuia cumplit, chipul lui însă, îngălbenit și brăzdat de cute adînci, își păstra măreția-i disprețuitoare și batjocoritoarea clipire a genelor. Tiburce, dezbrăcat cu totul de grosolănia lui provincială, avea aerul plictisit și mîniat al omului care îndeplinește o sarcină neplăcută ; obrazul plin, buzele-i strînse, nu căutau să ascundă un fel de mînie, și-o nevoie tainică de brutalitate. Elena se schimbase atît de mult încît Guillaume și Madeleine, văzînd-o nu-și putură stăpîi surprinderea. Nu mai era sulemenită pe obraz. Nu mai era copilăroasa păpușă îmbătrînită, cu obrajii lucioși de fard, cu zîmbetele ștrengărești, era o biată femeie cu părul încărunțit și cu fața brăzdată c-o înfățișare de tristețe murdară și rușinoasă. Pomezile și prea multele uleiuri de obraz îi roseseră pielea ce-i atîrna pe oase umflată și zbîrcită ; pleoapele grele îi acopereau ochii jumătate ; buzele vinete păreau de-abia lăsate din clește. Ai fi zis că masca cu care își acoperea fața, căzuse, și că, sub trăsăturile de împrumut, se ivea chipul adevărat. Groaznic era că acest chip mai păstra urmele unui farmec apus ; zbîrciturile ascundeau în cutele lor dungi trandafirii de fard ; părul cărunt părea murdar și tăvălit în noroi. Elena nu avea decît patruzeci și cinci de ani, dar părea să aibă șaizeci. Părea de asemeni că-și pierduse farmecul gesturilor și strîmbăturile de fetiță capricioasă ; temătoare, îndobitocită, privea umilită în juru-i, parcă veșnic i-ar fi fost frică să n-o bată cineva.

Intrînd în salon, Tiburce, care se îndrepta spre Guillaume, cu falsa pornire de prietenie care-l stăpînea de obicei, găsi că Elena, pe care de abia o lăsase de braț, nu se ferea în lături să-i facă loc să treacă. Atunci îi călcă pe rochie, o îmbrînci într-o parte și-o privi cu mînie. Elena, care vorbea cu Madeleine și-i făcea una din ple-

căciunile ei copiărești, se ghemui numaidecît lîngă zid, c-o înfățișare îngrozită, uitînd să-și sfîrșească plecăciunea și rămînînd prostită și umilită. Dl. de Rieu băgă de seamă această scenă petrecută în grabă, lovitura cu cotul pe care Tiburce o dăduse nevestei lui, și groaza celeilalte, dar rămase cu ochii întredeschiși, ca și cum n-ar fi văzut nimic, pe buze c-un zîmbet binevoitor.

Se așezară pe scaune. După cîteva minute, în urma unei convorbiri banale în care era vorba de tristețile iernii la țară și de farmecul Parisului în acest anotimp, Guillaume propuse lui Tiburce să fumeze cîte-o țigară într-o odaie de alături. Vederea Elenei îl chinuia cumplit. Cînd femeile rămaseră singure, în fața d-lui de Rieu nu mai avură nimic să-și spună. Bătrînul, ghemuit într-un fotoliu larg, cu mîinile încrucișate pe piept, privea în gol, cu înfățișarea surzilor cărora nici un zgomot nu le tulbură gîndurile, părea că nici nu-și dă seama unde se află. Din cînd în cînd, pleoapele i se coborau blînd, o privire ascuțită îi scăpa din coada ochiului, plină de-o amară batjocură, și sfredelea privirea celor două femei care nu-l luau în seamă.

Un răstimp, tăcură. Apoi, Elena, fără să vrea, începu vorba despre Tiburce. Veșnic aducea vorba de tînărul care-o stăpînea pe de-a-ntregul. Totul o îndrepta spre el, despre altceva n-ar fi știut ce să spună, după un anumit număr de fraze, ajungea tot acolo, plîngîndu-și viața de spaimă și voluptate pe care o trăia în preajma acestui călău. În părăsirea ei trupească, pierdea cu încetul acel respect omenesc, cea din urmă fărîmă de rușine, alcătuită din mîndrie și prevedere, care împiedică pe orice femeie să-și mărturisească păcatele. Ea, dimpotrivă, simțea o deosebită plăcere să vorbească de dragostea ei nenorocită ; se spovedea celui dintîi venit, să-și dea seama cît se înjosea, mulțumită parcă, de vreme ce vorbea numai de omul care devenise totul pentru ea. Era de-ajuns, de altfel, s-o lași să se spovedească, fără s-o întrerupi, atunci se rătăcea în povestea umilitoare a desfrîului ei, își mărturisea cele mai negre păcate, se tăvălea în chiar noroiul cuvintelor ce rostea, uitînd că vorbește cu un om care-o ascultă. Adevărul era că atunci vorbea numai pentru ea, ca să-i pară că trăiește din nou păcatele spovedite.

Mărturisi totul Madeleinei. O frază simplă îi fu de ajuns ca să treacă de la o convorbire banală la spovedania desfrîului ei. O făcu fără nici o teamă, astfel că Madeleine o ascută fără un pic de mirare. Cînd vorbi de Tiburce ca de-un amant pe care-l cunoștea de ani de zile, adăugă aproape plîngînd :

— Ah, scumpă doamnă, sînt crud pedepsită. Omul ăsta, care altădată era așa de blînd și-așa de mîngîietor, a devenit crud și neînduplecat... Mă bate. Știu că e rușinos să mărturisesc toate astea ; dar sînt atît de nenorocită și am atîta nevoie de mîngîiere !... Cît ești de fericită, d-ta că nu te-ai înjosi niciodată, că-ai putut trăi în liniște !... Eu îndur toate chinurile iadului... Ai văzut cum m-a îmbrîncit Tiburce adineauri... Are să mă omoare într-o zi.

Și totuși, în adîncul sufletului se bucura din pricina acestor suferinți. Glasul ei avea înmlădieri de voluptate cînd vorbea de loviturile ce primea. Ghiceai atunci că pentru nimic în lume nu și-ar fi schimbat nenorocita ei viață cu liniștea și cinstea căsniciei pe care se făcea că le dorește din toată inima. Era de altfel un fel al ei de a se lămuri ; căințele false îi îngăduiau să-și povestească pe larg întîmplările ; în asta găsea o ciudată mulțumire, tresăriri nervoase care o făceau să simtă și mai adînc plăcerile amare ale vieții. Nu-i păsa că-și arată rănile, de vreme ce vorbea de-o suferință atît de plăcută, îi plăcea chiar să-și arate viața și mai groaznică, să facă pe nenorocita, lucru care părea că o împacă întrucîtva cu ea însăși. Ceasuri întregi, cînd cineva voia s-o asculte, flecărea neîncetat, părîndu-i rău de zilele de nevinovăție care erau prea departe ca să mai răspundă la chemarea ei, tăvălindu-se în noroi cu mulțumiri de bestie ce linge mîna care-o lovește.

Deși vorbea în șoaptă, Madeleine se temea să n-o audă dl. de Rieu. Privea neliniștită spre bătrîn. Elena îi surprinse privirea.

— Oh, nu-ți fie teamă, reluă ea cu glas și mai jeluitor, c-un cinism liniștit ; bărbatul meu nu mă aude.. E și el vrednic de plîns... Nu știe nimic, nu-mi vede lacrimile, pe care eu i le ascund totdeauna. Zîmbesc în fața lui, chiar cînd Tiburce se poartă cu mine cum s-ar purta cu cea din urmă dintre femei. Ieri mi-a dat o palmă în salon, fiindcă l-am mustrat că umblă după fete. Palma

aceea mi-a sfîșiat obrazul cu un zgomot surd. Dl. de Rieu, care se plecase spre cămin, nu s-a întors decît după vreo cîteva clipe. A rămas nepăsător, pesemne că n-a auzit nimic. Eu zîmbeam, cu obrazul înflăcărat... Putem sta de vorbă oricît. Privește-l, a ațipit...

Într-adevăr, dl. de Rieu părea că doarme, dar privirile lui ascuțite sticleau sub pleoapele închise pe jumătate. Tresăriri repezi ce-i mișcau degetele încrucișate, ar fi făcut să ghicească, pe orice om cu vederi mai pătrunzătoare, că el se bucura în liniște de această tainică amorțire. În clipa aceea poate chiar citea povestea cu palma pe buzele neveste-si.

Madeleine se crezu datoare să-și plîngă prietena din bunăvoință. Se miră că dragostea lui Tiburce pierise atît de grabnic.

— Eu nu înțeleg nimic din grosolăniile lui, reluă Elena. Mă iubește mut, sînt încredințată. Are însă ceasuri rele... Eu îi sînt destul de supusă ; am încercat chiar multe spre folosul lui, ca să-l fac să aibă la Paris starea pe care-o merită ; e drept că pretutindeni toate mi-au stat împotrivă... Am îmbătrînit. Crezi oare că el nu mă mai iubește decît fiindcă are nevoie de mine ?

Madeleine răspunse că nu credea asta.

— Gîndul ăsta îmi face mult rău, reluă Elena cu șiretenie.

Tiburce o făcuse de mult să înțeleagă acest lucru. Ea știa bine că nu mai e pentru el decît un mijloc de viață liniștită. Puțin îi păsa, de altfel, că el îl socotea într-un fel ori în altul. Ea însă nu ajunse pînă acolo să mărturisească în totul că mai bine primea să cumpere dragostea tînărului decît să se lipsească de ea. Ea se lega de el cu furia femeii care n-a îmbătrînit cu nimic și care găsește, în această primejdioasă tinerețe, pornirile unei vieți de abia ajunsă să cunoască lumea. Tiburce era pentru ea ceva de neînlăturat. Fără îndoială, dacă-o părăsea, ar fi căutat un altul, pe care avea să-l plătească cu prețul celei din urmă josnicii.

— Aș vrea să-i fiu de folos, reluă ea, urmîndu-și fără să vrea, firul gîndurilor. Poate că astfel s-ar arăta recunoscător. Nădăjduiesc încă... Mă găsești schimbată mult, nu-i așa ? Nu mai am nici puterea să fiu cochetă. Sufăr atît de mult !...

Și se ghemuia în fotoliu, moale și neputincioasă. Adevărul era că desfrîul o adîncise într-un fel de amorțire chinuitoare. Pentru ea nimic nu mai avea preț, nici chiar îmbrăcămintea la care ținea foarte mult. Ea, care se luptase dîrz cu vîrsta, acum își spăla mîinile c-o oboseală de necrezut. Rămînea zile întregi de-a rîndul prostită, leneșă, amintindu-și cu adînci mîhniri voluptățile trecute, visîndu-le pe cele ce-aveau s-o mai bucure într-o zi. Rămînea în ea numai bestia lubrică; femeia murea, cu dorințele ei de plăcere, cu nevoile ei de-a părea totdeauna tînără și totdeauna iubită. De vreme ce Tiburce îi potolea foamea de bătrînă nesățioasă, nu-i mai cerea nici dragoste nici bunăvoință. Un singur gînd o chinuia: să-l vadă mereu în brațele ei, fără să se gîndească să-l facă rob cu vreun zîmbet al chipului ei zugrăvit; socotea că înjosirea și desfrîul erau de ajuns să-l lege de dragostea ei.

Madeleine o privea c-o adîncă milă. Nu căuta să coboare în umbra aceste putreziciuni; își închipuia că numai grosolăniile lui Tiburce era pricina amorțirii și îndobitocirii acestei femei. De aceea nu-și putu stăpîni un strigăt de revoltă.

— Dar un astfel de om trebuie gonit! zise ea.

Elena o privi îngrozită.

— Să-l gonesc... să-l gonesc... gîngăvi ea c-o teamă aspră, ca și cum Madeleine ar fi osîndit-o să i se taie mîinile.

Apoi, liniștindu-se, adăugă pripit:

— Dar, scumpă doamnă, Tiburce n-ar primi niciodată să plece. Ah, d-ta nu-l cunoști! Dacă i-aș vorbi de despărțire, ar fi în stare să mă omoare... Nu, nu, sînt a lui, trebuie să îndur pînă la sfîrșit.

Mințea cu nerușinare. În după-amiaza aceea, amantul o amenințase că nu-i va mai călca pragul dacă nu-i va găsi numaidecît o slujbă.

— Ah, cît te invidiez, zise ea apoi. Ce bine trebuie să fie să te știi plină de virtute!

Și începu iarăși să se plîngă. Vorbea singură, întrerupîndu-și tîrguirile cu zîmbete ciudate, amintindu-și voluptățile apuse. Flecări un ceas întreg, cu păreri de rău copilărești, cu nădejdi de desfrîu, cu mărturisiri amestecate într-un fel de liniștită nerușinare, cu rugăminți ce parcă cereau sprijin și milă oamenilor cinstiți.

În cele din urmă, Madeleine se plictisi ascultîndu-i spovedaniile ; mărturisirile-i nerușinate o înnăbușeau ; nu spunea nimic, se mulțumea numai să răspundă c-o mișcare a capului. Cîteodată privea neliniștită spre dl. de Rieu ; bătrînul păstra pe buze același zîmbet disprețuitor, aceeași înfățișare de ironică încredințare. Atunci, pe cînd Elena repeta de zece ori aceeași poveste josnică, Madeleine se gîndea la ea însăși ; se gîndea la drama ce-i sfîșia inima, chinuind-o pe ea și pe Guillaume ; ar fi vrut să-și vadă bărbatul surd și imbecil, pironit într-un fotoliu și să se știe pe ea însăși putrezită în așa hal ca să nu se mai poată revolta, să adoarmă în noroiul nerușinării cu toată voluptatea unui suflet josnic.

În vreme ce femeile vorbeau despre astfel de lucruri, Guillaume și Tiburce se retrăseseră într-o odaie de alături unde fumau. Guillaume, care înnadins căuta convorbirile fără rost, întrebă pe vechiul lui camarad de școală dacă era mulțumit cu viața ce ducea la Paris. Asta îl interesa prea puțin, îl ura pe Tiburce ; era fericit însă că-l are lîngă el ca să-și poată uita necazurile. Tiburce răspunse cu glas morocănos că nimic încă nu-i ieșise din plin. Întrebarea nevinovată a celuilalt îi scormonea rănile ca un fier înroșit.

Începu să fumeze c-o aspră neliniște ; apoi după un răstimp,își descărcă mînia ce-i clocotea în inimă. Se spovedea lui Guillaume după cum amanta lui se spovedea Madeleinei, dar cu vorbe mult mai amare și mai grele. Vorbi de d-na de Rieu cu graiul care se întrebuințează între bărbați cînd vorbesc de fetele de stradă. Această femeie, spunea el c-o ură neîmpăcată, îi risipise toată tinerețea ; el nu înțelegea însă ca viața să și-o risipească pentru o dragoste caraghioasă ; era hotărît să se smulgă din brațele acestei furii, ale cărei sărutări îl desgustau. Ceea ce nu mărturisea însă, era mînia ambițiilor lui înfrînte. Toată mînia lui era pricinuită de prea puținul folos pe care-l avusese pînă atunci de pe urma sărutărilor ei. Asta îi îngăduia să joace rolul unui biet tînăr rătăcit, fără să știe cum, în culcușul unei femei bătrîne. Dacă Elena ar fi putut să-l numească auditor la Consiliul de Stat, ori atașat la o ambasadă oarecare, ar fi vorbit de ea cu bunăvoință pretutindeni ; ar fi știut în ce fel să-și lămurească prietenia față de ea. Dar, se înțelege, mîngîierile lui

nu-i erau cu nimic răsplătite. Tiburce Rouillard nu era omul care să dea ceva pe nimic.

Știa totuși că biata femeie își cheltuise și punga și odihna. Dorința ei de a-i fi de folos însemna prea puțin pentru el ; voia să vadă ceva sigur, și amanta lui, spre nenorocul ei, nu putuse să facă nimic, — aceasta numai din pricina d-lui de Rieu ; bătrînul, pricepînd că comedia ar fi mai puțin caraghioasă dacă Tiburce ar primi răsplata sărutărilor lui, la fiece nouă încercare a nevestei lui, se ducea în urmă-i să zădărnicească planul cel mai dibaci de procopsire a lui Tiburce. Era un mijloc ciudat de a plictisi pe cei doi îndrăgostiți, îndemîndu-i la scene groaznice de care el se bucura în taină. După săvîrșirea vreunei astfel de fapte, se simțea mulțumit zile întregi, privind spaima și umilirea Elenei și mînia lui Tiburce. Acesta se ivea cu buzele strînse, palid, cu pumnii strînși, încercînd să-și cheme amanta în vre-un colț ca să-i spună vorbe aspre. Dar, în astfel de zile, ea se încăpățîna să nu se îndepărteze de lîngă d. de Reiu ; tremurînd, cu ochii roșii, își ruga amantul cu privirea numai. Atunci surdul se făcea și mai tare de urechi și lua o înfățișare de imbecil fericit. Apoi, cînd Tiburce reușea să-și încolțească amanta în umbra odăii și-o îmbrîncea fără milă, surdul, deși se făcea că întoarce spatele, părea că aude totul, și vorbele și loviturile. Nu-l vedea nimeni, dar chipul lui lua o înfățișare de cruzime drăcească.

Astfel Tiburce începea să creadă că amanta lui n-avea nici o putere și nu era în stare să-l ajute cu nimic. Asta îl făcea neînduplecat față de ea ; un singur gînd îl ținea în casa ei : să se răzbune pentru cei patru ani de dragoste risipită în zadar. Pînă în vremea aceea nu îndrăznise, s-o părăsească, gîndindu-se la atîtea jertfe pe care le irosise fără nici un folos. De aceea își începea iarăși aceeași viață de plictisitoare osîndă ; în pricina lui lua cerul drept martor, zicîndu-și că providența era prea aspră de vreme ce nu-l răsplătea cu nimic. Dar în cele din urmă orice nădejde era de prisos ; era hotărît să se despartă de Elena.

Guillaume păru că ascultă cu multă compătimire mărturisirile lui Tiburce. Era oarecum desgustat de dragostea tînărului, dar căuta să joace un rol în această comedie de mînii și păreri de rău. Celălalt se spovedea numai ca să se ușureze și să audă părerea prietenului său, pe care-l știa bun și cinstit, felul în care trebuia să se arăte, față de

lume, în urma legăturilor lui caraghioase cu d-na de Rieu. Simțea că, de vreme ce această femeie nu era în stare să facă din el un om de seamă, putea fi oricînd disprețuit că dormise în culcușul ei, faima l-ar fi schimbat în om îndemînatec, vrednic de orice mîndrie, căderea, dimpotrivă, îl cobora pentru totdeauna. Astfel, dorea să meargă înaintea disprețului și-a oricărei batjocuri, arătîndu-se victima care, cel puțin, are dreptul la iertare. Se purtă c-o dibăcie de necrezut. Guillaume se oferi el însuși să-l ajute, cu numele și cu averea lui. Dacă voia, îi spunea el, avea să-l înfățișeze unui vechi prieten al tatălui său. Planul de despărțire îl încuviință pe de-a întregul. De altfel, juca și el un rol oarecare : se silea să pătrundă adîncul acestei povești, care nu-l interesa întru nimic, nădăjduind să-și uite necazurile lui cercetîndu-le pe-ale altora.

După ce-și fumară țigările, Guillaume și Tiburce intrară în salon. Elena, întreruptă în mijlocul tînguirilor ei, se opri de-odată și își privi cu teamă amantul, parcă i-ar fi fost frică să n-o bată că-și spovedise nemulțumirile. Rămase tulburată, rostind rar cîte-o vorbă pe care tînărul o primea cu dezgust, el căuta s-o oprească totdeauna, făcînd-o să înțeleagă că nu știe ce spune, fără chiar să încerce să-și ascundă mînia în fața lumii. Ai fi zis că înadins căuta să arăte lui Guillaume cît de puțin îi păsa de ea. Seara se sfîși într-un fel de posomorîtă plictiseală.

Cînd musafirii erau aproape să plece, dl. de Rieu, care nu rostise decît în treacăt cîteva vorbe, îl lăudă mult pe Tiburce cu glasul lui uscat, arătînd că prietenia acestui tînăr cumsecade îi era de mare trebuință, lui și neveste-si, el nu era ca acei zăpăciți care aleargă după plăceri, el iubea și respecta bătrînețea. În cele din urmă îl rugă să-i aducă o trăsură. De obicei, se slujea de el ca de-un om al casei, căutînd înadins, cînd pleca undeva, să nu spună slujitorilor unde se duce. Ploua. Tiburce se întoarse ud pînă la piele. Dl. de Rieu, sprijinit de umărul lui se urcă în trăsură. Apoi îl trimise să-i caute nevasta care rămăsese afară, sub balcon. Puțin îi trebui să nu-l roage să se urce pe capră, lîngă vizitiu.

Guillaume și Madeleine pricepură că astfel de musafiri n-aveau cum să-i smulgă din amărăciunea vieții lor chinuite. Și apoi n-aveau unde primi ; pavilionul din strada Boulogne era prea neîncăpător : de-abia le-ar fi îngăduit să primească familia de Rieu. De aceea se ho-

tărîră să-şi petreacă serile la alţii, în banalitatea zgomotoasă a saloanelor în care se întîlnesc zeci de oameni, care nu se cunosc şi care îşi zîmbesc de la nouă ceasuri pînă la miezul nopţii. De a doua zi, dl. de Rieu le deschise uşa la şapte sau opt case încîntate că pot primi o familie ca aceea a d-lui de Viargue. De luni pînă duminică soţii nu făceau altceva decît să colinde prin case străine. Ieşeau împreună în amurg, mîncau în oraş ca nişte străini călători şi se întorceau acasă tîrziu, la culcare.

La început se simţeau oarecum uşuraţi. Golul acestei vieţi îi liniştea. Puţin le păsa a cui era casa în care intrau. Toate saloanele erau aceleaşi pentru ei. Madeleine se aşeza pe marginea unui fotoliu, păstrînd pe buze zîmbetul nelămurit al femeilor cărora nu le trece nici un gînd prin minte ; dacă se făcea muzică, ea privea clavirul în extaz, cu toate că n-auzea nimic ; dacă se dansa, primea invitaţia celui dintîi venit, apoi îşi relua locul, fără să poată spune dacă bărbatul cu care dansase era oacheş sau blond. De vreme ce era mult zgomot şi multă lumină în juru-i, se simţea mulţumită. Guillaume se pierdea printre hainele negre ; rămînea seri întregi pironit în dreptul unei ferestre, urmărind cu privirea, c-o posomorîtă luare aminte, firul de umeri goi ce se prelungea, alb şi tremurător, sub strălucirea limpede a candelabrelor, ori se vîra în dosul unei mese de joc, părînd că-l interesează mult anumite lovituri de carte, din care nu pricepea nimic. Nu-i plăcuse lumea niciodată, venea aici mînat de deznădejde, ca s-o piardă pe Madeleine în mulţime vreme de cîteva ceasuri. Apoi, cînd saloanele se goleau, porneau şi ei spre casă în urma celorlalţi. Coborînd seara, îşi închipuiau că sînt cu mult mai străini unul faţă de altul, de cum veniseră.

Dacă serile şi le petreceau în lume, zilele păreau pentru ei veşnic goale. Atunci Madeleine se aruncă cu totul în vîrtejul vieţii parisiene ; alerga prin cele mai mari prăvălii, pe la croitorese şi modiste, se făcu cochetă şi încercă să se intereseze de mersul modei. Îşi găsi o prietenă, o zăpăcită care se măritase ieşind din mînăstire şi care era pe cale să-şi ruineze bărbatul cu toată lăcomia unei cocote. Această păpuşă o tîrî pînă şi în biserici, ca să asculte conferinţele predicatorilor cu renume ; de aici se duceau la Bois ca să privească îmbrăcămintea

femeilor. Această viață de zgomot, de ștrengărie și tresăriri nervoase, pricinuia Madeleinei un fel de beție care-o făcea să zîmbească prostește. La rîndu-i, Guillaume ducea viața unui tînăr bogat și plictisit ; mînca în oraș, călărea în fiecare după-amiază și căuta să ia în serios miile de nimicuri ce-i ieșeau în cale pe stradă ori la cluburi. Ajunsese să nu-și mai vadă soția decît în serile cînd se duceau în vizită undeva.

Așa își petrecură vremea o lună întreagă. Se străduiau să ducă o viață după gustul lumii, în felul celor ce se căsătoresc fiindcă n-au altceva mai bun de făcut, ca să-și sporească averea ori să nu lase să le piară numele. Tînărul își asigură un venit, femeia își cucerește libertatea. Apoi, după o noapte petrecută în același loc, își ia fiecare odaia lui, schimbînd mai multe saluturi decît vorbe. Domnul își reia viața de flăcău, doamna își începe viața de femeie pentru care cinstea nu înseamnă nimic. Uneori între ei nu mai e nici un fel de legătură. Unii, cei mai îndrăgostiți, au un gang care le unește odăile. Din cînd în cînd bărbatul calcă în odaia nevestei, cînd simte nevoie, cum ar călca într-o casă oarecare.

Dar Guillaume și Madeleine erau prea chinuiți de patimă ca să primească pentru multă vreme o astfel de viață. Nu crescuseră în egoismul lumesc, nu putea învăța acea bunăvoință rece, acea despărțire a inimii de simțuri care îngăduie tinerilor căsătoriți să trăiască alături ca doi străini.

Felul în care se cunoscuseră, cei cinci ani de dragoste și singurătate, suferințele îndurate împreună, toate îi opreau să uite și să-și facă o viață fiecare numai a lui. Străduințele lor căutau spre o despărțire pentru totdeauna, ca să-și uite mîhnirile și bucuriile, dar se simțeau totdeauna răpuși de aceleași gînduri. Viața lor se amesteca în totul, pretutindeni.

După a treia săptămînă îi cuceri aceeași neliniște. Schimbarea obiceiurilor gonise pentru o clipă amărăciunea din sufletele lor. Se lăsaseră surprinși de zbuciumul unei vieți cu totul noi pentru ei. Saloanele, în care nu mai știa unul de altul, le pricinuise la început un fel de plăcută nedumerire. Strălucirea candelabrelor îi orbea, murmurul glasurilor îi împiedica să-și asculte zbuciumul lor lăuntric. Dar, cînd cea dintîi surprindere se risipi,

cînd se obişnuiră cu lumina, cu toată această mulţime gătită şi zîmbitoare, simţiră din nou povara gîndurilor şi le păru că lumea pierea în vreme ce ei cădeau iarăşi în umbra singurătăţii. Atunci, în fiecare seară, îşi duseră suferinţele cu ei; colindau mai departe saloanele, uluiţi, petrecîndu-şi vremea în mijlocul unei mulţimi de treizeci ori patruzeci de inşi, fără să vadă, fără să audă, chinuiţi numai la gîndul că aveau iarăşi să rămînă singuri. Şi, dacă încercau să se intereseze de tot ce se petrece în jur, numai ca să scape de povara gîndurilor, totul le părea tulbure, îşi închipuiau că o ceaţă groasă învăluie lucrurile, posomorînd totul într-o umbră murdară şi veştedă.

În mişcările regulate ale dansatorilor, în acordurile clavirului, regăseau tresăririle chinuitoare ale fiinţei lor. Chipurile sulemenite le păreau roşii de lacrimi, seriozitatea bărbaţilor îi îngrozea, umerii goi ai femeilor deveneau pentru ei un fel de aspră neruşinare. Lumea în care trăiau nu era atît de puternică încît să-i ameţească cu bogăţia ei zîmbitoare, şi erau ei, dimpotrivă, care îi dădeau ceva din întunericul deznădejdii lor.

De altfel, fiindcă nimic nu mai părea nou pentru ei, puteau judeca pe oamenii ale căror cuvinte la început le păruse o uşurare. Maimuţăreala şi dobitocia acestei lumi îi obosea. Pierdură orice nădejde de vindecare în tovărăşia unor astfel de păpuşi. Le părea că au venit la un spectacol; în actele de la început se minunau de strălucirea decorului, de bogăţia costumelor, de farmecul buneivoinţe şi de convorbirile bine învăţate ale personajelor; apoi, toate acestea se risipeau, băgau de seamă, în actele următoare, că totul se mărginea la decor, că personagiile aveau mintea goală şi recitau numai lecţiile învăţate pe de rost. Această dezamăgire îi arunca iarăşi în umbra gîndurilor posomorîte. Sufereau acum cu un fel de mîndrie. Preferau să îndure o viaţă sfîşiată de patimi în locul vieţii ce se frămînta în jurul lor, goală şi pustie. Peste cîtăva vreme ştiau tot ce se petrece în Paris. Ştiau că cutare femeie e amanta cutărui bărbat, că bărbatul cunoştea această legătură şi o îngăduia; aflară că alt bărbat trăia cu amanta lui în casă, lîngă nevastă, ceea ce îngăduia celei din urmă să iubească pe cine voia. Aceste lucruri îi uimea peste măsură. Cum puteau trăi liniştiţi oamenii aceia, în mijlocul atîtor ticăloşii? Ei se chinuiau pentru o simplă amintire, se nelinişteau numai la gîndul că nu crescuseră

unul în brațele celuilalt. Pesemne aveaeu o fire prea delicată, inimi prea curate și prea mîndre; pe ceilalți nu-i tulbura nimic, nici chiar nerușinarea. De atunci se răzbunau împotriva suferinței disprețuind lumea care era mult mai vinovată ca ei și se tăvălea, zîmbind, în noroi.

Într-o zi, într-o clipă de mînie, același gînd chinui pe Guillaume și pe Madeleine. Își spuseră că aveau nevoie să încerce să iubească aiurea, ca să uite. Dar, de la cele dintîi încercări, ființa lor întreagă se revoltă. Madeleine pe atunci în toată strălucirea frumuseții ei, era curtată în toate casele pe unde intra. Tineri, cu mănuși de femei, cu gulere călcate proaspăt, umblau veșnic în pasul ei. Ea nu găsi între toți decît niște păpuși caraghioase. La rîndu-i Guillaume se lăsa tîrît la chefuri unde noii prieteni plănuiseră să-i aducă o amantă; plecă dezgustat de la masă unde femeile, încercau mîncarea cu degetul, și se purtau cu amanții lor ca niște lechei. Pe el îl lega de Madeleine o durere prea aspră ca să poată zdrobi vreodată această legătură; dacă revolta nervilor nu le îngăduia să-și mărturisească iubirea, în schimb nici durerile nu le îngăduiau să-și uite unul de altul; rămîneau unul în fața celuilalt, neîndrăznind să se atingă, dar strîns legați pentru totdeauna. Sforțările lor de a se despărți într-o clipă, nu erau în stare decît să le pricinuiască o suferință și mai neînduplecată.

După o lună nu mai încercară să lupte. Viața lor retrasă, plimbările de peste zi și ceasurile petrecute noaptea în mulțime, nefiindu-le de nici un ajutor, căutară să părăsească această viață, rămînînd închiși în căsuța din strada Boulogne. Încredințarea că sînt cu desăvîrșire neputincioși, îi istovi. Atunci Guillaume simți cît de mult îl stăpînea Madeleine. Din clipele dintîi ale legăturii lor, ea, îl stăpînise întreg, cu temperamentul ei mult mai puternic și mai bogat. După cum spunea el altădată zîmbind, el în casă era femeia, ființa slabă și supusă care se schimba după firea celuilalt. Același lucru i se întîmplase Madeleinei cu Jacques. Guillaume se schimba după ea, luînd cîte ceva din vorba și gesturile ei. Adeseori își zicea cu groază că purta în sîngele lui și pe nevastă și pe amant, și simțea cum se mișcă, cum se strîng în adîncul ființei lui. Era rob stăpînit de o făptură care, și ea le rîndu-i, era stăpînită de altul. Era o îndoită stare de stăpînire ale cărei chinuri îi înmormînta pe amîndoi într-o deznădejde fără margini.

Guillaume rămînea, cu toate astea, oarecum nepăsător. O urmărea pe Madeleine în zbuciumul ei și înțelegea orice nouă lovitură ce-i zdrobea ființa. Mai liniștit în clipele cînd se liniștea și ea, se tîra din nou spre spaimă și durere de cum o vedea pe ea chinuită. Ea îl însenina după cum îl și îngrijora. Stăpînit de ea, pierdut în ființa ei, fără alt curaj decît al ei, fără altă voință decît a ei, se simțea smuls de fiecare nouă pornire, de fiecare bătaie a inimii ei. Adeseori Madeleine îl privea cu un fel de nedumerire.

— Ah, se gîndea ea, dacă ar fi mai plin de voință, poate că ne-am vindeca. Aș vrea să mă stăpînească, să se împotrivească vorbelor mele, și să mă bată. Simt că dacă m-ar bate mi-ar face bine. Cînd m-aș vedea căzută fără putere, dovedindu-i că el e cel mai tare, cred că aș suferi mai puțin. Ar trebui ca el să-l omoare pe Jacques în ființa mea, cu pumnul strîns. Și l-ar omorî, dacă ar avea mai multă voință.

Guillaume citea aceste gînduri în ochii Madeleinei. Înțelegea că pe această femeie, ar fi putut-o scăpa de groaza amintirilor, dacă ar fi știut să fie stăpîn, strîngîndu-mă în brațe pînă ce l-ar fi uitat pe Jacques. În loc să se cutremure cînd o vedea pe ea chinuită, trebuia să rămînă liniștit, să trăiască în afară de tulburările lui, impunîndu-i seninătatea minții lui. Cînd judeca astfel, se învinuia pentru toate relele, se simțea și mai părăsit, socotindu-se fricos, dar fără să se poată împotrivi. Atunci păstrau amîndoi o tăcere posomorîtă, ceasuri de-a rîndul. Madeleine avea pe buze o cută a disprețului și suferinței ; Guillaume căuta să se ascundă în mîndria lui chinuitoare, în acea încredințare a nobleței și bunăvoinței sufletești, care erau pentru el cea din urmă scăpare.

Cîteva zile după hotărîrea lor de a nu se mai duce nicăieri, simțiră, în singurătatea din strada Boulogne, o atît de amară deznădejde încît se gîndiră să plece la Noiraude. Plecau însă fără să-și făgăduiască o cît de slabă mîngîiere. O astfel de nădejde le-ar fi părut caraghioasă. Din noaptea cînd fugiseră din fața lui Jacques, se simțeau parcă îmbrînciți de vîntul unei groaznice nebunii care nu le îngăduia să se mai odihnească. Scîrba de a lua o hotărîre, deznădejdile fără margini îi adîncise într-un fel de amorțire în care voința li se îneca pe de-a-ntregul. Se obișnuiseră pe încetul cu starea aceasta de chinuitoare

așteptare, și nu mai aveau puterea să se împotrivească. Nepăsători în înfățișare, aproape amorțiți, lăsau să treacă zilele goale și posomorîte. Își ziceau că Jacques se va reîntoarce într-o zi ori alta; erau chiar neliniștiți din pricina tăcerii lui; erau încredințați că venise la Paris. Dar își uitau atît de mult de voința lor, încît nu mai încercau să scape de el. Asta ar fi ținut ani de-a rîndul, fără ca ei să fi avut gîndul să se smulgă din noaptea suferințelor printr-un deznodămînt puternic. Le trebuia o nouă lovitură ca să-i zdrobească. Așteptînd-o însă, trăiau într-o durere nelămurită, rătăcind acolo unde-i mîna instinctul. Se întorceau la Noiraude mai mult ca să schimbe locul decît să fugă din preajma lui Jacques. Tulburările făceau nesuferită această viață de mînăstire care, altădată, îi adormea în leagănul unei depline fericiri. Gîndul unei călătorii, a unei plecări în grabă, îi ispitea. Pe de altă parte, se aflau în mijlocul lunii aprilie, diminețile erau calde: începea anotimpul plimbărilor. Fiindcă nu erau făcuți pentru lume, preferau să sufere în liniștea și singurătatea castelului.

În ziua plecării, seara, făcură o vizită de bun rămas familiei Rieu pe care n-o mai văzuseră de mult. Dar, la hotel aflară că erau cît se poate de rău. Voiau să plece, cînd un slujitor veni să le spună că bătrînul îi roagă să urce. Îl găsiră culcat într-o odaie largă, întunecată. Boala de ficat de care suferea se înrăutățise, astfel că nu mai avea nici o nădejde de scăpare. Aflase întregul adevăr de la doctor, astfel că, spunea el, putea să-și lase în bună orînduială unele afaceri, înainte de a muri.

Cînd Guillaume și Madeleine intrară în odaia mare, îl văzură pe Tiburce în picioare lîngă patul bolnavului, foarte tulburat. La capătul lui, Elena, într-un fotoliu, părea că așteaptă o lovitură de care nu se mai putea feri. Ochii bolnavului se plimbau de la unul la altul, ascuțiți ca două tăișuri de oțel; fața lui galbenă, groaznic brăzdată de suferinți, păstra același zîmbet disprețuitor; buzele încrețite aveau cruzimea lor obișnuită. Întinse mîna musafirilor și le spuse, cînd află de plecarea lor la Noiraude:

— Sînt fericit că-mi pot lua rămas bun de la voi... N-am să mai revăd orășelul Véteuil...

Nu era, dealtfel, nici urmă de părere de rău în glasul lui. Se făcu apoi liniște, o liniște grea ca în jurul oricărui om aproape să moară. Guillaume și Madeleine nu știau cum să facă să plece. Tiburce și Elena rămîneau muți, împietriți, în prada unor mîhniri pe care nu căutau să le ascundă. După cîteva clipe, d. de Rieu, care părea că simte o mare bucurie văzînd mîhnirea soției lui și a lui Tiburce, reluă deodată, vorbind către musafiri :

— Eram pe cale să-mi rînduiesc micile mele treburi de familie... Nu mă feresc de dumneavoastră, putem merge mai departe... Vorbeam de testamentul amicului nostru Tiburce ; l-am numit legatarul meu universal cu condiția să se însoare cu biata mea Elena...

Glasul lui, rostind aceste cuvinte, fu întovărășit de un rînjet crud. Murea așa cum trăise, batjocoritor și neînduplecat. În ceasul morții pălmuia pentru cea din urmă oară, c-o amară voluptate, lumea aceasta croită din mizerie și nerușinare. Clipele lui din urmă erau hărăzite să osîndească pe Elena și pe Tiburce pentru totdeauna. Îl deznădăjduise așa de mult pe bietul tînăr, împiedicîndu-l să-și caute vreun rost, încît aceasta din urmă se hotărîse să rupă legăturile lui cu Elena, în urma unor certuri din care ieșise rău bătută. Această hotărîre deznădăjdui pe dl. de Rieu care vedea cum îi scapă prilejul de răzbunare. Mersese poate prea departe, tot el trebuia să-i împace, să-i lege așa de strîns pe unul de altul încît să nu se mai poată despărți. Atunci îi trecu prin minte gîndul drăcesc ca nevasta lui să se căsătorească cu tînărul Ruillard. El n-ar fi lăsat niciodată să-i scape prilejul de a se îmbogăți, chiar cu prețul unor mîhniri fără sfîrșit ; Elena, iarăși, nu putea fi atît de prevăzătoare ca să nu primească legătura cu un om care o stăpînea. Căsătorindu-se, aveau să se chinuiască necontenit. Bătrînul îl vedea pe Tiburce înlănțuit de o femeie care-i putea fi mamă și căreia avea să-i tîrască urîțenia ca pe o grea povară ; o vedea pe Elena prăpădită de desfrîu, cerînd sărutările c-o umilință de slujnică, snopită în bătăi de dimineață pînă seara de bărbatul care avea să se răzbune, acasă, pentru zîmbetele pe care avea să i le trimită în ochii unuia. O astfel de căsătorie avea să fie un iad, un chin, o pedeapsă de fiecare clipă. Și dl. de Rieu, închipuindu-și această viață de bătaie și ură rînjea în spaima durerilor ce-i sfîșiau pieptul.

Se întoarse apoi spre Tiburce și urmă c-o aspră batjocură :

— Dragul meu, m-am obișnuit să te privesc ca pe copilul meu, și vreau să te fac fericit. Îți cer în schimbul averii, o dragoste curată pentru biata mea soție. Dacă e mai în vîrstă ca dumneata, vei găsi în ea un sprijin mîngîietor. În hotărîrea mea să nu vezi decît marea dorință de a vă ști fericiți. Ai să-mi mulțumești mai tîrziu.

Apoi, către Elena :

— Ai să fii o mamă pentru el, nu-i așa ? Ai iubit tinerețea. Fă un bărbat din acest copil, nu-l lăsa să se piardă în stricăciunea Parisului, îndemnă-l mereu numai spre fapte mari.

Elena îl asculta c-o adevărată spaimă. Glasul lui era atît de batjocoritor încît ea se întreba în cele din urmă, dacă omul acesta băgase vreodată de seamă viața ei de desfrîu. Își amintea zîmbetele, seninătatea lui disprețuitoare ; își zicea că surdul auzise totul, înțelesese totul, și numai ea fusese amăgită. Ciudățenia testamentului îi lămurea viata de tăcut dispreț. De vreme ce-o arunca în brațele lui Tiburce, pesemne cunoștea legătura ei și căuta s-o pedepsească. Această căsătorie o îngrozea peste măsură. Tînărul se arătase atît de aspru cu ea, o chinuia c-o ură atît de neîmpăcată în ziua despărțirii, încît teama de-o nouă bătaie făcea să tacă în ea orice poftă a cărnii. Se gîndea, cutremurîndu-se, la această unire care avea s-o robească amărăciunii și grosolăniilor. Dar trupul ei moale și prăpădit nici nu se gîndea să scape de voința amantului. Avea să facă din ea ce voia. Amărîtă, bătută, asculta pe bolnav, încuviințînd cu semne din cap tot ce spunea el. Și, ca să se mîngîie, își zicea : „Chiar dacă m-o bate Tiburce, vor mai fi și clipe cînd am să-l strîng în brațe“. Apoi se gîndi că Tiburce avea să umble după alte femei, cheltuind averea bărbatului ei, și că n-avea să primească nici s-o umilească cu rămășițele iubirilor lui fugare. Gîndul acesta o chinuia cumplit.

Tiburce căuta, pe cît era cu putință, să se liniștească. El îndepărtă din gînd pe Elena, socotea numai averea pe care avea să i-o lase dl de Rieu, adăugată la veniturile pe care le avea de la tatăl său, geambașul. Această avere îi dovedi în cîteva clipe că trebuie să se însoare c-o femeie bătrînă ca Elena. Și totuși, ce avea să facă cu ea ? Se

cutremură la gîndul că n-avea să se mai despartă de ea, și nu știa cum să hotărască lucrurile. Dacă trebuia, avea să se închidă cu ea într-o pivniță și acolo s-o omoare pe încetul; dar gîndul că în urmă, trăind cu banii ei, avea să și-o amintească în fiecare clipă, îl neliniștea cu totul.

Dl. de Rieu îi citi hotărîrea în ochii limpezi, în mișcarea rece și răutăcioasă a buzelor. Își lăsă încet capul pe pernă. Apoi, cel din urmă rînjet îi lumină chipul slăbit de apropierea morții.

— Acum, șopti el, pot muri liniștit.

Guillaume și Madeleine luau parte la această întîmplare c-o ciudată îngrijorare. Pricepeau că deznodămîntul unei groaznice comedii se juca în fața lor. Se grăbiră să plece. Elena, zăpăcită, ghemuită în fotoliul ei, nu se mișcă din loc. Tiburce îi întovărăși pînă la ușă. Cînd coborau scara, își aminti că vorbise aspru de d-na de Rieu către Guillaume. De aceea se crezu dator să facă pe șiretu

— O judecasem rău pe această biată femeie, zise el. E prea amărîtă din pricina apropiatei morți a bărbatului ei... El mi-a lăsat-o în grijă cu limbă de moarte; am să caut pe toate căile s-o fac fericită.

Apoi, crezîndu-se dezvinovățit, sfîrși

— Ascultă, reluă el deodată către Guillaume, am întîlnit azi pe unul din vechii noștri camarazi de școală.

Madeleine se cutremură.

— Ce camarad? întrebă Guillaume cu glas tulburat.

— Jacques Berthier, răspunse Tiburce, știi, băiatul acela voinic care îți lua parte totdeauna... Erați nedespărțiți... Îmi pare că s-a îmbogățit. S-a întors nu știu de unde acum opt sau zece zile.

Guillaume și Madeleine tăceau. Sala în care avusese loc această convorbire era întunecată și tînărul nu putuse băga de seamă cît de schimbați la față erau amîndoi.

— Ah, urmă el, e un băiat foarte cumsecade. Pun rămășag că va toca toată averea lăsată de unchiul lui în cîțiva ani. M-a dus acasă la el; locuiește într-un frumos apartament din strada Taitbout. Al dracului miroase a femeie la el!...

Și rîse mulțumit, ca un om care nu spune glume... Guillaume îi întinse mîna să plece. Dar el urmă:

— I-am vorbit de tine... Nu știa că ești la Paris... I-am spus unde stai... Vine să te vadă mîine seară.

Guillaume deschise ușa.

— Adio, spuse el tulburat către Tiburce strîngîndu-i mîna. Și porni în stradă.

Madeleine rămase singură cu Tiburce, îl întrebă repede ce număr are la casă dl. Jacques Berthier care locuia în strada Taitbout. El îi spuse. Cînd își ajunse bărbatul, îl luă de braț și făcură în liniște drumul scurt ce-i despărțea de strada Boulogne. Acasă găsiră o scrisoare de la Geneviève : această scrisoare scurtă și grabnică, îi vestea că mica Lucia se îmbolnăvise și, de aceea, îi chema cît mai repede. Toate îi sileau să părăsească Parisul ; pentru nimic în lume n-aveau să mai rămînă pînă a doua zi seara. Madeleine nu dormi toată noaptea. A doua zi de dimineață, în clipa cînd să urce în vagon, ea se prefăcu că uitase un pachet și se arăta foarte nemulțumită. Guillaume îi spuse că slujitorul din strada Boulogne are să i-l trimită, ea însă rămase nemișcată, nehotărîtă. Atunci el se oferi să se întoarcă singur acasă. Ea nu primi. În vreme ce suna clopotul de plecare, își îmbrînci bărbatul din sala de așteptare, spunîndu-i că se va simți liniștită știindu-l pe lîngă fetiță și făgăduindu-i că va veni și ea cu alt tren, după cîteva ceasuri. Cînd rămase singură, ieși în grabă din gară. În loc s-o ia pe strada Amsterdam, coborî pe bulevarde, pe jos.

Era o dimineață limpede de aprilie. Miresme proaspete de primăvară pluteau în aer. Văzduhul, cu toată năvala căldurii și undele blînde ce-l străbăteau, păstra în el ceva înviorător. O parte a străzilor dormea încă într-un fel de umbră albăstrie ; cealaltă parte, luminată de un potop de soare galben, tresărea într-un amestec de aur și de purpură. Madeleine mergea prin soare, pe caldarîmul inundat de raze. De cum ieșise din gară, încetinise pasul. Călca rar, pe gînduri. Din ajun o muncea un plan. Își regăsea tăria risipită în fața amenințării unei vizite a lui Jacques. În vreme ce-l întreba pe Tiburce de adresa lui, se gîndea : „Mîine am să-l las pe Guillaume să plece singur. Apoi mă voi duce să-l văd pe Jacques și-i voi spune totul, rugîndu-l să ne cruțe. Dacă îmi va jura că nu va mai căuta să ne vadă, poate am să-l cred mort din nou. Bărbatul meu nu va cunoaște niciodată această hotărîre ; e prea crud ca să știe toate astea ; mai tîrziu își va închipui că întîmplarea ne-a cruțat, și se va liniști ca și mine. De altfel, mă pot înțelege cu Jacques să avem un

schimb de scrisori c-o ceartă ivită din partea lui". Toată noaptea planul acesta i se învîrtise prin cap; căuta să schimbe amănuntele, lega cuvintele pe care avea să le rostească în fața fostului ei amant și îmblînzea pe cît putea tonul spovedaniei. Era obosită de groază, obosită de suferință: voia să sfîrșească odată. Primejdia trezea în ea pe fiica aspră și îndemînatică a lucrătorului Férat.

Acum era pe cale să-și împlinească planul. Era singură. Sunau de-abia opt ceasuri. Socotea să-l caute pe Jacques acasă aproape de amiază, astfel că avea să mai aștepte încă patru ceasuri. Dar această așteptare n-o mîhnea. N-avea de ce se grăbi. Nu era nici cea mai mică tresărire în hotărîrea ei, care nu era altceva decît rezultatul unei îndelungi chibzuințe. Își zise că-i făcea bine să se plimbe prin soare pînă la amiază. Înțelegea să și urmeze planul cu luare-aminte, fără să pornească nimica în grabă ori să zăbovească lucrurile.

De mulți ani nu se mai simțise astfel, singură, rătăcind pe jos pe străzile Parisului. Asta o ducea cu gîndul la vremea cînd se iubea cu Jacques. Avînd timp de pierdut, începu să privească prin toate părțile, cu luare-aminte, mai ales în prăvăliile de bijuterii și modiste. Se simțea parcă mulțumită să rătăcească prin Paris, în dimineața aceea de aprilie. Cînd ajunse, Madeleine, fu fericită văzînd că tîrgul de flori era deschis în ziua aceea. Se apropie, trecu cu pași rari printre cele două rînduri de glastre și buchete și se opri multă vreme în fața unor mănunchiuri de trandafiri înfloriți. După ce făcu înconjurul aleii, se întoarse, oprindu-se îndelung în fața fiecărei plante. În juru-i, în văpaia de aur a soarelui, se întindeau brazde de verdeață pătate cu puncte vii, roșii, violete, albastre, care păreau niște covoare de catifea. O mireasmă pătrunzătoare îi plutea la picioare, se ridica de-a lungul rochiilor c-o moliciune amețitoare; ei îi părea că această mireasmă, ce ajungea aproape de buze, îi ardea obrajii, încet, ca o blîndă mîngîiere. Vreme de aproape două ceasuri rămase acolo, plimbîndu-se prin mirosul proaspăt de flori, cu privirea pierdută în jocul de culori aprinse. Obrajii i se împurpurau puțin cîte puțin și un zîmbet nedeslușit îi flutura pe buze. Primăvara i se scălda în sînge, urcîndu-i-l la cap. Era zăpăcită, parcă s-ar fi plecat pe marginea unei fîntîni

La început se gîndea numai la cele ce avea de făcut. Prin minte îi treceau aceleași gînduri de peste noapte; se vedea intrînd la Jacques, repeta cuvintele prin care avea să-l deslușească cum că ea este nevasta lui Guillaume, și se oprea în fața urmărilor pe care avea să le aibă o astfel de mărturisire. Apoi alte nădejdi îi tulburau inima. Avea să se reîntoarcă la Véteuil, mulțumită, aproape vindecată, să trăiască lîngă bărbatul ei viața liniștită de altădată. Cînd aceste gînduri liniștitoare îi legănau ființa, se rătăcea în alte visuri nelămurite. Visa întîmplarea ciudată care avea să se desfășoare peste cîteva clipe și n-o mai chinuia grija planului ce-și făcuse. Îmbătată de mireasma florilor, încălzită de soare se plimba încet, plutind într-un vis blînd, mîngîietor. Gîndul unei vieți liniștite alături de Guillaume, o duse în trecut, la viața fericită de altădată. Trecutul, plin de dragoste și bucurie, îi năpădea sufletul deodată. Apoi chipul bărbatului ei se șterse, și nu-l mai văzu în mintea ei decît pe Jacques. N-o mai chinuia, îi zîmbea ca alte dăți; atunci revăzu odaia din strada Soufflot, își amintea diminețile de aprilie petrecute cu amantul ei în pădurea Verriers. Era fericită că se putea gîndi la toate astea fără să sufere; căuta să se adîncească și mai mult în lumea aceea, fără să-și mai dea seama unde se află, fără să se întrebe pentru ce aștepta amiaza — plimbîndu-se mereu prin mireasma puternică a florilor, învăluită într-o moliciune din ce în ce mai odihnitoare.

Cînd băgă de seamă că e privită, se duse să se plimbe în altă parte. Coborî pînă la Champs-Elysées, cu visul ei. Aleile erau aproape pustii; se adînci într-o liniște apăsătoare. Nu zări pe nimeni în juru-i. Și, după cîtva timp, fără să știe cum, se întoarse iarăși la Madeleine. Gîndurile porniră în stol; unde nori de parfumuri pluteau în juru-i; regăsea aceleași tresăriri de îmbătătoare voluptate, cînd băgă de seamă că mai sînt cîteva minute pînă la amiază. Trebuia să alerge în strada Taitbout. Atunci, grăbind pasul, o luă de-a lungul bulevardelor, amețită încă, cu capul greu, fără să-și mai amintească vorbele ce avea să spună. Mergea împinsă parcă de-o putere nevăzută. Cînd ajunse, era roșie la față, istovită.

Totuși, urcă scara fără cea mai mică șovăire. Chiar Jacques îi deschise ușa. Zărind-o, izbucni într-un strigăt de nestăpînită bucurie.

— Tu, tu ! strigă el. Dar bine, fetițo, nu te așteptam de loc în dimineața asta !

Și închise ușa, apoi porni înaintea ei, trecînd prin mai multe odăi frumos mobilate. Ea îl urma în liniște. Cînd ajunseră în odaia din fund, care era odaia lui de culcare, el se întoarse și-i luă amîndouă mîinile.

— Va să zică, nu sîntem supărați ? zise el. Știi că nu te-ai purtat frumos la Mantes ?... Vrei să facem pace, nu-i așa ?

Ea îl privea, veșnic mută. El de-abia atunci se sculase. În cămașa de noapte, fuma dintr-o pipă de spumă de mare. În noua lui stare de om bogat, păstra aceeași neorînduială de student și de marinar. Madeleine crezu că-l găsește așa cum îl cunoscuse, așa cum îl văzuse în fotografia pe care-o stropise într-o noapte cu multe lacrimi amare. Cămașa desfăcută lăsa să i se vadă o parte a corpului.

Jacques se așeză pe marginea patului desfăcut ale cărui înveliţuri atîrnau în jos. Ținea mereu mîinile Madeleinei, ce sta dreaptă și tăcută în față.

— Cum dracu ai aflat unde stau ? reluă el. Poate că tot mă mai iubești, m-ai întîlnit undeva și m-ai urmărit ?... Dar, înainte de toate, să semnăm foaia de împăcare.

Atunci o atrase spre el și-o sărută pe gît. Ea se simți neputincioasă, nu căută să se apere. Căzînd pe genunchii lui Jacques, rămase amorțită parcă. Deși nu urcase decît vreo cîteva trepte, era istovită. Se simțea beată, toate se învîrteau în juru-i, privea lucrurile din odaie c-o privire tulbure.

Zărind pe cămin un mănunchi de flori veștede, zîmbi și se gîndi la tîrgul de la Madeleine. Apoi își aduse aminte că venise să-i spună lui Jacques că e măritată cu Guillaume. Se întoarse spre el, păstrînd pe buze același zîmbet liniștit. Tînărul îi trecu un braț în jurul mijlocului.

— Draga mea, zise el rîzînd, nu știu dacă ai să mă crezi, dar de cînd n-ai vrut să-mi strîngi mîna, m-am gîndit la tine în fiecare noapte... Spune, îți mai aduci aminte de odăița noastră din strada Soufflot ?...

Glasul începea să-i tremure, să se aprindă, mîinile îi rătăceau în stofele moi ce învăluiau trupul fostei lui amante. Se simțea tulburat, sugrumat de dorinți chinuitoare.

Dacă Madeleine ar fi venit în altă clipă de peste zi, n-ar fi tras-o atît de grăbit spre el. Ea, de cînd se afla pe genunchii lui, se simțea într-un fel de leșin. Din toată ființa lui Jacques o îmbăta un miros aspru, tulburător. Căldura îi alerga prin sînge, un zgomot surd îi umplea urechile, un somn chinuitor o făcea să închidă ochii. Și se gîndea mereu : „Am venit să-i spun totul, trebuie să-i spun totul". Dar acest gînd îi murea în adîncul minții, ca un glas care se îndepărta, care devenea din ce în ce mai slab și pe care, în cele din urmă, nu-l mai auzea.

Ea se sprijini cea dintîi de un umăr al lui Jacques și căzu pe pat. El o prinse în brațe, ridicîndu-i picioarele care mai atîrnau pe dușumea. Ea se supuse strîngerilor lui ca un cal care cunoaște genunchii puternici ai stăpînului. În clipa în care se da, palidă, cu ochii închiși, chinuită de-o amețeală ce-i tăia răsuflarea, îi părea că se simte căzînd de la o mare înălțime, în legănări care îi pricinuiau o crudă voluptate. Știa bine că, ajungînd la pămînt, are să-și frîngă oasele, și totuși simțea, o mare bucurie să se legene astfel în gol. Tot ce-o înconjura, pierise. În lămurirea acestei căderi, în amorțirea simțurilor, auzi bătăile limpezi ale unui orologiu sunînd amiaza. Cele douăsprezece lovituri ușoare, îi părură că nu se mai sfîrșesc.

Cînd își veni în fire, îl zări pe Jacques plimbîndu-se prin odaie. Se ridică, privi în juru-i, căutînd să înțeleagă de ce era culcată în patul acestui om. Apoi își aduse aminte de toate. Atunci, binișor, își rîndui îmbrăcămintea, se apropie de-o oglindă și își înnodă părul roșcat ce-i căzuse pe umeri. Era buimacă, prostită.

— Ai să-ți petreci ziua cu mine, zise Jacques ; mîncăm împreună.

Ea făcu semn din cap că nu, și își puse pălăria.

— Cum, pleci ? strigă el surprins.

— Sînt grăbită, răspunse ea cu glas ciudat. Mă așteaptă...

Jacques începu să rîdă și nu mai stărui.

După ce o întovărăși pînă în capul scării :

— Altădată, îi zise el sărutînd-o, cînd ai să poți scăpa, caută să rămîi cu mine ziua întreagă... Vom merge la Verrières.

Ea îl privi în față, pălmuită parcă de vorbele lui. O clipă, deschise gura să vorbească. Avu însă un gest de nedumerire și, fără să răspundă, plecă, coborînd treptele în grabă. Nu stătuse mai mult de douăzeci de minute în casa lui Jacques.

Cînd ajunse în stradă, porni cu pas grăbit, cu capul plecat, fără să știe încotro să apuce. Zgomotul trăsurilor, îmbrîncelile trecătorilor, toată mișcarea ce-o înconjura, se pierdea pentru ea în vîrtejul simțirilor și gîndurilor ce-o chinuiau. Se opri, de două sau trei ori, în fața prăvăliilor, admirînd parcă lucruri pe care nu le vedea. Apoi iarăși pornea în goană, cu pasul și mai grăbit. Purta pe față masca groaznică a beției. Oamenii întorceau capul, auzind-o vorbind în șoaptă. „Ce fel de ființă sînt ? se întreba ea. M-am dus la omul acela ca să mă ridic în ochii lui, și i-am căzut în brațe mai lesne ca o fată de stradă. I-a fost de ajuns să mă atingă cu vîrful unui deget, și eu nu m-am împotrivit, am simțit parcă o josnică bucurie, leșinînd". Tăcea iuțind pasul ; apoi își relua, c-o surdă mînie : „Și totuși, eram tare azi dimineață ; chibzuisem totul ; știam ce trebuie să spun. Dar sînt blestemată, cum spune Geneviève. Carnea trupului meu e spurcată. Ah, cîtă murdărie !..." Și făcea gesturi de scîrbă, strecurîndu-se de-a lungul zidurilor ca o nebună.

Era mai bine de un ceas de cînd fugea astfel, cînd se opri deodată. Gîndul zilelor viitoare, al vieții pe care avea s-o trăiască de aici înainte, i se ivi deodată în minte. Privi în juru-i să vadă unde se afla. Pașii o îndreptară fără să vrea spre Madeleine ; zări aceleași brazde de flori, mănunchiuri de trandafiri risipiți a căror mireasmă o amețise în dimineața aceea. Străbătu tîrgul, gîndindu-se : „Dacă mă omor, totul va sfîrși, n-am să mai sufăr". Atunci se îndreptă spre strada Boulogne. Cu cîteva zile mai înainte, băgase de seamă, într-o cutie, un mare cuțit de vînătoare. Mergînd, vedea cuțitul, îl vedea deschis în fața ei, îndepărtîndu-se pe măsură ce se apropia, zăpăcind-o, furișîndu-se spre vechea casă. Ea se gîndea : „Îl voi avea în mînă peste cîteva clipe, am să-l scot din scrin și mă omor". Dar, pe cînd urca strada Clichy, o astfel de moarte o scîrbi. Ar fi vrut să-l vadă pe Guillaume mai înainte de-a se omorî, să-i deslușească pricina morții. Spai-

ma începea să i se liniștească, parcă nu se mai gîndea la moarte.

Se întoarse și porni din gară cu un tren care pleca spre Mantes chiar în clipa aceea. În cele două ceasuri cît ținu drumul, un singur gînd îi rătăci prin minte : „Am să mă omor la Noiraude, își zicea ea, după ce voi încredința pe Guillaume că nu mai am de ce trăi". Legănările monotone ale vagonului, țăcănitul asurzitor al trenului în mers, îi mîngîiau parcă gîndul morții ; părea că aude în zgomotul roților ecourile : „Am să mă omor, am să mă omor". La Mantes se urcă într-o caleașcă. Cu capul sprijinit de marginea ferestrei, privea departe cîmpiile, recunoscînd, de-a lungul drumului, unele case pe care le mai văzuse noaptea, cu cîteva luni mai înainte, cînd trecuse pe acolo în tovărășia lui Guillaume. Cîmpiile, casele, toate păreau că încuviințează gîndul ce o chinuia fără încetare : „Am să mă omor, am să mă omor".

Coborî din caleașcă la cîteva minute de Véteuil. Un drum lăturalnic avea s-o ducă de-a dreptul la Noiraude. Amurgul colora blînd peste văl. Zările neastîmpărate leșinau parcă în cele dintîi umbre ale nopții. Cîmpiile se înnegreau sub cerul lăptos, adormise în zgomot de rugăciune și de cîntece de-abia șoptite, ce se tîrau în răsufletul zilei pe sfîrșite. Cum Madeleine trecea pe-o cărare mărginită de tufe de păducel, auzi niște pași ce se îndreptau spre partea aceea. Un glas înnăbușit începu să cînte :

Era un pașă, Mustafa,
Ce-averi nenumărate-avea.
El pe Catinca într-o zi
Pentru seraiu ș-o cumpăra.
Și tra la la, tra la la la,
Tra la la la, la la la la.

Era Cocleala.În clipele acelea de tristă senitătate, strigătul ei, „tra, la, la" părea un țipăt de amară batjocură. Ai fi zis că e rîsul unei nebune care se înduioșa și începea să plîngă. Madeleine se opri, țintuită locului parcă. Glasul, cîntecul tărăgănat, în tremurul liniștit al înserării, făceau să treacă prin fața ei o vedenie înspăimîntătoare. Își amintea de vechile lor plimbări la Verrieres. Odată cu căderea nopții, pleca din pădure la braț cu Co-

cleala. Și-amîndouă cîntau balada pașei Mustafa. Departe, în răcoarea înfrățită cu umbrele nopții, glasuri de femei răspundeau cu alte refrenuri. Zărea, printre frunze, rochii albe ce se tîrau pe pămînt ca niște aripi de nori, risipindu-se puțin cîte puțin în întuneric. Apoi totul se pierdea într-o negură adîncă. Glasurile îndepărtate deveneau plîngătoare, cîntece nerușinate de bețivi se tîrau în liniște, cu înmlădieri de-o melancolie înduioșătoare.

Toate aceste amintiri o sugrumau pe Madeleine. Auzea pașii Coclei apropiindu-se : atunci, își căuta alt drum ca să nu se întîlnească cu femeia a cărei nenorocită-înfățișare o zărea în umbră. După cîteva clipe nebuna începu iarăși să cînte :

El pe Catinca într-o zi
Pentru serai și-o cumpără.
Treizeci de bani dădu pe ea,
Dar nici atîta nu făcea...
Și tra la la, tra la la la,
Tra la la la, la la la la.

Atunci Madeleine, îngrozită de hohotele de rîs ale cerșetoarei, înduioșată pînă la lacrimi de glasul trist și răgușit ce-i cînta tinerețea în răcoarea înserării, îndepărtă hățișul de păducel și porni pe cîmp. Ajunse foarte curînd la Noiraude. Cînd deschise poarta, zări fereastra laboratorului roșie ca focul sclipind sinistru în adîncul zidului negru al castelului. Niciodată nu văzuse această fereastră luminată și raza ei, umbra vînătă a amurgului, îi pricinui o spaimă ciudată.

XIII

O altă nenorocire o aștepta la Noiraude. Mica Lucia murise chiar în ziua aceea.

Guillaume, cînd ajunse acasă, o găsi în agonie. Boala, care se înrăutățise în cele din urmă, n-o crutase. Cu trupul ars de friguri, căutînd cu mîinile un sprijin parcă, își flutura deasupra plăpumei brațele albe ca niște aripi. Apoi crizele o făcură să se zbată și să lupte cu ceva nevăzut, spre care privea cu ochii ațintiți și goi. Ai fi zis că

ochii țin locul întregului chip ; se învăluiau apoi încet, încet, ca un izvor limpede pe care îl tulbură un pumn de țărînă. Cînd tatăl ei intră în casă, ea nu-l mai recunoscu. Plecat peste patul ei, o privi îndelung, simțind cum i se sfarmă inima. La junghiurile ce simțea în piept de cîte ori o auzea horcăind, se adăuga gîndul că ea era întreagă a lui ; o adîncă părere de rău îl chinuia aspru fiindcă o gonise, simțind dorința s-o strîngă la piept și să înfrunte moartea. Era trezirea unei iubiri cumplit de chinuitoare.

Dar Lucia era pe moarte. Într-o clipă începu să aiureze. Avu un zîmbet frumos de copil nemulțumit. Apoi, privind în juru-i, parcă s-ar fi trezit din somn, recunoscu totul, își aduse aminte de toate. Întinse mîinile spre tatăl ei, repetînd cuvintele ei obișnuite, pline de-o vrajă mîngîietoare :

— Ia-mă, ia-mă !

Guillaume se plecă, zăpăcit, crezînd-o scăpată. Dar, cînd vru s-o ia în brațe, îi simți micul trup frîngîndu-se în două parcă. Murise. Culcînd-o iarăși pe pernă, căzu în genunchi, mut ; nu putea să plîngă. Apoi nu mai fu în stare s-o privească : moartea încrețea buzele fetiței cu trîmbătura pe care numai Jacques o făcea. Îngrozit de această răceală a morții care țintuia pe obrazul fiicei lui asemănarea cu omul acela, se sili să se mai roage, privind numai mînuțele încrucișate pe pieptul stins al fetiței. Dar, fără să vrea, privirea i se îndrepta mereu spre obraji. În cele din urmă plecă din odaie, lăsînd-o pe Geneviève singură lîngă moartă.

Cînd Madeleine pătrunse în sala de la intrare, avu presimțirea unei nenorociri. Sala de mîncare era rece și neagră, casa întreagă părea pustie. Un cîntec de mort, prelung, o călăuzi spre catul întîi. Astfel ajunse în odaia în care se odihnea Lucia, la căpătîiul căreia Geneviève cînta rugăciuni. Groaznica priveliște ce-o aștepta aici, capul fetiței ce săpa o groapă adîncă în pernă. bătrîna rugîndu-se în genunchi sub slaba lumină a unei candele, toate o opriră în prag, înghețîndu-i sîngele. Dintr-o privire înțelese totul. Apoi începu să se apropie în liniște. De dimineață nu se mai gîndise de loc la fetiță. Și-acum simțea parcă un fel de bucurie c-o găsește moartă. Era o piedică mai puțin pentru moartea ei ; acum putea să se omoare, fără teama că lasă în urmă-i o biată ființă a cărei viață era

sortită nenorocirei. Cînd se opri în marginea patului, nu fu în stare să plîngă ; își zise numai că peste cîteva clipe și ea avea să fie la fel, rece și neînsuflețită. Dacă ea n-ar fi trebuit să moară, s-ar fi aruncat peste cadavru, plîngînd cu hohote sfîșietoare ; dar, încredințarea că în curînd n-avea să mai fie, o făcea să nu simtă pierderea fetiței. Încerca o singură dorință : s-o strîngă la sîn pentru cea din urmă oară. Dar, plecîndu-se, îi păru că în fața ei îl vede pe Jacques, cu buzele strînse ca ale lui, buzele care o sărutaseră cu-atîta patimă în dimineața aceea. C-o mișcare de groază, se feri înlături.

Geneviève, care-și întrerupse rugăciunile văzu această mișcare de groază. Privi țintă spre Madeleine, cu înfățișarea ei aspră și neînduplecată.

— Așa sînt pedepsiți copii celor vinovați, murmură ea, fără s-o piardă în ochi. Totdeauna Dumnezeu pedepsește pe urmașii celor păcătoși.

Madeline simți o nestăpînită mînie împotriva acestei femei de care nu putea să scape nicăieri, nici chiar în fața nenoricirii, și care, în clipele cele mai amare, îi arunca în față credința ei.

— De ce mă privești astfel ? strigă ea... Oare așa sînt de schimbată la față ?... Dar uitasem că n-aveai alt gînd decît să mă umilești. Trebuia să-mi dau seama că am să te găsesc pretutindeni, pînă în ceasul din urmă, cu brațul ridicat, neînduplecată ca soarta... Căci tu ești soarta, tu ești pedeapsa...

Privirea protestantei lucea ca o flacără vie. Ea strigă c-o bucurie aspră, într-un fel de avînt profetic :

— A venit ceasul. a veni ceasul.

— Ah, sufăr îndeajuns, reluă Madeleine ; vreau să fiu pedepsită, am să mă pedepesc eu însămi... Dar nu tu ai să mă osîndești... Tu nu te-ai zbuciumat, n-ai trăit, și n-ai putea să judeci viața... Ai putea oare să mă mîngîi ?

— Nu, răspunse protestanta ; trebuie să plîngi...

— Poți să-l faci pe Guillaume să mă iubească din nou și să trăim în liniște ? Îmi poți făgădui că suferințele vor fi numai ale mele în ziua în care m-aș umili ?

— Nu ! dacă Guillaume suferă, înseamnă că e vinovat. Dumnezeu știe unde lovește.

— Ei bine, atunci, strigă ea, dacă nu poți nimic, ce gînd ai, de ce mă chinuiești ?... N-am nevoie de Dumnezeu. Eu îmi sînt judecător, eu singură mă osîndesc.

Apoi se opri, istovită. Plecîndu-și capul, zări cadavrul fetiței care părea c-o ascultă, cu gura întredeschisă. Îi fu rușine de mînia ce o chinuise, trecînd ca un pocnet de bici peste bietul trup încremenit. Se adînci o clipă în priveliștea acestui neant, atrasă parcă și gustînd beția naturii. Liniștea grea a Luciei, înfățișarea de aspră odihnă a chipului ei, îi făgăduia o veșnicie a somnului, o legănare fără sfrîșit în brațele nevăzute ale altei lumi, în gol. Simți o ciudată dorință, vru să știe cît timp îi trebuie pînă să devie astfel rece și nemișcată.

— La ce ceas a murit ? întrebă ea pe Geneviève, care începuse iarăși să-și cînte în liniște rugăciuninile.

— La amiază, răspunse protestanta.

Acest răspuns scurt căzu pe capul Madeleinei ca o lovitură de Măciucă. Va să zică Geneviève avea dreptate ? Din pricina ei murise Lucia ? La amiază ea era în brațele lui Jacques, și tot la amiază îi murea fetița. Această potrivire îi păru fatală, groaznică. Auzea tînguirile de dragoste amestecîndu-se cu hocăiltul fetiței în agonie, și înebunea asemuind această priveliște a voluptății cu cealaltă priveliște a morții. Rămase cîteva clipe buimacă, amorțită. Apoi, se întrebă ce făcea acolo, ce venea să caute la Noiraude ? Nu știa nimic, capul îi era pustiu. Se întreba necontenit : „De ce-am fugit așa de repede din Paris ? Aveam un plan“. Și căuta să-și aducă aminte. Și într-adevăr băgă de seamă că nu uitase totul. „Știu, se gîndi ea, vreau să mă omor, vreau să mă omor“.

— Unde e Guillaume ? întrebă ea pe Geneviève.

Bătrîna făcu semn că nu știe, șoptind mereu printre dinți vorbe neînțelese. Madeleine își aminti atunci flacăra roșie ce împurpura fereastra laboratorului. Ieși din odaie și urcă repede scara.

Într-adevăr, Guillaume era în laborator. Plecînd din odaia în care murise Lucia, fugise în parc și rătăcise pînă în amurg, nebun de durere. Cînd înserarea căzu ca o pulbere de cenușe învăluind zările într-o mantie fumurie, tristă și posomorîtă, se simți răpus de-o amărăciune ucigătoare, cu dorința nelămurită să se ascundă în vre-o groapă lugubră în care să-și potolească junghiurile inimii.

Atunci, fără să-şi dea seamă, supunîndu-se unei puteri necunoscute, porni să caute, în fundul scrinului, unde nu căutase niciodată, cheia de la odaia în care murise dl. de Viargue. De la moartea acestuia, nu mai călcase prin laborator. Acum în urmă nu-şi dădea seama ce-l îndemna să urce în odaia aceea ; era parcă o sete de groază, dorinţa de-a risipi dintr-odtă mînia de suferinţă. Cînd intră, sala încăpătoare, slab luminată de făclia ce ţinea în mînă, îi păru mai murdară, şi mai posomorîtă ca altădată. Prin colţuri se tîrau aceleaşi spărturi, cuptorul şi rafturile se ruinau cu încetul. Nimic nu fusese atins, dar praful celor cinci ani apăsa peste ruini ; păienjenii din tavan ţeseau pînze ce coborau pînă în duşumele ca nişte sdrenţe înnegrite de vreme ; aerul închis dormea parcă, greu, înecăcios. Guillaume puse lumînarea pe masă şi rămase în picoare, privind în juru-i cu luare-aminte. Se înfioră zărind la picioarele-i urma de sînge ce cursese din rana bătînului. Apoi ascultă. O presimţire îl vestea că o nenorocire avea să-l lovească, în mijlocul acestor ruini. Odaia, în care nu intrase nimeni şi pe care o găsea tot atît de sinistră şi de liniştită, parcă îl aşteptase mereu în cei cinci ani de visuri mincinoase. Şi-acum, se deschidea de-odată, îl prindea în braţe ca pe-o pradă care de mult îi era făgăduită.

În spaima lui, Guillaume îşi aminti viaţa de suferinţă şi neajunsurile care îi prăpădiseră tinereţea. Văzu iarăşi copilăria-i chinuită, anii trişti din şcoală, apoi cele din urmă luni trăite în chinuiri şi adîncă mîhnire. Totul se înlănţuia, totul îl mîna spre un groaznic desnodămînt care nu era departe. Acum cînd faptele, al căror mers logic şi neînduplecat îl putea urmări, îl aruncau în adîncul acestei odăi stropită cu sîngele tatălui său, se simţea parcă gata să moară ; ghicea că soarta nu-l mai cruţa, ci voia, cu cea din urmă lovitură, să-l despartă de lume.

Asculta de aproape o jumătate de ceas, vestit de-un glas lăuntric, că cineva trebuia să-i aducă această lovitură, cînd auzi în gang zgomot de paşi. Madeleine se ivi în prag. Era învăluită în acelaşi şal, nu-şi scosese nici pălăria, nici mănuşile. Cu o privire rapidă cerceta laboratorul în care nu intrase niciodată. De multe ori i se vrbise de-această odaie închisă ; legenda ei, tristă o cunoştea. Cînd văzu în ce murdărie se afla, zîmbi, fără să ştie de ce ; numai ea era vrednică să sfîrşească în mijlocul acestei

putreziciuni înghițită de pustietate. Ca și lui Guillaume, îi păru că această odaie o așteptă de ani de zile.

Se duse drept spre bărbatul ei.

— Am venit să vorbesc cu tine, Guillaume, zise ea.

Vorbea în liniște, fără nici o tresărire. Spaima părea că-o părăsise. Cu fruntea sus, cu ochii luminați de hotărîre, avea înfățișarea neînduplecată a unui judecător.

— Sînt cîteva luni, reluă ea, de cînd ți-am cerut un lucru, părăsind hanul de la Mantes : să mă lași să mor cînd viața noastră chinuită va deveni de nesuferit. Nu mi-am putut liniști gîndul, nu mi-am domolit inima, am venit să-ți amintesc făgăduiala pe care mi-ai făcut-o atunci.

Guillaume nu răspunse. Ghicea posomorîtele gînduri ce treceau prin mintea nevestei lui, le aștepta chiar, gata să le împlinească, fără să caute să se împotrivească.

— Uite unde am ajuns, reluă Madeleine. Ne găsim aici, în odaia asta, deznădăjduiți, lipsiți de puteri. Cu fiecare zi am pierdut cîte ceva, și-am simțit cercul de fier cum ne strînge din ce în ce mai aproape. Puțin cîte puțin toate colțurile au devenit de nelocuit pentru noi, pentru bietele noastre suflete bolnave ; pavilionul vecin, mica noastră casă din Paris, pînă și sala de mîncare de la Noiraude, pînă și odaia în care ne-a murit fetița. Acum ne-am închis aici, în adîncul acestui lăcaș sinistru, în cea din urmă ascunzătoare a nebuniilor noastre. Dacă vom mai ieși de-aici, înseamnă să cădem mai jos, să ducem o viață și mai josnică, și mai ticăloasă... Așa e ?

— Așa e, răspunse Guillaume.

— Sintem aici, față în față, nu schimbăm o vorbă, o privire, și n-avem de ce ne mustra. Eu nu mai sînt a ta, sînt numai a amintirilor care noaptea, vin să mă chinuiască cu groaznice vedenii. Tu știi toate, m-ai trezit odată din somn, cînd, fără să știu, căzusem în brațele altùia. Prin urmare n-ai să mă mai strîngi în brațe, nu-i așa, Guillaume ? Sînt prea mult stăpînită de ființa altui bărbat. Te cred gelos, te cred desnădăjduit, amărît ca și mine... Așa-i ?

— Așa e.

— Dragostea noastră ar fi acum o batjocură. Ne-am orbit unul pe altul ; uneori ți-aș cunoaște poate plictiseala și dezgustul, tu ai citi în sufletul meu rușinea ce mă omoară. Nu mai putem trăi împreună... Nu-i așa ?

— Ai dreptate.

Guillaume răspundea ca un ecou, și fiecare răspuns al lui cădea limpede și tăios ca o lamă de oțel. Înfățișarea mîndră și liniștită a nevestei lui trezea în el toată mîndria de altădată. Nu mai simțea nici o slăbiciune, îl cuprindea iarăși neastîmpărul, așteptînd răbdător un desnodămînt pe care îl ghicise.

— În afară numai dacă nu cumva ținteşti să trăim despărțiți, reluă Madeleine cu amărăciune, tu într-o odaie, eu într-alta, ca anumiți soți care nu s-arată împreună decît în ochii lumii. Astfel de căsnicii am mai văzut la Paris. Îți place o astfel de viață ?

— Nu, strigă Guillaume, eu tot te mai iubesc, Madeleine... Noi ne iubim, și asta ne omoară, nu-i așa ?... Dacă te păstrez, vreau să rămîn bărbatul, amantul tău. Ai văzut bine că la Paris, nu ne-a putut răpune această viață de egoism... Trebuie să trăim unul în brațele celuilalt, ori să murim.

— Ei bine, atunci să judecăm lucrurile cum trebuie : totul s-a sfîrșit. Tu ai spus că dragostea ne omoară. Dacă nu ne-am iubi, poate că am trăi liniștiți. Dar iubind, mîngîierile se învechesc ; să dorești s-ți strîngi femeia în brațe în fiecare clipă și totuși să nu îndrăznești s-o atingi nici cel puțin c-un deget ; eu să-mi petrec nopțile lîngă tine în brațele altuia, cînd aș fi în stare să-mi dau sîngele ca să fii al meu, — asta vezi tu, te înnebunește într-o zi... Totul s-a sfîrșit.

— Da, totul s-a sfîrșit, repetă încet Guillaume.

Urmă un răstimp de liniște. Se priveau în ochi, cu priviri hotărîte. Madeleine, păstrîndu-și liniștea ei impunătoare, căuta să vadă dacă nu cumva uitase vre-o pricină din cele care-o îndemnau să se omoare. Voia să facă totul rece, încredințată că orice nădejde murise, să nu se arunce în brațele morții din pricina nebuniei, ci, dimpotrivă, să-i pară dragă văzînd că nu mai era nici un mijloc de scăpare. Și-atunci stărui asupra motivului care-o îndemna să sfîrșească.

— Să nu facem nimic împotriva judecății, reluă ea : amintește-ți tot ce s-a petrecut... Voiam să mor atunci cînd ne aflam la hanul de la Mantes. Dar nu ți-am mărturisit asta ; mă oprea gîndul că avem un copil. Azi Lucia

e moartă, nu mai are ce mă opri... Tu, de altfel, mi-ai făgăduit.

— Da, răspunse Guillaume, vom muri împreună.

Ea îl privi uimită, înspăimîntată. Aapoi în grabă :

— Ce spui ? strigă ea. Tu nu trebuie să mori, Guillaume. Eu n-am avut niciodată această hotărîre. Nu vreau să mori, Asta ar fi o nelegiuire de prisos.

Tînărul avu un gest de deznădăjduită împotrivire.

— Tu nu ți-ai dat seama, zise el, că atunci eu rămîn să sufăr singur.

— Cine-ți vorbește de suferință ! reluă ea disprețuitoare. Oare crezi că te-ai simți pe urmă tot așa de slab ? Ți-ar fi teamă să plîngi ?... Dacă ar fi vorba de durere, eu aș mai fi în stare să lupt. Dar eu sînt pricina umilirilor tale, eu fac să-ți sîngere rana. Vreau să pier, ca să te scap.

— N-ai să mori singură.

— Te rog, Guillaume, cruță-mă, nu mă socoti mai vinovată decît sînt. Dacă te tîrăsc și pe tine în căderea mea, voi fi și mai vinovată, și-aș muri și mai desnădăjduită... Trupul meu e blestemat, amărăște tot ce-l înconjoară. Cînd nu voi mai fi, ai să te liniștești, ai să poți căuta din nou fericirea.

Guillaume își pierdu liniște-ai rece. Gîndul că avea să rămîie singur să sufere, îl îngrozea.

— Și ce vrei să fac fără tine ? strigă el. Vreau să mă pedepesc, pentru slăbiciunea mea care n-a fost în stare să te scape. Nu ești tu singura vinovată... Tu știi, Madeleine, că eu sînt un copil plăpînd pe care trebuie să-l porți în brațe, necum să-l lași singur, părăsit.

Madeleine simți adevărul acestor cuvinte. Dar gîndul că-și mai putea lovi odată bărbatul lovindu-se pe ea însăși, îi păru de nesuferit. Nu răspunse, nădăjduind că pornirea tînărului se va domoli și că, în cele din urmă, îl va pleca sub voința ei. Dar Guillaume nu se arăta resemnat ; se împotrivea planului ei de-a se omorî.

— Să mai căutăm, să mai căutăm, șopti el. Să mai așteptăm, e mai bine.

— Să mai așteptăm, ce, și cîtă vreme încă ? zise Madeleine cu asprime. Oare nu s-a sfîrșit totul ? Așa ai

spus adineauri. Crezi că eu nu-ți citesc în priviri ? Îndrăznește de spune că moartea mea nu-ți e de folos.

— Să căutăm, să căutăm un alt mijloc, repetă el cu neastîmpăr.

— De ce rostesc buzele tale astfel de vorbe goale ? E zadarnic să mai căutăm, căci nu mai putem găsi vindecarea. Tu știi, vorbești numai ca să-ți risipești gîndurile care îți spun adevărul.

Guillaume își frîngea mîinile.

— Nu, niciodată ! strigă el. Nu poți muri astfel ; eu te iubesc, n-am să te las să mori în fața mea.

— Moartea mea nu e decît o ispășire, răspunse Madeleine. M-am judecat și m-am osîndit. Lasă-mă să-mi fac dreptate.

Vedea că bărbatul ei nu mai avea nici o hotărîre, de aceea urmă cu glas și mai aspru :

— M-aș fi omorît azi dimineață în strada Boulogne, dacă aș fi știut că am să te găsesc atît de slab. Credeam că nu sînt numai eu stăpînă pe mine, de aceea am ținut să-ți lămuresc pricina hotărîrii de a muri. Vezi bine că-mi dau seama de toate.

Guillaume avu un puternic strigăt de deznădejde.

— Trebuia să te omori fără să-mi spui, m-aș fi omorît și eu apoi... Ești crudă, cu toată judecata de care-mi vorbești.

Se așezase la masă, pe un scaun, istovit. Madeleine se hotărî să sfîrșească. Se simțea obosită, și se grăbea parcă să se odihnească în brațele morții. O taină ciudată o îndemna să nu mărturisească bărbatului soarta ei. Acum cînd făcuse toate sforțările ca să-l scape, putea muri liniștită. Nu se mai simțea în stare să trăiască numai ca să-l silească și pe el la viață.

— Nu te îngriji, rosti ea privind repede în juru-i. Trebuie să mor, nu-i așa ? Spune că o fac din nevoie și nu mă mai opri...

Și în clipa aceea zări dulapul în care d. de Viargue își închisese otrăvurile descoperite de el. Cu cîteva minute mai înainte, urcînd scara, își zisese : „Am să mă arunc pe fereastră ; sînt trei caturi : pînă jos mă fac

praf". Dar, văzînd dulapul, pe geamul căruia degetul contelui scrisese cuvîntul : *Otrăvuri*, cu litere mari, se hotărî să moară în alt fel. Avu un gest de nestăpînită bucurie, și îndată se și îndreptă spre raft.

— Madeleine, Madeleine, strigă Guillaume îngrozit.

Dar ea spărsese un geam, lovindu-l cu pumnul. Sticla îi sfîșie mîna în mai multe locuri. Luă o sticluță, cea dintîi pe care-o atinse. Atunci, c-o furie neobișnuită, Guillaume veni s-o strîngă de mînă ca s-o oprească să ducă otrava la gură. Simțea cum sîngele rănilor ei îi scaldă mîinile.

— Mai bine îți sfărîm brațele decît să te las să bei, zise el. Vreau să trăiești.

Madeleine îl privi în față.

— Știi bine că nu se mai poate, răspunse ea.

Și luptă cu îndîrjire ; căuta să scape din strînsoarea lui Guillaume. El o ținea în brațe și, suflînd greu, strigă:

— Dă-mi sticla, dă-mi sticla !

— Haide, zise ea cu glas răgușit, nu face pe copilul: Lasă-mă.

El nu răspunse. Se străduia să-i îndepărteze degetele unul cîte unul ca să-i smulgă sticluța. Mîinile îi erau roșii de sîngele ce cursese din zgîrieturile Madeleinei. Cînd ea simți că-o lasă puterile, păru că ar vrea să se folosească de cea din urmă hotărîre.

— Tot ce ți-am spus, reluă ea, nu ți-a dovedit că trebuie să mor și că e crud din parte-ți să cauți să mă oprești ?

El tăcu.

— Nu-ți amintești, urmă ea și mai neliniștită, odaia de han în care am dormit cu amantul meu ? Nu-ți amintești masa pe care am scris : *Il iubesc pe Jacques*, și perdelele albastre pe care le ridicam în nopțile înnăbușitoare de vară ?

Auzind numele lui Jacques, el tresări ; și totuși, se îndărătnicii să-i să-i smulgă sticla din mînă. Ea parcă înnebunise.

— Cu atît mai rău, strigă ea ; voiam să te cruț de cea din urmă mîhnire ; dar tu mă silești să spun totul... Azi dimineață te-am mințit, nu uitasem nimic. am ră-

mas la Paris numai ca să mă duc să-l văd pe Jacques; voiam să-l îndepărtez de noi, și-am căzut în brațele lui ca orice prostituată... Auzi tu, Guillaume, Jacques m-a strîns azi în brațe...

Sub lovitura ce-i pricinui această mărturisire, Guillaume îi lăsă mîinile. Brațele îi căzură de-alungul trupului și ochii i se ațintiră prostește asupra Madeleinei, dîndu-se înapoi în liniște...

— Vezi, zise ea c-un zîmbet ciudat de izbîndă, acum n-ai să te mai împotrivești.

El se dădea mereu înapoi. Ajuns lîngă zid, rămase locului, cu ochii mereu ațintiți asupra ei. O sfîșiere lăuntrică îl pleca spre ea, ca să-i vadă și mai bine mișcările. Ea ridică sticla și i-o arătă.

— Am să beau Guillaume. Îmi dai voie, nu-i așa?

El rămase mut, cu ochii ieșiți din orbite, tremurînd de groază. Se cuibărea tot mai mult în el însuși, căutînd să scape, făcîndu-se mic în fața groaznicei priveliști din preajmă-i, de la care nu-și putea îndepărta privirile.

Atunci Madeleine ridică sticla și-o sorbi dintr-o înghițitură, privind cu ochii țintă spre Guillaume. Otrava, puternică, o prăbuși numai decît la pămînt. Se învîrti în loc, cu brațele întinse și căzu pe brînci. O singură tresărire o mai chinui înaintea morții. Smocul de păr roșcat se deznodă, risipindu-se pe dușumea ca o baltă de sînge.

Guillaume nu pierdu nici un amănunt din cele petrecute sub ochii lui. Pe măsură ce Madeleine sorbea otrava, el se ghemuia tot mai mult lîngă zid. În cele din urmă se lăsă jos, pe călcîie. Cînd ea se prăbuși c-un zgomot surd, ca un bulgăr de plumb, el simți că dușumeaua se cutremură; îi păru chiar că i se sfarmă capul. Cîteva clipe privi cadavrul pe sub masă. Apoi începu să rîdă cu hohot; se ridică dintr-o săritură și începu să joace prin laborator, bătînd măsura și plesnindu-și mîinile pline de sînge, pe care le privea c-o bucurie neastîmpărată. Făcu astfel înconjurul odăii de mai multe ori, călcînd prin hîrburi și repezindu-le dintr-un loc într-altul. Apoi sări peste trupul Madeleinei ca un copil care se joacă de-a căprița. Rîdea din ce în ce mai bucuros, găsind pesemne jocul lui foarte caraghios.

În aceeași clipă se ivi în prag Geneviève. Nemișcată, rece, posomorîtă ca soarta, biciui cu privirea sala încăpătoare, plină de-un miros greu și acru, în colțurile căreia se tîrau murdăriile, și pe care-o lumină o singură făclie. Cînd zări cadavrul culcat la pămînt, călcat în picioare de nebunul ce rîdea și sărea drăcește prin umbră, se înnălță, parcă și mai uscată, și rosti cu glas stins :

— Dumnezeu-Tatăl n-a iertat.

— SFÎRȘIT —

Tiparul executat la „Grafica prahoveană" S.A. Ploiești

Şi ridica ochii, privind năucă spre zidul din faţa ei. Vedenia lui Jacques, a acestui om care-o tulbura peste măsură, îi rătăcise mintea şi-i zdrobise trupul ; această boală sporea cu fiecare clipă ; acum se simţea nebună, nu mai ştia ce face. Uitînd că se află lîngă bărbatul ei, cu gîndul la trecut, credea că trăieşte zilele de altădată ; un cald fior înfierbînta firea ei liniştită ; primea de la cele mai mici lucruri ce-o înconjurau o adîncă mustrare parcă şi fiecare nouă simţire se topea în cuvinte şi ţipete ucigătoare. Trăise din nou ceasurile petrecute alături de Jacques în acest loc şi, după cum ea însăşi spunea, le trăia fără teamă, parcă ar fi fost singură în odaia aceea.

PREŢ 183+2 TL=185 LEI